

ISAAC
ASIMOV

Magie

COLECȚIA DEFINITIVĂ DE
POVESTIRI FANTASTICE

LUCMAN

ISAAC ASIMOV

MAGIE

Colecția definitivă de povestiri fantastice

ISAAC ASIMOV

MAGIE

*Colecția definitivă
de povestiri fantastice*

Traducerea: Smaranda NISTOR

Editura LUCMAN

Pentru milioane de cititori, Isaac Asimov și literatura SF sunt sinonime. El a fost geniul transcendent, profetul încoronat, patriarhul genial și cel mai prolific autor al domeniului. Pe parcursul carierei sale de cincizeci de ani, „bunul doctor“ a văzut cum literatura pe care o iubea (mai mult, la crearea și dezvoltarea căreia a contribuit) crește, transformându-se dintr-o mică subcultură într-un imperiu mondial al imaginației, care a schimbat nu doar cărțile, ci și filmele, entuziasmele și chiar visele noastre. Pe parcursul acestui proces, copilul timid din Brooklyn a devenit cel mai renumit autor de SF din câți a cunoscut lumea.

Alcătuirea unei liste cu cărțile sale și cu onorurile primite ar fi prea mult. Să observăm doar, simplu, că Isaac Asimov a fost cel mai faimos, cel mai respectat, cel mai citit și cel mai iubit autor SF și de proză fantastică din toate timpurile. În cele cinci decenii de carieră, a scris peste patru sute de cărți, a câștigat toate premiile posibile inventate de cititorii și de colegii săi, a bucurat și inspirat milioane de oameni.

A murit în 1982, cu condeiul în mână.

INTRODUCERE

Asimov și literatura fantastică?

Așa cum știe aproape toată lumea de pe planeta noastră, Isaac Asimov a fost cel mai talentat, cel mai prolific și cel mai renumit scriitor de SF din câți au existat vreodată. Cum poate *nu* știe toată lumea, Asimov s-a delectat și și-a delectat cititorii scriind și povestiri fantastice, în toți cei cincizeci de ani ai carierei sale.

La fel ca marii scriitori victorienți, pe care îi admira nespus și căroră le semăna întru totul în seriozitate și în diligență, Isaac Asimov a scris nu doar ca să amuze, ci și ca să instruiască – să incite, să încânte, iar uneori, pur și simplu, ca să facă farmece și să uimească. Povestirile lui fantastice au pomit adeseori de la un joc de cuvinte, nu numai de la ilustrarea unei idei. Invariabil însă au respectat profund înrădăcinatele tendințe ale autorului spre raționalism și logică. Vrăjitorii lui Asimov erau logicieni; iar dragonii lui respectau legile termodinamicii.

La fel ca marii victorienți, Asimov a lucrat la masa de scris până-n ziua morții sale. Ni s-a părut un omagiu pe potrivă, așadar, să completăm monumentală operă la care a muncit toată viața și să adunăm într-un singur volum, pentru ultima oară, toate povestirile fantastice pe care le-a scris în enorm de productivă sa carieră. Unele malițioase, altele înduioșate, în toate scapără umorul și toate dezvăluie o altă fațetă fascinantă a proteice personalități care a fost Asimov.

Au fost cuprinse, într-o notă ceva mai serioasă (dar nicidecum sumbră), și eseurile critice pe care le-a scris Asimov

pe tema literaturii fantastice. Către sfârșitul vieții sale, Asimov s-a arătat preocupat de perspectivele și situația iubitului său domeniu SF, perfect conștient că devenise inseparabil legat de literatura fantastică, atât pe piața cărții, cât și în imaginația publicului. Într-adevăr, la doar puțină vreme după moartea sa, „Scriitorii de Literatură SF din America”, organizația pe care a ajutat-o să se nască și să se dezvolte, a devenit în mod oficial „Scriitorii de Literatură SF și Fantastică din America”. În eseurile adunate aici pentru prima oară, Asimov își exprimă speranțele și temerile față de acest „mariaj”, care s-a făcut și din interes, nu doar din dragoste, și explorează – așa cum numai el ar putea-o face! – instabila, permeabila, dar și foarte reala graniță dintre cele două domenii.

În sfârșit, și foarte oportun, am inclus acele articole care nu au fost cuprinse în nici o antologie până acum și care trec dincolo de domeniul formal al fanteziei, pentru a atinge diverse subiecte „neștiințifice”, cum ar fi norocul și nemurierea, astronomia biblică, soarta finală a Universului... și perspectivele de supraviețuire ale Americii. Fantezie? Bunul doctor spera că nu.

Speranța noastră este că această antologie memorială, a celor mai iubite fantezii și scrieri despre fantezie ale lui Asimov, își va ocupa locul cuvenit pe raft în tovărășia *Aurului* – ultima antologie de povestiri SF ale lui Asimov. Împreună, ele formează o parte integrantă și esențială a moștenirii pe care ne-a lăsat-o îndrăgitul autor.

În unul dintre eseurile sale, Asimov citează faimosul dicton al prietenului său, Arthur C. Clarke, care spunea că „știința, suficient de avansată, nu se poate deosebi de magie.” Aceleași lucru ar putea fi spus despre încântătoarele povești ale bunului doctor: fantezia ocazională, elegant prezentată de un scriitor stăpân pe arta lui care se întâmplă să fie și om de știință, este... ei da, *Magie*!

PARTEA ÎNTÂI

POVESTIRILE
FANTASTICE
FINALE

SĂNĂTATE!

Am strănutat.

George s-a tras mai la o parte și a spus grav:

— Iar ai răcit?

Mi-am suflat nasul, fără cine știe ce rezultat benefic pentru mine și am zis (cu vocea mai degrabă înfundată din cauza batistei):

— Nu-i răceală. E vechea mea sinuzită.

M-am uitat lung la zațul din ceașca de cafea, de parcă era vina lui că n-avea nici un gust. Am continuat:

— Asta-i a patra criză acută de sinuzită pe care-o fac anul ăsta și de fiecare dată îmi pierd gustul și mirosul, pe o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp. În clipa asta n-am deloc gust, așa că prânzul pe care tocmai l-am luat putea să fi fost la fel de bine din carton, tot nu-mi dădeam seama.

— Te-ar consola cu ceva, zise George, dacă ți-aș spune că totul a fost absolut delicios?

— Cătuși de puțin! i-am răspuns tăfnos.

— Eu personal nu sufăr de asemenea tulburări, spuse George. Așa e când duci o viață curată și ai conștiința curată.

— Îți mulțumesc pentru simpatie, i-am răspuns, dar prefer să cred că nu ți se întâmplă asemenea nenorociri pur și simplu fiindcă nici un microorganism care se respectă n-ar consimți să trăiască pe țesuturile tale mizerabile.

— Remarca ta răutăcioasă nu mă jignește, dragă amice, spuse George, vizibil abținându-se cu greu. Îmi dau seama

că aceste tulburări de sănătate îți afectează dispoziția și te fac să spui lucruri pe care, atunci când ești în deplinătatea facultăților tale mintale (presupunând că ai avea așa ceva), nici prin cap nu ți-ar trece să le spui. Ceea ce-mi amintește de bunul meu prieten Manfred Dunkel, pe vremea când concura cu bunul lui prieten, Absalom Gelb, pentru a cuceri farmecele încântătoarei Euterpe Weiss.

Am spus posac:

— La naiba, cu bunul tău prieten Manfred Dunkel, cu bunul lui prieten Absalom Gelb și cu prada lor colectivă, Euterpe Weiss!

— Asta-i sinuzita care vorbește, bătrâne, nu tu!

Manfred Dunkel și Absalom Gelb [a început George] urmaseră amândoi cursurile Institutului de Opticianerie din New York și între cei doi tineri se legase o trainică prietenie. Ar fi imposibil, firește, ca doi tineri bărbați să se cufunde în misterul lentilelor și al refracției optice, să atace serioasele afecțiuni ale ochiului care sunt miopia, prezbitismul și hipermetropia, și să stea împreună la masa de polizat fără a ajunge să se simtă ca doi frați.

Au studiat diagramele ochiului împreună, au desenat altele pentru cei familiarizați mai mult cu alfabetul chirilic sau cu cel elin, au ales ideograme pentru orientali și au discutat, așa cum numai doi specialiști o pot face, complicatele amănunte ale avantajelor și dezavantajelor pe care le prezintă utilizarea diverselor accente — grave, ascuțite, circumflexe — și a sedilelor, pentru pacienții francezi; a umlauturilor, pentru cei germani; a tildelor, pentru cei hispanici, și așa mai departe. Așa cum mi-a spus Absalom odată, foarte emoționat, absența acestor accente era o dovadă clară de rasism și conduce la corectarea imperfectă a ochiului, pentru cei care nu aveau descendență pur anglo-saxonă.

De fapt, o homerică dispută pe această temă a umplut, în urmă cu câțiva ani, rubrica de scrisori din *Jurnalul American de Cazuistică Optică*. Poate-ți mai amintești un articol scris împreună de cei doi amici ai noștri, în care denunțau vechile diagrame. Era intitulat „Ochi! Jos cu semnele învechite!” Manfred și Absalom s-au ridicat umăr la umăr împotriva conservatorismului unit al breslei și, cu toate că n-au reușit să-și impună punctul de vedere, s-au apropiat unul de celălalt mai mult ca niciodată.

După absolvire, au deschis împreună firma Dunkel & Gelb, dând cu banul pentru a stabili care nume să fie trecut primul. Afacerea lor a prosperat peste măsură. Dunkel, probabil, se pricepea un pic mai bine să polizeze suprafețele până la perfecțiune, în timp ce pe Gelb nu-l întrecea nimeni la conceperea ochelarilor în stilul *art-déco*. În toate privințele, cum le plăcea chiar lor să spună, vedeau la fel.

Deloc surprinzător, prin urmare, că atunci când s-au îndrăgostit, s-au îndrăgostit de aceeași femeie. Euterpe Weiss a venit să-și schimbe lentilele de contact, iar când cei doi juni au dat cu ochii de ea (nu putem spune că i-au făcut ochi dulci, în legătură cu maniera desăvârșit profesională în care cei doi i-au studiat drăgălașele măsuri oculare), și-au dat seama că le-a ieșit în cale perfecțiunea.

N-aș putea spune, nefiind optician, că mi-era chiar foarte clar în ce consta acea perfecțiune, dar fiecare dintre cei doi mi-a dezvoltat îndelung și liric subiectul – pe rând și separat, firește – și mi-a vorbit curgător despre axe optice și dioptrii.

1. Joc de cuvinte intraductibil, pornind de la primul vers al poemului *Old Ironsides*, scris de Oliver Wendell Holmes în cinstea fregatei *Constitution*, simbol al desprinderii Americii de Imperiul Britanic: „Aye! Tear that tattered ensign down” – „Ahoi! Dați jos stindardu-acela zdrențuit”. Asimov a înlocuit primul cuvânt cu *eye* („ochi”), care se pronunță la fel ca *aye* în limba engleză, iar cuvântul *ensign* are atât sensul de „stindard”, „drapel”, cât și pe cel de „semn”, „simbol”. (n.t.)

Cunoscându-i pe cei doi prieteni încă din vremea adolescenței, când își purtau prima lor pereche de ochelari (Manfred era ușor miop, în timp ce Absalom era ușor hipermetrop, iar amândoi erau moderat de astigmatici), mi-a fost teamă de ce-avea să se-ntâmple.

Din păcate, mi-am zis în sinea mea, cu siguranță că nici măcar o prietenie sfântă din copilărie nu va rezista, în momentul în care cei doi, deveniți bărbați în toată firea, vor începe să se întâlnească pentru Euterpe, care, așa cum spunea Manfred, cu mâinile împreunate la piept, era „o adevărată desfătare pentru ochi” sau, așa cum spunea Absalom, cu mâinile ridicate spre cer, „în ce-o privește pe Euterpe, ochii n-au ce să mai ceară.”

Dar mă înșelam. Chiar și în legătură cu divina Euterpe, cei doi opticieni, mai apropiați unul de altul decât ochii cei mai apropiați, și-au arătat o amiciție perfectă.

S-au înțeles între ei ca marșea și vinerea Manfred să fie liber să iasă în oraș cu Euterpe, în caz că se putea aranja o asemenea întâlnire, iar Absalom urma să-și încerce norocul luna și joia. În zilele de sâmbătă și duminică, înțelegerea era să lucreze împreună, cei doi ducând-o pe demoazela la muzeu, la Operă, la cenacluri de poezie și la nevinovate cine luate într-un local nepretențios. Viața le era un amețitor carusel de plăceri.

Dar miercurea, zici? Ah, aici se vede atitudinea luminată a celor doi prieteni și rafinamentul lor elevat: miercurea, Euterpe era liberă să iasă în oraș cu cine poțea.

Pasiunea lui Manfred era pură; la fel și cea a lui Absalom. Amândoi voiau ca Euterpe să aleagă singură, chiar dacă acest lucru ar fi însemnat ca vreun necioplit care nu era optician să i se uite galeș în ochi... să-i suspine la ureche... să-i susure minciuni...

— Cum adică, te întrebi cine-o sărută acum?! De ce te

bagi cu lucruri fără legătură, când eu încerc să-ți fac o rela-tare coerentă?

Totul a mers bine, pentru o vreme. Nu trecea săp-tămână fără ca Manfred să nu joace o partidă interesantă de cărți, la cazino, cu tânăra domnișoară, în timp ce într-o altă seară, Absalom îi cânta o melodie înduioșătoare, suflând într-un pieptene învelit în hârtie. O, ce zile fericite!...

Cel puțin așa credeam eu.

Într-o zi, a venit să mă vadă Manfred. Mi-a ajuns să-i văd fața tulburată, ca să-mi pară că știu exact ce s-a-ntâmpat.

— Bietul meu băiat, i-am zis, să nu-mi spui că Euterpe s-a decis și, una peste alta, îl preferă pe Absalom!

(Eram neutru în privința chestiunii, bătrâne, deci pregă-tit să-mi arăt compasiunea indiferent care dintre cei doi ar fi rămas cu ochii-n soare, ca să zic așa...)

— Nu, mi-a răspuns Manfred, n-am să-ți spun așa ceva. Nu încă. Dar nici nu mai poate dura mult, unchiule George! Sufăr de un handicap. Ochii mei sunt roșii și umflați, iar Euterpe cu greu ar putea respecta un optician ai cărui ochi se îndepărtează de normalitate.

Ai plâns, bietul de tine...

— Nici vorbă! zise Manfred mândru. Opticienii sunt oameni tari, care nu plâng. Pur și simplu am făcut un gutu-rai. O răceală, mai bine zis.

— Răcești des? I-am întrebat cu simpatie.

— În ultima vreme, da.

— Și Absalom? El nu răcește?

— Ba da, îmi răspunse Manfred, dar nu așa de des ca mine. Lui îi mai înțepenește spatele, din când în când, ceea ce mie nu mi se-ntâmplă niciodată, dar ce folos?! Unui bărbat cu spatele înțepenit, ochii îi rămân limpezi și curați. Gea-mătul ocazional, neputința periodică de-a se ridica în picioare, astea n-au importanță. Dar când Euterpe se uită la ochii mei

care curg, la roșeața vaselor mele sclerotice, la inflamația conjunctivei, precis o inundă un sentiment de repulsie.

— Oare? Nu tu mi-ai spus, dragă Manfred, că e o dulce domnișoară cu ochi duioși și compătimitori?

La care Manfred mi-a răspuns mohorât:

— Nu îndrăznesc să risc. Stau acasă când sunt răcit, iar în ultima vreme asta a însemnat că Absalom a văzut-o mult mai des decât mine. E un flăcău înalt și mlădios, pe care nici o tânără fată nu-l poate asculta cum cântă din pieptene și hârtie, fără să se simtă mișcată. Mă tem că n-am nici o șansă în fața lui.

Apoi și-a îngropat fața-n mâini, având grijă să nu-și apese prea tare ochii cu palmele.

Eu însumi eram mișcat, de parcă zece piepteni în zece batiste din hârtie începuseră să intoneze imnul național.

I-am spus:

— Dragul meu băiat, poate voi reuși să te fac imun la răceli, o dată pentru totdeauna.

A ridicat spre mine o privire plină de speranță:

— Ai tu vreun leac? Vreo metodă preventivă? Dar nu-i cu putință...

Flacăra care-i scânteiasă pentru o clipă în ochii înroșiți dispăru brusc – lăsându-i din păcate tot atât de roșii.

— Știința medicală rămâne neputincioasă în fața simplei răceli.

— Nu neapărat. Aș putea nu doar să te vindec, băiete, ci să mă ocup și ca Absalom să sufere tot timpul de răceli.

Spusesem acest lucru doar pentru a-l pune la încercare, doar mă știi ce simț moral strict am, și sunt mândru să pot spune că Manfred a trecut testul cu brio – ca un adevărat optician.

— Niciodată! a exclamat. Da, cer să fiu eliberat de această piază blestemată, dar numai ca să pot lupta cinstit

și să-mi înfrunt adversarul de pe picior de egalitate. M-aș urî pe mine însumi, să-l împing în situația de care eu tocmai am scăpat. Mai degrabă primesc s-o pierd pe celesta Euterpe, decât să fac așa ceva!

— Va fi precum dorești, i-am spus, strângându-i mâna și bătându-l prietenește pe spate.

Azazel... dar nu cred că ți-am mai pomenit de micuțul meu extraterestru, nu mai înalt de doi centimetri, cel pe care-l chem din vastul adânc al spațiului și care vine de fiecare dată când îl chem. A, ți-am pomenit deja?... Cum adică, să spun adevărul ca să-l facă de ocară pe Încornoratul?! *Ăsta-i adevărul*, naiba să te ia!

În fine, Azazel se bââia în sus și-n jos pe marginea mesei, zvâcnind din codița lui sârmoasă și cu mugurașii de cornițe albăstrindu-i-se ușor din cauza concentrării.

— Ceri sănătate, a spus Azazel. Ceri normalitate. Ceri o stare de echilibru.

— Știu ce anume cer, o, Divină și Universală Omnipotență! i-am răspuns, încercând să-mi ascund nerăbdarea. Cer să-mi văd prietenul capabil să evite răcelile. Te-am adus să-l cunoști. L-ai studiat.

— Și asta-i tot ce vrei? Să scape de răcelile astea dezgustătoare, lacrimoase, mizerabile și flegmoase la care sunteți supuși voi, subanimalicii locuitori ai unei planete mâncate de viermi? Crezi că poți lumina un singur colț de încăpere, fără s-o luminezi pe toată? Țin să te anunț că echilibrul celor patru umori din specimenul pe care mi l-ai arătat e strâmb rău.

— Echilibrul celor patru *umor*? Sanctificatule, ideea umorilor a dispărut o dată cu Herodot!

Azazel mă săgetă cu privirea:

— Ce crezi tu că sunt umorile?

— Cele patru fluide despre care se credea că stăpânesc trupul: sângele, flegma, bila albă și bila neagră.

— Ce idee dezgustătoare! Sper că specia din care faci parte îl privește cu foarte întemeiată oroare pe acest Herodot. Cele patru umori sunt, desigur, patru atitudini mentale, care, atunci când sunt foarte atent echilibrate, nu pot face altceva decât să aducă permanentă normalitate și sănătate deplină, chiar și nefolositoarelor trupuri ale unor paraziți insignifianți ca voi.

— Păi și-atunci, n-ai putea să echilibrezi foarte atent umorile din parazitărilor mele prietene?

— Cred că pot, dar nu-i ușor. Nu vreau să-l ating.

— Păi n-o să-l atingi, că nici măcar nu e de față.

— M-am referit la contactul astral. E nevoie de un ritual de purificare ce durează aproape o săptămână și e chiar dureros, pe alocuri.

— Sunt convins, o, Esență a Perfecțiunii, că evitarea atingerii astrale nu poate fi decât un fleac pentru tine!

Ca de obicei, fața lui Azazel s-a luminat la auzul linguşelii, iar cornițele i s-au întărit:

Îndrăznesc să spun că pot! spuse el, și-a putut.

A doua zi, m-am văzut cu Manfred. Vizibil strălucind de sănătate, mi-a spus:

— Unchiule George, exercițiile acelea de respirație pe care mi le-ai recomandat au mers perfect. M-am vindecat de răceală între două reprize de inspirat adânc. Ochii mi s-au limpezit, au redevenit cristalini și relaxați și pot iar să privesc întreaga lume în față. De fapt, nu știu ce se petrece, dar mă simt sănătos peste tot. Mă simt ca o mașinărie bine unsă. Ochii mei sunt luminile din față ale unei minunate locomotive, care aleargă cu toată viteza peste câmpie.

După care a adăugat:

— Chiar am un chef nebun să dansez pe seducătoare ritmuri spaniole! Exact asta am să și fac, uimind-o pe divină și eterica Euterpe!

Și a ieșit din încăpere în pași de dans, desenând arabescuri delicate pe podea cu vârful picioarelor și exclamând „Ai, ai, ai-ai!”²

Nu m-am putut abține să nu zâmbesc. Manfred nu era chiar atât de înalt ca Absalom, nici chiar atât de mlădios și, chiar dacă toți opticienii au trăsături de-o clasică noblete, ale lui Manfred se opreau la un anumit nivel de clasicism. Arăta mai bine decât statuia lui Apollo Belvedere, dar nu chiar atât de bine ca Absalom.

Strălucirea asta de sănătate înfloritoare, mi-am zis eu, va restabili echilibrul de șanse.

Întâmplarea a făcut ca tocmai atunci să trebuiască să plec din oraș pentru o vreme, din cauza unei neînțelegeri cu un agent de pariuri, care s-a nimerit să fie un tip mai degrabă josnic și total opac la argumente logice.

Când m-am întors, am constatat că Manfred mă aștepta.

— Unde-ai fost? m-a întrebat acru.

M-am uitat lung, îngrijorat, la el. Părea sănătos și în formă, cu ochii limpezi și senini, cu toate acestea... cu toate acestea...

— M-am dus să scap de niște treburi, i-am răspuns prudent, fără să intru în detalii. Ce-i cu tine, dragul meu băiat, ți s-a-ntâmpnat ceva rău?

Manfred a izbucnit într-un soi de râs sugrumat.

— Rău? De ce-ar fi rău? Frumoasa Euterpe a hotărât pe cine alege, și nu sunt eu acela. A primit să se mărite cu Absalom.

— Dar ce s-a-ntâmpnat? Nu-mi spune că te-ai...

— Că m-am îmbolnăvit? Bineînțeles că nu! M-am străduit să mă îmbolnăvesc, dacă vrei să știi. Am mers prin ploaia rece. M-am încălțat cu ciorapi uzi. Am fraternizat cu

2. Din nou joc de cuvinte, bazat pe identitatea de pronunție cu cuvântul *eye* = ochi. (n.t.)

oameni care aveau guturai și care sufereau de rinită. Doamne, Dumnezeuule, am flirtat până și cu conjunctivita!... orice, numai să mă îmbolnăvesc!

— Nu te înțeleg deloc, Manfred! De ce ți-ai dori să te îmbolnăvești?!

— Fiindcă Euterpe are un foarte puternic instinct matern. Din câte se pare, e ceva obișnuit la ființele umane de sex feminin. Iar eu habar n-aveam!

Mi-am compus o expresie gravă. Eu *aveam* habar. La urma urmei, femeile au copii și, așa cum bine știe toată lumea, copiii mai mereu se îmbolnăvesc, se smiorcăie, le curge nasul, strănută, tușesc, fac febră, se învinețesc și capătă tot felul de alte beteșuguri deloc plăcute la vedere. Ceea ce nu pare să afecteze niciodată dragostea de mămă; ba chiar dimpotrivă, din câte s-ar părea.

— Ar fi trebuit să mă gândesc la asta..., am cugetat cu voce tare.

— Nu-i vina ta, unchiule George. Deși am încetat imediat exercițiile de respirație adâncă, tot degeaba. Bietul Absalom a fost cu pocinogul. I-a înțepenit spatele de tot. Pur și simplu nu s-a mai putut ridica din pat.

— Bănuiesc că nu putea să se prefacă, nu?

Manfred m-a privit oripilat.

— Să se prefacă?! Un optician?! *Dragă* unchiule George! Normele profesionale n-ar permite un asemenea lucru. Și nici vechea noastră prietenie. Plus că, odată, când am dat buzna în camera lui, obligându-l să se ridice în capul oaselor, geamătul lui de agonie era cu neputință să fi fost simulat.

— Și asta a influențat-o pe Euterpe?

— Incredibil de mult! Stă la căpătâiul lui tot timpul, îl îndoapă cu supă de pui și are grijă să i se schimbe frecvent compresa caldută de pe ochi.

— Compresa caldută de pe ochi? Asta ce rost mai are?

Am înțeles, din ce-mi spuneai, că e bolnav cu spatele, nu cu ochii.

— Așa e, unchiule George, dar Euterpe știe, din moment ce noi am învățat-o, că orice tratament începe de la ochi. În orice caz, zice că e datoria ei să aibă grijă de Absalom, să-l ajute să-și revină, să-i redea starea de bine și bucuria de-a trăi, motiv pentru care se va mărita cu el.

— Bine, bine, dar și tu erai un adevărat martir al răcelilor! Pe tine de ce nu te-a...

— Pentru că eu am evitat-o în acea perioadă, nevoind s-o supun la contaminare, nevoind să zăresc privirea rece de repulsie pe care mi se părea că o voi desluși în ochii ei. În ce hal m-am putut înșela! În ce hal!

Și încep să-și dea cu pumnii-n cap.

— Ce-ar fi să te prefaci că...

Dar m-am oprit, văzând expresia semeață ce i se ivise iar pe chip.

— Un optician nu trăiește în minciună, unchiule George. Plus că, din nu știu ce motiv, indiferent cât de suferind m-aș pretinde, constat că nu conving pe nimeni. Pur și simplu arăt prea sănătos... Nu, unchiule George, trebuie să-mi înfrunt soarta. Absalom, să-i dea Domnul sănătate, că e un prieten adevărat, mi-a cerut să-i fiu cavaler de onoare.

Și asta a fost. Manfred și-a făcut datoria de cavaler de onoare, rămânând burlac în toți anii care-au trecut de-atunci. Sunt momente când mă gândesc că se prea poate să se fi împăcat cu tristul lui destin. În fond, Absalom are acum trei copii tare dezagreabili; Euterpe s-a îngrășat, vocea i-a devenit stridentă și se poartă mai degrabă extravagant.

Nu de mult, i-am atras atenția lui Manfred asupra acestor lucruri, dar el s-a mulțumit să ofteze și să spună:

— Se prea poate să ai perfectă dreptate, unchiule George,

dar când un optician iubește, n-o face cu ușurătate... ci pentru totdeauna.

Suspinând sentimental, George s-a oprit din povestire, iar eu am spus:

— Ciudat, dar singurul optician pe care-l cunosc cât de cât bine n-a fost niciodată văzut fără o femeie; nici n-a fost văzut vreodată de două ori cu aceeași femeie.

— Fleacuri, mi-a răspuns George, fluturând din mână. Ți-am spus povestea asta doar ca să te conving că te pot vindeca de sinuzită. Pentru neînsemnata sumă de douăzeci de dolari...

— Nu! i-am retezat-o eu. Scumpa mea soție, pe care o iubesc nespus, e medic și-i face o plăcere perversă să mă doftoricească. Dacă aș rămâne fără simptome, probabil ar înnebuni! Poftim, ia cincizeci de dolari, dar promite-mi că mă lași în pace.

Au fost bani cheltuiți judicios.

CRITICUL DE LA GURA SOBEI

Căzusem nițel pe gânduri în timpul cinei cu George, dar până la urmă am spus:

— N-ai vrea să știi ce părere avea Samuel Taylor Coleridge despre critici?

— Nu.

— Perfect! Atunci am să-ți spun. Zicea așa: „Cei care fac recenzii sunt de obicei oameni care și-ar fi dorit să fie poeți, istorici, biografi etc., dacă le-ar fi stat în putere; și-au încercat talentele cu una sau cu alta, dar fără succes; prin urmare, se fac critici.” Percy Bysshe Shelley a spus aproape același lucru. Mark Twain zicea: „Îndeletnicirea criticului în literatură, muzică și dramaturgie e cea mai decăzută dintre ocupații.” Laurence Sterne a spus: „Între toate bârfele ce se brodesc în lumea asta calpă ... nu-i alta mai chinuitoare ca ponegreala criticii.” Cu douăzeci și trei de secole în urmă, artistul grec Zeuxis afirma: „E mai ușor să critici decât să creezi.” Lord Byron a spus: „Criticii toți sunt pe-un calapod ... cu doar atâta știință cât să-i citeze greșit pe ceilalți.” Tot el spunea: „Mai degrabă să cauți roze-n luna lui Prier și gheață-n Cireșar; s-aștepți statornicie de la vânt sau tărâțelor să le ceri făină; să crezi în ce spune-o femeie și în ce laudă un epitaf sau în orice alt lucru care-i fals, decât să te încrezi în critici.” Aș putea vorbi întruna pe tema asta...

— Vorbești întruna, spuse George. Cum faci? Înveți pe de rost chestiile astea?

— Da, mai am o mulțime.

— Lasă-le-n pace, nu le mai spune.

— Am și două observații proprii. Prima e că toți criticii de profesie ar trebui să se facă gunoieri. Ar face o muncă mult mai utilă și ar avea o poziție socială mai înaltă. A doua e că fiecare critic ar trebui aruncat în foc.

— Ca să devină criticul de la gura sobei, nu?³ Și toată povestea asta, înțeleg, doar fiindcă una dintre lamentabilele tale producții a primit o recenzie onestă, din partea unui biet truditor obligat prin profesie să-ți citească bazaconiiile.

Moment în care mi-a trecut prin minte o idee strălucită.

— George, ai cunoscut vreodată un critic pe care să fi-ncercat să îl ajuți?

— Cum adică?

— Păi, mi-ai tot împuiat capul cu povești despre micuțul tău demon, cum naiba l-o chema, și despre nenorocirile pe care le-a abătut, prin mijlocirea ta, asupra unor victime nevinovate. Nu se poate să nu fi existat vreo ocazie în care să nenorocească pe cineva care s-o merite din plin... un critic de profesie, cu alte cuvinte.

George spuse gânditor:

— Într-adevăr, ar fi cazul lui Lucius Lamar Hazeltine.

— Un critic?

— Da, dar mă-ndoiesc că ai auzit vreodată de el. De regulă, nu lucrează cu genul tău de maculatură.

— Și ai încercat să-l ajuți?

— Exact.

Pentru prima oară în lunga istorie a cunoștinței noastre reciproce, n-am făcut nici un efort să-l opresc de la a-mi povesti.

3. Aluzie la cartea *Săgeata neagră* a lui Robert Louis Stevenson, a cărei prefată poartă subtitlul „Criticului de la gura sobei”. (n.t)

— Vreau toate detaliile! am spus cu nesat.

Lucius Lamar Hazeltine [a început George], deși critic de profesie, este un tânăr neobișnuit de arătos. De fapt, n-am cunoscut pe nimeni altcineva care să arate mai bine decât el, în afară de mine, când eram oarecum mai tânăr.

Înfățișări lui ireproșabile îi atribui eu, în întregime, performanța de-a rămâne critic de profesie timp de zece ani, fără a se alege cu cicatrice pe față și cu nasul spart. Așa cum bine știi și tu, mai bine ca oricare altul, criticii de profesie au permanent în față posibilitatea de-a se vedea loviți, cu mărimumoasă vigoare, de autori care au obiecții la a fi descriși drept „stridenți producători de borhot verbal.”

Hazeltine, însă, cu ochii lui senini și albaștri, cu cârlionții lui aurii, cu tenul lui trandafiriu, cu nasul lui perfect și bărbia masculină, semăna atât de mult a înger din ceruri, încât vedeai scriitor după scriitor cum se-apropie clocotind de intenții rele, doar ca în final să șovăie și să dea bir cu fugiții! Nici unul nu voia să-și asume răspunderea pentru distrugerea perfecțiunii. Cu siguranță că-și blesternau apoi slăbiciunea și trebuie să le fi dat prin cap, până la urmă, că dacă măcar unul dintre ei, unul singur, consimțea să-l pocească nițel pe Hazeltine, perfecțiunea lui ar fi dispărut și restul putea sări asupra lui cu neînfrănată ură.

Dar nici unul nu voia să-și asume rolul netrebnicului din piesă.

Pentru o vreme, frăția scriitoricească și-a pus toate speranțele în Agatha Dorothy Lissauer. Poate-ai auzit de ea. Scrie romane de suspans cu crime și asasinate, care scormonesc nemilos în mecanismele interioare ale psihopaților. Roma-nele ei sunt atât de pline de amănunte din soiul cel mai respingător, încât până și criticii se simt irezistibil atrași de ea.

Unul dintre ei a spus: „La capitolul mizerie, nu te poți atinge de Agatha.“ Iar un altul a spus: „Un dezgust îngrozitor umple fiecare frază.“

Firește că o tânără femeie crescută în delicatețe va jubila, încântată să-și vadă opera descrisă în acest mod, deci, la o întâlnire a Asociației Scriitorilor de Romane Polițiste, a fost singura care s-a ridicat în apărarea artei criticilor literari – spre marea uimire a tuturor onorabililor scriitori din auditoriu, care-au rămas cu gura căscată.

Dar Lucius Lamar Hazeltine i-a deschis ochii într-un târziu, arătându-i cât de amarnic se înșală. Adevărat, îi ignorase complet prima duzină de cărți, dar noul roman al Agathe, intitulat *Spală-ți mâinile în sângele meu*, a părut să-i atragă atenția. Iată ce-a spus Hazeltine despre roman, printre altele: „*Spală-ți mâinile în sângele meu* încearcă să deranjeze stomacul și au fost momente în care am simțit o foarte ușoară senzație de greață, dar nimic mai mult. Îmi mărturisesc surprinderea că o tânără femeie nu e în stare de ceva mai bun. Cartea ar fi putut la fel de bine să fie scrisă de un bărbat.“

Citind aceste lucruri, Agatha Dorothy Lissauer a izbucnit în lacrimi, dar apoi, cu buzele strânse și cu o privire rece și neîndurătoare în minunații ei ochi, a pornit să colinde toate grajdurile cu chirie din oraș, în căutarea unei cravașe potrivite.

Știa că Hazeltine făcea parte din Congregația Criticilor, o asociație a breslei care se reunea într-o clădire obscură din sălbăticiile sudice ale cartierului Bronx – criticii considerând, în mod destul de întemeiat, că nimeni nu va îndrăzni să se aventureze acolo după ei. Dar trei Lissauer, căzută pradă unor simțăminte furtunoase, numai la prudență nu-i sfătea gândul. Era ferm hotărâtă să afle unde era Congregația, să aștepte până apare Hazeltine și apoi, fără pic de îndurare, să-l biciuiască până la sânge.

Lucru pe care neîndoios că l-ar fi făcut, încurajată de

urale pofticioase din partea membrilor Asociației Scriitorilor de Romane Polițiste – până în clipa când s-a trezit față în față cu el. Îl văzuse în fotografii, dar niciodată în proximitate tridimensională.

La vederea minunatului său chip, totul s-a schimbat. Aruncând cravașa din mână, Agatha a izbucnit în plâns. Nu știu dacă am menționat că dra Lissauer era de-o frumusețe la fel de celestă ca Hazeltine, doar că avea părul roșcovan și ochii de-un căprui divin. Nasul îi era câm, buzele roșii și pline, tenul delicat ca de piersică și, ce mai încoace și-ncolo, cei doi s-au îndrăgostit pe loc unul de celălalt.

M-am întâlnit cu Hazeltine nu mult după aceea. Eram prieteni buni, parțial deoarece aproape nimeni nu ți-ar sta de vorbă cu un critic, iar faptul că eu consimțeam s-o fac îl determina să mi se arate veșnic recunoscător... ei, doar mă știi cum sunt, bătrâne. Hazeltine nu se zgârcea cu ospitalitatea dejunului, iar eu sunt genul de persoană care crede cu adevărat în democrație. Nu voi refuza niciodată o tratație, indiferent cât de umilă ar fi mâna care mi-o oferă.

— Lucius, i-am spus, felicitări! Aud că ai cucerit inima celei mai frumoase scriitoare din lume.

— Da, așa e, mi-a răspuns el, cu o expresie straniu de încordată pe față. Iar ea a cucerit inima celui mai frumos critic din lume... respectiv a mea. Dar e o dragoste fără speranță. Nu se poate împlini, George!

— De ce nu? am zis nedumerit.

— Ea e scriitoare. Eu sunt critic. Cum am putea, așa-dar, să ne iubim?

— Ei, cum! În maniera obișnuită. Dacă vă luați o cameră la motel, cu un pat confortabil, puteți...

— Nu mă refer la manifestarea fizică a iubirii, George, ci la frumusețea spirituală din interior. Cum poți spera ca scriitorii

și criticii să se iubească unii pe ceilalți? E ca și cum te-ai aștepta ca uleiul să se amestece cu apa, ca focul și nisipul să existe împreună și ca delfinii să coabiteze cu cerbii. Aș putea eu să mă abțin de la a-i recenza cărțile?

— Sigur că poți, Lucius! Nu trebuie decât să le ignori.

— Nu se poate. O dată ce-am recenzat *Spală-ți mâinile în sângele meu*, se cheamă că am stabilit un precedent, deci trebuie să-i scriu critica la toate cărțile viitoare, inclusiv la cea pe care-o scrie acum, o poveste de iubire ce urmează să poarte titlul *Spânzură-mă cu intestinele mele*.

— Mă rog, dacă trebuie neapărat, zi și tu ceva drăguț. Scoate în evidență greața și dezgustul.

Hazeltine mi-a aruncat o privire oripilată.

— Cum aș putea face așa ceva, George?! Se vede treaba că uiți de jurământul criticului, împământenit încă de pe vremea grecilor antici. Tradus în limba noastră, sună cam așa: „Chiar dacă subiectul e divin, amplu descris și neîntrecut, scrobește-ți șira spinării și emite ceva neplăcut.” Nu pot să-mi încalc jurământul, George, deși îmi distruge dragostea și mă sfâșie-n bucăți!

M-am dus s-o văd pe dra Lissauer. N-o cunoșteam, dar m-am prezentat în calitate de prieten apropiat al lui Lucius Lamar Hazeltine. Combinată cu aerul meu de înaltă demnitate, prezentarea a făcut minuni, așa că în scurt timp domnișoara îmi înroua pieptul cămășii cu lacrimile ei.

— Îl iubesc! Îl iubesc! a exclamat ea, găsimd o porțiune uscată pe mâneca mea, unde să-și șteargă ochii.

I-am spus:

— Atunci de ce nu scrii ceva care să-i placă?

— Cum aș putea? m-a întrebat ea, privindu-mă oripilată. Cum să încalc jurământul scriitorului?

— Există un jurământ al scriitorului?

— Oho, încă de pe vremea sumerienilor! Tradus în limba

noastră, sună cam așa: „Fii mereu atent și analitic, cu dosul palmei către fiecare critic.“

Îmi plângea inima pentru acești doi oameni înstrăinați și am simțit că trebuie să apelez la Azazel, pe care am purces să-l chem din continuum-ul de înaltă tehnologie în care trăiește.

Minunea-minunilor, era bine dispus! Fața lui mică și roșie, cu mugurașii de cornițe în frunte, îmi surâdea, iar codița-i de două degete se legăna înainte și înapoi.

— O, Minune a Cosmosului! I-am întâmpinat eu. Pari fericit.

— Chiar sunt, zise el. Am scris un *cancik* care s-a bucurat de universală aprobare.

— Ce-i ăla un *cancik*?

— O remarcă spirituală. Toată lumea a râs. E un mare triumf pentru mine.

— Ce n-aș da să pot spune același lucru despre două inimi tinere care se frâng inexorabil... dar, firește, din moment ce *cancikul* tău s-a bucurat de aprobare universală, înseamnă că în lumea ta nu există critici.

— Poftim?! a exclamat Azazel, brusc indignat. Cum să nu existe?! Vezi cum îți iese la iveală bicisnica ignorantă? Cum să n-avem printre noi aceste fosile ale Hadesului? Ba bine că nu! Uite, nu mai departe de săptămâna trecută, în timp ce discutam despre un *cancik* pe care-l comiseseam... adică-l compusesem, s-a găsit un critic care să spună: „Balegarum odorata individuali puturossum.“ Îți vine să crezi că poate exista atâta ignoranță și josnicie în persoana cuiva, încât să spună un asemenea lucru?

— Ce înseamnă în limba noastră?

— Nu mi-aș murdări buzele ca să-ți explic.

Începuse să se înfurie și vedeam clar că predispoziția

lui spre cooperare începe să dispară, așa că m-am grăbit să-i prezint situația.

A ascultat atent, după care a spus:

— Deci ai un critic și vrei ca eu să-i ameliores purtarea.

— Da.

— Imposibil! Nici măcar eu nu pot face așa ceva. Un critic nu poate fi ajutat în nici un fel, indiferent de nivelul la care-a ajuns tehnologia.

— Bine, dar atunci n-ai putea, cumva, să-l faci să fie altceva decât critic?

— Din nou, imposibil. Trebuie să înțelegi că un critic este total incapabil să reușească în orice alt domeniu. Dacă ar avea măcar o urmă de talent spre orice altceva, crezi că ar alege să fie critic?

Asta cam așa e..., am spus eu, scărpinându-mi gânditor bărbia.

— Totuși, stai un pic să reflectez!. Mai este o persoană implicată. O scriitoare.

— Da, l-am aprobat eu cu entuziasm renăscut. N-ai putea, cumva, s-o faci să scrie ceva suficient de neinteresant încât să n-o critice nimeni?

— Ei, știi că asta nu se poate! Nici un lucru de pe lumea asta nu poate fi nici suficient de neinteresant, nici suficient de bun, pentru ca un critic să se abțină de la a-l face praf și pulbere. În ce altceva constă esența criticii? Totuși...

— Totuși...? am zis încordat.

— Dacă nu pot schimba un critic și nu pot schimba un scriitor, pe fiecare ca atare, pot totuși să-i schimb împreună. Adică... pot să-l transform pe critic în scriitor și pe scriitor în critic, făcând apel la legea conservării profesionale, și poate că fiecare dintre cei doi, văzând cum e de cealaltă parte a gardului, ca să zic așa, se va apropia de celălalt privindu-l cu alți ochi.

— Minunat! am exclamat. Cred că ai găsit soluția, o, Stăpâne al Nemărginirii!

Cam o săptămână mai târziu, m-am dus să-l văd pe Lucius Hazeltine și, în mod evident, virusul începuse să lucreze.

Hazeltine a lansat un suspin în direcția mea și mi-a spus:

— M-am săturat să fiu critic, George. Dizgrația socială care mă asaltează din toate părțile, disprețul și insulta, toate mă macină. Nici măcar extatica plăcere de-a găsi noi moduri în care să mă arăt exagerat de ticălos și josnic în aprecierile mele literare nu mai e destul pentru a compensa.

— Bine, dar ce-o să faci în loc? am întrebat îngrijorat.

— Voi fi scriitor!

— Lucius, dar tu n-ai talent de scriitor! Te descurci cât de cât cu invecțiva critică, dar... cam asta-i tot.

— Am să scriu poezie. E floare la ureche.

— Ești sigur?

— Bineînțeles! Bagi acolo o rimă sau două, numeri iambii și, dacă-i poezie modernă, nici nu trebuie să aibă sens. De pildă, uite-o bucățică pe care tocmai am scos-o, proaspătă și caldă. Am intitulat-o „Vulturul hoitar“. Auzi aici:

*Strânge-un stârv în ghearele-i încovoiate;
Se-apropie de Soare, fără doar și poate,
Pe cerul azuriu tăind rondele spiralate;
Pândindu-și prada de pe vârf de munte
Cade ca trăsnetul și-alunecă s-o-nfrunte.*

Cu un aer preocupat, i-am spus:

— Lucius, sună cam derivativ.

— Derivativ? Cum adică?

— Există un poem intitulat „Vulturul”, care începe cu „Strânge-un stârv în mâinile-i încovoiate.”

Hazeltine îmi aruncă o privire nimicitoare:

— Un vultur strânge-n mâini?! Toată lumea știe că vulturul n-are mâini! Dacă nu cunoaște un lucru atât de elementar din istoria naturală, poetul în cauză nu poate fi decât de-o neghiobie ieșită din comun. Cine-a scris poemul de care spuneai?

— Lord Alfred Tennyson, de fapt.

— În viața mea n-am auzit de el!

(Normal că n-auzise niciodată, din moment ce, la urma urmei, era critic literar.)

— Stai să-ți mai citesc câteva bucăți, spuse Hazeltine și începu să intoneze:

*Copiii mei, veniți de ascultați
Istoria aceasta, de nu vă supărați,
Despre tărâmul soarelui-răsare
În patruzeci și unu, pe șapte din decembre,
Aproape toți care mai știu sunt oale și ulcele...*

L-am întrerupt:

— Ce titlu i-ai pus, Lucius? Cumva „Kimmel și Short dormeau în cizme”⁴

Hazeltine m-a privit lung, cu ochii îngustați:

— De unde știi?

— Și eu mă-ntreb cum de-am ghicit.

După care a continuat, recitând mai întâi „Asta-i ultima

4. Aluzie ironică la cei doi antieroi americani ai atacului japonez de la Pearl Harbour, respectiv generalul Kimmel și amiralul Short, pe care un comitet al Congresului S.U.A. i-a declarat vinovați de „eroare de judecată”. (n.a.)

mea soacră, zugrăvită pe perete..." și apoi „În Anzio debarcarăm noi, yankeii, iar când veni și ziua încleștării..."

M-am văzut nevoit să-l opresc, când s-a pornit să declame ceva care urma în mod evident să fie o baladă foarte lungă. Începea așa:

*Un marinar bătrân aține
Pe unul din cei cinci.
„Pe barba-ți sură, ticălos bătrân
la mâna de pe mine.”⁵*

N-am știut cum să plec mai repede. Parcă nu suna atât de rău ca pe vremea când era critic, dar nici cu mult mai bine.

M-am dus s-o văd pe dra Lissauer. Am găsit-o în biroul ei de-acasă, aplecată ca o salcie plângătoare deasupra unui manuscris.

— S-ar părea că nu mai sunt în stare să scriu, dragă George, a murmurat ea încet. Întregul proces nu pare să mă mai pasioneze. Ultima mea carte, *Spânzură-mă cu intestinele mele*, merge bine, în ciuda crudei și nedemnei recenzii pe care i-a făcut-o iubitul meu Lucius, dar asta nouă n-are nici un haz. Se numește *Jupoaie-mă până la os*, dar nu mă simt în stare să pun nici un pic de inimă în jupuială.

— Doamne, Agatha, și ce-ai de gând să faci? am întrebat-o.

— M-am hotărât să devin critic. Am trimis Congregației Criticilor un *curriculum vitae* cu dovezi documentare că mi-am bătut bunica și că am furat în nenumărate rânduri laptele copiilor. Cred că asta mă califică direct pentru profesia lor.

5. După prima și a treia strofă din „Balada bătrânului marinar”, unul dintre cele mai cunoscute poeme ale marelui scriitor romantic englez Samuel Taylor Coleridge (1772–1834). (n.t.)

— N-am nici o îndoială. Dar ești convinsă că vrei să devii critic literar?

— Nu chiar. La urma urmei, eu sunt scriitoare și ce știe un scriitor despre literatură? Nu, nici vorbă, voi fi critic de poezie.

— De poezie?!

— Bineînțeles! E floare la ureche. Bucățile sunt de obicei scurte, așa că nu te-apucă durerea de cap până le termini de citit. Iar dacă mai sunt și moderne, nu trebuie să te chinui să le înțelegi, fiindcă nu-i obligatoriu să aibă sens. Desigur, voi găsi un post la *Săptămânalul Librarilor*, care publică recenzii anonime. Sunt convinsă că mă voi simți împlinită, dacă nimeni nu va ști niciodată cine-a spus nemerniciile pe care am de gând să le spun.

— O clipă, dragă Agatha, probabil n-ai auzit încă, dar iubitul tău Lucius nu mai este critic. Acum scrie poezie.

— Minunat! a exclamat dra Lissauer. Am să-i recenzez cărțile!

— Cu blândețe, sper, am zis eu.

Mi-a aruncat o privire oripilată.

— Ai înnebunit? Vrei să mă dea afară de la *Săptămânalul Librarilor*? Niciodată!

Bănuiesc că întrezezi deja sfârșitul.

Cartea de poezie a lui Hazeltine a fost publicată sub titlul *Reminiscențe parfumate* și a fost recenzată anonim de dra Lissauer. De data aceasta, îi venise rândul lui Hazeltine să umble prin grajdurile cu chirie din oraș, în căutarea unei cravașe cu flexibilitatea necesară. A dat buzna în birourile *Săptămânalului Librarilor* și, până s-a reușit convocarea escadronului de poliție care să-l scoată de-acolo, Hazeltine o găsisse pe dra Lissauer ascunsă într-un colț.

— Da, da, a recunoscut ea. Eu am scris recenzia.

Hazeltine a aruncat cât colo cravașa și-a izbucnit în plâns. În timp ce-l târau afară, a spus:

— Merită cu prisosință o bătaie, dar nu m-am simțit în stare să las urme pe așa o piele minunată.

Dar lucrurile au rămas la fel. În ciuda metamorfozei, continuă să fie unul critic și celălalt scriitor, iar dragostea lor, la fel de profundă și de pasionată ca întotdeauna, trebuie să rămână pe veci neîmplinită.

Ascultasem povestea cu cea mai mare atenție și, o dată ajunsă la final, am spus:

— Stai să văd dacă am înțeles bine, dragă George. Lucius Lamar Hazeltine, care a fost înainte critic literar, suferă în continuare, da?

— În chinurile iadului!

— Perfect! Iar Agatha Dorothy Lissauer, care a devenit critic, suferă și ea, nu?

— Dacă nu cumva chiar mai mult decât Hazeltine.

— Și vor continua să sufere câte zile vor avea?

— Sunt convins că da.

— Mda, nimeni nu poate spune despre mine că aș fi un om rău sau ranchiunos. Toți cei care mă cunosc vorbesc frumos despre dispoziția mea senină și despre capacitatea mea de a uita și a ierta. Dar și mie mi se-ntâmplă, totuși, să fac unele excepții. George, e unica ocazie în care nu-i nevoie să-mi ceri nimic. Uite douăzeci de dolari. Dacă Azazel are ce face cu banii pământești, dă-i jumătate.

DOAR O SLUJBĂ

O remarcasem tot timpul cât durase cina, hotărând în final că era de neconfundat: o indubitabilă aură de prosperitate plutea în jurul lui George.

Nu cine știe ce, să fim bine înțeleși! Pur și simplu mâneca de la haină îi arăta mai puțin tocită, cravata avea un nod mai îngrijit, iar obrajii îi erau mai trandafirii ca de obicei. De fapt, era inutil să încerc să depistez toate micile schimbări care alcătuiau impresia respectivă. Era vorba de impresie, ca întreg.

Nimic pe lumea asta nu l-ar putea face pe George să arate altfel decât ca un trântor hămesit, dar porțiunea înformată părea să aibă astăzi, nu știu cum, o palidă scânteie de vitalitate care-o lumina.

— George, să nu-mi spui că ai comis gestul disperat de a-ți găsi o slujbă!

L-am văzut cum se înfioară și soarbe grăbit o gură de vin. Apoi mi-a răspuns semeț:

— Mama ta nu te-a învățat niciodată că există subiecte pe care nu se cade să le amintești, între oameni civilizați? O sl... o sl...

— O slujbă, i-am venit eu în ajutor.

— Pot să spun cuvântul! mi-o reteză el cu asprime. Pur și simplu sunt o ființă umană mult prea civilizată, ca să-l rostesc în legătură cu mine însumi.

— Bine, George, atunci cum se explică aerul acesta cu desăvârșire inexplicabil pe care-l afișezi, de a nu fi complet și iremediabil falit?

— A, acum am priceput. Te-a impresionat nepăsătorul meu aer de munificență... mda, de fapt am făcut o mică investiție care mi-a adus un câștig destul de frumușel.

— Inclusiv până la a cere nota de plată, care mai devreme sau mai târziu va ajunge tot la mine?

— Pe de altă parte, spuse George, apropo de slujbe... îmi amintesc de vremea când un prieten de-al meu își dorea cu disperare o slujbă și, practic, ar fi dat orice pentru o slujbă, dar îi era absolut imposibil s-o păstreze, când ajungea s-o obțină.

— Spuneam, dragă George... dacă mergi cu munificența până la a cere nota de plată...

— De ce insiști să mă întrerupi cu palavre fără rost, când eu încerc să-ți spun povestea lui Vainamoinen Glitz?

George știe exact cum să-mi pună capac. Niciodată nu dă greș.

— Vainamoinen! am exclamat. Ce nume mai e și ăsta, Vainamoinen? Oricum, n-ai nici cea mai vagă idee cine-a fost Vainamoinen!

— Bineînțeles că am! Tocmai ți-am spus. Prietenul meu, Vainamoinen Glitz, deși toată lumea îl striga Van.

— Asta chiar că-i ridicol! Nu există om în afara Finlandei pe care să-l poată chema Vainamoinen. Vainamoinen este eroul de legendă al finlandezilor; un muzician; un magician; un semizeu...

— Vainamoinen al meu era doar un guguman simpatic, foarte cu vino-ncoa' în ochii sexului frumos, și tot atât de bogat pe cât e ziua de lungă. De fapt, numele lui complet era Vainamoinen Glitz al III-lea.

— Vrei să spui că și pe tatăl lui și pe bunicul lui...

— Da, așa se presupune. Posibil să fi avut în sânge ușoare urme de indian *choctaw*. Mi se pare că Vainamoinen e un cuvânt *choctaw*, care înseamnă „războinic viteaz”. Dar,

apropo de finlandeză, fii bun și slăbește-mă cu obsesia asta a ta, pe tema unui foarte banal nume *choctaw* sau *chickasaw*, că altfel îmi pierd șirul.

Am dat din umeri.

Văd că ești nerăbdător [a început George], așa că, hai să intru direct în subiect, fără nici o altă introducere.

Îl cunoscusem bine pe tatăl lui Vainamoinen (numele acestuia fiind Vainamoinen Glitz Junior) și îl privisem cu încântare pe Van cum se face mare. A avut parte de educația aleasă a unui tânăr de condiție bună, dat fiind că tatăl lui, deținând concesiunea standurilor de ziare de la Pentagon, era, desigur, multimilionar.

Van nu duce lipsă nici de curaj, căci n-am să uit vreodată ce dezamăgit a fost, când războiul din Vietnam s-a terminat chiar înainte ca el să ajungă la vârsta înrolării. Ardea de nerăbdare și entuziasm să intre în Garda Națională.

Dar n-a fost să fie. Și-a servit țara, în schimb, inspectând diversele zone de recreere și amuzament ale minunatei noastre țări, revenind doar când și când în oraș, căci, așa cum chiar el spunea: „Relaxarea asta permanentă e muncă grea, dragă George, așa că îmi face bine să revin la câte-o cină ocazională cu tine.”

Lucrurile ar fi putut merge foarte bine pentru el, fiindcă începuse să fie unul dintre marii experți ai țării în materie de plaje, cluburi de noapte, teatre și alte așezăminte importante, dar s-a-ntâmplat s-o întâlnească pe Dulcinea Greenwich. Ei, hai, bătrâne, nu-ncepe iar să dai ochii peste cap, în legătură cu prenumele domnișoarei! Mi-a spus că tatăl ei citise odată o carte intitulată *Don Quijote*, dar cred că-mi turna brașoave – doar și tu știi, la fel de bine ca mine, că nimeni n-ar putea scrie vreodată o carte cu un nume așa de caraghios. Nu s-ar vinde!

Van a venit la mine fremătând de emoție.

— George, mi-a spus, am cunoscut o femeie minunată. Cea mai grozavă din lume! E plină de viață! E puternică! E inteligentă!

— Inteligentă? am spus eu.

Îl mai văzusem trecând prin vreo duzină de relații amoroase și nu mi se păruse niciodată că inteligența ar fi reprezentat criteriul perfecțiunii feminine pentru el.

— Păi, mi-a răspuns hlizindu-se, zice că s-a îndrăgostit nebunește de mine... iar dacă nici ăsta nu-i semn de inteligență, atunci spune-mi tu, care altul?

— Van, când cineva arată atât de bine ca tine și e atât de putred de bogat, cum ar putea să nu fie iubit? Dacă domnișoara te iubește, nu înseamnă neapărat că-i inteligentă. Înseamnă, pur și simplu, că încă nu e moartă.

— Ba nu, nu e genul ăla de femeie, și cinismul nu te prinde deloc! Celelalte tinere domnișoare, care mie mi se părea că sunt atrase de șarmul și nonșalanța mea, voiau toate să se mărite cu mine și să obțină alocații mari și polițe de asigurare cu dublă despăgubire. Îți amintești?

— Îmi amintesc.

— Ei, bine, Dulcinea nu vrea nimic.

— *Nimic?!*

Am înregistrat declarația respectivă cu cea mai profundă suspiciune.

— Mă rog, nu vrea decât un singur lucru.

— Aha!

— Nu e ce crezi tu. Vrea să-mi gălesc o slujbă.

Nu voi nega, bătrâne, că m-a apucat tusea, când l-am auzit și că mi-a trebuit ceva timp să mă conving că nu voi muri sufocat. Până la urmă, când lucrurile din jur au încetat să mai joace în fața ochilor mei înlăcrimați, am reușit să șoptesc îngrozit:

— O *slujbă*?! De ce vrea să-ți iei o *slujbă*?

— Crede, răspunse Van îmbufnat, că asta o să facă din mine bărbat.

— Păi tu *ești* bărbat!

După care am continuat, cu un sentiment de profund respect, dat fiind că dintotdeauna m-au impresionat cei care au talentul și inspirația să se nască bogați:

— Ba chiar mai mult decât atât: ești un bărbat bogat și, dacă există ceva care să definească mai sigur un bărbat decât paralele, banii și portofelul gros, tare-aș vrea să știu care-o fi lucrul ăla!

(Am păreri foarte categorice în această privință, bătrâne, căci, deși situația mea m-a aruncat într-o anumită umbră de sărăcie, simt și gândesc ca un om bogat, la fel ca oricare alt american.)

— Zice că am cucerit-o cu farmecul meu, a continuat Van, și că mă iubește din tot sufletul, dar nu-i place că sunt un trântor risipitor.

— Tu, trântor? După cât ai muncit cu plajele și cu stațiunile de odihnă?!

— Din nu știu ce motiv, nu vrea să țină cont de asta. Vrea să-mi iau o *slujbă* care începe dimineața la nouă și se termină la cinci, indiferent cât de umilă, și să mă țin de ea nu mai puțin de șase săptămâni, dovedind astfel că sunt un om întreprinzător... ca să folosesc expresia ei.

— Trebuie că-i dusă cu sorcova.

— Ba nu, George. E o ființă cu idealuri înalte și inima mea îi aparține. M-am hotărât: îmi voi găsi o *slujbă* și-i voi demonstra că pot să întreprind la fel de bine ca oricare alt întreprinzător de pe lumea asta.

— Și la ce fel de *slujbă* te-ai gândit, dragă Van?

Van a clătinat din cap.

— Aici m-ai prins, George. N-am nici studii, nici calificare,

deci nu pot decât să sper că va exista cineva care să mă angajeze fără să-l deranjeze faptul că știu foarte puține lucruri... de fapt, că nu știu nimic.

Un zâmbet curajos i s-a desenat pe față.

— Sunt, desigur, expert și inspector certificat în materie de plaje. Poate-mi va fi de ajutor. La revedere, George, mă duc pe baricade!

Sărmanul Van! Ce-a urmat după aceea a fost deplorabil. Deplorabil! De-ar fi să-ți descriu în amănunt, bătrâne, așa da-n vileag un basm de grozăvii, ce sufletu-ți grăpează și-l îngheață...

(Te rog să nu reciți după mine! Iar mi-a furat careva replicile? ...Tatăl lui Hamlet, zici? N-am auzit în viața mea de el!)

În orice caz, n-a reușit. Nu i-am urmărit îndeaproape evoluția, desigur, căci sunt un om ocupat, cu un milion de lucruri de făcut tot timpul. Uite, numai formularul de pariuri la cursele de cai, de pildă... dar mă îndepărtez de subiect.

Ocazional, se întâmpla să mă invite la cină și mi-era clar că nu mai face față tensiunii. Bronzul de pe față începuse să-i pălească și a mărturisit că nu mai juca polo pe iarbă aproape deloc.

— Dacă-ți mărturisesc, dragă George, mi-a șoptit cu o voce cavernoasă, că luna trecută am căzut de două ori de pe cal la polo, ai să-nțelegi ce vreau să spun. Dar te rog să ții secret, nu vreau să mai știe nimeni.

— Păi cum să rămână secret?! Crezi că jucătorii ceilalți nu te-au văzut când ai căzut de pe cal?

— Jucători de polo nu vorbesc niciodată despre asemenea lucruri, dragă George. E interzis prin codul poneiologic.

Problema era cu afurisita aia de slujbă, firește! Le încercase pe toate, mi-a spus. Întâi a obținut un post ca degustător de șampanie la clubul lui de noapte preferat, dar se îmbătase încă din prima seară de muncă, îl insultase pe director

și fusese evacuat din incintă fără nici un menajament. S-a oferit să-mi arate locul unde încasase lipsa de menajamente, dar nu era o priveriște de care să fiu interesat.

A obținut apoi un post de casier, dar i-a fost imposibil să descopere cum se umblă cu registrul. Toate acele cifre, mi-a spus, îl făceau să se simtă amorțit, că doar de-aia li se zice cifre (credea el). A găsit după aceea de lucru la o benzinărie, dar i-a fost imposibil să-și dea seama cum se scoate capacul de la rezervor. A obținut o slujbă la biroul de informații al magazinului Bloomingdale's, dar și-a dat demisia după o oră, scos din sărite că mai toți clienții păreau să aștepte informații de la el. Mai trebuie să continuu?

— Se pare, a zis Van, că n-o voi avea niciodată pe fata visurilor mele. Viața mea, dragă George, va fi pustie și golită de semnificație. Inspectatul plajelor o să mă lase rece. Probabil vreunui nou club de noapte nu-mi va aduce decât veselie găunoasă. Ce folos că pot explora în profunzime culmile trândăviei, dacă o pierd pe femeia de care sufletul meu este indisolubil legat?

Și lacrimile îi curgeau șiroaie, direct în șampania din fața lui, diluând-o într-un mod absolut îngrozitor.

Mi se rupea inima de mila lui, bătrâne. Mi-am dat seama că, dacă se va retrage într-o viață de jale și tristețe, erau mult mai puține șanse să beneficiaz când și când de-o masă pe socoteala lui. Adevăratul altruism, precum bine știi, începe cu tine însuși, deci trebuia neapărat să fac ceva pentru el.

Adică să-l chem pe Azazel. ...Ți-am pomenit vreodată de extraterestrul meu de doi centimetri, la care pot apela prin intermediul unor metode ezoterice numai de mine știute?

6. Calambur intraductibil cu două cuvinte din familii diferite: *number* = cifră, număr, și *numb* = amorțit/(a) amorți. În engleză, prin adăugarea terminației *-er* la infinitivul scurt al unui verb, se obține un substantiv derivat; în cazul de față, *numb+er* = amorțitor, care amorțește. (n.t.)

Ți-am pomenit? ...Sigur o spui doar în glumă...
Fie cum o fi, fapt e că l-am chemat pe Azazel.

Azazel, cum probabil bănuiești, s-a înfuriat la culme. A sosit încă zbierând cu vocea lui de contralto și fluturând zănelic din mâini. Apoi s-a uitat în jur, m-a privit pieziș și mi-a spus:

- Lighioană ineptă, acum ți-ai găsit să mă chemi?
- Acum am nevoie de tine, o, Minune a Universului!
- Dar tocmai mă uitam...

Și se porni să-mi descrie chestiunea, în obositor de plicicos amănunt. Din cât se pare, există în lumea lui niște dihăanii cu șase picioare, care se deplasează cu salturi și tumbe în direcții aleatorii, iar pe înaintarea lor se pariază cu importante sume de bani. Prima care se năpustește peste o linie de sosire e declarată învingătoare. Azazel insistă că mârtoaga lui, cu un nume nepronunțabil, tocmai era pe punctul să câștige.

— Dacă nu mă întorc în exact momentul în care am plecat, mi-a zberat el în ureche, pierd șaptezeci de *dvorșaci*!

— Bineînțeles că te vei întoarce în exact acel moment. Ceea ce am de gând să-ți cer e culmea simplității, deci nu-ți va lua decât încă un moment, o, Campion al Cosmosului!

(Fiind o creatură atât de mititică, adoră să i te adresezi de această manieră respingător de flatantă, iar pe planeta lui de baștină, din câte îmi dau seama, lumea i se adresează cu suveran dispreț.)

I-am explicat care-i situația.

— O slujbă? În lumea mea avem cuvântul *klastron*, pentru orice treabă înjositoare care se cere făcută de cei cu statut social inferior, împotriva obiecțiilor pe care le-ar putea avea și împotriva voinței lor.

— Da, am spus eu cu convingere, asta-i ce înțelegem și noi prin „slujbă“!

— Săracul! zise Azazel, vărsând o lacrimă micuță, care

căzu pe fața de masă și arse o mică găurică în ea. Chiar își dorește un asemenea lucru?

— N-are încotro, căci altfel n-o poate avea pe femeia mult-visată, femeia de care sufletul lui este indisolubil legat.

— Ah, dragostea, dragostea! oftă Azazel, lăsând să-i cadă încă o lacrimă micuță. La ce extremități îi duce până și pe cei mai înțelepți! Țin minte că odată, de dragul unei iubite *zapulnice* – înaltă de doi metri, ceea ce ridică o problemă, poți să mă crezi pe cuvânt –, l-am provocat pe tovarășul ei de mijloc la un... mă rog, nu contează. Înțeleg că vrei să fac în așa fel încât să-și găsească o slujbă pe care s-o poată păstra.

— Exact.

— Și că n-are nici o pregătire?

— Nici una.

— Înseamnă că trebuie să lucrăm în plan pur emoțional. Trebuie să aranjăm în așa fel lucrurile, încât să fie un patron etern mulțumit de prietenul ăsta al tău și să le mai aranjăm puțin, încât prietenul tău să fie etern mulțumit de slujba lui. O relație tare complicată.

— Dar nu prea complicată pentru Dezlegătorul Pulsarilor.

— Nu, bineînțeles că nu, a zis Azazel nu foarte convins. Totuși, problema are unele aspecte dificile. Din moment ce nu știm cine-ar putea fi acest patron, va trebui să aranjez un câmp general de acceptanță... ceea ce nu-i deloc ușor.

Trebuie să mărturisesc, bătrâne, că a fost una dintre puținele dăți când mi-a fost teamă să nu-mi pierd încrederea în Azazel. I-a trebuit o groază de vreme, a bombănit o mulțime și, cu toate că nu știu ce face când e angrenat în tehnologia avansată a societății lui, mi se părea că arată ca și cum ar fi săpat la drumuri, tot clătinând din cap și tot luând-o de la capăt.

Când, în sfârșit, s-a cutremurat tot, oftând din rărunchi: „Gata, s-a rezolvat“, a spus-o pe un ton care m-a umplut de

îndoială. I-am mulțumit cu căldură, firește, dar nu eram deloc convins că reușise.

Numai eu sunt de vină, bătrâne. Îndoiala mea a fost aceea care a dus la dezastru. Nu, nu-s pe cale să vărs o lacrimă micuță în paharul meu cu șampanie. Și nici nu e șampanie, dacă-mi dai voie să-ți reamintesc. E vin alb. Din cel ieftin.

Am cugetat cu multă luare-aminte, bătrâne. Aveam senzația că pe Azazel nu se poate conta și, în plus, nu voiam nici să-l văd pe Van găsimdu-și o slujbă. Admit că slujbele trebuie și ele să fie ocupate, dar în nici un caz de mine sau de cei pe care-i consider amicii mei și-i îndrăgesc. Așa că mi-a venit o idee.

L-am căutat pe Van la club.

— Van, eu n-am întâlnit-o niciodată pe Dulcinea asta a ta și mi-ar face mare plăcere s-o cunosc.

S-a uitat la mine cu o expresie pe care n-o pot descrie altfel decât ca dizgrațioasă suspiciune.

— E prea tânără pentru tine, mi-a răspuns.

— Van, mă judeci greșit. Femeile sunt în deplină siguranță cu mine. Oricât m-ar implora, oricâți bani mi-ar oferi, așa cum fac adesea, te asigur că, exceptând pura bunăvoință și dorința de a le ușura suferința, pentru nimic în lume n-aș vrea să am de-a face cu ele.

Sinceritatea și onestitatea mea evidentă și-au făcut efectul.

— Ca să vezi..., a zis el. Bine, am să vă fac cunoștință.

Ceea ce s-a și întâmplat, în cele din urmă, și uite-așa am ajuns s-o cunosc. Era o fată mai degrabă mărunțică, zveltă, cu o siluetă perfectă și părul castaniu-închis. Avea niște ochi negri foarte atenți. Se mișca iute și radia tot timpul un aer de energie stăpânită. Era, de fapt, exact opusul lui

Van, care nu lua nimic în serios și lăsa viața să treacă netulburată pe lângă el. Dulcinea, pe de altă parte, îmi făcea categoric impresia că ia viața de gât, o scutură bine și-o zvârle în direcția în care dorește ea să se miște.

Sincer să fiu, n-am simțit niciodată imboldul să mă însor, dar și să-l fi simțit – dacă se poate imagina o idee atât de absurdă! – în nici un caz n-aș fi ales pe cineva ca Dulcinea. A te afla în preajma ei era ca atunci când te apropii prea mult de pălălaia unui foc de tabără – devine neplăcut de cald. Desigur, extremele se atrag și eram perfect dispus să-l las pe Van s-o ia de soție pe Dulcinea. La urma urmei, ar fi scos-o din circulație și ar fi devenit mult mai plăcut pentru alți bărbați pe care i-ar fi întâlnit.

— De când tânjesc să vă cunosc, dragă domnișoară Greenwich!

Spusesem acest lucru în cel mai curtenitor mod posibil, pronunțându-i numele „Grin-ij” – așa cum ar fi făcut orice persoană civilizată.

— Se pronunță „Grin-igi” și poți să-mi spui Dulcie. Să-nțeleg că tu ești George, amicul despre care-mi tot pomenește Van.

M-a cântărit din ochi, de parcă se pregătea să mă jupoaie.

— Amic apropiat, am spus eu.

A pufnit disprețuitor, apoi a continuat:

— Mda, după ce se rezolvă povestea cu slujba, voi putea să mă ocup și de alte chestii care se cer puse la punct. Chiar va trebui să mă ocup, din câte văd.

Îți mărturisesc sincer că nu mi-a plăcut deloc tonul ei, dar am spus:

— Tocmai despre povestea cu slujba aș vrea să discutăm. De ce, Doamne, Dumnezeule, ții morțiș ca Van să-și ia o slujbă?

— Pentru că un bărbat nu se cade să fie un pierde-vară și să-și risipească viața pe fleacuri și prostii.

— Un *bărbat*? am spus eu. Și o femeie nu?

A clipit repede de câteva ori.

— Și o femeie trebuie să-și dea silința.

— În cadrul unui cuplu, n-ar trebui ca unul să rămână și să aibă grijă de casă, în timp ce perechea sa iese să lupte cu jungla din jur?

— Propagandă misogină flagrantă!

— Nici vorbă! Am spus „în cadrul unui cuplu”. N-am specificat sexul. Poate fi oricare dintre cei doi, dacă se pricepe mai bine să facă treaba respectivă. Să înțeleg că dumneata ești feministă.

— Categorical! Provin dintr-o lungă filiație de feministe. Una dintre străbunele mele i-a stâlcit mutra generalului Ambrose Burnside, care-a avut neobrăzarea de a-i face cu ochiul. Poți să fii convins că i-a scărmanat perciunii!

— Exact. Ceea ce-mi dovedește că ești mult mai capabilă decât sărmanul Van să-ți porți singură de grijă în această lume nemiloasă. Van este o ființă atât de dulce și de blândă...

— Da, așa e, m-a întrerupt ea.

Vocea i se mai înmuiase un pic și în ochi îi apăruse ceva ce părea să semene a sentiment uman. După care a continuat:

— Mielușelul meu cel drăgălaș...

Mi-am stăpânit fiorul și-am completat sec:

— În timp ce dumneata ești tare ca piatra.

— Tare ca oțelul călit în vatră, îmi place să cred.

— Atunci de ce n-ai fi *dumneata* aceea care să-și ia o slujbă?

— Hmmm...

— De fapt, cred că ar trebui să intri în politică. Avem nevoie de o americană tare-n toate cele: în pumn, în cap, în vorbă și în faptă, capabilă să le spună ce să facă nehotărâților ăștora care se-ntorc după cum bate vântul.

— Hmmm...

— Și, dacă intri în politică, ce poate fi mai nimerit decât să ai un soț bogat, care-ți poate da banii necesari pentru toate acele apariții la televizor? N-ar fi nici pe departe bani pierduți, căci, o dată aleasă, vei găsi o mie de metode prin care să-ți iei banii înapoi... unele aproape cinstite.

— Hmmm...

— Iar Van este exact genul de pereche de care ar avea nevoie o femeie-politician... puțin mai la stânga și cu un pas mai în spate. Zâmbind în fața obiectivului, fermecându-le pe alegătoarele mai în vârstă, ridicând o privire plină de adorație spre dumneata, când îți ții discursurile. Ultimul lucru pe care ți l-ai putea dori ar fi ca el să-și ia o slujbă. Va avea nevoie de tot timpul disponibil pentru a susține o cauză nobilă, care să te pună într-o lumină favorabilă pe dumneata... de exemplu, adăposturi pentru caii de polo bătrâni, unde să-i învețe pe toți „să necheze nu“.

— Hmmm..., se pot înțelege multe din ce spui.

— De obicei, da, am recunoscut eu.

— Lasă-mă să mă mai gândesc.

— Firește, dar să treci cât mai repede la fapte. Altfel, Van s-ar putea să-și găsească o slujbă și n-ar fi deloc indicat, având în vedere sarcina grea care-l așteaptă în calitate de Prim-Domn al țării.

— Prim-Domn...

Dulcinea a rostogolit pe limbă cele două cuvinte, a șoptit încet „Doamna Președinte“..., apoi a spus energic:

— Voi discuta cu el deseară.

Ceea ce a și făcut, iar rezultatele au fost precum prevăzusem.

7. Joc de cuvinte intraductibil, pe baza identității fonetice dintre *nay* = nu și *neigh* = a necheza, nechezat: *to say nay* („a spune nu“, una dintre clasicele lozinci ale mișcării americane pentru drepturi civile) se pronunță exact la fel ca *to say neigh*. (n.t.)

Van mi-a telefonat a doua zi, în culmea emoției:

— George, Dulcinea vrea să se mărite cu mine! Nu mai trebuie să-mi iau nici o slujbă, de-aia care începe la nouă și se termină la cinci. Zice că voi avea destule de făcut după ce mă însor cu ea și nu mai poate aștepta ca dorința ei fierbinte să se vadă împlinită..., mă rog, se referă la mine, când vorbește de dorința ei fierbinte, desigur.

— Fără îndoială, am spus eu.

Bineînțeles că ar fi putut la fel de bine să fie Casa Albă, dar nu vedeam nici un motiv să-i menționez acest lucru lui Van, într-un moment atât de fericit al vieții lui.

În mai puțin de o lună, avea loc nunta. Eu m-am numărat printre cavalerii de onoare, iar șampania a fost superbă. Și nu trebuie să menționez decât că am reușit să evit obligația de a săruta mireasa, ca să înțelegi că a fost o ocazie în care cerul însuși s-a arătat binevoitor.

Fericita pereche a plecat în luna de miere, după care s-a retras în conacul de la marginea orașului.

Amândoi erau ocupați, căci Dulcinea Glitz, cum o chema acum, s-a ținut de cuvânt și-a intrat în politică. Nu știu cât de atent urmărești tu politichia, bătrâne, că te văd toată ziua cu nasul în mașina electronică de scris, dar, în răstimp de numai câțiva ani, Dulcinea își croise drum cu brio spre consiliul municipal, iar acum candidează pentru un post în Senatul statului.

Trebuie să-ți spun că eram foarte mândru de mine. În sfârșit, nu mai depinsesem de Azazel, ci făcusem totul de unul singur – ba încă și foarte dibace, trebuie să recunoști! Îmi era clar că, în acest caz singular, Azazel o dăduse-n bară. Nu exista nici un câmp de forță emoțională care să-i ademenească pe patroni spre a-i solicita serviciile lui Van; nici un dor nebun de a sluji prin muncă, dinspre partea lui Van. O, nu, el și ființa lui iubită pur și simplu s-au căsătorit!

Totul era bine.

Cel puțin așa credeam eu, până când m-am întâlnit cu Van, acum o lună sau două. Bronzul i se dusese; mâinile îi tremurau puțin; mergea cam adus de spate și avea o privire hăituită în ochi.

Le-am ignorat pe toate și am exclamat jovial:

— Van! Nu te-am văzut de-un secol!

S-a întors să se uite la mine și a părut să-i ia ceva timp, până m-a recunoscut.

— George, tu ești?

— Nimeni altul!

— Ce mai faci, dragă George? Ce dulce durere e să te revăd... îmi amintește de vremurile bune de-altădată... vremuri ce nu se vor mai întoarce niciodată, din păcate.

Și lacrimile începură să i se scurgă pe obraji.

Am încremenit de uimire.

— Van! Ce-i cu tine, dragul meu prieten? Nu-mi spune că te-a silit să-ți iei o slujbă, până la urmă!

— Nu, nu! Și rău îmi pare că nu. Sunt ocupat în alte feluri. Trebuie să mă consult cu șefii grădinari în chestiunea terenurilor și a grădinilor, să am grijă ca bucătarul să pregătească meniurile, să completez cu intendentă pe tema petrecerilor pe care trebuie să le dăm tot timpul, să le angajez dădace gemenilor noștri, pentru care draga de Dulcie și-a luat două zile libere ca să-i facă. În general, munca e foarte, foarte solicitantă și, colac peste pupăză...

— Da?

— Colac peste pupăză, Dulcinea mai face și politică, dacă vrei să știi! Cineva se pare că i-a sugerat chestia asta odată. Lua-l-ar dracu' de băgăreț! Dacă aș ști cine-a fost, i-aș trage una peste țeastă cu ciocanul meu de polo! Că și-așa nu-mi mai folosește la nimic, acum. N-ai idee cine-o fi netrebnicul care i-a băgat prostia asta în cap?

— Cred că a fost ideea ei. Mi-e imposibil să-mi imaginez că există cineva atât de nebun încât să-i sugereze așa ceva. Dar lămurește-mă, de ce nu e bine că face politică?

— De ce nu e bine?! Fiindcă mă face să nu mai exist deloc ca individ. Tot timpul sunt întrebat de jurnaliști în ce măsură îi influențez deciziile, dacă ajung vreodată să mă culc cu ea, dacă-i adevărat că mă consult cu un astrolog, ca să aflu momentul potrivit în care să-și țină cuvântările... Nimeni nu-mi știe numele mic și, în fond, de ce l-ar ști? Tu știi numele mic al doamnei Margaret Thatcher? Bineînțeles că nu. Detest chestia asta! O detest! O detest!

Mi se rupea inima de mila lui.

— Dar ei i-ai spus lucrul ăsta, dragă Van?

— De nenumărate ori! Dar ea zice că sunt perechea ideală a femeii-politician și că într-o zi, când se va retrage după al doilea mandat de președinte, voi putea să vizitez din nou plajele și cluburile de noapte.

— Mi-e tare greu s-o spun, dar... dragă Van, nu te-ai gândit să divorțezi? Fiind politician, nu suportă scandalul, deci mai mult ca sigur că te va lăsa să pleci în liniște și, probabil, chiar să păstrezi custodia copiilor. Atunci, vei fi din nou un om liber.

Van a dat din cap și mi-a răspuns cu tristețe:

— De multe ori m-am gândit la asta. Aș lăsa-o până și să păstreze ea custodia afurisiților... scumpilor noștri copii. Dar nu pot, George, nu pot!

— De ce nu poți? Sunt convins că nu ți-ar face necazuri.

— Nu ea e problema, George, ci eu, eu, eu, eu, eu!

Cu fiecare „eu” rostit se izbea cu pumnii în piept, până ce o criză de tuse l-a silit să se oprească.

După ce și-a revenit, a continuat:

— Pentru mine, căsnicia asta e ca o slujbă. În clipa în care Dulcinea și cu mine am ajuns în fața preotului, am exultat în

sinea mea: „Asta-i o slujbă... slujba pe care i-am jurat Dulcineei că o voi obține și o voi păstra!“ De fapt, simt că n-am *voie* să renunț la slujba asta, indiferent ce s-ar întâmpla, iar Dulcinea are același sentiment. Nu știu de ce. E ceva mistic... precum vezi, nu voi putea fi liber niciodată. Niciodată!

Așa că asta e. Acum înțelegi unde-a fost greșeala. Azazel și-a *făcut* datoria. Iar când m-am amestecat eu – cu cele mai bune intenții din lume, te asigur! –, am aranjat un mariaj care, date fiind circumstanțele, s-a dovedit a fi slujba căreia nici el, nici Dulcinea nu-i puteau pune capăt și pe care el, cel puțin n-o putea suferi. E mare păcat, într-adevăr, dar pur și simplu așa se întâmplă când prea multe bucătărese ajung să strice borșul – ca să parafrazăm o vorbă din bătrâni.

Am dat din cap cu tristețe.

— Îmi pare că mai de fiecare dată strici borșul, dragă George. Ce nu-i în regulă cu tine?... Mă rog, în altă ordine de idei, din moment ce ai pornit pe drumul spre prosperitate, nu vrei măcar bacșișul să-l plătești tu?

George a părut revoltat.

— Tocmai ce ți-am spus o poveste tristă, o tragedie îngrozitoare... acum ți-ai găsit să discuți despre un lucru atât de sordid ca banii?!

Avea dreptate, desigur, așa că am băgat și bacșișul la grămadă cu restul consumației și am plătit tot. Apoi i-am întins cinci dolari, ca să-i arăt cât de rău îmi pare că i-am rănit sentimentele.

Greu lucru, să renunți la obiceiuri. Mi-ar fi foarte greu să pun capăt obiceiului de a-i da bani lui George, iar lui George i-ar fi încă *și mai greu* să pună capăt obiceiului de a-i primi.

E FRIG AFARĂ, DRAGĂ

George și cu mine luam prânzul împreună și chelnerul tocmai îi pusese în față o farfurie plină cu ciorbă de fasole uscată — o zeamă după care se dă vânt. O dată introdusă o parte din zeamă în propria-i persoană, a oftat de plăcere și, uitându-se pe fereastră, a spus:

— Se simte o adiere de zăpadă în aer.

La care eu am zis:

— Dacă pentru tine fleoaștele astea de zăpadă care cad în fulgi groși din cer se cheamă „adiere“, atunci mă tem că ai dreptate.

— Nu fac altceva, a zis George de sus, decât să-ncerc să aduc un pic de poezie într-un enunț altfel complet banal: anume că ninge. Dar a-ncerca să-ți vorbesc ție despre poezie e ca și cum aș încerca să-i recit versuri unui cal.

— Mai puțin faptul că un cal n-ar plăti pentru prânzul ăsta.

— Și nici tu n-ar fi nevoie să plătești, dacă nu s-ar întâmpla să fiu cam strâmtorat cu banii în momentul ăsta.

Era un moment care dura de când se știa George pe lume, cel puțin până în clipa de față, dar, cu toate că ar fi fost reconfortant de nepoliticos să i-o spun, m-am abținut.

— O imagine ca asta, am spus în schimb, mă umple de fiori, când mă gândesc cu oroare la vremea rece care urmează. Totuși, pot să mă consolez cu ideea că se va termina

în doar câteva luni, după care mă voi putea amuza gândindu-mă cu oroare la canicula care urmează. O schimbare periodică a ororii, bănuiesc, ne face bine și ne alimentează acel sentiment necesar de divină nemulțumire.

— Mă întreb, zise George, de ce se spune despre nemulțumire că ar fi divină?

— Fiindcă tocmai nemulțumirea față de starea lucrurilor a fost aceea care i-a îndemnat pe oameni să creeze civilizație și cultură. Mulțumirea ar duce la stagnare și bagatelizare, așa cum se întâmplă în cazul tău. Dar până și tu, George, dacă poveștile cu care mă torturezi sunt adevărate, sesizezi divina nemulțumire din alții, după care te străduiești să le îmbunătățești soarta. Desigur, dacă aceleași povești pe care continui să mi le bagi pe gât rămân adevărate, s-ar părea că amestecul tău în viețile prietenilor tăi conduce, de regulă, la catastrofă.

George s-a înroșit la față.

— Iată cum, într-o singură afirmație scurtă, ai aruncat de două ori umbra îndoielii asupra feliilor de viață pe care ți-am făcut favoarea să ți le dezvălui.

— Într-adevăr, ar fi și greu de pus la îndoială felii de viață în care intră și-o ființă extraterestră de doi centimetri, pe care poți s-o chemi printr-o distorsiune din superspațiu și care poate să facă tot felul de lucruri mult superioare tehnologiei umane.

— Și mă deranjează și afirmația cum că ajutorul meu bine intenționat conduce invariabil la catastrofă. E o afirmație atât de departe de adevăr, încât sunt sigur că îngerii din ceruri varsă lacrimi pentru tine în chiar acest moment.

— O fi, dar le varsă pentru tine, nu pentru mine. Tu însiri poveștile și descrii catastrofele. Eu nu fac altceva decât să le semnaliez.

— Realitatea e, bătrâne, că mi s-a întâmplat, într-un caz, să produc un mariaj fericit și plin de dragoste, încărcat de

fidelitate și simț moral, a cărui încheiere mi se datorează în exclusivitate mie. Cazul la care mă gândesc este cel al Eufrosinei Mellon și al soțului ei, Alexius. Voi începe acum să-ți spun povestea lor.

Sincer să fiu, nu vreau să-mi povestești nimic.

Pe Eufrosina Mellon [a început George] o chema Eufrosina Stump, înainte de căsătorie, și o știam de mică. Era o copilă tare rușinoasă, care, când vedea pe cineva străin, se ascundea imediat după cea mai apropiată mobilă, din spatele căreia se uita apoi pe furiș, cu ochi mari și sfioși. Această timiditate a ei n-a putut fi niciodată învinsă și, pe măsură ce copila creștea, s-a concentrat pe reprezentanții sexului opus.

Lucru cu-atât mai bizar cu cât, făcându-se mare, Eufrosina s-a transformat într-o femeie splendidă, cu desăvârșitele proporții ale unui trup de zeiță. O zeiță mărunțică, adevărat, de doar un metru cincizeci și șapte înălțime, dar bărbații tineri din proximitate observau imediat fenomenul.

Nu puțini dintre ei au încercat să înfiripe o prietenie și, în cazul în care ar fi reușit, atunci, după părerea mea, ar fi pornit să dezbată împreună profunde subiecte filosofice. Dar n-am putut verifica niciodată dacă așa s-ar fi ntâmplat, și nici ea, de altfel, căci nici unul n-a reușit să înfiripe prietenia necesară, fără de care o asemenea discuție nu poate avea loc.

Eufrosina avea grijă să se îmbrace în așa fel încât să estompeze splendorile cu care o înzestraseră natura, dar a constatat că, din acest punct de vedere, bărbații tineri au un fel de al șaselea simț. Flăcăul, care abia dacă era în stare să dibuie omleta pusă-n farfurie chiar sub nasul lui, reușea totuși să străpungă, cu ochii minții, prin straturile de stofă cu care se înfășura Eufrosina, pentru a detecta minunățiile de dedesubt.

Îi eram naș, desigur, căci, așa cum ți-am mai spus și alteori, soarta m-a binecuvântat cu un mare număr de fine tinere și frumoase – indubitabil datorită virtuții și respectabilității ce mă caracterizează. Până și Eufrosina făcea excepție, în cazul meu, de la suspiciunea, altfel universală, cu care trata intențiile sexului opus.

Așezată la mine-n poală, suspina cu fața îngropată în umărul meu, în timp ce eu îi mângâiam părul auriu.

— Pur și simplu nu suport să fiu atinsă de creaturile acelea, am auzit-o spunând, și simt că au acest respingător imbold tactil. Nu pot să nu observ că, în general, se spală pe mâini înainte să se apropie de mine, de parcă ar avea senzația că se vor bucura de mult mai mult succes cu mâinile curate.

— Și nu-i așa?

Eufrosina s-a cutremurat de un fior.

— Mâini murdare chiar că n-aș putea îndura, dar nici mâinile curate nu-s cu mult mai bune, unchiule George.

— Și totuși, uite că stai la mine-n poală, iar eu te mângâi pe păr și, mi se pare, ocazional și pe umăr și pe braț.

— Nu-i același lucru, unchiule George! Tu ești din *familie*!

Am continuat s-o mângâi. Familia își are privilegiile ei.

Având în vedere atitudinea ei, așadar, îți poți imagina ce stupefacție mi-a provocat vestea că se mărită cu Alexius Mellon, un tânăr cu voce groasă ca de bas, fără cine știe ce talent poetic – de fapt, fără talent poetic deloc – și care-și câștiga existența (destul de binișor) ca agent comercial voiajor.

Când a venit la mine cu vestea cea mare, îmbujorată și chicotind prosteste, i-am spus:

— Ținând cont de vederile tale asupra sexului masculin, dragă Eufrosina, cum de te-ai hotărât să te măriți?

— Știu eu ce să spun? mi-a răspuns ea timid. Cred că pur și simplu am un suflet romantic. Îmi dau seama că e

riscant să te lași călăuzită de rațiuni mercenarotice. Toată lumea spune că „bogăția e oarbă” și că vei greși cumplit, dacă te lași sedusă de ea. Am încercat să mă țin departe de Alexius și să-i încui ușa spre inima mea, dar toată lumea spune că „banii își bat joc de lacăte” și exact așa a și fost. Și... of, probabil nu-s decât o fată prostuță, dar, după ce toată viața m-am străduit atâta să mă feresc de bărbați, într-o dimineată pur și simplu m-am trezit gândindu-mă la Alexius și mi-am dat seama că nu mai pot face nimic... mi-au picat cu tronc banii lui. În ziua aceea am fredonat întruna „Banii-s cel mai dulce lucru” și, când Alexius m-a cerut din nou, i-am răspuns: „Da, dragule, ne vom căsători și îți promit «să-ți cheltuiesc, să te respect și să mă supun».”

Am zâmbit și i-am urat tot norocul din lume, dar, după ce-a plecat, am clătinat din cap cu tristețe. Văzusem destule la viața mea, ca să știu că scânteierea aurie a banilor poate aduce o lună de miere splendidă, dar, când sarcinile serioase ale vieții încep să se facă simțite, banii singuri nu mai sunt de-ajuns. Cu adâncă părere de rău presimțeam o mare deziluzie pentru drăgălașa mea fină fără minte, care citise prea multe povești de dragoste și bani.

Exact așa s-a și-ntâmplat. Nu trecuseră bine șase sau opt luni de la căsătorie, când m-am trezit cu ea, albă toată la față și cu un aer oțărât.

— Felicitări, dragă Eufrosina! Ce mai face dragul de Alexius?

S-a uitat în stânga și-n dreapta, de parcă voia să se asigure că nu ne aude nimeni, după care a spus:

— E plecat într-una din călătoriile lui de afaceri, slavă Domnului!

Buzele îi tremurau și, până la urmă, cu un vaier plin de disperare, mi s-a aruncat în brațe.

— Ce este, draga mea? am întrebat-o, reluând jocul

mângâietor despre care constatasem că-mi face întotdeauna mare plăcere... și poate că și ei.

— Alexius, firește!... O vreme, banii au fost de-ajuns. Am cheltuit după pofța inimii și ne-am simțit bine. Părea că n-avem nici o grijă pe lume, după care, nu știu cum, el a început să se schimbe. A început să-mi dea de înțeles că într-o căsnicie e nevoie și de... dragoste. Am încercat s-o iau în glumă, spunând vesel că „Oamenilor cu bani le ajung banii, nu le mai trebuie și altceva”. Dar, pe măsură ce treceau săptămânile, văzând că devine tot mai insistent, mi-am dat seama că m-am măritat cu un dependent de dragoste. E ca o boală, unchiule George! Până săptămâna trecută, dormeam în paturi separate, unul de-o parte a camerei, celălalt dincolo, cu o mobilă masivă între noi... așa cum ar face orice pereche normală de tineri însurăței. Și pe urmă, așa, pe neașteptate, m-am trezit cu un... un... un pat dublu în dormitor! Alexius a zis că paturile separate îi fac pe soți să se înstrăineze. Doamne, unchiule George, nici nu mai pot spune că dorm în patul meu! Și, uneori, când se suie în pat, mâna lui o atinge pe-a mea. De fapt, se tot întinde spre mine. Oare ce pofte nesănătoase nu-i dau pace? Tu ai idee, unchiule George?

— Crezi, Eufrosina dragă, că te-ai putea obișnui să-ți placă atingerea mâinii lui?

— Niciodată! Alexius pare să fie cald tot timpul, iar eu mă simt întotdeauna delicios de răcoroasă. Nu-mi place atâta căldură masculină și i-am spus-o, iar el a zis că sunt rece ca un... Mă rog, nu-ți pot spune ce cuvânt a folosit, doar că începe cu „pie” și se termină cu „troi”.

— Cred că pot să-l ghicesc și singur.

— Unchiule George, crezi că nu mai are aceleași sentimente oneroase față de mine? La urma urmei, nu se poate să-i spui tovarășei tale de patrimoniu, cu care-ai cheltuit

împreună o jumătate de an, că e rece ca un știi tu ce, decât dacă nu mai ai aceleași sentimente oneroase față de ea!

— Hai, hai, Eufrosina dragă, nu te mai supăra așa. Cât timp lipsește Alexius?

— O, e într-o călătorie foarte lungă! Trebuie să facă un tur prin toată regiunea de sud-vest. S-ar putea să nu se întoarcă decât peste o lună.

— Lasă pe mine, draga mea, și voi găsi eu o cale de rezolvare.

— Știam eu! a zis ea, cu fețișoara ei drăgălașă privindu-mă plină de speranță încrezătoare. Doar faci parte din familie!

Iată un caz de competența lui Azazel, mi-am zis, drept care l-am și convocat. A apărut ca de obicei, pe policioara pe care i-o fixasem în perete, exact la înălțimea capului meu. Era, ca de obicei, nepregătit pentru convocare și, tot ca de obicei, mi-a prins privirea fără nici un avertisment și-a emis obișnuitul lui zbierăt pătrunzător. Pretinde că întotdeauna reacționează așa, când se trezește pe neașteptate față în față cu un monstru oribil, deși, din ce motiv trebuie să zbiera când dă cu ochii de mine, asta nu mi-a explicat niciodată.

Părea un pic mai roșu ca de obicei, de parcă tocmai se întrerupsese din cine știe ce întreprindere solicitantă și, de fapt, ținea în mână-i mititică un obiect care semăna a ganteră. Chiar și în timp ce zbiera dând cu ochii de mine, continua s-o ridice și s-o coboare ritmic.

— Îți dai seama că m-ai întrerupt în timp ce-mi făceam exercițiile de gimnastică?!

— Scuze!

— Și ce să fac eu cu scuzele tale?! Acum va trebui să renunț la exercițiile pentru astăzi. Să sar peste ele. Nici nu știu cum o să fac ca să mă mențin în formă.

— Dar de ce trebuie să le sari, o, Măreț și Exaltat Cărmuitor al Universului? Nu te poți întoarce exact în momentul în care ai plecat, ca să le continui?

— Nu, e prea complicat și oricum n-am nevoie de sfatul tău tâmpit. O să le sar și gata! Dar vreau să-ți pun o întrebare...

— Da, Atotputernicia Ta?

— Până acum, m-ai întrerupt din jocuri de noroc..., când tocmai eram pe punctul să câștig. M-ai întrerupt și când eram pe cale să primesc diverse onoruri, când făceam duș, când eram angajat în ritualuri complicate cu anumite reprezentante ale speciei mele. Cum se face că niciodată până acum nu m-ai întrerupt din gimnastica mea zilnică? Dacă tot trebuie să mă-ntrerupi, acesta e momentul *cel mai potrivit*. Ai grijă s-o faci din nou.

Și a pus jos gantera pe care-o ținea în mână, trăgându-i un șut s-o dea la o parte. Am bănuț că nu prea se dădea în vânt după gimnastica zilnică.

— Ce mai vrei, de data asta? m-a întrebat acru.

I-am spus istoria Eufrosinei și a lui Alexius Mellon; după ce a țistuit de câteva ori, în final a spus:

— Aceași veche, veche povestel! Chiar și în lumea noastră, nechibzuitele nebunii ale tinereții dau naștere unor negrăite nefericiri... dar mie mi se pare că această Eufo... Eufa... mă rog, cum o cheamă, n-are decât să i se alătore tovarășului ei, în satisfacerea impurelor poște care-l pervertesc.

— Păi tocmai asta e problema, o, Tu, Cel cu Puteri Infinite! Este o domniță pură și neprihănită.

— Ei, hai, lasă-mă cu oximoronele! Asta, firește, în caz că domnițele din lumea ta seamănă cât de cât cu cele din lumea mea. Am avut de-a face, la vremea mea, cu o incredibilă colecție de *zybule* glaciale... și când zic *zybule*, mă refer la animalele domestice femele...

— Știu la ce te referi, Covârșitor de Puternicule, dar ce ne facem cu Eufrosina?

— De fapt, mie mi se pare că e foarte simplu. Din moment ce are obiecții față de căldura masculină... ai putea să-mi aduci o fotografie de-a ei sau un articol de îmbrăcăminte... ceva pe care să-mi concentrez energiile?

Marele noroc făcea să am una dintre fotografiile ei mai revelatoare, la care Azazel s-a strâmbat îngrozitor. Nu i-a luat prea mult timp, totuși, să facă lucrurile pe care le avea de făcut, după care a plecat. Am observat că lăsase gantera în urma lui. De fapt, o am în buzunar și ți-o voi arăta ca dovadă a existenței lui Azazel... Nu, nu știu ce-ar însemna pentru tine o dovadă „reală”, ca să folosesc expresia ta, dar dacă nu vrei să te uiți, voi continua povestirea.

Două săptămâni mai târziu, m-am întâlnit din nou cu Eufrosina. Arăta mai nenorocită ca niciodată și m-am temut că, indiferent ce făcuse Azazel, nu reușise decât să înrăutățească lucrurile. Iar Azazel nu consimte niciodată să desfacă un lucru pe care l-a făcut.

— Alexius nu s-a întors încă? am întrebat-o.

— Va fi acasă duminică, a răspuns ea fără chef. Unchiule George, nu ți se pare că în ultima vreme s-a făcut cam frig?

— Nu în mod deosebit față de curn o cere anotimpul, draga mea.

— Ești sigur? Mie așa mi se pare, nu știu de ce. Pur și simplu tremur de frig toată ziua. Sub paltonul ăsta gros port cel mai călduros taier pe care-l am, dedesubt am niște desuuri drăguțe și călduroase, mi-am tras până și șosete groase din lână peste ciorapii lungi, pe deasupra lor m-am încălțat cu botine, și *tot* mi-e frig.

— Poate nu ești suficient de bine hrănită. O farfurie cu ciorbă aburindă de fasole uscată te-ar încălzi imediat! Și pe urmă, dac-aș fi în locul tău, m-aș băga în pat. Dă radiatorul mai tare în cameră, bagă-te sub câteva păături și-ai să te simți ca pe o plajă însorită din sudul Pacificului.

— Eu știu? mi-a răspuns ea, încrețind din năsucu-adorabil și clătinând din cap. Exact când sunt în pat mi-e cel mai frig. Măinile și picioarele, mai ales, parcă-s niște sloiuri de gheață. După ce se întoarce Alexius acasă, nici n-o să vrea să se bage-n pat cu mine, așa sunt de rece!

Făcu o pauză, apoi adăugă posomorâtă:

— Țasta o să fie singurul lucru bun. Măcar o să vadă că sunt cu adevărat rece ca un cum-a-zis-el.

Au mai trecut două săptămâni și m-am trezit cu o bătaie în ușă; cea mai veselă bătaie în ușă pe care mi-a fost dat s-o aud vreodată; toc-toc-toc-ul unui deget fericit! Din câte-mi amintesc, eram adâncit într-o complicată manevră de științe matematice, în legătură cu unele statistici cabaline, deci n-am fost prea încântat de întrerupere, dar, când am deschis ușa, Eufrosina s-a năpustit ca un vârtej înăuntru, practic în pași de dans.

Am rămas cu gura căscată.

— Eufrosina, ce s-a întâmplat?

Și, în încercarea de a-mi explica extazul ei, am adăugat:

— Alexius ți-a lăsat ție toți banii și-a fugit de-acasă?

— Nu, nu, unchiule George, bineînțeles că nu! Alexius e acasă de-o săptămână întreagă, dragul de el!

— Dragul de el?! Vrei să spui că și-a învins tendințele dependenței de dragoste și a revenit la fericitele sentimente oneroase?

— Habar n-am despre ce vorbești, unchiule George! a spus ea, cu bărbia ei micuță ridicată mult. Tot ce știu e că, în ziua în care s-a întors acasă, eu mă băgasem în partea mea de pat și mi-era mai frig ca niciodată. Eram vânătă și tremuram ca varga. Apoi s-a băgat și el în pat, pe partea lui, și am avut senzația că-i pot simți căldura chiar și de la distanță. Nu știu cum a reușit, dar corpul lui părea să emane o căldură

minunat de plăcută, care pur și simplu m-a învăluit și pe mine. Ah, ce senzație minunată! Normal că m-am apropiat de sursa de căldură. El parcă era un magnet, iar eu, pilitură de fier. Am simțit cum alunec spre el și practic ne-am izbit unul de altul, iar eu l-am înconjurat cu sărmănele mele brațe reci ca gheața. A țipat ca din gură de șarpe, când l-am atins cu mâinile și picioarele mele reci, dar nici prin cap nu-mi trecea să-i dau drumul! L-am ținut mai strâns ca niciodată! Iar el s-a întors cu fața la mine și mi-a spus: „Biata de tine! Ce rece ești...”. Și și-a pus mâinile lui calde și moi pe spatele meu înghețat și-a început să le miște în sus și-n jos. Îi simțeam căldura mâinilor prin cămașa mea de noapte, în sus și-n jos, în sus și-n jos. Unchiule George, pur și simplu am adormit în brațele lui, fericită. Niciodată n-am dormit mai bine, iar dimineață n-am vrut în ruptul capului să-l las să se scoale. Mă tem că a trebuit să se lupte cu mine, ca să se dea jos din pat. „Nu pleca! O să mi se facă frig!” – așa i-am spus. Dar a trebuit să plece. Și a fost exact la fel în fiecare noapte. Ce fericire! În brațele calde ale lui Alexius al meu cel cald, unchiule George, am senzația că până și banii și-au pierdut importanța. Banii au ceva așa de rece...

— Sst, copilă! am spus eu, căci o asemenea afirmație mi se părea șocantă.

— Zău, vorbesc serios! a insistat ea.

— Spune-mi, draga mea, date fiind toate acele îmbrățișări și atingeri și senzații de căldură, ai...

M-am oprit, incapabil să găsesc vorbele potrivite pentru rușinoasele gânduri care-mi trecuseră prin cap. La urma urmei, sunt suficient de bătrân ca să fi explorat temeinic răutățile vieții.

— Da, am făcut-o! a zis ea mândră. Și nu cred că e ceva rău în asta. O, moralisții n-au decât să spună cât poftesc că banii ar fi cel mai prețios dar de la Dumnezeu pentru oameni

și că „la rădăcina tuturor relelor stă dragostea”, eu zic altceva, că dragostea e cel mai cald lucru din lume.

— Și la vară ce-ai să faci? am provocat-o.

— O să transpir nițel, ei și? mi-a răspuns ea și atunci am știut că era pierdută pentru totdeauna.

Nu cunosc un mariaj mai fericit decât cel dintre Eufrosina și Alexius Mellon. Le era cald în fiecare noapte, transpirând un pic vara, iar în cele din urmă au avut și doi copii.

Iar Eufrosina s-a schimbat complet. Nu-i mai era absolut deloc teamă de bărbați, nici suspicioasă nu mai era în ceea ce le privește intențiile. De fapt, le primea cu dragă inimă intențiile și luase obiceiul să vorbească într-un mod foarte disprețuitor despre aceia dintre ei care păreau îmbibați de curtenie demodată.

Se îmbrăca în așa fel încât să atragă atenția bărbaților și reușea, într-adevăr, să-i atragă în număr mare.

Mi-a mărturisit mai târziu că, din pură curiozitate, încercase să se încălzească alături de unul sau de altul dintre ei, dar după a cincisprezecea sau a șaisprezecea tentativă – a recunoscut că pierduse socoteala – renunțase. Nici unul dintre ei nu avea căldura paradisiacă a lui Alexius.

Chestiunea îi suscită oarecum spiritul iritabil și s-a vâit că dragostea, la fel ca banii, ar trebui împărțită; că dragostea, spre deosebire de bani, nu se poate înmulți decât oferită pe gratis. A repetat lucrul ăsta chiar și după ce i-am atras atenția că banii, abil investiți, aduc mari profituri.

Așa că a rămas cu Alexius și dacă nici ăsta nu-i un final fericit, atunci spune-mi tu altul mai bun.

— Mie mi se pare, dragă George, că Eufrosina nu poate fi decât foarte nefericită, fiindcă nu se alege cu nici o

plăcere din relațiile ei ilicite. Plus că rămâne monogamă prin forța împrejurărilor, dat fiind amestecul lui Azazel, mai degrabă decât din propria-i voință.

— Așa cum spuneam, mi-a răspuns George, se arată un pic *iritată* de nereușita experimentelor ei, dar ce importanță are? Un pic de nefericire e un preț modic, față de atingerea moralității. Și, după ce nebunia dragostei va părăsi corpul ei obosit, ceea ce se mai întâmplă, din când în când, vor exista banii, întotdeauna banii și pentru întotdeauna banii! Ca, de pildă, atunci când îți spun că mi-ar prinde bine o bancnotă de cinci dolari, pentru câteva zile.

Cele câteva zile durează și ele cât toată viața lui George, dar i-am dat oricum cei cinci dolari.

CĂLĂTORUL ÎN TIMP

— De fapt, cunosc pe cineva care-ți seamănă teribil, mi-a spus George.

Stăteam amândoi la Café des Modistes, după o consumație mai mult sau mai puțin aleasă. Îmi făcea mai degrabă plăcere să profit de ocazia de-a sta degeaba, în ciuda termenelor urgente de predare care mă așteptau acasă — așadar, n-ar fi trebuit să răspund la provocare, dar mi-a fost peste puteri: am un profund respect față de unicitatea caracterului meu.

— Ce vrei să spui? Nu mai există nimeni ca mine!

— Mă rog, a admis George, nu scrie atât de mult ca tine. Nimeni nu scrie atât de multe ca tine. Dar asta numai fiindcă are o *oarecare* considerație față de ceea ce scrie și nu este de părere că și cea mai banală greșeală tipografică pe care-o comite ar fi proză nemuritoare. Totuși, *scrie* sau, mai bine zis, *scria*, întrucât acum câțiva ani a murit și s-a dus în locul acela din Purgatoriu special amenajat pentru scriitori: unde inspirația te lovește de-a pururi, dar nu există nici mașini de scris, nici hârtie.

— Mă dau bătut în fața cunoștințelor tale despre Purgatoriu, am spus eu țeapăn, dat fiind că-l întruchipezi în propria-ți persoană, dar de ce-ți amintește de mine acest domn scriitor, în afară de simplul fapt că era scriitor?

— Motivul pentru care asemănarea mi-a sărit în ochiul

interior, scumpul meu amic, e acela că și el, deși dobândise faimă și bogăție, la fel ca tine, se plângea neconținut că n-ar fi îndeajuns de apreciat.

M-am încruntat.

— Eu nu mă plâng că n-aș fi destul de apreciat.

— Nu? Tocmai ce-am petrecut un prânz obositor, ascultându-te cum te vaiți că nu capeți răsplata pe care-o meriți... și bănuiesc că nu te refereai la o bătaie soră cu moartea.

— George, știi foarte bine că nu făceam altceva decât să mă plâng de câteva dintre recenziile mai recente, scrise de niște pseudoscriitori înguști la minte și invidioși...

— De multe ori m-am întrebat ce-o fi ăla un pseudoscriitor...

— Un scriitor ratat sau, altfel spus, un critic literar.

— Poftim, ce-ți spuneam eu! Comentariile tale îmi amintesc de răposatul meu prieten, sărmanul Fortescue Quackenbrane Flubb.

— Fortescue Quackbrain Flubb? am repetat, destul de incredul.⁸

— Exact. Alde Trăncănilă, așa-i spuneam între noi.

— Și el cum îți spunea ție?

— În diverse moduri pe care nu le mai țin minte, spuse George. Eram amici din tinerețe, întrucât frecventasem amândoi același liceu. El era cu câțiva ani mai mare ca mine, dar ne-am cunoscut la reuniunile asociației absolvenților.

— Pe cuvântul tău? Nu știu de ce, dar nu te-am bănuț niciodată că ai avea studii liceale.

— Da, într-adevăr, am fost amândoi elevi la „Liceul Aaron Burr”, alde Trăncănilă și cu mine. O, de câte ori n-am

8. Calambur fonetic: *Quackbrain*, care se pronunță aproximativ identic cu *Quackenbrane*, s-ar putea traduce prin „Trăncănilă” (în sens figurativ, *quack* înseamnă „a flecări, a turui vrute și nevrute”, iar *brain* înseamnă „creier”). (n.t)

intonat vechiul imn al liceului, cu lacrimi de nostalgie curgându-ne pe obraji! Ah, frumoșii ani de liceu!

Și, cu vocea tremurată, începu să cânte îngrozitor de fals:

*Când peste-al nostru liceu soarele strălucea
Cu scânteierea lui aurie,
Acolo sus, peste iubita noastră Veche Hazna,
Flutura cârpa negru-albăstruie.*

— Vechea Hazna?!

— O poreclă afectuasă. Universității Yale i se spune „Moș Eli”, Universitatea Mississippi e „Tanti Miss”, iar „Liceul Aaron Burr”...

— E „Vechea Hazna”.

— Exact.

— Și „cârpa negru-albăstruie”?

— Culoarele liceului nostru, spuse George. Dar sunt sigur că vrei să auzi povestea lui Fortescue Quackenbrane Flubb.

— E ultimul lucru din lume pe care-mi doresc să-l aud, am spus.

Ajuns la mijlocul vieții, Fortescue Quackenbrane Flubb [a început George] era un om fericit; sau măcar ar fi trebuit să fie, căci obținuse tot ce și-ar putea dori orice om rezonabil.

Avusese o îndelungată carieră ca scriitor de succes, scoțând cărți care, în ciuda faptului că se vindeau bine și erau populare, se bucurau de mult respect în ochii acelor pseudoscriitori care-și spun critici literari.

„Văd pe fața ta, bătrâne, că te pregătești să mă întrebi cum e posibil ca un om să fie un scriitor de succes, să poarte un nume ca Fortescue Quackenbrane Flubb și, cu toate acestea, ție să-ți fi rămas complet necunoscut. Ți-aș putea răspunde că este o dovadă a egocentrismului tău desăvârșit, dar n-am

s-o fac, deoarece există o altă explicație. La fel ca orice alt scriitor cât de cât dotat cu simțul realității, alde Trăncănilă se folosea de un pseudonim. La fel ca orice alt scriitor dotat cu un dram de sensibilitate, nu voia să știe nimeni în ce fel își câștigă existența. Știu că tu îți folosești numele adevărat, dar tu n-ai pic de rușine!

Pseudonimul lui Trăncănilă, desigur, ți-ar fi binecunoscut, dar m-a pus să promit, odată, că voi păstra un secret absolut asupra lui, chiar și după ce el va fi trecut în lumea fără mașini de scris a Purgatoriului, iar eu, desigur, trebuie să-mi respect cuvântul dat.

Dar alde Trăncănilă nu era deloc un om fericit.

Ca fost camarad absolvent al liceului Burr, mi-a mărturisit:

— Ce folos, dragă George, că plouă cu bani pe capul meu, într-un potop nesfârșit? Ce folos că faima mea înconjoară lumea? Ce folos că toți cei din jur, fără excepție, mă tratează cu maximă considerație?

— Dragă Trăncănilă, am spus solemn, eu cred că toate astea sunt de mare folos.

— Aiurea, mi-a răspuns el, poate dintr-o perspectivă lumească; poate dintr-o pură perspectivă materială. Sufletului meu nu-i sunt de nici un folos.

— Dar de ce? am întrebat eu.

— Fiindcă, a zis el lovindu-și pieptul cu un bufnet dogit, arzătoarea amintire a insultelor și umilințelor din tinerețe rămâne nerăzbunată și, de fapt, pe veci de neplătit.

Am rămas ca lovit de trăsnet.

— Nu-mi spune! Nu pot crede că ai fost insultat și umilit în tinerețe!

— Ba bine că nu! În Vechea Hazna însăși. La „Liceul Aaron Burr“.

— Dar ce s-a întâmplat? am spus, nevenindu-mi să-mi cred urechilor.

— Era în 1934, când intrasem în primul an de liceu și începusem să simt în forul meu interior divină inspirație. Știam că într-o bună zi voi fi un mare scriitor, așa că m-am înscris la un curs de compunere, pe care-l ținea boșorogul de Yussif Newberry. Ți-l amintești pe Yussif Newberry, dragă George?

— Nu cumva moș Zeflemeală Newberry?

— Unul și-același. Îi intrase în cap că, prin organizarea unui astfel de curs, va avea la dispoziție un tezaur nesecat de talente, din care să extragă nestemate scrise cu care să umple revista literară bianuală a liceului. Îți amintești de revista aceea, George?

M-am cutremurat din cap până-n picioare.

— Da, văd bine că-ți amintești. Am primit ca temă să scriem o compunere, drept primă probă de capacitate, iar eu, din câte-mi amintesc, am scris o odă închinată primăverii, elocventă până la a-ți tăia respirația, ba și poetică pe deasupra. Când Zeflemeală a întrebat cine vrea să-și citească producția literară, am fost primul care să ridice mândru două degete. Zeflemeală m-a poftit să ies în fața clasei, iar eu mi-am apucat manuscrisul cu o mână care, mi-aduc aminte, asudase de emoție, și mi-am citit efuziunile cu o voce răsunătoare. Anticipasem să parcurg toate cele cincisprezece pagini într-un entuziasm crescând din partea auditoriului și să închei într-o revărsare zgomotoasă de urale și aplauze. Anticipasem greșit. După nici o pagină și jumătate, Newberry m-a întrerupt. „Asta“, a spus el, enunțând clar fiecare cuvânt, „e cel mai neîndoios gunoi posibil, bun doar de îngrășământ, deși nici așa nu-i sigur că ar avea vreo utilitate.“ La care toată clasa de tineri sicofanți a izbucnit într-un râs homeric, iar eu m-am văzut nevoit să-mi reiau locul în bancă fără a-mi fi terminat lectura. Dar asta nu e tot. Newberry nu pierdea nici o ocazie, după aceea, să mă umilească. Nimic din ce scriam

nu-i plăcea și avea grijă să-și facă dezgustător de publică această neplăcere, întotdeauna spre deliciul clasei, care astfel m-a transformat în ciuca bății de joc a tuturor. În cele din urmă, ca temă finală pentru acel trimestru, fiecare trebuia să scrie o povestire, un poem sau un eseu, destinat publicării în bianualul literar. Eu am compus un eseu voios, debordând de umor scânteietor și de remarci spirituale și imaginează-ți că, spre marea mea surpriză, Newberry l-a acceptat! Natural, mi s-a părut corect și judicios să-l caut pe moș Zeflemeală după ore și să-l felicit pentru discernământul lui. „Mă bucur, domnule profesor“, i-am spus, „că veți fi obținut un produs mai bun decât norma uzuală, prin utilizarea eseului meu în bianualul literar.“ La care el mi-a răspuns, dezvelindu-și colții galbeni într-un mod extrem de neplăcut: „L-am acceptat, F.Q. Flubb, numai fiindcă a fost singura contribuție care-și dă silința, cu oricât de puțin succes, să fie amuzantă. Acceptarea lui forțată, Flubb, e picătura care a umplut paharul – nu voi mai ține acest curs.“ Și s-a ținut de cuvânt. Dar, deși au trecut patruzeci de ani, amintirea tratamentului la care-am fost supus în cadrul acelui curs de la Vechea Hazna rămâne încă vie. Cicatricele încă mai dor, dragă George, și nu le voi putea șterge niciodată.

— Dar, dragă Trăncănilă, gândește-te cum trebuie să se fi simțit boșorogul de Zeflemeală, când tu te-ai ridicat pe culmile gloriei literare! Cu siguranță, maniera în care te-ai înălțat aproape de vârful lumii scriitoricești trebuie să-l fi ars la lingurică mult mai mult decât te-au ars pe tine trecutele lui umilinte.

— Cum adică, *aproape* de vârful... mă rog, nu contează. Se vede că nu ești la curent cu istoria ulterioară a liceului. Nemernicul și mizerabilul care-a ținut cursul în cauză a murit cam la cinci ani după ce-l urmasem eu, procedând astfel, se vede treaba, în încercarea de-a evita să fie martor la triumful

celor umiliți de el, întrucât fulgerele celebrității n-au început să-mi lumineze fruntea decât la trei ani după moartea lui. Așa că asta e, am rămas veșnic frustrat de faptul că nu-i pot plesni disprețuitor din degete sub nas acelui maestru al datului peste nas. Dar ce vrei? Nici măcar zeii nu pot schimba trecutul.

— Oare? am zis eu încet.

— Poftim?

— Nimic, nimic!

Dar, firește, mă gândeam la Azazel, minusculul meu prieten dintr-o altă lume sau poate dintr-alt Univers ori alt continuum, a cărui capacitate tehnologică o depășește atât de mult pe-a noastră, încât nu e departe de-a părea un fel de magie. [A, cineva pe nume Clarke zici că a spus ceva asemănător. Mă rog, din moment ce n-am auzit în viața mea de el, nu poate avea absolut nici o importanță.]

Azazel dormea, când procedura mea de chemare l-a adus din lumea lui sau poate din Universul ori continuum-ul lui, și, firește, nu-ți voi da amănunte despre procedura respectivă. O minte necizelată ca a ta s-ar vătăma iremediabil, dacă ar încerca să cuprindă subtilitățile endorcismului. Nu-ți vreau decât binele, dragul meu prieten!

Am așteptat cu răbdare ca Azazel să se trezească, ținând cont că e înclinat să se arate un pic cam ciufut dacă-l scoli, iar un Azazel ciufut e un Azazel periculos, cu toată dimensiunea lui miniaturală. Așa că n-aveam ce face altceva, decât să-i privesc brațele și picioarele mișcându-se în cadrul unor evoluții complicate, pe care habar n-aveam cum ar trebui să le interpretez. Probabil că visa ceva și reacționa la ceea ce visa.

Când mișcările i-au devenit violente, a deschis ochii și s-a ridicat în capul oaselor, într-un soi de tresărire.

— Știam eu! I-am auzit gemând (un geamăt ascuțit și sibilinic, ca țiuitul unui minuscul robinet de abur). N-a fost decât un vis!

— Ce să fie, o, Minune a Universului?

— Întâlnirea mea cu frumoasa Zibulka. Oare nu se va împlini niciodată în realitate?

După care a adăugat trist:

— Desigur, e cam de aceeași mărime cu tine, așa că refuză să mă ia în serios.

— Nu te poți face mai mare, o, Miracol al Erelor?

— Bineînțeles că pot! zise Azazel, dezvelindu-și colțișorii într-un minuscul mârâit. Dar substanța mi se subțiază ca fumul, devine fantomatică și, când încerc s-o îmbrățișez, nu simte nimic. Nu știu de ce, dar reprezentantelor sexului frumos le place să simtă ceva, într-o asemenea situație. În fine, ajunge cu tribulațiile poetice ale tragediei mele personale. Ce mai vrei de data asta, mizerabile specimen de flecăreală găunoasă?

— O călătorie în timp, o, Tu, Cel Care Uimește Astralitatea!

— Călătorie în timp! zbieră Azazel. Imposibil!

— Chiar așa? Eu nu sunt fizician, o, Tu, Cel Măreț, dar savanții din lumea mea vorbesc despre călătorii cu viteză mai mare decât cea a luminii și despre găuri de vierme.

— Din partea mea, pot să vorbească și despre sirop de tuse și lopătari de baltă, că mi-e totuna. Călătoria în timp e o imposibilitate teoretică. Las-o baltă!

— Foarte bine, am oftat eu, dar asta înseamnă că alde Trăncănilă își va petrece puținii ani de viață care i-au mai rămas incapabil să se răzbune pentru insultele și umilințele încasate de la nemernicii din trecut, nemernici care nu i-au înțeles marele talent, d-apoi să-l mai și aprecieze!

La care fața lui Azazel s-a transformat, din obișnuitu-i roșu ca sfecla, în ceva mai apropiat de rozul delicat al unui interior de pepene verde.

— Insulte și umilințe ai spus? Ah, cunosc prea bine demonii ce pun răbdarea la-ncercare, prin grija unor netreb-nici. Ai un prieten, așadar, care îndură ce-am îndurat și eu.

— Nimeni, am spus eu prudent, nu poate îndura ce-a îndurat spiritul tău grozav, o, Mângâiere a Năpăstuiților, dar a suferit oarecum și încă mai suferă.

— Foarte trist. Și dorește să se întoarcă în timp, ca să-și răzbune răbdarea pusă la-ncercare prin grija unor netreb-nici.

— Exact, dar ai spus că e imposibil să călătorești în timp.

— Așa și e! Dar pot acționa asupra minții. Dacă ai sau poți obține un lucru care s-a aflat multă vreme în contact cu el, pot să-i aranjez în așa fel funcționarea minții, încât i se va *părea* că a călătorit în trecut și s-a întâlnit față în față cu foștii lui tortionari, după care poate proceda cum pofteste.

— Perfect! am exclamat. Întâmplarea face să am în posesia mea o bancnotă de zece dolari, pe care i-am împru-mutat-o din portofel cu ocazia ultimei noastre întâlniri, și sunt destul de sigur că s-a aflat în contact intim cu el timp de cel puțin o lună, dat fiind că pe alde Trăncănilă îl poți numi oricum altfel decât larg la pungă.

Și așa a și fost, căci m-am întâlnit cu Trăncănilă cam după o lună și m-a tras deoparte.

— George, azi-noapte am avut un vis extraordinar! Mă rog, am *impresia* că a fost un vis, fiindcă, dac-ar fi să fie alt-ceva, înseamnă că m-am țicnit. Părea atât de *real*, de parcă m-aș fi întors în trecut! Cu patruzeci de ani în urmă.

— Înapoi în trecut, zici?

— Așa părea, dragă George. Se făcea că eram călător în timp.

— Povestește-mi în amănunt, dragă Trăncănilă.

— Am visat că eram din nou la Vechea Hazna. Mai bine zis, *vechea* Veche Hazna, nu cel de azi, dărăpănat și pierdut printre blocurile de sărăntoci din mijlocul orașului, ci așa cum

arăta acum patruzeci de ani, când era o clădire demodată și respectabilă, cocoșată doar de trecerea anilor. Mergeam pe coridoare și mă uitam pe geam în sălile de clasă, privindu-i pe liceeni cum trudes. Puteam să simt până și ecoul Marii Crize. Mai ții minte Marea Criză, George?

vn — Bineînțeles că da!

— Am citit știrile de pe avizier. M-am uitat peste ultima ediție a ziarului școlii. Nimeni nu m-a oprit. Nimeni nu m-a observat. Parcă nici nu existam pentru ei și mi-am dat seama că eram eu, cel de azi, rătăcind printr-o perioadă din trecut. Și, brusc, am devenit conștient de încă un lucru: undeva în clădire trebuie să fie și Yussif Newberry, încă viu. Am realizat în acel moment că fusesem adus înapoi în Vechea Hazna cu un scop precis. Aveam în mână o servietă; am scotocit prin ea; și m-a cuprins o nemărginită satisfacție, fiindcă am găsit acolo toate dovezile de care aveam nevoie. M-am năpustit pe scări către etajul al treilea, unde se afla biroul lui. Mai ții minte biroul lui, dragă George, și ce miros stătut de cărți mucegăite plutea înăuntru? Mirosul ăla încă se mai simțea, după patruzeci de ani sau, mai degrabă, eu mă dusesem înapoi cu patruzeci de ani și-l găsisem tot acolo. Mi-era teamă că boșorogul de Zeflemeală s-ar putea să fie la ore, dar visul m-a adus înapoi în timp exact la momentul potrivit. Avea o oră liberă și se-apucase să corecteze niște teze. A ridicat privirea, când am intrat pe ușă. *Ei*, spre deosebire de ceilalți, m-a văzut. *Ei* a observat că sunt acolo. Așa și trebuia să fie. „Cine ești?“, m-a întrebat. „Pregătește-te de-o mare uimire, Yussif Newberry, căci sunt nimeni altul decât Fortescue Quackenbrane Flubb!“ S-a încruntat. „Vrei să spui că ești vârstnicul tată al nătărăului ăluia îngălat pe care l-am avut la cursul meu anul trecut?“ „Nu, *nu* sunt vârstnicul tată al nătărăului îngălat. Cască bine ochii, Newberry, căci sunt însuși nătărăul îngălat! M-am întors

din viitor, de-acum în patruzeci de ani, ca să-ți cer socoteală, lașule torționar al eului meu din tinerețe!" „De-acum în patruzeci de ani, zici? Hm, mă văd nevoit să spun că trecerea timpului nu ți-a îmbunătățit cu nimic aspectul. Credeam că există prea puține șanse să arăți chiar mai rău decât arăți în prezent, dar se pare că te-ai descurcat." Am tunat: „Newberry, pregătește-te să suferi! Știi ce-am ajuns după patruzeci de ani?" Mi-a răspuns calm: „Da, ai ajuns un bărbat de-o urâtenie remarcabilă, mult peste vârsta mijlocie. Bănuiesc că era inevitabil, dar aproape că mă pot autoconvinge să te compătimesc." „Am ajuns mult mai mult decât atât, Yussif Newberry! Am devenit una dintre marile personalități literare ale Statelor Unite. Am aici, la alegere pentru tine, o copie după pagina în care sunt prezentat în *Personalitățile Americii*. Te rog să remarci numărul cărților publicate de mine și să mai remarci, dragă Newberry, că nicăieri în aceste auguste volume nu apare numele demn de dispreț al lui Yussif Newberry. Mai am aici, spre informarea ta, Yussif Newberry, câteva recenzii asupra celor mai recente opere ale mele. Citește-le și remarcă îndeosebi ce se spune despre talentul meu și despre veritabila mea pricepere scriitoricească! Mai mult, am aici și un profil de prezentare din revista *The New Yorker*, în care sunt ridicat în slăvi. Și acum, Yussif Newberry, gândește-te la toate acele lucruri răutăcioase și pline de cruzime pe care le-ai spus despre mine și despre scrierile mele, anul trecut la curs, și pleacă-ți capul rușinat, Yussif Newberry!" „Bănuiesc", a spus Newberry, „că e vis." „Probabil că e un vis", am răspuns eu, „dar chiar și-așa, e visul meu și tot ce ți-am adus aici ca să-ți arăt este perfect adevărat, așa cum se va întâmpla peste patruzeci de ani de-acum înainte. Nu-ți pleci capul cu profundă umilință, Yussif Newberry?" „Nu", a zis Newberry, „fiindcă n-am nici o responsabilitate pentru ce se va întâmpla în viitor. N-am altceva de spus decât că anul trecut, la cursul

meu, tot ce-ai scris tu a fost gunoi de grajd și gunoi de grajd va rămâne, nu doar până peste patruzeci de ani de-acum înainte, ci până la ultima silabă a timpului din anale. Și-acum, ieși afară și lasă-mă să-mi văd de corectat!" Iar cu aceasta, visul meu s-a încheiat. Ce părere ai, dragă George?

— Trebuie să fi fost teribil de realist.

— Da, da, firește! Dar nu asta vreau să spun. Îți vine să crezi că această invectivă de profesor la adresa condiției umane, în momentul când a aflat de mărețele mele realizări, s-a încăpățânat să-și mențină părerea?! Nici pic de jenă! Nici pic de remușcare! A continuat să spună că juvenila mea creație era gunoi de grajd, fără să dea-napoi nici cu un milimetru! Inima mea s-a frânt, dragă George. A fost cu mult, mult mai rău decât orice alt lucru pe care l-am făcut vreodată. E cu mult, mult mai rea moartea spre care mă îndrept, decât mi-aș fi închipuit vreodată.

S-a îndepărtat în derivă, bătrâne, corabie sfărâmată și cu carena ruptă. Nu mult după aceea, a murit.

George a terminat povestea și s-a șters la ochi cu bancnota de cinci dolari pe care i-o dădusem în acest scop. (Sigur, nu poate fi la fel de absorbantă ca o batistă, dar George insistă că senzația tactilă a bancnotei i se pare mult superioară.)

— Bănuiesc că n-are nici un rost să pretind, dragă George, ca poveștile tale să aibă vreun sens, dar constat că trebuie să-ți semnalez un aspect: asta n-a fost o călătorie în timp adevărată, conform propriei tale relatări, ci doar una imaginară. A fost, practic, o viziune indusă, prin manipularea de către Azazel a creierului lui Flubb. Caz în care Flubb avea control asupra ei sau ar fi trebuit să aibă. De ce nu l-a obligat pe Yussif Newberry să i se târască la picioare, cerșind inutil iertare?

— Exact asta l-am întrebat și eu pe Azazel, cu altă ocazie. Azazel a spus că bietul Trăncănilă, oricât de părtinitor era în propria-i favoare, avea destul meșteșug scriitoricesc, măcar în subconștientul lui, încât să-și dea seama că o parte din ce scrisese chiar era gunoi de grajd și că Newberry avea dreptate. Fiind un om onest, nu putea ocoli adevărul.

George a stat pe gânduri câteva clipe, apoi a adăugat:

— Bănuiesc că nu prea seamănă cu tine, până la urmă.

UN OCĂRĂTOR ESTE VINUL

George comandase un pahar cu vin alb, cu care să-și înceapă cina, iar eu comandasem un pahar cu cocteil Virgin Mary, adică maxima concesie pe care sunt dispus s-o fac în materie de orgie bahică.

Sorbind pe îndelete din sucul meu de roșii bine condimentat, mi-am dat seama, la un moment dat, că George se uită lung și cu dezgust la păhăruțul lui delicat. Era aproape gol și eu nici nu băgasem de seamă când îl dăduse pe gât. Uneori poate fi extraordinar de dibace.

— Ce-i cu tine, George? l-am întrebat.

A oftat adânc.

— În vremurile bune de altădată, găseai o ditamai halba cu bere bună și tare, cu doar un bănuț.

— Care vremuri, George? Vorbim cumva despre Evul Mediu?

— În vremurile bune *de altădată*, a repetat George. Acum, doar pentru o gură de vin slab, cât să-ți iasă o rouă de sudoare în mustață, trebuie să dai iama-n pușculița țâncului tău... în caz că ai.

— Ce tot vorbești de pușculiță? Nu te costă nici cât bănuțul ăla medieval de care-ai pomenit! Dacă nu ți-a fost de-ajuns, mai comandă un pahar. Și-așa o să mă pui pe mine să plătesc.

— Nici prin cap nu mi-ar trece! spuse George pe un ton condescendent. De regulă. Dar, din moment ce mi-ai propus și nu vreau să te dezamănesc...

Ciocăni cu degetul în păhăruțul gol și chelnerul se grăbi să-i aducă altul.

— Vinul, spuse George privind lung la cel de-al doilea pahar, este un ocărător. Așa scrie în Biblie. Nu mai știi cine-a zis-o, Moise sau Belzebut.

— De fapt, ai să găsești citatul în Pilde 20:1, unde scrie așa: „Un ocărător este vinul, un zurbagiu băutura îmbătătoare și oricine se lasă ademenit nu este înțelept.”⁹ Prin tradiție, cartea în cauză îi este atribuită regelui Solomon.

S-a holbat la mine cu incomensurabilă indignare.

— Mi-e imposibil să-nțeleg de ce insiști să faci atâta caz de așa-zisa ta erudiție! Nu reușești decât să te vezi condamnat din toate părțile. Cum tocmai eram pe cale să spun, vei găsi această zicere fie în Avacum, fie în Maleahi. Bănuiesc că n-ai de gând să negi că e scrisă în Biblie.

— Absolut deloc!

— Poftim! Am menționat faptul că vinul este ocărător fiindcă mă gândeam la prietenul meu, Cambyes Green.

— Cambyes?

— L-au botezat după nu știi care străvechi potentat oriental.

— Știu despre cine vorbești. Fiul lui Cyrus cel Mare al Persiei. Dar cum a ajuns...

— Hai să comandăm de mâncare și o să-ți spun povestea lui Cambyes Green.

9. Pentru traducerea citatelor din Biblie, am folosit fără excepție reeditarea ediției din 1982 a Bibliei în românește, publicată de Societatea Biblică Interconfesională din România, cu aprobarea Sfântului Sinod. (n.t.)

Prietenul meu, Cambyzes Green [a început George], pe care-l botezaseră așa în cinstea nu știu cărui potentat oriental din Antichitate, era aproape fără îndoială cea mai șarmantă și mai plăcută persoană pe care te-ai fi putut aștepta s-o întâlnești vreodată. Avea un fond aproape nescut de istorioare amuzante, pe care știa să le spună într-un mod de-a dreptul fascinant. Se simțea perfect în largul lui cu străinii și se pricepea să-i cucerească imediat. Era suav și fermecător cu femeile tinere, care îl urmăreau toate ca vrăjite, dar el își păstra dragostea, cu toată ardoarea pe care o putea pogorî Eros asupra lui, pentru Valencia Judd – o tânără femeie de-o excepțională frumusețe și inteligență.

Valencia a fost aceea care a venit la mine într-o zi – cu cosițele-i blonzii în neorânduială, cu nășucul ei cel cârn ușor înroșit ca de plâns și cu o batistuță suspect de jilavă, strânsă ghem în mâna stângă. De fapt, n-o chema așa, Valencia nefiind decât o variantă prescurtată a numelui ei adevărat, Benevolencia – nume după care poți judeca și singur dulceața felului ei de-a fi și căldura inimii ei.

— O, Doamne, unchiule George!

Atât a spus, după care s-a oprit să gâlgâie un pic, căci vorbele i se opriseră în gât.

Nu eram unchiul ei în sens genetic, dar, dacă ea mă considera unchi, eu eram obligat s-o consider nepoată, deci, cu fireasca afecțiune pe care aş avea-o față de orice tânără femeie nespuse de frumoasă astfel înrudită cu mine, i-am înconjurat talia cu brațul și-am lăsat-o să plângă încet pe umărul meu, în timp ce-o consolam cu una-două sărutări tandre.

— Ce mă fac cu Cambyzes? a spus, în cele din urmă.

O nenumită spaimă mi s-a zbătut în piept, dar am reușit să îngân:

— Nu-mi spune că și-a pierdut controlul și ți-a făcut anumite propuneri...

— A, nu! a exclamat ea, deschizându-și larg frumoșii ochi mari și albaștri. Eu sunt cea care face propunerile. Pur și simplu e... nu știu cum să spun... e așa de drăguț!

— Desigur, și chipeș, și inteligent, și șarmant, și cu un ascuțit simț al umorului...

— O, da, unchiule George, da, da! Toate astea și chiar mai mult!

— Și-atunci, micuța mea Valencia, ce te face să verși atâtea lacrimi? O supradoză de fericire?

— Nu chiar. Știi, unchiule George, nu sunt sigură dacă ai observat, dar Cambyzes e întotdeauna un pic, un piculeț cam cherchelit.

— A, da?

Am rămas pe gânduri. Întotdeauna mă întâlnisem cu el în circumstanțe conviviale, când era *băut* bine, nu doar cherchelit – dar exact la fel erau și ceilalți. Eu însumi, după ce-am dat pe gât câteva pahare, nu multe, sunt de obicei într-o dispoziție mai degrabă jovială – orice barmaniță ar fi dispusă să depună mărturie în acest sens.

— Nu-mi spune că, în acele ocazii când...

— Nu, unchiule George, m-a întrerupt ea blând. Nu există nici o ocazie în care să nu fie așa. Întotdeauna e un pic cam cherchelit.

A oftat, apoi a continuat:

— Și, desigur, când spun „un pic cam cherchelit”, prin asta înțeleg că e de-a dreptul beat. De fapt, beat criță!

— Nu pot să cred așa ceva!

— Indiferent ce crezi, eu nu mai pot îndura! Unchiule George, dat fiind că ești însăși întruchiparea rectitudinii și-a demnității, n-ai putea să stai de vorbă cu Cambyzes, ca să-l convingi că vinul e ocărâtor și că ar trebui să bea numai apă

proaspătă și sănătoasă, eventual câte-un Perrier din când în când, în momentele de mare ilaritate?

— Admițând, am zis eu îndoit, că aș fi un model de recititudine și demnitate, nu știu dacă l-aș putea convinge pe Cambyeses...

În acest punct, gurița Valenciei s-a deschis, batistuța i-a pornit spre ochi și mi-am dat seama că-i doar la o microsecundă distanță de a-și trâmbița trist nefericirea. Așa că am spus:

— Dar voi încerca, micuțo. Voi face tot ce-mi stă în putință.

Așa că m-am văzut cu Cambyeses, precum am promis. Era prima dată când îl vizitam la el acasă. De fapt, era prima dată când îl întâlneam singur și nu în prezența unei mulțimi de cheflii, consumând cu toții fără șovăială băuturi spirtoase cu diverse grade de tărie.

Bănuiesc, prin urmare, că mă așteptam instinctiv să dau ochii cu un Cambyeses grav și serios – căci nu degeaba se spune despre cei gravi și serioși că pot fi caracterizați prin adjectivul „treaz”.¹⁰

Dar mă înșelam profund. Era exact același vesel Cambyeses pe care-l știam dintotdeauna. Când am pătruns în camera lui, a început să râdă tare și m-a bătut zdravăn pe umăr, în chip de salut jovial.

— Amicul meu! Camaradul meu! Ce stai fără un pahar de băutură în mână?! Parc-ai fi în pielea goală! Hai, dă să corectez această abominabilă omisiune!

Și m-a obligat să beau un pic de whisky. Era cam devreme pentru o asemenea libație, dar ar fi fost nepoliticos din partea mea să refuz. L-am dat pe gât și, în timp ce făceam acest lucru, m-am gândit la toate acele ocazii în care

10. *Sober* în limba engleză, care are și sensul de „sobru”, de unde și jocul de cuvinte făcut de Asimov. (n.t.)

îmi făcuse cinste cu ceva de băut, plus toate celelalte ocazii în care nu mă lăsase să-i fac cinste cu ceva de băut, ci îmi mai făcuse el cinste o dată. Era, dacă vrei, de-o noblețe înăscută, din acest punct de vedere.

Mai era, acum că Valencia îmi deschisese ochii, și un bețiv înăscut. Deși nu trecuse de mult ora prânzului și el era singur, avea deja o tendință clară de împleticeală și o pronunțată lucire sticloasă în ochi, surâsul îi era categoric nebulos și în aer se simțea, emfatic, un parfum de alcool – mai ales când expira.

— Cambyes, prietene drag, vin la tine în numele acelei minunate tinere făpturi, Valencia Judd.

— Noblețea feminină întruchipată; o preafrumoasă și virtuoasă zeiță. Beau în cinstea ei!

— Nu, m-am grăbit eu să-l opresc, nu bea în cinstea ei! Exact asta-i problema: are impresia că bei prea des în cinstea ei și, de altfel, în cinstea a tot și toate, fără osebire. Ar vrea să încetezi.

S-a uitat la mine solemn.

— Mie nu mi-a spus niciodată așa ceva.

— Mă tem că, intimidată de multiplele tale calități ireproșabile, n-a vrut să-ți rănească sentimentele, oprindu-se asupra singurului tău mic defect, a singurei tale mici necuviințe, a singurului tău minuscul păcat... faptul că ești un neisprăvit de bețivan.

— Doar pentru că mai iau, în rare ocazii, o mică înghițitură de ceva, în scopuri strict medicinale?

— Înghițiturile nu sunt mici, Cambyes, nici ocaziile - rare, nici scopurile - medicinale, deși cu restul afirmației tale sunt de acord. Așadar, cu toate că Valencia n-a spus-o explicit, dorește ca tu să înțelegi că buzele care ating băuturile tari n-au șanse să le atingă pe-ale ei decât la foarte rare intervale de timp.

— Prea târziu, dragă George, fratele meu și tovarășul meu! Buzele mele ating băuturile tari. N-am cum să neg asta.

— Sunt de-a dreptul murate în băutură, Cambyeses. Nu poți să te lași? Nu poți întoarce spatele acestui obicei îngrozitor, pentru a te scălda în soarele pur al cumpătării, așa cum făceai altădată?

S-a încruntat nedumerit:

— Făceam eu asta? Când?

— Poți să începi de azi.

Și-a mai turnat un pahar, l-a dus la gură și a spus:

— George, te-ai gândit vreodată ce gaură de iad împuțită și nenorocită e lumea asta?

— De multe ori, i-am răspuns eu.

— Ți-ai dorit vreodată s-o poți transforma într-un paradis dulce, cald și încântător?

— Adeseori, i-am răspuns.

— Ei bine, eu am reușit. Am descoperit secretul. După doar câteva pahare, nimic mai mult decât simpla îmbibare cu căldura amicală pe care ți-o dă ginul, romul, coniacul sau... sau oricare alta dintre licorile de acest soi... și mizeria cruntă de pe Pământ se topește și se dizolvă. Lacrimile se transformă în hohote de râs, uităturile acre, în zâmbete blânde și bolta cerească răsună de cântec. Spune și tu, cum să renunț la toate astea?

— Doar la o parte. Măcar când te vede Valencia.

— Nu pot. Nici măcar pentru Valencia. Datoria mea este față de umanitate și față de lume. Pot eu să-i permit societății să cadă înapoi în mizeria ce-ar caracteriza-o, dacă n-ar exista alchimia alcoolului?

— Dar alchimia despre care vorbești e pur subiectivă. Își face efectul doar în mintea ta. Nu există în realitate.

— George, spuse Cambyeses solemn, ești un prieten drag și prețuit, deci nu te pot da afară din casa mea. Dar intenționez s-o fac oricum. Ieși afară din casa mea!

Cum bine știi, bătrâne, marele meu neajuns e că sunt prea bun la suflet. N-aș consimți în ruptul capului să particip la aceste mese pe cheltuiala ta, de pildă, dacă nu m-ar preocupa evidenta ta nevoie de companie stimulatorie. Ceea ce înseamnă că eu trebuie s-o suport pe-a ta, dar ce mai contează?

Una peste alta, inima îmi sângera de mila Valenciei și mi-am dat seama că era un caz de competența lui Azazel, minusculul meu prieten de doi centimetri din alt plan existențial.

Această creatură... A, ți-am mai povestit despre el?... Foarte bine, dar nu vād de ce trebuie să oftezi melodramatic.

Spre deosebire de alte dăți, Azazel nu părea scos din sărite că-l chemasem. Dimpotrivă, era încântat. Cel puțin așa zicea.

Topăia în cerc, făcând cu mâinile lui micuțe niște gesturi bizare, ale căror detalii nu le puteam desluși.

— Ce triplu noroc pe capul lui că m-ai chemat aici! a exclamat cu glăsciorul lui chițăitor. L-aș fi *sepotulat*! I-aș fi *flaxat modinemul*! I-aș fi...

— Cui i-ai fi făcut toate astea? I-am întrebat, cu un interes moderat. Și din ce motiv?

Într-o încercare de-a se arăta demn, destul de incompatibilă cu vocea-i pițigăiată și statura mititică, Azazel spuse:

— Mi s-a adresat în niște termeni pe care nici o ființă de condiție nu i-ar folosi cu o alta la fel! Matahală de *sasquam*!

L-am lăsat să se răcorească. Fiind un lucru atât de mic în lumea lui, era veșnic călcat în picioare și împins la o parte — ceea ce era bine, căci orgoliul lui veșnic rănit era acela care-l determina să se arate dispus să mă ajute. Simțea o nevoie imperioasă să-și demonstreze puterile.

Am spus:

— Un prieten de-al meu e alcoolic.

— Aha! Se strecoară în găuri cu alcourile. Ce-s alea „alcouri“?”

— Nu, nu! Alcoolul este un lichid organic care, în doze mici, acționează ca stimulent, dar în doze mari devine factor de dezorientare mintală. Prietenul meu e incapabil să se abțină de la a îngurgita doze mari.

O clipă, Azazel a părut nedumerit. Apoi:

— A, vrei să spui că e „fosfotonic“!

— Fosfotonic? am zis eu, mărturisesc cam nedumerit.

Azazel mi-a explicat:

— Cei din lumea mea se desfată cu *fosfatone* de-un soi sau altul. Prizăm *fosfină*, bem o mare varietate de soluții fosfatice, sorbim *acid fosfopiruvic* și așa mai departe.

Azazel se scutură de un fior.

— Dus la exces, devine un obicei respingător, dar un pic de amoniu *fosforalizat*, luat după mese, am constatat că reprezintă un excelent stimulent digestiv. De unde și proverbul nostru: „Folosește puțin *fosfam*, pentru stomacul tău.“¹²

Azazel își frecă abdomenul în formă de alică și-și linse buzele roșii cu limbuța sângerie.

— Întrebarea e: cum să-l vindecăm pe prietenul meu alcoolic și să-l facem să scape de darul suptului?

— Să scape de darul...?

— Adică să nu mai bea toată ziua bună ziua.

— Asta-i simplu, zise Azazel. Floare la ureche, pentru o ființă cu posibilitățile mele tehnologice! Nu trebuie decât să-i

11. Calambur intraductibil: echivalentul în engleză al cuvântului „alcoolic“, *alcoholic*, se pronunță în două silabe: *alco+holi*; pentru Azazel, despre care se presupune că nu cunoaște originea arabă a cuvântului englezesc *alcohol* (*al-kuhl* = praf de antimoniu), silaba a doua nu poate veni decât de la *hole*, care înseamnă „gaură“. (n.t.)

12. „De acum nu bea numai apă, ci folosește puțin vin, pentru stomacul tău și pentru deseale tale slăbiciuni.“ – Biblia, Timotei 5:23 (n.t.)

modific centrul gustului din creier, astfel încât să i se pară că alcoolul are un gust respingător... eventual de excrement.

— A, nu, în nici un caz! Ar însemna să mergem prea departe. O cantitate rezonabilă de alcool îngurgitat, ca de exemplu cea pe care o obișnuiesc eu, nici un litru pe zi, e înviorătoare și nu se cade să răpim nimănui această plăcere. În perfecțiunea înțelepciunii tale, o, Mărite Nemărginit, te rog, găsește altceva!

— Păi, există vreun alt mod prin care consumul de alcool să poată fi transformat într-o virtute? Există și băutori care să fie admirați?

— Ar fi cunoscătorii, mă rog, finii cunoscători, am spus eu, după o pauză de reflecție. Oameni care știu o mulțime de lucruri despre băuturi și pot să le deosebească pe cele de foarte bună calitate. De obicei, toată lumea îi admiră.

— Prietenul tău nu-i unul din ăștia? Nu face deosebire între calitatea înaltă și cea scăzută?

— Nici pe departe! Ar bea orice: zeamă de corcodușe, tonic pentru păr, cremă de ghețe, antigel! E un mare mister, dar nimic din ce toarnă pe gât nu reușește să-l omoare pe loc!

— Poftim, ce-ți spuneam eu, înseamnă că va trebui să-i modific receptorii senzoriali din creier, în așa fel încât să poată distinge între oricare două sortimente, indiferent cât de strâns înrudite ar fi, și să-l recunoască pe cel superior. Nu va mai fi considerat un alcoolic demn de tot disprețul, ci un fin cunoscător demn de tot respectul. De fapt, dacă stau să mă gândesc bine, cunoscător din asta sunt și eu, în privința *fosfatornelor* noastre... de multe ori am înmărmurit de uimire auditorii numeroase, cu capacitatea mea de a...

Și uite-așa a trântănit întruna, ca o moară stricăță, intrând în cele mai chinuitoare amănunte, dar l-am ascultat, dacă nu cu dragă inimă, măcar cu răbdare – atât de mult îmi doream să-l ajut pe Cambydes!

I-am făcut o vizită lui Cambyses la ceva timp după aceea, când mă gândeam că i-o fi trecut artagul cu care mă dăduse afară din bârlogul lui. Am constatat că mă temusem degeaba. Alcoolicii sunt spirite vesele și cordiale, care nu țin minte niciodată pasagere mâinii și impaciențe din trecut – de fapt, nu țin minte nimic.

Nu că sârmanul Cambyses ar fi arătat prea vesel. Stătea așezat pe podea, înconjurat de o mare de țoiuri, pline cu tot felul de licori. Pe față i se citea o expresie de profundă melancolie.

Am întrebat, alarmat:

— Cambyses, ce s-a întâmplat?

— Habar n-am, dar se pare că am devenit conștient de neajunsurile acestor licori. Poftim, George, încearc-o pe asta!

Era un vin roșu și dulce, de o considerabilă tărie, precum am constatat după prima înghițitură. Am spus:

— Foarte bun vin, dragul meu.

— Foarte bun?! Fugi de-aici! N-are destulă aromă fructată!

— N-am remarcat.

— Nici nu mă așteptam, a spus el pe un ton insultător. Și nu-i nici suficient de catifelat. Nu pe cât s-ar cuveni să fie. N-ai sesizat o asprime total nepotrivită?

— Absolut deloc!

Cambyses a închis ochii și a clătinat din cap, de parcă obtuzitatea mea îl făcea să-l ia cu leșin. Apoi a spus:

— Cam cel mai bun lucru pe care l-am putut găsi în colecția mea e ăsta. Poftim, încearcă-l!

Era un Heering vișiniu, de-o inegalabilă perfecțiune. Cât pe-aci să strig cu voce tare, uimit de buchetul magnific și de gustul delicat.

— Superb! am spus, impresionat până la lacrimi.

— Oarecum tolerabil, a spus el. Admit că idioții au fost

bine intenționați, dar undeva, în cursul procesului de preparare, lichidul a trecut peste o floare de cui ruginită. Are un iz metalic, nu chiar covârșitor, dar cu siguranță neplăcut.

— Eu n-am simțit deloc așa ceva! I-am contrazis cu indignare.

— Tu n-ai simți nimic nici dacă un inorog și-ar înfige cornul în dosul tău cel gras! mi-a replicat el cu grosolănie.

Îmi era deja imposibil să nu remarc reaua-voință a sarcasmelor lui, iar acestea, la rândul lor, m-au obligat să sesizez o caracteristică pe care n-o mai asociasem nicicând până atunci cu tânărul meu prieten.

— Cambyes, să nu-mi spui că ești treaz!

A ridicat spre mine o privire neagră și a mârâit:

— Cum ai vrea să fiu? Nimic din ce-am aici nu poate fi băut. Spălătură de vase! Otravă curată!

Foarte ciudat, a trebuit să recunosc în sinea mea, pe parcursul lunilor următoare. Azazel nu reorientase percepțiile senzoriale ale lui Cambyes în așa fel încât băuturile alcoolice să i se pară că au gust de excrement. Azazel îi dăduse pur și simplu lui Cambyes o capacitate discriminatorie de-o superlativă delicatețe și, în căutarea unui ideal gustativ de neatins, Cambyes se purta de parcă orice băutură care nu atingea idealul (practic, *orice* băutură) avea gust de excrement.

Cambyes n-a devenit pur și simplu cumpătat, ci un adevărat model de cumpătare. Pășea cu spatele drept ca o scândură, își cultivase o căutătură austeră, se ducea la culcare devreme și se trezea dimineața în zori, adoptase obiceiuri de-o supărătoare regularitate și se arăta ferm până la pedanterie, față de oricine se îndepărta cât de puțin de la căile virtuții. În ochii lui, orice comportament uman normal era aidoma unei băuturi insuficient de parfumate și cu iz metalic.

Scumpa mea nepoțică, Valencia, era copleșită de jale. Răsucea spasmodic în mâini o batistă udă flească și fața-i era roșie și pătată de lacrimi.

— Cambyes este, așa cum ți-ai dorit, perfect treaz! i-am atras eu atenția.

— Treaz complet... treaz ca un ghețar... treaz ca apa din aer. Da, e așa cum trebuie să fie.

S-a mai smiorcăit puțin, apoi s-a străduit să-și vină-n fire și a spus:

— Postul pe care-l avea în firma financiară a tatălui său, până acum o simplă sinecură, s-a transformat într-o scenă de paradă pentru multele lui talente. I se spune, mai nou, „tiranozaurul de pe Wall Street“. Toată lumea îl admiră, ca personificare a spiritului întreprinzător american în materie de finanțe și se înghesuie să-l vadă cum ia pielea de pe văduve și orfani. Dibăcia cu care-o face stârnește ropote de aplauze, ba i-a adus și-o mențiune din partea ministrului de Finanțe.

— Cât de mândră trebuie să fi!

— Mândră, într-adevăr! Neiertătoarea lui virtute e admirată de toți, iar elocvența cu care denunță minciuna, furtul și escrocheria, cu excepția cazului în care aceste trăsături sunt necesare pentru a se culege profituri corporative, e îndelung aplaudată. Dar...

— Dar?

— A devenit rece cu mine, unchiule George!

— Rece? Glumești, desigur. Și tu ești la fel de virtuoasă ca el.

— O, din cap până-n picioare! a recunoscut ea. Sunt o masă compactă de virtute. Și totuși... din nu știu ce motiv... se pare că nu-i mai sunt pe plac.

M-am dus să stau de vorbă cu Cambyes. N-a fost

deloc ușor. Așa de atent se ocupa acum de afaceri, încât douăsprezece ore pe zi i se păreau insuficiente pentru devotamentul cu care-și asumase sarcina de a escroca fondurile publice, încărcând la plată Ministerul Apărării pentru scobitori și capace. Prin urmare, era veșnic înconjurat de secretare, asistenți și adjuncți, pentru a căror evitare a fost nevoie să-mi pun la bătaie toată abilitatea și dibăcia de care sunt capabil.

Am reușit, în cele din urmă, să-mi croiesc drum până în biroul lui Imens, unde l-am găsit întâmpinându-mă cu o expresie încruntată. Îmbătrânise ceva, căci esența cumpătării care-l consuma acum îi săpase riduri adânci și verticale în obraji și-i transformase ochii, altădată strălucitori și jucăuși, în două bile din sticlă dură și opacă.

— Ce flăcările iadului mai vrei, George?

— Dragul meu prieten, vin la tine în numele ființei tale preaiubite, Valencia.

— Ființei mele cum? Cine mai e și asta?

A trebuit să recunosc că nu era deloc un semn bun.

— Valencia, am spus. Fetișcana blondă și cuminte, frumoasă, virtuoasă și făcută spre a fi iubită.

— A, da.

Cambyes a ridicat un pahar cu apă de pe masă, s-a încruntat la el, apoi l-a pus la loc.

— Parcă-mi amintesc de ea. Nu merge, George. Nu e potrivită.

— Pentru Dumnezeu, dar de ce?! A fost lăudată ca perfect încântătoare, de către cei mai calificați experți din domeniu.

— Experți calificați pe naiba! Cârpaci incompetenți! George, femeia asta folosește un parfum care-ar îngreșoșa până și-un sconcs! Către sfârșitul zilei, în ciuda parfumului, simt un neplăcut iz corporal. De multe ori, răsuflarea îi miroase

îngrozitor de acru. Are tendința să mănânce cașcaval, sardele și alte lucruri care-și lasă multă vreme mirosul pe limba și pe dinții ei. Ți se pare normal să mă las scăldat în aceste efluvii puturoase? Că tot veni vorba, George, și tu ai neglijat să te speli azi-dimineață, din câte observ.

— Nici vorbă de așa ceva, Cambyses! i-am răspuns indignat. Bineînțeles că m-am spălat!

— Mă rog, atunci caută să stai mai aproape de săpun data viitoare. Nu-i nevoie să-i spui Valenciei toate amănunțele, dacă ai impresia că i se vor părea supărătoare... căci pentru mine sunt. Dar e bine să-i spui că, dacă mă întâlnește vreodată, trebuie să rămână la distanță.

— Nu fi ridicol, Cambyses! Valencia e o tânără domnișoară gingașă și plăcut mirositoare. Nu vei găsi niciodată ceva mai bun!

— Într-adevăr, a zis Cambyses și fața i s-a posomorât și mai mult. Mă tem că nu. Lumea asta-i atât de nespălată și de urât mirositoare. Mă surprinde peste poate că oamenii nu bagă de seamă.

— Te-ai gândit vreodată că poate și tu, da, tu însuși, s-ar putea să fii imperfect din acest punct de vedere?

La care Cambyses și-a dus mâna la nas și a adulmecat-o.

— Nu.

— Asta numai fiindcă simțurile tale sunt îmbibate cu propriul tău miros. Pentru ceilalți, probabil că ai un iz supărător.

— Pentru ceilalți? Și de ce naiba mi-ar păsa mie de ceilalți?!

Un aspect pe care, a trebuit să recunosc în sinea mea, nu prea aveai cum să-l contrazici.

Cambyses a ridicat iar paharul cu apă, a sorbit din el, s-a strâmbat și a spus:

— Detectez cel puțin cinci chimicale organice cu gust fetid, care-au fost adăugate în această apă. Până și apa de

izvor îmbuteliată are un vag iz de siliciu, din cauza urmelor de sticlă pe care le dizolvă.

Am oftat și am plecat. Era un caz fără speranță. Conferindu-i minunata capacitate de discernământ senzorial, Azazel sărise peste cal.

Am încercat să-i dau Valenciei vestea, cu blândețe. A izbucnit în hohote cumplite, a jelit și a bocat. Trei zile și trei nopți mi-au trebuit s-o consolez, și n-a fost deloc o sarcină ușoară, căci parte din tăria mea s-a mai scurs în anii din urmă și nici nu-ți poți închipui de câtă consolare avea nevoie tânăra femeie!

În ce-l privește pe Cambyses, ultima dată când am auzit de el se afla în căutarea unui loc unde aerul și apa să fie suficient de pure pentru gustul lui rafinat, în căutarea unei bucătăreșe capabile să se ridice la înălțimea exigențelor lui și, în primul rând, a unei tinere femei care să nu-i supere nasul delicat. E bogat, firește, cum te-ai și aștepta din partea unui beneficiar de contracte cu Ministerul Apărării — echipamentul lui de calitate inferioară și preț superior e mândria forțelor armate ale glorioasei noastre țări! —, dar mă tem că nu e fericit.

George a emis un alcoolizat suspin de compasiune, apoi a dat pe gât al cincilea pahar cu vin alb.

Eu mă enervasem la culme. Am spus:

— Parcă ziceai ceva cu vinul cel ocărător!

— Așa și este! Dar nu prin prezență, desigur, ci prin absență.

— Te contrazic!

Rar se mai întâmplase să mă enervez pe George în asemenea hal. Am continuat:

— Întotdeauna sunt pregătit pentru bizara atitudine față de viață pe care o portretizează aceste foarte dubioase

reminiscente ale tale, dar pe asta în nici un caz n-am s-o înghit. Contest ideea că un om cumpătat, pur și simplu fiindcă-i cumpătat, ajunge să capete toate acele trăsături urâte pe care i le atribui acelui Cambyses despre care vorbești.

— O contești? zise George, și părea sincer uimit. Ce Dumnezeu de dovezi crezi că ai putea aduce ca să mă contrazici?

— Păi, de exemplu, *eu* sunt abstinent. Nu beau nicio dată alcool.

— Nu mai am nici un argument în plus de adăugat, spuse George.

SAVANTUL NEBUN

George și cu mine ne întâlnim, în general, într-un loc neutru — într-un restaurant sau pe o bancă în parc, de pildă. Motivul e simplu: soția mea nu l-ar primi nici moartă în apartamentul nostru, fiindcă îl consideră un trântor — și sunt de acord cu ea. Ea însă rămâne imună la farmecul lui, pe când eu, din cine știe ce motiv inexplicabil, nu.

Dar azi, scumpa mea soție lipsea de acasă toată ziua, iar George știa, așa că s-a înființat în cursul după-amiezii. Nu prea puteam să-l întorc de la ușă, deci l-am invitat înăuntru cu tot entuziasmul de care mă simțeam în stare. Și care nu era cine știe ce, fiindcă aveam în fața ochilor un termen urgent de predare, plus un morman întreg de șpalturi primite la corectat.

— Sper că nu te superi, am zis, dar trebuie să termin chestia asta. Uite, ce-ar fi să-ți iei o carte și să citești puțin?

Nu mă așteptam s-o facă, dar măcar am încercat. George m-a ținut cu privirea timp de câteva clipe, apoi, arătând cu degetul spre șpalturi, a întrebat:

— De cât timp îți câștigi existența în felul ăsta?

— De cincizeci de ani, am mormăit.

— Și nu ți se pare destul? De ce nu renunți?

— Fiindcă, am răspuns eu pronunțând distinct fiecare cuvânt, trebuie să câștig destui bani ca să-i susțin și pe unii prieteni ai mei care înfulecă permanent pe cheltuiala mea.

O spuseseam cu intenția clară de a-l înțepa, dar George e imun la astfel de lucruri. Zise:

— Mă mir că nu ți s-a sfrijit creierul de tot, să ajungă cât o alună, dacă de cincizeci de ani nu faci altceva decât să scrii povești despre savanți nebuni.

Eu am fost cel înțepat. Am zis, pe un ton destul de iritat:

— Nu scriu povești despre savanți nebuni! Nimeni nu face asta în domeniul SF-ului, dacă a trecut de nivelul benziilor desenate. Poveștile cu savanți nebuni se scriau demult, în vremuri neanderthaliene. Acum nimeni nu mai scrie așa ceva.

— De ce nu?

— Fiindcă, dragă George, sunt demodate! Plus că, dacă vrei să știi, nebunia savanților e o brașoavă idioată și primitivă, pe care n-o mai prizează decât cei iremediabil banali și îngropați în clișee. Nu există savanți nebuni. Unii s-ar putea să fie cordial de excentrici, eventual, dar niciodată nebuni.

— Zău? Eu am cunoscut odată un savant nebun. Martinus Augustus Dander. Până și inițialele lui demonstau că-i nebun.¹³ Ai auzit vreodată de el?

— Niciodată, am zis și mi-am fixat privirea ferm pe teancul de șpalturi.

— N-am spus că era nebun cu patalama, continuă George, ignorându-mi în totalitate șpalturile. Dar orice om anost, respectabil și neinteresant – tu, de pildă – l-ar fi considerat nebun. Ți voi spune, deci, povestea lui...

— Mai târziu, am zis eu, lăsând o notă rugătoare să mi se strecoare în glas.

Văd că, în ciuda neîndemânaticiei tale încercări de a părea ocupat, arzi de nerăbdare să-mi auzi povestea [a început George], așa că nu te voi tortura cu nici o amânare și voi purcede să ți-o spun pe loc.

Bunul meu amic Martinus Augustus Dander era fizician. Își

13. *Mad* = *nebun*, în engleză. (n.t.)

luase doctoratul în fizică teoretică la Universitatea Mudlark¹⁴ din Tennessee, iar pe vremea când s-au întâmplat toate aceste lucruri, era profesor de fizică la Școala de Științe Fizice prin Corespondență Flatbush.¹⁵

Obişnuiam să iau prânzul cu el la cantină, pe strada Drexel colț cu bulevardul D, lângă un tarabagiu care vindea *falafel*. Stând noi așa pe terasa neacoperită din fața cantinei și îmbucând din chiftelutele *falafel* sau, ocazional, din câte-un colțunaș rusesc, îmi spunea tot ce-i stătea pe suflet.

Era un fizician eminent, dar un om nefericit. Cunoștințele mele de fizică se opresc în întregime cam prin dreptul perioadei lui Newton G. Descartes¹⁶, deci n-am cum să-i judec eminența pe baza cunoașterii la prima mână, dar chiar el mi-a spus că-i eminent și, firește, un fizician eminent se pricepe să recunoască eminența.

Nefericirea lui decurgea din faptul că nimeni nu-l lua în serios. Obişnuia să-mi spună:

— George, în lumea fizicii totul depinde de relații. Dacă aş avea o diplomă de la Harvard și aş preda la Yale sau la MIT, la CalTech sau chiar la Columbia, toți mi-ar urmări cu aviditate cuvintele! Dar trebuie să recunosc că un doctorat de la biata Mudlark și un post de profesor la Flatbush n-au cine știe ce greutate.

— Să înțeleg că Flatbush nu face parte din Liga Academică.

— Cam ai dreptate, a spus Martinus. *Nu* face parte din Liga Academică. Mai rău, n-are nici măcar echipă de fotbal!

După care a adăugat, pe un ton defensiv:

14. *Mudlark* = copil al nimănui; copil vagabond. (n.t.)

15. Flatbush este numele unui vechi cartier din Brooklyn, orașul New York. Ambele instituții sunt, evident, imaginare. (n.t.)

16. Nu e greșită de tipar. George încurcă borcanele, între Isaac Newton și René Descartes. (n.t.)

— Dar nici Columbia n-are și, cu toate astea, eu continuu să fiu ignorat. *Revista de fizică* nu vrea să-mi publice lucrările. Deși sunt geniale, revoluționare, de importanță cosmică...

(În acest punct căpătau ochii lui acea stranie sclipire pe care oamenii prozaici ca mine și ca tine ne-ar determina să-l considerăm nebun.)

— ...Îmi sunt respinse nu doar de *Revista de fizică*, ci și de *Jurnalul american de cosmologie*, de *Buletinul interacțiunilor între particule din Connecticut*, ba chiar și de *Societatea letonă a gândirii nepermisibile*.

— Mare păcat! am spus, întrebându-mă dac-ar fi dispus să mai plătească un colțunaș rusesc cu cartofi, pe care tara-bagiul în cheștiune îl pregătea *à la française*. N-ai încercat să le publici pe cheltuiala ta?

— Recunosc că uneori mă apucă disperarea, dar am și eu mândria mea, dragă George, și nu voi plăti niciodată ca să-mi vād publicate teoriile revoluționare, care vor cutremura lumea din temelii!

— Că tot veni vorba, am întrebat cu vagă curiozitate, în ce constă teoria asta a ta care va cutremura lumea?

Mai întâi s-a uitat furiș peste umăr, și într-o parte, și în cealaltă, de parcă voia să se-asigure că nu ne aude nici un coleg fizician. Din fericire, singura prezență notabilă în zonă era cea a câtorva cetățeni răpănoși, care explorau conținutul tomberoanelor din vecinătate; după ce i-a studiat atent câteva clipe, a părut să se convingă că nici unul dintre ei nu făcea parte din corpul profesoral de la Școala de Studii Fizice prin Corespondență Flatbush.

— Nu-ți pot explica în amănunt, desigur, dat fiind că trebuie să-mi protejez înțâietatea. La urma urmei, confrății mei universitari, deși suflete integre din majoritatea punctelor de vedere, nu vor ezita nici o clipă să fure proprietatea intelectuală a altui om. Voi omite, așadar, detaliile matematice și

mă voi rezuma să fac doar aluzie la rezultate. Ți-e cunoscută, bănuiesc, legitatea conform căreia o cantitate suficientă de energie, destul de concentrată va face să se producă un electron și un pozitron sau, într-un sens mai general, orice pereche formată dintr-o particulă și antiparticula corespunzătoare.

Am încuviințat cu un aer doctoral. În fond, întâmplarea făcuse să trag odată cu ochiul, din greșeală, la unul dintre eseurile *sale* științifice, bătrâne, și cam asta spuneai și tu sau, mă rog, tot pe-acolo.

Dander a continuat:

— Particula și antiparticula intră pe o traiectorie curbată în afară, ca reacție la un câmp electromagnetic, una luând-o la stânga și cealaltă la dreapta, iar dacă se află într-un spațiu vid cât de cât bunicel, se separă la infinit fără a se transforma în energie, dat fiind faptul că în vidul respectiv nu interacționează cu nimic.

— Exact! am exclamat eu, urmărind cu ochii minții cele două mogâldete plecate la plimbare prin vid. Perfect adevărat!

— Dar ecuațiile care guvernează această mișcare sunt valabile în ambele direcții, așa cum pot să dovedesc cu ajutorul unui raționament foarte subtil. Cu alte cuvinte, se poate crea o pereche de particulă cu antiparticulă, bine separate într-un vid... fără nici un fel de consum de energie, desigur, din moment ce ele singure produc energie, prin mișcarea de înaintare. Cu alte cuvinte, producem o cantitate nelimitată de energie din vid, împlinind visul de veacuri al oricărei ființe umane care și-a dorit vreodată să aibă-n mâini lampa lui Aladin. Într-adevăr, nu mă pot împiedica să nu presupun că geniile care umpleau legendele arabe medievale cunoșteau teoria mea și o aplicau.

Te rog, bătrâne, nu mă întrerupe cu obiecții din astea pompoase, cum că așa ceva ar fi imposibil, fiindcă ar necesita

inversarea curgerii timpului și încălcarea primei și a celei de-a doua legi a termodinamicii. Eu nu fac altceva decât să-ți relatez ce mi-a spus Dander, fără comentarii subiective.

Deci, ca să revin la istorisirea mea... și da, așa e, *mă simt* zgândărit...

La auzul celor spuse de Dander, am observat îngrijorat:

— Dar, Martinus, dragul meu, ce sugerezi tu aici ar presupune fie ca timpul să se întoarcă, fie ca atât prima, cât și cea de-a doua lege a termodinamicii să fie încălcate.

La care el mi-a replicat că, la nivel subatomic, timpul poate fi făcut să curgă înapoi și că legile termodinamicii sunt simple reguli statistice, care nu se aplică și particulelor subatomice luate separat.

— În acest caz, dragă prietene, de ce nu spui întregii lumi despre această mare descoperire a ta?

— Nu, zău? a zis Dander, rânjind ostentativ. Așa, pur și simplu? Ce crezi tu că s-ar întâmpla, dacă aș opri pe stradă un coleg fizician și i-aș spune ce ți-am spus ție? Ar mormăi ceva despre inversarea sensului de curgere a timpului și despre legile termodinamicii, la fel ca tine, după care ar rupe-o la sănătoasa! Nici nu mă gândesc! Trebuie să-mi public teoria, cu toate detaliile, într-un foarte prestigios jurnal de antediluviană reputație științifică. Atunci, lumea îmi va acorda atenție.

— Bine, și-atunci de ce n-o publici în...

Nu mi-a dat voie să termin.

— Ce îngâmfat de editor sau referent cu minte de găină ar accepta o comunicare de-a mea, care să fie cât de cât ieșită din comun? Știi că James P. Joule n-a putut să-și tipărească teoria despre conservarea energiei în nici un jurnal științific, doar fiindcă era berar? Știi că Oliver Heaviside n-a putut convinge pe nimeni să dea atenție importantelor lui comunicări științifice, doar fiindcă era autodidact și folosea un simbolism matematic neconvențional? Și te aștepti ca eu,

simplic profesor la neînsemnata Școală prin Corespondență Flatbush, să-mi văd tipărită teoria mea!

— Mare păcat! am spus eu, cu bărbătească simpatie.

— Mare păcat?! a exclamat el, zvârlindu-mi cât colo brațul așezat alinător pe umărul lui. Asta-i tot ce ai de zis?! Nu-ți dai seama că, dacă aș reuși să-mi tipăresc teoria, cei care o studiază ar înțelege exact despre ce vorbesc și ar întâmpina-o ca pe cea mai măreață dezvoltare și aplicare a teoriei cuantice, care să fi fost avansată vreodată?! Nu-ți dai seama că aș primi cu siguranță Premiul Nobel și că aș fi canonicizat alături de Albert Einstein?! Dar, numai fiindcă nimeni din breasla oamenilor de știință n-are curajul și discernământul să-mi recunoască geniul, sunt condamnat să zac într-un mormânt anonim... neplâns de nimeni... fără onoruri... și fără să-mi cânte nimeni la cap.

Am fost profund mișcat, bătrâne, deși mărturisesc că n-aveam nici cea mai vagă idee de ce-l deranja pe Dander că nu i se va cânta la cap. Mi-e peste-putință să-mi dau seama la ce i-ar folosi, o dată mort, dacă o trupă rock s-ar apuca să hăulească peste mormântul lui proaspăt săpat.

— Știi, dragă Martinus, chiar pot să fac ceva pentru tine.

— A, da? a spus el, cu o ușoară nuanță de amărăciune în glas. Poate că ești văr de-al doilea cu editorul *Revistei de fizică*; sau, cine știe, sora ta îi e amantă; sau poate cunoști secretul modului exact în care a reușit să capete acest post, în urma dubioasei...

Am ridicat o mână austeră.

— Am metodele mele! Îți promit că voi avea grijă ca lucrarea ta să fie publicată.

Și m-am ținut de cuvânt, căci întâmplarea face să știu cum se poate intra în legătură cu o ființă extraterestră nu mai

înalță de doi centimetri, pe care o numesc Azazel și a cărei tehnologie avansată îi dă posibilitatea să...

[A, ai *auzit* de Azazel! Oare nu te-am mai avertizat niciodată de teribilele consecințe pe care le-ai avea de suportat, dacă *el* te-ar auzi pe tine adăugând acel prostesc *ad nauseam* la afirmația pe care tocmai ai făcut-o?]

Mă rog, l-am contactat și a sosit în apartamentul meu – în obișnuita-i stare paroxistică de exasperare. Azazel este o făptură mărunță, desigur, în comparație cu ființele umane de pe planeta noastră și, de fapt, e încă și mai neînsemnat în comparație cu inteligențele din regnul lui, care, din câte mi-am dat seama, au cu toatele coarne lungi, curbate și ascuțite, spre deosebire de chiștoacele cu care se prezintă Azazel – spre indicibila lui stânjeneală. Acestei nemulțumiri care izvorăște din mărime (adică din lipsa ei) și din pigmeica lui dotare îi atribui eu temperamentul irascibil de care dă dovadă. O persoană atât de tolerantă ca mine nu poate decât să simpatizeze cu situația lui, ba chiar s-o și aprobe, dat fiind faptul că frustrările lui îmi sunt de un real folos. La urma urmei, îmi îndeplinește doleanțele doar fiindcă reprezintă șansa lui de-a străluci ca ființă capabilă de mari realizări – lucru care nu se-ntâmplă niciodată în lumea lui.

În cazul de față însă furia lui s-a topit de îndată ce i-am explicat situația.

A spus gânditor, cu scheunatul lui pițigăiat:

— Săracul de el! E la cuțite cu editorii, nu?

— Mă tem că da, am răspuns eu.

— Nici nu mă mir, a spus Azazel. Toți editorii sunt niște nemernici, fără excepție, și merită din plin să le-o plătești cu vârf și îndesat, după ce-ai fost la cuțite cu ei.

Vocea i se ridică într-o bruscă izbucnire pasională:

— Lumea asta ar fi mult mai fericită, mai pură și mai înmiresmată, dacă fiecare editor ar fi îngropat sub un morman

imens de *maradram* rău mirositor, deși, firește, asta n-ar face decât să-i înrăutățească mirosul.

— Cum se face că știi atâtea despre editori?

— Stai să-ți spun: am scris odată o mică povestioară tandră, cu dulce parfum de iubire adevărată și mustind de sacrificiu, iar un tâmpit fără margini de...

S-a întrerupt ca să mă-ntrebe:

— Vrei să spui că și pe mușuroiul ăsta înapoiat al vostru aveți același soi de editori pe care-l avem și noi în lumea noastră avansată?!

— Se pare că da, i-am răspuns.

Azazel a clătinat din cap.

— Cu adevărat, în aspectele lor fundamentale, toate formele de viață inteligentă sunt la fel. Oricât ne-am deosebi la suprafață, cum ar fi alcătuirea biologică, atitudinile mentale, sensibilitățile morale, la nivel cu adevărat elementar – respectiv caracteristicile editorilor – suntem la fel.

(Da, bătrâne, știu că tu n-ai nici o problemă cu editorii, dar asta se întâmplă fiindcă tu te umilești în fața lor.)

— Există vreun lucru pe care l-ai putea face, o, Nespus de Mărețule și Universal de Potentule, ca să remediezi situația? am întrebat.

Azazel a căzut pe gânduri.

— Hmm, am nevoie de oarece indicații cu privire la alcătuirea psihică a unui editor. Presupun că prietenul tău trebuie să dețină vreo – scuzată fie-mi expresia – notiță de refuz din partea unui editor.

— Sunt convins că da, Mărețule!

— Modul de formulare și aura acestei notițe îmi vor da informațiile de care am nevoie. O mică ajustare a respectivei aure, o picătură din laptele bunăvoinței omenești, un vârf de cuțit de inteligență, o idee de toleranță... Mă rog, normal că nu ne putem aștepta ca un editor să se transforme într-un far

călăuzitor al moralității, dar îi putem atenua ticăloșia suficient de mult încât...

N-am de gând să intru în micile detalii de bucătărie ale procedeelelor lui Azazel; ar fi periculos, în orice caz.

Ce mai încolo și-ncoace, ajunge să spun că am obținut o notiță de refuz din partea domnului profesor Dander, printr-o foarte inteligentă strategie care a presupus forțarea cu un șperaclu a încuietorii de la biroul lui și răsfoirea dosarelor din fișet. După care l-am convins să-și retrimită lucrarea jurnalului din a cărui augustă redacție primise notița de refuz.

De fapt, bătrâne, am apelat la un truc pe care l-am văzut odată la tine. l-am spus:

— Dander, prietene, mai trimite articolul o dată incompetentului ăluia cu inimă de piatră, dar bagă și o scrisoare care să spună așa: „Am operat toate modificările sugerate de referent și este incredibil în ce grad s-a îmbunătățit articolul meu, grație lor. Vă sunt profund recunoscător – tuturor, pentru ajutorul acordat.”

Dander s-a opus nițel la început, subliniind că nu făcuse nici o schimbare în articol, deci afirmația în cauză nu reprezenta, pe cale de consecință, o descriere obiectivă a circumstanțelor efective. l-am explicat însă că el are nevoie să fie publicat, nu să primească o insignă de merit din partea Asociației Cercetașilor.

A stat pe gânduri câteva clipe, apoi a spus:

— Ai dreptate. O insignă de cercetaș ar fi cât se poate de necuvenită, din moment ce n-am reușit niciodată să trec de testul preliminar pentru intrarea în cercetășie. Am picat la proba de identificare a copacilor.

Articolul a fost trimis, iar peste două luni a văzut lumina tiparului. N-ai idee cât de fericit a fost Martin Augustus Dander! Ne-am cumpărat destulă carne la frigare, în cafeneaua de pe trotuar, cât să ne umplem stomacul de bășici, stingându-le apoi cu pahar după pahar cu suc de portocale *à la ptomaine*.

[Nu mai da din cap ca o cucuvea și nu te întinde, te rog, după șpalturile alea. Încă n-am terminat povestea.]

Cam tot pe-atunci s-a întâmplat să-mi petrec iarna cu o cunoștință apropiată, care avea o casă la țară; știi tu, persoana pe care am învățat-o cum să meargă pe zăpadă. Cred că ți-am spus istoria. Din această cauză, nu l-am mai văzut pe domnul profesor Dander timp de vreo trei-patru luni.

Dar l-am căutat imediat ce m-am întors, convins fiind că trebuie să fi încheiat deja negocierile preliminare cu vreo firmă japoneză, pentru producția de energie din nimic, deci trebuie că se scaldă în râuri de bancnote cu multe zerouri în coadă. Eram sigur că nici prin cap nu-i trece să se zgârcească și că o cină la Burger King nu e de natură să-i depășească posibilitățile de cheltuială. Ba chiar luasem cu mine o sticlă cu ketchup de casă, preparat după propria-mi rețetă originală, în vederea acestei eventualități.

L-am găsit în biroul lui, holbându-se absent la pereți. Era neras, cu o barbă de trei zile, iar costumul îi arăta de parcă dormise îmbrăcat trei nopți la rând – deși, dacă te luai după fața lui, părea că e nedormit de patru. Un enigmatic paradox pe care n-am încercat să-l lămuresc.

— Professore Dander, ce s-a întâmplat?

A întors spre mine doi ochi lipsiți de strălucire. Privirea i s-a concentrat cu mare încetineală, parcurgând în etape microscopice lungul drum către o expresie de cvasirecunoaștere.

— George?

— Unul și-același, l-am asigurat.

— N-a mers, George, a murmurat el slab. Nu te-ai ținut de cuvânt față de mine.

— Nu m-am ținut de cuvânt? Cum adică?

— Articolul. A fost publicat. Toată lumea l-a citit. Fiecare om care l-a citit a găsit o eroare matematică în el. Fiecare

om care l-a citit a găsit o eroare matematică *diferită*. M-ai păcălit, George. Ai spus că-mi vei rezolva problema și nu te-ai ținut de cuvânt. Nu-mi mai rămâne decât un singur lucru de făcut, George. Am adunat notele de plată la cantina din colț. Îmi datorezi 116,50 de dolari numai pentru feliile de pizza, George!

— Am înghețat de groază! Dacă prietenii mei încep să socotească note de plată, cine știe unde se va ajunge? Chiar și tu s-ar putea să te urnești, în ciuda marilor dificultăți pe care le ai cu adunarea.

— Professore Dander! Nu te-am păcălit deloc! Ți-am spus că voi avea grijă ca articolul să-ți fie publicat și exact asta am făcut. Nu ți-am promis nimic în plus. Nici prin cap nu mi-a trecut să-ți verific calculele. De unde să știu eu că ai dat-o-n bară cu matematica?!

— Nici vorbă! a exclamat el, și în voce i se strecurase deja o anumită energie indignată. N-am dat-o-n bară deloc!

— Păi și toți profesorii ăia care au depistat erori?

— Niște proști, cu toții. Habar n-au de matematică!

— Bine, dar fiecare a găsit altă greșeală!

— Exact!

Vocea îi revenise aproape la normal și ochii începuseră să-i licărească. A continuat:

— Ar fi trebuit să-mi dau seama mai demult. Sunt incompetent. *Trebuie* că sunt incompetent. Dacă ar avea habar de matematică, ar fi trebuit să găsească toți *aceeași* greșeală.

Apoi, licărirea din ochi i-a dispărut și din nou l-a năpădit un aer de disperare.

— Dar ce rost are? a spus. Mi-au distrus reputația. Am ajuns bătaia de joc a tuturor. Doar dacă... doar dacă...

A tresărit brusc și m-a apucat de mână.

— Doar dacă reușesc să le *ară!*

— Și cum vrei să faci ca să le-arăți?

— Deocamdată n-am decât o teorie, un raționament, o complexă demonstrație matematică. Adică un lucru pe care oricine îl poate contrazice și, eventual, chiar să-l demonstreze ca fiind fals. Dar dacă aș reuși să-mi produc efectiv particulele și antiparticulele? Ah, dacă aș putea s-o fac în cantități suficiente și să produc un nivel substanțial de energie din nimic...

— Da, dar poți?

— Trebuie să existe vreo cale. Trebuie să mă gândesc... să mă gândesc...

Și-a prins capul în palme și a început să mormăie:

— Să mă gândesc! Să mă gândesc...

Apoi s-a uitat din nou la mine, cu ochii îngustați.

— În fond, chestia asta a mai fost făcută înainte.

— Zău?

— Absolut! Sunt convins că da. În urmă cu optzeci de ani, trebuie să fi existat vreun rus care să descopere metoda de a obține energie din vid. Einstein tocmai își demonstrase teoria cuantică, în 1905, pe baza studierii efectului fotoelectric, iar de-aici e clar ce-a urmat...

Nu voi nega faptul că m-am arătat extrem de sceptic.

— Și cum îl chema pe rus?

— De unde naiba să știu eu? a zis Dander indignat. Dar trebuie să fi creat o masă de particule aici, pe Pământ, și o masă egală de antiparticule în spațiu, dincolo de atmosferă, doar ca să-și demonstreze teoria. Cele două mase s-au curbat una către cealaltă și s-au întâlnit în atmosferă. Asta a fost în 1908, în Siberia, lângă râul Tunguska. De-aia îi și zice „fenomenul tungus“. Nimeni n-a putut să înțeleagă exact ce s-a întâmplat. A doborât toți copacii, pe o rază de peste șaiszeci de kilometri, dar fără să lase nici un crater în urmă. Dar noi știm ce s-a întâmplat, nu-i așa?

Se cam ambalase și s-a ridicat în picioare. Țopăia fără astâmpăr și-și freca mâinile nervos. Copleșit de entuziasm, trăncănea întruna:

— Rusul ăla, indiferent cum l-o fi chemat, a făcut intenționat experimentul în mijlocul Siberiei, ca să evite distrugerile, și precis a fost ucis de explozie. În ziua de azi, însă, noi avem posibilitatea să efectuăm experimente de la mare distanță, cu semnale radio.

— Dander! am spus destul de șocat. Să nu-mi spui că ai intenția să desfășori experimente periculoase!

— Și de ce n-aș avea? mi-a replicat el, cu o expresie de pură răutate înscrisă pe față.

Atunci a fost momentul în care nebunia lui a început cu adevărat să se vadă. Ții minte ce ți-am spus, că era un savant nebun?

— Am să le-arăt eu lor! zbieră cu o voce stridentă. Am să le-arăt eu *tuturo!* Or să vadă ei dacă se poate crea energie din vid sau nu! Am să declanșez o explozie care va zgudui Pământul din temelii! Să văd eu atunci dacă mai râde cineva!

Apoi, pe neașteptate, i-a cășunat pe mine.

— Afară, afară! Ieși afară de-aici! Știu prea bine că vrei să-mi furi ideile, dar n-ai să reușești. O să-ți smulg inima din piept și-o să ți-o fac chiftele!

Înșfăcând de pe birou nu știu ce instrument cu vârful ascuțit, s-a năpustit spre mine, continuând să bolborosească.

Ei, bine, bătrâne, nu se poate spune despre mine că nu mi-aș da seama când prezența mea devine nedorită. Am plecat cu toată demnitatea de care sunt în stare și care-mi șade atât de bine... în pas ușor alergător, desigur.

Din ziua aceea nu l-am mai văzut niciodată pe Dander și nici nu mai face parte din corpul didactic al Școlii prin Corespondență Flatbush.

Aici se încheie povestea mea despre savantul nebun.

M-am uitat lung la expresia de inefabilă nevinovăție înscrisă pe fața lui George.

Am spus:

— Când s-au petrecut toate astea, George?

— Acum câțiva ani.

— Normal că ai păstrat un exemplar tipărit din articolul profesorului Dander?

— Nu, bătrâne, trebuie să recunosc că nu.

— Atunci măcar știi cum se cheamă jurnalul în care a fost publicat?

— N-am nici cea mai vagă idee. Nu-mi bat eu capul cu fleacuri din astea.

— Minți de-ngheață apele, dragă George. Dacă susții mai departe că savantul ăsta nebun al tău se află undeva, în acest moment, încercând să declanșeze o masivă coliziune de materie și antimaterie, află de la mine că-i absolut imposibil. În întregime absurd!

— Dacă vrei să fii cu inima împăcată, a răspuns George calm, atunci n-ai decât să crezi că-i absurd. Cu toate acestea, undeva pe lumea asta, Dander nu stă deloc cu mâinile-n sân. Bazându-mă pe ultimele lui remarci incoerente, pare-mi-se că plănuiește să creeze un alt „fenomen tungus”, de la distanță, pe cursul inferior al fluviului Potomac. A subliniat că, excepție făcând mijlocul Siberiei sau, eventual, al deșertului Gobi, locul cel mai dispensabil de pe Pământ ar fi orașul Washington, D.C. Desigur, distrugerea lui i-ar convinge pe guvernanți, câți vor mai fi rămas dintre ei, că au fost atacați de sovietici și vor răspunde imediat cu aceeași monedă, făcând ca războiul termonuclear rezultat să nimească întreaga planetă. Mă întreb, deci, dacă nu mi-ai putea

împrumuta cincizeci de dolari până la întâi ale lunii... ei, ce zici, bătrâne?

— De ce aş face-o?

— Fiindcă, în cazul în care Dander reuşeşte în ce şi-a propus, banii îşi vor fi pierdut orice valoare, deci tu nu vei fi pierdut nimic. Sau, altfel spus, vei fi pierdut tot, deci ce mai contează cincizeci de dolari?

— Da, bine, dar dacă Dander nu reuşeşte?

— În acest caz, dată fiind uşurarea pe care o vei simţi la gândul că omenirea a scăpat de distrugere, chiar ai fi atât de meschin încât să despici firul în patru pentru nişte amărâţi de cincizeci de dolari?

I-am dat cei cincizeci de dolari.

POVESTEA CELOR TREI PRINȚI

A fost odată un rege pe nume Hilderic, care domnea peste micul regat Micrometrica. Nu era o țară prea bogată, nici prea puternică, dar era o țară fericită, fiindcă Hilderic făcea parte din soiul regilor buni, care-și iubesc supușii și sunt iubiți de ei.

Fiind Micrometrica atât de mică și de săracă, Hilderic n-a încercat să cucerească alte țări și, din același motiv, nici alte țări n-au considerat că merită s-o cucerească. Drept rezultat, toate erau bune și frumoase în regatul Micrometrica.

Firește, regelui Hilderic nu-i plăcea să fie sărac. Palatul era destul de mic, iar el se vedea obligat să dea o mână de ajutor în grădină, în timp ce soția lui, regina Ermentrude, trebuia să ajute la bucătărie. Amândoi sufereau din această pricină, dar de-un lucru chiar că nu duceau lipsă, anume de copii.

În ziua când regina a născut pentru prima oară, întregul regat ar fi fost peste măsură de fericit, dacă nu s-ar fi întâmplat ca regina să exagereze: a născut tripleți. Trei băieți gemeni.

— Vai de mine, a oftat regele Hilderic îngrijorat. Cu trei fii gemeni, cum vom putea vreodată să hotărâm care dintre ei să urce pe tron în locul meu?

Regina Ermentrude, uitându-se cu drăgăstoasă mândrie la cei trei nou-născuți, a sugerat:

— Eventual le-am putea da voie la toți trei să domnească, atunci când le va veni vremea.

Dar regele Hilderic a clătinat din cap.

— Mă tem că nu, iubita mea. Regatul abia dacă-i destul de mare și pentru unul singur, d-apoi pentru trei! Toate celelalte regate vor râde de noi. Pe deasupra, ce ne facem dacă nu se înțeleg între ei? Poporul nostru nu va fi deloc fericit, cu trei monarhi care se ceartă.

— Ei bine, a spus atunci regina, vom vedea ce facem după ce cresc mari.

Cei trei prunci au crescut mari, toți trei înalți, puternici și frumoși, iar părinții regali îi iubeau la fel. S-au îngrijit ca toți cei trei băieți să învețe temeinic, astfel încât fiecare să fie perfect potrivit pentru domnie, când i-o veni sorocul.

Deși toți trei învățau la fel de bine, curând s-a dovedit fără putință de tăgadă că nu erau tripleți identici. Se deosebeau atât ca înfățișare, cât și ca preferințe.

Unul dintre cei trei prinți era mai voinic și mai puternic decât fiecare dintre ceilalți doi. Lumea a început să-i spună Primus, ceea ce, în străvechea limbă sacră a regatului însemna „numărul unu”.

Când nu era ocupat cu învățătura, prințul Primus făcea gimnastică și își dezvoltă mușchii. Putea să ridice greutate imense, să îndoiaie bare groase din fier și să spargă cu mâinile goale o nucă de cocos.

Toți cei din regat îi admirau puterea și se gândeau în ce deplină siguranță vor trăi, dacă el le va fi rege când va veni sorocul.

Un altul dintre fiii regelui nu era chiar atât de înalt, nici chiar atât de puternic ca prințul Primus, deci au început să-l strige Secundus, ceea ce, în aceeași limbă străveche și sacră, însemna „numărul doi”.

Mușchii lui nu se umflau la fel ca ai prințului Primus, dar, când nu era ocupat să învețe, făcea exerciții cu arme de război. Prințul Secundus putea să-și arunce sulița mai departe și să tragă cu săgeata mai drept decât oricine altcineva din regat. Nimeni nu-i ținea piept la lupta cu sabia și călărea impecabil.

Toți cei din regat îi admirau dibăcia și se gândeau în ce deplină siguranță ar trăi, dacă și el le-ar fi rege.

Ultimul fiu era moderat de înalt și de puternic, dar nu chiar atât de înalt și de puternic precum frații lui, deci i s-a spus Tertius, care însemna „numărul trei”.

Prințul Tertius învăța și mai bine decât frații lui, dar nu-l interesa nici să ridice greutate, nici să arunce sulițe. Când nu era ocupat cu învățătura, scria poezii de dragoste și uneori cânta cu o voce foarte plăcută. De asemenea, citea o mulțime de cărți.

Tinerele domnișoare din regat găseau că poeziile prințului Tertius sunt foarte frumoase. Toți ceilalți, însă, nu erau foarte siguri că ar trăi în deplină siguranță având drept rege un poet. Se bucurau că există încă doi prinți mai puternici, dintre care să aleagă.

Cei trei prinți erau destul de prietenoși unul cu altul, din fericire, și, după ce s-au făcut mari, au hotărât să nu se certe și să nu se bată pe tema „cine să fie rege într-o bună zi”. Realitatea era că toți trei își iubeau tatăl și doreau să le rămână rege încă mulți ani.

— Totuși, a zis prințul Primus, Maiestatea Sa, tatăl nostru îmbătrânește, deci trebuie să luăm o decizie. Din moment ce toți trei suntem născuți în același timp, n-are nici un rost să facem selecția după criteriul celui mai în vârstă. Pe de altă parte, eu sunt cel mai înalt și cel mai puternic. E un lucru de care nu se cade să uităm.

— Da, a spus prințul Secundus, dar eu sunt cel mai

iscusit luptător. Nu vreau să fac mare caz de asta, dar e un lucru important.

— Eu cred, a zis și prințul Tertius, că se cuvine să-i lăsăm pe mămuța și pe tătuța să decidă.

Prințul Primus s-a încruntat.

— Nu cred că se cade să-i numești „mămuța și tătuța” pe Maiestățile Lor, părinții noștri!

— Păi dacă asta sunt...

— N-are importanță, a intervenit prințul Secundus. Trebuie să ții cont de demnitatea lor. Dacă eu aș fi rege într-o zi, cu siguranță m-aș aștepta de la tine să mi te adresezi cu „Maiestatea Voastră, Frate”. Aș fi extrem de jignit dacă mi te-ai adresa cu „frățioare” sau „nene”.

— Foarte adevărat! a spus și prințul Primus. Dacă eu aș fi rege, m-ar deranja profund să mi se spună „Primuță”!

— Bine, de acord! a zis atunci Tertius, căruia nu-i plăcea să se ciondănească. Și-atunci de ce nu-i întrebăm pe Maiestățile Lor, părinții noștri, ce-ar trebui să facem? La urma urmei, ei sunt monarhii, iar noi se cuvine să ne supunem dorințelor lor.

— Foarte bine, hai să-i întrebăm! au spus ceilalți doi și toți trei au dat fuga spre sala tronului regal.

Regele Hilderic a reflectat îndelung asupra problemei. Fiind un rege bun, voia să facă doar ce era mai bine pentru micuța lui țară. Nu era deloc convins că țara va ieși mai câștigată sub un rege foarte puternic, nici sub unul foarte belicos, dar nici sub unul foarte poetic.

Lucrul de care avea nevoie țara, și-a zis el, era un rege foarte bogat – un rege care să-și permită să cheltuiască bani, pentru ca țara lui să devină mai fericită și mai prosperă.

Într-un târziu, a oftat și a spus:

— În ruptul capului nu pot alege doar pe unul dintre voi. Va trebui să vă trimit într-o lungă şi primejdioasă călătorie, în căutare de bani... o sumă foarte mare de bani. Nu vreau să fac să pară că banii ar fi un lucru îngrozitor de important, dar, pe de altă parte, realitatea e că avem destul de mare *nevoie* de ei. Prin urmare, cel care se întoarce cu cei mai mulţi bani va deveni rege.

Regina Ermentrude a părut foarte tulburată.

— Dar, tătucă dragă...

(Nu-i spunea niciodată „Maiestatea Voastră”, decât dacă se nimerea vreun curtean prin preajmă, dar, fiind un regat atât de mic, curteni se găseau destul de puţini.)

— Tătucă, dacă vreunul dintre scumpii noştri prinţi se răneşte în cursul călătoriei?

— Mămucă dragă, nu putem decât să sperăm că nici unul dintre ei nu va fi rănit. Vezi bine că avem nevoie de bani, iar împăratul Maximian al Germaniei are o mulţime. Se spune că e cel mai bogat monarh din lume.

Prinţul Primus a spus:

— Se prea poate să fie aşa, Maiestatea Voastră, Tată, dar împăratul n-o să ne dea nouă bani doar aşa, fiindcă-i cerem!

Prinţul Secundus a spus:

— De fapt, nimeni n-o să ne dea nouă bani doar aşa, fiindcă-i cerem!

Prinţul Tertius a spus:

— Eu nu cred că prinţii se cade să ceară bani, indiferent de situaţie.

— Dragii mei prinţi, a spus atunci regele Hilderic, aici nu e vorba de cerut bani cuiva. Împăratul Maximian, se pare, are o fiică pe nume Meliversa. Singurul lui copil.

Regele şi-a pus pe nas o ditamai perechea de ochelari şi a scos o foaie ţeapănă din pergament dintr-un sertar al biroului regal.

— Am primit prin curier depeșa asta, în urmă cu două zile, și de atunci o studiez întruna. A fost distribuită tuturor regilor din lume și e chiar foarte drăguț din partea împăratului să-și amintească de mine, dat fiind faptul că domnesc peste o țară atât de mică și de săracă.

Regele și-a dres vocea și, uitându-se cu mare atenție peste pergament, a continuat:

— Zice aici că prințesa imperială e frumoasă ca-n povești; înaltă, zveltă și foarte bine educată.

Printul Primus a spus:

— Te cam alegi cu bățai de cap, dacă-ți iei o prințesă bine educată. Dacă vorbește prea mult?

— Dar nu ne obligă nimeni s-o ascultăm, a observat printul Secundus.

Printul Tertius a spus:

— Dar, Maiestatea Voastră, Tată, ce-are a face prințesa imperială cu problema noastră, de-a face rost de bani?

— Ei bine, tinerii mei prinți, a răspuns regele, tuturor celor care pot dovedi că sunt prinți de viță regală, prezentând certificatul de naștere în acest sens, li se va permite să-și demonstreze alesele calități. Dacă acestea îi vor fi pe plac prințesei imperiale Meliversa, atât de mult încât să dorească să se mărite cu printul în cauză, acesta va fi desemnat succesorul la tron și i se va aloca pe viață o importantă sumă de bani. Apoi, în cele din urmă, va deveni și el împărat. Iar dacă se întâmplă să fie vreunul dintre voi, atunci firește că, în timp, va deveni și rege al acestei țări și, având la dispoziție întreaga bogăție a imperiului, va face din Micrometrica o țară foarte prosperă.

Printul Primus a spus:

— Maiestatea Voastră, Tată, prințesa Meliversa n-are cum să reziste în fața mușchilor mei!

Printul Secundus a spus:

— Sau în fața măiestriei mele într-ale echitației, dacă tot veni vorba.

Printul Tertius a spus:

— Mă întreb dacă-i place poezia...

Regele Hilderic a spus:

— Dar mai este ceva, dragii mei, care mă tem că n-o să vă placă. Eu v-am educat să știți economie, sociologie și alte materii pe care trebuie să le cunoască un rege. Meliversa însă a fost educată în știința vrăjitoriei. Dacă vreun prinț care încearcă să-i câștige inima eșuează, îl va transforma în stană de piatră. Se pare că are nevoie de-o mulțime de statui, pentru aleile din parc.

Regina Ermentrude a spus:

— Știam eu!

Și a început să bocească.

— Nu plânge, Maiestatea Ta, Mamă, a spus atunci printul Tertius, care-o iubea din tot sufletul. Sunt convins că e ilegal să transformi prinții în statui.

— De regulă, da, a spus regele. Dar face parte din contract. În plus, ar fi greu să invoci argumente juridice cu o prințesă imperială. Așa că, dacă voi, prinții mei, nu vreți să vă asumați riscul, firește că nu vă pot condamna... Doar că... avem așa mare nevoie de banii ăia...

Printul Primus a spus:

— Mie nu mi-e frică. Nu va fi în stare să-mi reziste!

— Nici mie, spuse printul Secundus.

Printul Tertius părea gânditor și n-a spus nimic.

Cei trei prinți s-au pregătit pe dată pentru lunga călătorie. Veșmintele lor erau destul de ponosite și de mult ieșite din modă, iar bidivii cam bătrâni, dar nu prea aveau de unde să aleagă.

— Cu bine, Maiestățile Voastre, Părinții mei, spuse printul Primus. N-am să vă dezamănesc!

— Sper că nu, zise îndoit regele Hilderic, în timp ce regina Ermentrude bocea discret în fundal.

— Nici eu n-am să vă dezamănesc, Maiestățile Voastre, Părinții mei! spuse prințul Secundus.

Prințul Tertius a așteptat până ce frații lui porniseră la drum și abia apoi a spus:

— La revedere, mămucă și tătucă. O să-mi dau toată silința.

— La revedere, băiete, spuse regele Hilderic, căruia i se pusese un nod în gât.

Regina Ermentrude l-a strâns în brațe pe prințul Tertius, care apoi a pornit în galop să-și ajungă din urmă frații.

Le-a trebuit multă vreme celor trei prinți ca să ajungă în principalul oraș al imperiului. Caii le obosiseră peste poate, iar hainele li se zdrențuiseră de tot. În plus, cheltuiseră toți banii și se văzuseră nevoiți să împrumute de la vistiernicii regatelor prin care trecuseră.

— Până-n clipa asta, a spus cu tristețe prințul Tertius, am adunat grămezi de datorii, ceea ce pune regatul nostru într-o situație mai rea ca niciodată.

— După ce o voi fi cucerit pe prințesă, a spus prințul Primus, voi plăti întreit toată datoria!

— Eu am s-o plătesc încincit! a spus prințul Secundus. Prințul Tertius a spus:

— Asta, *numai* în caz că ajunge să câștige unul dintre noi.

— Cum am putea să pierdem? au întrebat la unison prințul Primus și prințul Secundus.

Într-adevăr, când au ajuns în capitală, au fost întâmpinați cu cea mai mare bunăvoință. Li s-au dat cai odihniți și haine noi, de cea mai aleasă croială, și au fost conduși într-un superb apartament, din cel mai mare și mai frumos palat pe care și-l putuseră imagina vreodată. O mulțime de servitori le stăteau la dispoziție și îi slujeau cu cea mai deosebită politețe.

Celor trei prinți tare le-a plăcut cum fuseseră primiți.

Prințul Primus a spus:

— Împăratul trebuie că știe din ce familie de soi ne tragem! Străbunii noștri au fost regi timp de multe generații.

— Da, a spus prințul Tertius, dar toți au fost regi săraci. Mă întreb dacă împăratul Maximian știe asta.

— Nu se poate să nu știe, a spus prințul Secundus. Împărații le știu pe toate. Altfel, cum ar putea să fie împărați?

Ajutoarea de servitoare odăiașă tocmai le aducea prosoape curate, pentru ca prinții să se poată îmbăia, înainte de marele dineu din seara aceea.

Prințul Primus s-a întors spre ea:

— Tu! Servitoareo!

Speriată să vadă un prinț că i se adresează, servitoarea s-a înfiorat toată și a făcut o adâncă plecăciune.

— Da, Înălțimea Voastră.

— Împăratul e un om înțelept?

Servitoarea a răspuns:

— O, Înălțimea Voastră, tot imperiul se minunează de înțelepciunea lui.

— I-ar păsa dacă prinții care-l vizitează sunt săraci sau bogați? a întrebat prințul Secundus.

— O, nu, Înălțimea Voastră! Este atât de bogat, încât banii nu mai înseamnă nimic pentru el. Nu-l interesează decât fericirea fiicei lui. Dacă ea va cere să se mărite cu un prinț anume, prințul acela va deveni moștenitorul tronului chiar dacă n-are nici un ban în buzunar.

Prințul Primus și prințul Secundus au zâmbit și-au dat din cap unul spre celălalt, de parcă ar fi vrut să spună: știam noi!

Prințul Tertius i-a zâmbit servitoarei și a spus:

— Dar prințesa, drăguț? E tot atât de frumoasă ca tine?

Servitoarea s-a îmbujorat toată și a rămas cu gura căscată. Părea total incapabilă să mai scoată vreo vorbă.

Cu voce joasă, prințul Primus i-a atras atenția fratelui său:

— Nu i te adresa cu „drăguț“! Servitoarele se tulbură tare, dacă aud un prinț că li se adresează așa!

Cu o voce încă și mai joasă, prințul Secundus i-a spus și el fratelui său:

— Cum poate fi frumoasă o servitoare odăiașă? O servitoare e doar o servitoare.

La care prințul Tertius a spus:

— De-o fi una, de-o fi alta, eu tot aș vrea să primesc un răspuns la întrebarea mea.

Servitoarea, care chiar că era foc de frumușică (dar majoritatea prinților oricum n-ar fi remarcat acest lucru), a spus:

— Înălțimea Voastră probabil că glumește. Prințesa e mai înaltă decât mine și mult mai frumoasă. E frumoasă ca ruptă din soare!

— Aha! a exclamat prințul Primus. Chiar că ar fi o plăcere, să ai prin palat o prințesă bogată și ruptă din soare!

— S-ar putea să fie prea strălucitoare ca să te poți uita la ea, dacă e frumoasă ca ruptă din soare, a zis prințul Tertius.

— Dar e trufașă, a spus servitoarea.

La care prințul Primus de îndată s-a răstit:

— O servitoare n-are ce vorbi neîntrebată!

Prințul Secundus a spus și el, muștrător:

— Uite unde ajungi când îi spui „drăguț“ unei servitoare! Dar prințul Tertius a continuat:

— E *foarte* trufașă, drăguț?

— *Foarte*, Înălțimea Voastră! a răspuns servitoarea, tremurând sub privirile semețe ale celorlalți doi frați. Au mai fost o mulțime de prinți care-au venit să-i ceară mâna, dar nici n-a vrut s-audă de ei!

— Bineînțeles! spuse prințul Primus. Probabil că nu erau în stare să-ndoaie nici măcar niște drugi din fier, subțiri cât un deget! De ce ar interesa-o asemenea slăbănogi?

— Probabil, a adăugat și prințul Secundus, că nu erau în stare nici măcar să ridice o sabie, d-apoi să mai și lupte cu ea! Asemenea incapabili n-au cum s-o intereseze.

— Poate ar fi bine, spuse prințul Tertius, s-o întrebăm pe servitoare ce s-a-ntâmpnat cu prinții care nu i-au fost pe plac prințesei.

Servitoarea și-a plecat ochii cu tristețe și a spus:

— Toți au fost transformați în statui, Înălțimea Voastră. Statui chipeșe foarte, căci toți erau tineri și frumoși.

Prințul Tertius a clătinat din cap și a spus:

— Trăgeam nădejde că împăratul glumește, dar se vede treaba că tot ce scria în pergament e perfect adevărat. Și sunt multe statui din astea?

— Cam câte o duzină de fiecare parte a aleii din grădină, pe unde se plimbă prințesa în fiecare dimineată, Înălțimea Voastră. Nu se uită niciodată spre statui, fiindcă pe cât e de frumoasă, pe-atât e de căinoasă.

— Prostii! a exclamat prințul Primus. N-are nici o importanță că-i căinoasă, câtă vreme e bogată. Și frumoasă, bineînțeles. Eu îi voi înmuia inima... ia poftim de-ți ia tălpășița pe dată, servitoare!

Servitoarea odăiașă mai făcu o plecăciune adâncă și ieși din încăpere, pășind de-a-ndăratelea, căci ar fi fost nepoliticos din partea ei să le întoarcă spatele celor trei prinți.

În seara aceea a avut loc un mare ospăț, iar musafiri de onoare au fost cei trei prinți.

Împăratul, așezat pe un tron splendid în capul mesei, i-a întâmpinat cu vorbe de bun venit. Lângă el se afla prințesa Meliversa, care chiar că era frumoasă ca ruptă din soare. Avea părul lung și mătăsos, galben ca spicul grâului. Ochii ei albaștri te făceau să te gândești la cerul luminos de primăvară. Trăsăturile îi erau neasemuit de armonioase, iar pielea albă ca laptele.

Dar privirea îi era goală, iar fața lipsită de expresie.

N-a zâmbit deloc, când i-a fost prezentat prințul Primus. S-a uitat semeț la el și i-a întrebat:

— Din ce regat ești?

— Sunt din Micrometrica, Alteță Imperială.

— Cunosco toate regatele de pe Pământ, iar Micrometrica e cel mai mic dintre ele! a spus prințesa cu dispreț, după care și-a mutat privirea în altă parte.

Prințul Primus se plecă adânc în fața ei, apoi se duse și-și luă locul la masă. Cu voce șoptită, îi spuse prințului Tertius:

— O să devină interesată, după ce-o să-i arăt ce-s în stare să fac!

Apoi i-a fost prezentat prințul Secundus, căruia i-a spus:

— Și tu ești tot din Micrometrica, îmi închipui.

— Da, Alteță Imperială. Prințul Primus îmi este frate.

— Iar Micrometrica mai e și cel mai sărac regat de pe Pământ. Dacă tu și fratele tău trebuie să-i împărțiți între voi averea, atunci chiar că trebuie să fiți nevoiași rău.

Și-și întoarse privirea de la el.

Prințul Secundus se plecă adânc în fața ei, apoi se duse și-și luă locul la masă. Cu voce șoptită, îi spuse prințului Tertius:

— O să uite ea de sărăcia noastră, după ce-i arăt ce sunt în stare să fac.

Când i-a fost prezentat prințul Tertius, prințesa a spus:

— Încă unul din Micrometrica?

— Suntem tripleți, Alteță Imperială, i-a răspuns prințul Tertius, deși nu gemeni identici. Și tot ce avem împărțim între noi.

— Dar n-aveți nimic care să poată fi împărțit!

— N-avem bani și nici putere, spuse Tertius, dar și noi, și regatul nostru suntem fericiți. Iar acolo unde fericirea se împarte, se și înmulțește.

— Eu n-am observat până acum lucrul ăsta, zise prințesa și-și mută privirea în altă parte.

Prințul Tertius făcu o plecăciune adâncă și-și luă locul la masă. Cu voce șoptită, le spuse fraților lui:

— E bogată, iar țara noastră are nevoie de bani. Dar frumusețea ei e rece ca gheața și bogăția nu-i aduce fericire.

În dimineața următoare, prințul Primus s-a pregătit să-și arate puterile în fața prințesei. Îmbrăcase cea mai fină pereche de nădragi scurți pentru atleți, pusă la dispoziție de împărat, și, umflându-și pe rând magnificii mușchi în fața oglinzii, se simțea destul de mulțumit de înfățișarea lui.

În chiar acel moment s-a auzit un ciocănit timid la ușă, iar când prințul Primus a zis: „Intră!”, în prag a apărut ajutoarea de servitoare odăiașă, aducând în brațe un castron cu mere.

— Ce-i asta? a întrebat prințul Primus.

— M-am gândit că poate vreți o gustare răcoritoare, înainte de încercarea la care vreți să vă supuneți, Înălțimea Voastră!

— Prostii! a spus prințul Primus. N-am nevoie de nici o gustare. Pleacă de-aici cu merele tale!

— Mă întreb, Înălțimea Voastră, zise servitoarea (roșind toată și parcă nevenindu-i să creadă cu câtă îndrăzneală continuă să-i vorbească), dacă se cuvine să vă supuneți la asemenea încercare.

— De ce nu? zise prințul Primus, îndoiindu-și brațele și zâmbindu-și sieși în oglindă. Crezi că nu sunt îndeajuns de bărbat?

— Ba sunteți îndeajuns de bărbat pentru orice femeie din lume — în afară de prințesă! I-așa de cârcotașă... și zău ar fi mare păcat ca un prinț chipeș ca Înălțimea Voastră să fie transformat în stană de piatră!

Prințul Primus a izbucnit într-un râs disprețuitor.

— Nu poate fi chiar atât de cârcotașă, încât nici măcar eu să nu-i fiu pe plac... și gata cu vorbăria! N-ai ce vorbi, până nu ești întrebată, servitoareo! Hai, piei din ochii mei!

Iar servitoarea pieri din ochii lui, dar nu fără a-i face mai întâi o plecăciune.

Printul Primus a pășit în arena largă. În fața lui se aflau locurile pentru spectatori, acoperite cu o splendidă copertină din mătase. Împăratul ședea în mijloc, iar la dreapta lui stătea prințesa imperială Meliversa. Demnitarii de la Curte erau și ei în tribune, precum și o mulțime de tineri cavaleri și tinere domnițe. Într-un colț, stăteau printul Secundus și printul Tertius.

Printul Primus era cu fața la tribună, iar în jurul lui se aflau toate echipamentele sportive de care avea nevoie.

Mai întâi s-a apropiat de o grămadă mare de haltere. Pe cele mai ușoare le-a zvârlit mai mult în joacă la o parte, deși un bărbat obișnuit probabil ar fi avut ceva de furcă, doar încercând să le ridice.

Apoi le-a ridicat pe cele mai grele, apucându-le cu amândouă mâinile și săltându-le mai întâi dintr-o smucitură până la umeri, iar apoi, mai încet, ridicându-le în aer.

Toți curtenii au izbucnit în aplauze, când a reușit să ridice cea mai grea dintre halterele care i se dăduseră. Nimeni altcineva nu reușise vreodată să ridice acea greutate.

În final, a îndoit un drug din fier, așezându-l după ceafă și trăgând de capete până acestea s-au atins în fața lui. Apoi a tras din nou de capete, dar ca să le îndepărteze, a ridicat drugul în aer deasupra capului și l-a aruncat la o parte.

Toate lucrurile pe care le-a făcut i-au adus ropote de aplauze din partea curtenilor. Până și împăratul dădea aprobator din cap. Dar prințesa nici vorbă să aplaude; și nici să dea din cap.

Împăratul s-a aplecat spre fiica lui și i-a spus:

— Zău așa, draga mea, prințul acesta e cel mai puternic bărbat pe care l-am văzut vreodată. Chiar că i-ar sta bine ca moștenitor al tronului.

Prințesa i-a răspuns cu răceală:

— Bine i-ar sta și să rupă lanțuri la circ, Imperialul Meu Tată, dar nu e deloc potrivit ca să-mi devină soț. Ce, am eu în iatac greutate de ridicat sau drugii din fier care se cer încovoiați? M-aș plictisi curând să-l privesc cum își tot arcuiește brațele, iar dacă ar încerca să mă îmbrățișeze, precis mi-ar rupe coastele!

S-a ridicat de pe locul ei și toată lumea a tăcut brusc.

— Prințe Primus! a zis ea, cu minunata ei voce.

Prințul Primus și-a încrucișat brațele pe piept și a ascultat, sigur pe sine.

Prințesa a spus:

— Ești cel mai puternic bărbat pe care l-am văzut vreodată și îți mulțumesc pentru strădania de a-mi fi pe plac. Dar nu te vreau de soț. Știi care-i pedeapsa.

A făcut câteva pase magice cu mâinile (căci era, într-adevăr, o prințesă foarte bine educată) și deodată s-a văzut un fulger orbitor. Curtenii își acoperiseră ochii, fiindcă știau ce urmează, dar prințul Secundus și prințul Tertius nu erau pregătiți, așa că fulgerul i-a orbit câteva clipe.

După ce și-au revenit, au văzut servitorii încărcând o statuie într-un cărucior, ca să poată fi dusă pe aleea din grădină, de-a lungul căreia își făcea prințesa plimbarea de dimineață.

Statuia era a prințului Primus, cu brațele încrucișate, uitându-se mândru și chipeș ca un zeu.

Prințul Tertius se simțea trist în seara aceea. Era prima dată când își pierdea un frate și constata că senzația nu-i place deloc.

I-a spus prințului Secundus:

— Cred că nici Înălțimea Sa, tatăl nostru, nu va fi prea încântat. În ce-o privește pe Înălțimea Sa, mama noastră, se va supăra foc! Cum o să le spunem?

Prințul Secundus a răspuns:

— După ce voi câștiga mâna prințesei, poate voi reuși s-o conving să încerce să găsească un mod de a-l readuce la viață pe Înălțimea Sa, fratele nostru. În fond, o persoană atât de bine educată ca ea ar trebui să fie în stare să găsească o cale.

— Dar cum crezi că vei reuși să-i câștigi mâna? Pare să aibă o inimă de piatră! Cremene, nu piatră!

— Nici vorbă, spuse prințul Secundus. Pur și simplu n-o interesează forța și mușchii fără rost. La ce-ți folosește să ridici greutate? Eu știu să mă bat și să mânuiesc arme de luptă. Asta da ocupație utilă!

— Sper, a zis prințul Tertius. Dar îți asumi un risc foarte mare. Pe de altă parte, prințesa e bogată, iar nouă *chiar* ne trebuie banii.

A doua zi de dimineață, prințul Secundus tocmai se gătea în armura lui sclipitoare, când pe ușă a intrat ajutoarea de servitoare odăiașă, clătînându-se sub povara unei săbii cât toate zilele. Umerii i se încovoiaseră de tot sub greutate, iar când a încercat să facă o plecăciune, a scăpat sabia pe jos cu un zgomot asurzitor.

Prințul Secundus spuse sâcâit:

— Ești tare neîndemânatică.

— Îmi cer iertare, Înălțimea Voastră, spuse servitoarea rușinată și făcând din nou o plecăciune, dar chiar aveți de gând să vă puneți dibăcia la încercare pentru prințesă?

— Fără nici o îndoială că da, dar ce te privește asta pe tine, servitoareo?

— Nu mă privește deloc, Înălțimea Voastră, recunosc eu, dar prințesa are o inimă așa de împietrită și e tare greu de mulțumit! N-aș vrea să vă văd transformat în statuie, la fel ca fratele domniei voastre.

— Nu voi fi transformat în statuie, spuse prințul Secundus, fiindcă prințesa va fi fermecată de mine. Iar acum, servitoare, fă bine și scutește-mă de prezența ta! Mi-e peste putință să-ți mai suport impertinența!

Servitoarea făcu o plecăciune și ieși.

Prințul Secundus a pășit în arenă și imediat curtenii toți s-au pornit să-l aplaude. Armura pe care i-o dăduse împăratul era nemaipomenit de frumoasă și de scilpitoare și-i venea cât se poate de bine. Scutul îi era alb ca zăpada, sabia făcută din cel mai nobil oțel, sulita perfect echilibrată, iar coiful care-i acoperea fața îi dădea un aer feroce.

Prințul a aruncat sulita, care a zburat până în celălalt capăt al arenei și s-a înfipt chiar în mijlocul țintei.

Apoi, prințul Secundus a provocat la o luptă cu sabia pe oricine s-ar fi încumetat. Un bărbat înalt și voinic, îmbrăcat în armură, a pătruns atunci în arenă și cei doi s-au luptat îndelung, zdrăgănind din săbii și din scuturi. Dar prințul Secundus putea să lovească de două ori mai repede decât oricine și, pe măsură ce adversarul lui obosea, el părea să devină și mai puternic. Destul de curând, adversarul și-a ridicat mâinile în semn că se predă, iar prințul Secundus a fost declarat învingător. Ropotele de aplauze asurzitoare nu mai conteneau!

În final, prințul Secundus și-a scos coiful și armura și a urcat pe cal. Cu o singură mână, reușea să țină perfect calul în frâu, făcându-l să se ridice pe picioarele de dinapoi, să înainteze în salturi și să danseze. A fost o reprezentație remarcabilă, care i-a umplut de entuziasm pe spectatori.

— Zău așa, draga mea, a spus împăratul aplecându-se spre fiica lui, prințul acesta este un războinic neîntrecut! Ar putea să-mi conducă armata pe câmpul de bătălie și să-i învingă pe toți vrăjmașii mei. Nu se poate să nu-ți placă!

Chipul trufaș al prințesei era rece și împietrit, când i-a răspuns împăratului:

— Se prea poate să fie și un general neîntrecut, dacă ar avea habar cum se conduce o armată, dar la ce-mi trebuie mie un războinic drept bărbat? În iatacul meu nu sunt oameni înarmați cu care să se lupte, nici cai pe care să-i încalece, nici țințe în care să arunce cu sulița. Dacă-ntr-o zi își pierde capul și mă ia pe mine drept țință, din moment ce armele sunt marea lui dragoste și marele lui talent?

S-a ridicat de pe locul ei și toată lumea a tăcut brusc.

— Prințe Secundus, ești cel mai priceput luptător pe care l-am văzut vreodată și îți mulțumesc pentru strădania de a-mi fi pe plac. Dar nu te vreau de soț. Știi care-i pedeapsa.

Prințesa a făcut aceleași pase magice ca în ziua dinainte. De data aceasta, prințul Tertius știa că trebuie să-și acopere ochii. Când și-a îndepărtat mâna, pe arenă mai apăruse o statuie: cea a unui prinț chipeș și plin de grație, cu brațul ridicat, de parcă tocmai aruncase o suliță. Prințul Tertius știu atunci că își mai pierduse un frate.

În dimineața următoare, prințul Tertius stătea singur-singurel în apartamentul din palatul împăratului. Nu dormise toată noaptea și adevărul-adevărat era că nu știa ce să facă.

Și-a spus în sinea lui: „Dacă dau bir cu fugiții acum, toată lumea va spune că sunt laș. Și, în plus, cum să-i dau eu vestea lui tătuța? Sărmana mămuța, o să jelească tot restul vieții ei... cât despre mine, eu am pierdut doi frați care erau tare buni cu mine... chiar dacă nițel cam îngâmfați și încăpățânați.”

Dar iată că a apărut iar ajutoarea de servitoare odăiașă, strecurându-se prin ușa întredeschisă. Nu avea nimic în mâini.

Printul Tertius spuse:

— Mi-ai adus ceva, draguțo?

Foarte emoționată, ea făcu o plecăciune și răspunse:

— Nu, Înălțimea Voastră. Nu vă fie cu supărare, am venit doar să vă spun că i-am rugat pe amândoi frații domniei voastre să nu se pună la încercare, dar nici n-au vrut s-audă de rugămintea mea.

Printul Tertius oftă.

— Tare îndărătnici erau amândoi, știu bine. Nu e vina ta că n-au vrut să te-asculte. Și nici vorbă să fiu supărat pe tine.

— Atunci, Înălțimea Voastră, mă veți asculta, *măcar* domnia voastră, dacă vă rog să nu vă puneți la-ncercare? Domnia voastră nu sunteți nici voinicul voinicilor, nici strașnic luptător. Cum ați putea s-o cuceriti pe prințesa cea rece și împietrită, dacă frații domniei voastre n-au reușit?

Printul Tertius spuse:

— Știu că nu mă pricep la altceva decât să scriu nițică poezie și să cânt un pic, dar s-ar putea ca prințesei să-i placă lucrurile astea.

— E tare greu de mulțumit, Înălțimea Voastră, zise servitoarea, cutremurându-se singură în fața îndrăzneții ei nemai-auzite de a contrazice un prinț. Dacă și domnia voastră veți fi transformat în statuie, vă veți lăsa părinții fără nici un copil și nu vor avea cui să lase moștenire tronul.

Printul Tertius oftă încă o dată.

— Ai perfectă dreptate, micuță servitoare. Ești tare bună la inimă și cu suflet grijuliu. Dar vezi tu, regatul nostru e atât de sărac, încât tătuța trebuie să dea o mână de ajutor în grădină, iar mămuța la bucătărie. Dacă aș putea să mă însor cu prințesa, aș deveni atât de bogat, încât aș putea să-i fac fericiți pe toți, și pe mămuța, și pe tătuța, și pe toți supușii mei

din regat... Așa că *trebuie*, zic eu, măcar să încerc să-i fiu pe plac prințesei. Poate dacă-mi pun la bătaie cele mai bune poezii ale mele și i le cânt cu toată dulceața de care sunt în stare, o să-i fiu pe plac.

Pe obraji servitoarei începură să se rostogolească lacrimi.

— O, tare-aș vrea să-i fiți pe plac, dar prințesa are o inimă atât de împietrită! Măcar de-ar avea în piept inima mea, precis s-ar întâmpla altfel!

— Ei bine, draguțo, spuse prințul Tertius, atunci hai să-ți pun inima la încercare. Îți voi cânta din cântecele mele și tu ai să-mi spui dacă-ți plac. Dacă îți plac ție, atunci poate-i vor fi pe plac și prințesei.

Servitoarea îl privi îngrozită.

— O, nu, înălțimea Voastră! Nu se poate să faceți așa ceva! Cântecele domniei voastre se cade să fie cântate unei prințese, nu unei simple servitoare. Cum să comparați o prințesă cu o umilă servitoare?!

— Atunci, zise prințul Tertius, las-o-ncolo de prințesă și nu voi întreba decât ce părere are servitoarea.

Prințul Tertius și-a acordat lira, care era a lui, nu de împrumut, și o adusese cu el la Curtea împăratului. Apoi, cu o voce foarte dulce și melodioasă, a început să cânte un cântec trist, despre o dragoste neîmpărtășită. Iar când servitoarea a părut să se topească toată-n lacrimi, copleșită de tristețe, a început să cânte un cântec vesel, de dragoste-mplinită, până ce lacrimile i s-au uscat și ea a început să bată din palme, râzând fericită.

— Ți-a plăcut? Întrebă prințul Tertius.

— O, da! spuse servitoarea. Cântecele sunt foarte frumoase, iar vocea Domniei Voastre e atât de dulce, încât mi se părea că am ajuns în rai!

Prințul Tertius zâmbi.

— Îți mulțumesc, domniță.

Se aplecă și-i sărută mâna, iar servitoarea, roșind încurcată, își ascunse repede mâna la spate.

Dar chiar atunci s-a auzit o bătaie puternică în ușă și în cameră a pătruns un șambelan, un înalt demnitar de la Curtea imperială, care s-a înclinat în fața prințului Tertius (dar nu prea adânc) și a spus:

— Alteță, prințesa imperială Meliversa dorește să știe de ce nu ați apărut încă în arenă.

O privise mustător pe ajutoarea de servitoare odăiașă, în timp ce spunea toate acestea, iar biata fetișcană speriată s-a grăbit să-și ia tălpășița fără întârziere.

Prințul Tertius a răspuns:

— Nu știu dacă mă voi pune la încercare. Încă mă mai gândesc.

Șambelanul s-a mai înclinat o dată, încă și mai puțin adânc față de prima oară, după care a spus:

— Îi voi aduce la cunoștință prințesei spusele domniei voastre. Vă rog să rămâneți aici, până când prințesa va hotărî ce se cuvine a fi făcut.

Prințul Tertius s-a pus pe așteptat, întrebându-se dacă nu cumva prințesa îl va transforma pe loc în statuie, pentru șovăiala lui.

Încă se mai întreba acest lucru, când în odaie a pătruns chiar prințesa Meliversa. Nu bătuse la ușă. Prințesele imperiale nu bat niciodată la ușă.

Prințesa a spus:

— Șambelanul meu îmi spune că s-ar putea să nu te pui la încercare în fața mea.

Prințul Tertius a răspuns:

— Alteței Voastre Imperiale s-ar putea să nu-i fie pe plac poezia sau vocea mea. E tot ce pot să-i ofer.

— Și dacă-mi plac?

— În acest caz, mă întreb dacă-mi doresc drept soție pe cineva cu inima atât de rece și de împietrită, încât nu pregetă să transforme în stane de piatră niște prinți buni și curajoși.

— Nu sunt eu frumoasă, prințe?

— E doar o frumusețe pe dinafară, Alteță Imperială.

— Nu sunt eu bogată, prințe?

— Numai în bani, Alteță Imperială.

— Nu ești tu sărac, prințe?

— Numai în bani, Alteță Imperială, și oricum m-am obișnuit să fiu sărac, la fel cum s-au obișnuit și părinții mei, și regatul nostru.

— Nu-ți dorești să fii bogat, prințe, însurându-te cu mine?

— Mă tem că nu, Alteță Imperială. La urma urmei, nu sunt de vânzare.

— Dar șambelanul meu, de cealaltă parte a ușii, te-a auzit cântându-i unei servitoare de origine modestă.

— Adevărat, dar servitoarea s-a dovedit că are o inimă caldă și iubitoare, și am vrut să cânt pentru ea. O inimă caldă și iubitoare este, de fapt, toată frumusețea și bogăția de care am cu adevărat nevoie. Dacă va primi să se mărite cu mine, atunci cu ea vreau să mă-nzor, iar într-o zi, când voi fi rege în locul tatălui meu, servitoarea de origine modestă va fi regina mea.

La care prințesa a zâmbit. Era încă și mai frumoasă, când zâmbea.

— Acum îți voi arăta la ce folosește o educație bună.

A făcut o mișcare cu mâna, a murmurat două-trei cuvinte și dintr-o dată făptura ei s-a afundat în ceață, s-a micșorat un pic, s-a schimbat un pic... și prințul Tertius s-a trezit față în față cu micuța servitoare odăiașă.

Uluit peste poate, prințul a exclamat:

— Care dintre cele două ești: prințesa imperială sau servitoarea odăiașă?

Ea i-a răspuns:

— Sunt și una, și alta, prințe Tertius. Sub înfățișarea unei servitoare mi-am propus să-mi găsesc un soț potrivit. La ce-mi folosea să aflu ce-ar fi în stare prinții să facă pentru a cuceri mâna unei prințese frumoase și bogate, dar fără să le pese că e rece și câinoasă? Eu îmi doream pe cineva care să fie bun și iubitor cu o fată blândă și caldă la suflet, chiar dacă nu-i nici frumoasă ca ruptă din soare, nici nemaivăzut de bogată. Iar tu ai fost la înălțimea acestei încercări.

Din nou și-a schimbat înfățișarea, redevenind prințesă — dar o prințesă surâzătoare și bună.

— Acum primești să-ți fiu soție, prințe Tertius?

La care prințul Tertius a spus:

— Dacă vei rămâne pentru totdeauna femeia blândă și bună la inimă pe care am ajuns să o iubesc, atunci mă voi căsători cu tine.

Și atunci, toți prinții care fuseseră transformați în statui s-au întors din nou la viață, redevenind ființe însuflețite.

Prințul Tertius și prințesa Meliversa s-au căsătorit două luni mai târziu, după ce regele și regina Micrometricii fuseseră aduși în Orașul Imperial cu cea mai iute dintre calești. Amândoi erau în culmea fericirii.

Prințul Primus și prințul Secundus erau și ei în culmea fericirii, văzându-se iarăși vii, în loc să fie două stane reci din piatră. Nu conteneau să se mire: „Servitoarea?! Nici prin cap nu ne-ar fi trecut un asemenea lucru!”

Firește, și prințul Tertius era foarte fericit, dar cea mai fericită era prințesa imperială. La urma urmei, tare se mai temuse că, așa bine educată cum era, nu va găsi niciodată pe cineva care să dea cu piciorul frumuseții și averii, ca s-o iubească doar pe ea, așa cum era.

ÎN MARȘ SĂ ÎNFRUNTĂM DUȘMANII

— Spune-mi, George, te-ai gândit vreodată să-ți iei o slujbă? am întrebat.

Tocmai ne terminasem cina și ne plimbam, în lumina blândă a asfințitului, pe o alee de la marginea parcului. Îl întrebam într-o doară. Știam bine că nu se gândise niciodată.

Dar normal că s-a cutremurat din cap până-n picioare și o expresie de negrăită oroare i-a umbrît chipul, de parcă s-ar fi trezit brusc cu privirea ațintită asupra unui cuib colcăitor de șerpi.

— Nu se cade să pui o asemenea întrebare, mi-a răspuns cu o voce cavernoasă, unui distins gentleman care digeră liniștit una dintre mesele nu chiar delicioase pe care i le oferi.

— De ce nu? am zis, suficient de iritat de modul în care descrisese copioasa cină pe care i-o oferisem, ca să continue subiectul. Nenumărate milioane de ființe umane muncesc, ca să poată trăi.

— Da, a spus George. Exact așa procedează. Și cred că am perfectă dreptate când aleg să nu fac parte din această gloată.

A oftat din rărunchi – un suspin ce părea să se ridice din cele mai adânci străfunduri ale ființei sale. Apoi a continuat:

— Nu ți-am spus niciodată povestea lui Cuthbert Cantrip Culloden?

— Nu, George, nu mi-ai spus-o și îți sunt profund recunoscător pentru asta! Îți mulțumesc frumos!

George s-a așezat pe o bancă, taman eliberată de un domn new-yorkez din cultul hippiot, și a spus:

— Îți voi spune acum povestea lui Cuthbert Cantrip Culloden.

Disperat, am încercat să parez atacul, spunând:

— Interesant nume, Culloden. În bătălia de la Culloden, din 1745...

Cuthbert Cantrip Culloden [a început George] și cu mine am fost colegi pe vremuri, la universitate. Nu era un tip care să iasă cu ceva din comun și nici unul dintre numele lui nu se preta la lipsa de formalism a prescurtărilor uzuale. Era, desigur, imposibil să-i spunem Cuth sau Cant, Rip sau Cull, sau chiar Loden, așa că în final am ajuns...

Da, mă rog, acum că ai venit cu ideea, poate n-ar fi fost imposibil să-l strigăm Bert, dar nu ne-a trecut niciodată prin cap. Și chiar a fost mai bine așa, fiindcă am găsit o soluție mult mai bună la această problemă. I-am zis Sictir¹⁷, poreclă care, ca descriere destul de rezonabilă a prenumelui lui, a fost imediat adoptată de toată lumea.

Ceea ce a părut să inspire o anumită grațitudine din partea lui. Mă rog, cel puțin așa cred, dat fiind că și el m-a gratulat apoi cu diverse ocări.

Știi bine că pe asemenea lucruri se clădește o prietenie, așa că, în toți anii petrecuți la universitate, am fost cei mai

17. În original *Cussword* = sudalmă, ocară, blestem. Nici celelalte „prescurtări” invocate de George nu sunt cu mult mai măgulitoare: *cant* = fățărniceie; *rip* = a sfâșia, a rupe; *cull* = rebut; *loden* = stofă groasă și impermeabilă. Cât despre Cuth, deși nu are un sens anume, se pronunță aproape identic cu *cuss* = a sudui, a vorbi urât. (n.t.)

buni amici. Iar după absolvire, ne-am jurat unul celuilalt să rămânem prieteni toată viața, orice s-ar întâmpla, și ne-am promis că, fără greș, la aniversarea promoției noastre, ne vom întâlni, el și cu mine, și vom bea un pahar în cinstea vechii noastre camaraderii.

Cum adică, dacă m-am ținut de cuvânt? Fără greș, bătrâne! Nici măcar o singură dată n-am ezitat să-i duc lipsa. Și sunt convins că nici el n-a ezitat. Ah, studenției!...

Îți închipui ce surpriză, așadar, când într-o zi, cam după cincisprezece ani de la absolvire, am dat peste alde Sictir, într-un bar pe care binevoiam, în vremurile-acelea, să-l frecventez în calitate de client. Întâlnirea a fost una benefică, din moment ce, angrenat fiind până peste cap într-o complexă tranzacție financiară ce nu reușea să-mi extindă capacitatea de credit pentru încă o băutură, m-am trezit cu un braț înconjurându-mi umerii și o voce spunându-mi la ureche:

— Îți fac eu cinste, moșule!

Sictir! Da, da, era chiar afurisitul de Sictir!

Nimic n-ar fi putut să mă încânte mai tare decât amabila lui ofertă și, cât ai zice pește, începuserăm amândoi să depănăm amintiri – acele reminiscențe care sunt năpasta și otrava tuturor reuniunilor de absolvenți. El scormonea după nume și întâmplări pe care eu aș fi preferat să nu mi le-amințesc, iar eu aveam mare grijă să fac exact același lucru pentru el. Și tot timpul l-am studiat atent.

Sictir nu dăduse niciodată semne, în vremea studenției, că ar fi fost capabil să devină un cetățean prosper – doar în eventualitatea în care ar fi dat peste o femeie cu o vârstă suficient de incertă și cu o avere suficient de certă. Dar, după câteva întrebări dibaci formulate, m-am convins că și el, la fel ca mine, picase cu brio la examenul acestui lăudabil demers.

Și totuși, părea să emane un inefabil aer de prosperitate. Faptul că plătise mai multe rânduri de băuturi nu însemna

nimic, căci oricine poate avea, la un moment dat, o mică sumă de bani în buzunar. Mai degrabă, din Sictir părea să radieze un soi de siguranță nonșalantă, care avea drept sursă ceva mai mult decât o modestă rezervă imediată de mărunțiș, căci emana genul acela de aură pe care nu ți-o poate da decât o rezervă suplimentară de monede, din care știi că te poți alimenta oricând dorești.

Era greu de crezut, dar aveam convingerea că nu mă înșel deloc. Cu o ușoară nuanță de frică și repulsie în voce, l-am întrebat:

— Sictir dragă, oare să fie adevărat că ți-ai luat o *slujbă*?

A avut bunul simț să roșească, dar Sictir era un om inteligent, care n-ar fi putut minți decât cu un motiv bine întemeiat sau, mă rog, destul de întemeiat.

— Da, George, așa e, mi-am luat o slujbă.

Roșeața i s-a accentuat și mai mult, după care a adăugat:

— De fapt, George, sunt chiar vicepreședinte.

M-am holbat la el, nevenindu-mi să-mi cred urechilor.

— Vicepreședinte?! Unde?

— Sunt vicepreședinte responsabil cu entuziasmul corporativ la „B & G“.

— Ce înseamnă „B & G“?

Sictir mi-a spus ce înseamnă, dar mie în continuare mi se părea greu de crezut.

— Vrei să spui că „B & G“ sunt inițialele de la „Bunk and Garbage“¹⁸?

— Nici vorbă! m-a contrazis Sictir iritat. Confunzi în

18. „Flecăreală & Gunoii“. În engleza americană, unul dintre sensurile cuvântului *bunk* este (prin prescurtare de la *bunkum*) cel de „vorbărie goală, flecăreală“, iar *garbage* înseamnă „gunoii“. Consoana k de la sfârșitul lui *bunk* se pronunță, în engleză, la fel ca grupul *-que*, iar r-ul din *garbage* se pronunță foarte moale, aproape neuzit, ceea ce îl aduce foarte aproape de pronunția cuvântului *Gabbage* – vezi mai departe în text. (n.t.)

totalitate pronunția! Nu degeaba-ți ziceam noi, în studenție, Ureche de Tablă! Firma a fost înființată de Morris U. Bunque, împreună cu Charles F. Gabbage. Bunque este un vechi nume de familie din Anglia, provenit dintr-un și mai vechi cuvânt teuton, care se referă la măiestria oratorică. Gabbage este de origine daneză și reprezintă termenul folosit într-un dialect regional de pe acolo, pentru a face referire la un anume gen de mixtură fertilizatoare. Din nu se știe ce motiv, însă, firma consideră că „Bunque and Gabbage” se pretează la interpretări greșite, deci termenul folosit în general este „B & G”.

— Foarte înțelept din partea ei. Și cu ce fel de afaceri se ocupă firma „B & G”?

— Dragă George, aici chiar că m-ai prins. Habar n-am cu ce se ocupă. Nu intră în atribuțiile mele. Pe mine nu mă interesează decât entuziasmul corporativ.

A mai comandat câte o băutură pentru amândoi – foarte draguț din partea lui! – și a continuat:

— Hai să-ți explic cum stă treaba cu entuziasmul corporativ, dragă George, căci, dată fiind fericita stare de șomaj în care te afli, s-ar putea să nu ai cunoștință de complexele detalii ale lumii corporative moderne.

— Într-adevăr! am spus eu, stăpânindu-mi cu greu un fior.

— Cea mai gravă problemă cu care se confruntă firmele din ziua de azi e lipsa de loialitate a angajaților. Crezi, poate, că angajatul obișnuit se străduiește din toate puterile ca firma în care lucrează să se bucure de succes, dar nu-i deloc așa. Angajatul obișnuit...

(Aici, Sictir începu să enumere pe degete.)

— ...cere majorări salariale periodice, siguranța locului de muncă, asigurare medicală, lungi concedii de odihnă plătite și diverse alte lucruri, care cu toatele mușcă adânc din binemeritele profituri ale firmei „Bunque and Gabbage”. Când li se explică sus-numiților angajați că toate aceste pretenții

ale lor vor reduce generoasele pensii anuale încasate de Bunque, de Gabbage și de alte câteva rude de-ale lor; că terenurile private de golf și iahturile personale sunt costisitor de întreținut și că nu pot fi îngrijite așa cum se cuvine, dacă banii sunt risipiți pe angajați, ia naștere un foarte dezagreabil sentiment de nemulțumire, care îi afectează profund pe Bunque și pe Gabbage. Drept care au hotărât să cultive un spirit de mândrie în sânul firmei „B & G”, un sentiment al orgoliului de a lucra pentru o mare corporație, lăsând la o parte măruntele considerente referitoare la salariu. Îți amintești cum era în echipa de fotbal a universității noastre.

— Îmi amintesc perfect.

— Și-ți amintești ce mândri eram de ea! N-aveam nevoie să ne plătească nimeni, ca să fim mândri. Nici nu ne-am fi uitat la bani... decât dacă ar fi fost o mulțime. Ții minte când echipa noastră chiar a reușit să câștige un meci?

— O, da!

— Ei bine, asta-i starea de spirit care se dorește la „B & G”. Cineva din firmă știa despre mine că scriu cântece mobilizatoare pentru adunări bisericești și grătare la iarbă verde, așa că au apelat la mine, pentru a crea starea necesară de entuziasm corporativ.

— Iar tu ai început să scrii cântece pentru firmă.

— Am compus destul de multe. Cel mai bun de până acum e un cântec de marș, care sună cam așa [și aici începu să cânte cu o voce exersată, de tenor, care îi atrase priviri dezaprobatore din partea tuturor celor aflați la acea oră în bar]:

*Tot înainte, B & G, în marș să-i înfruntăm pe dușmanii haini!
Mereu tot înainte, B & G, să mergem sub flamura cu crini!
Întotdeauna va rămâne-un pic care să ne-ajungă ție și mie,
Și-ntotdeauna va fi mult mai mult, de dat pentru B & G,
se știe!*

— Mda, foarte impresionant, am zis. Dar de ce „flamură cu crini”? Aveți voi flamuri cu crini?

— Cuvintele n-au importanță, a zis Sictir. Spiritul contează! De fapt, în curând vom avea flamuri cu crini. Chiar acum mă ocup să proiectez un drapel al firmei, care va avea pe el o stemă cu flori de crin. Francezii, din câte-am înțeles, n-o mai utilizează, și-ar fi mare păcat să se piardă.

— Dar partea cu picul care să ne-ajungă mie și ție, față de mult mai mult pentru „B & G”? Ți se pare corect?

— Absolut corect! Bunque și Gabbage au nevoie de bani mult mai mult decât oamenii neînsemnați care lucrează pentru ei. Nu le-ai văzut niciodată conacele. Costă o avere să le încălzești!

— Da, dar angajaților li se pare corect?

Sictir a părut săcâit.

— Dragă George, aici chiar că ai pus degetul pe o rană dureroasă. Angajaților *nu* li se pare corect. Deși le-am ținut seminarii pe această temă, inclusiv cu diapozitive în care le arăt proprietățile personale ale lui Bunque și Gabbage, ba și filmulețe de amator cu drăgălașii lor copii, nu reușesc deloc să înfirip o stare cât de cât decentă de entuziasm corporativ. De fapt, mărturisesc că atât Bunque, cât și Gabbage au mers atât de departe încât să mă avertizeze că, dacă nu vin cu rezultate în cel mult două săptămâni, voi fi concediat.

Ceea ce nu mi-a plăcut deloc, bătrâne, precum îți poți închipui. Nu doar pentru faptul că Sictir îmi era vechi tovarăș de școală și tocmai mă cinstise cu mai multe rânduri de băutură, dar n-adusese nici o clipă vorba despre o eventuală reciprocitate. Așa că nu mi s-a părut un prea mare efort, să încerc să-i răsplătesc generozitatea prin mijlocirea lui Azazel.

Azazel era, ca de obicei, într-o stare de violent protest, în momentul în care am reușit să-l smulg prin distorsiunea

spațială sau ce naiba o fi chestia aia care face legătura dintre lumea noastră și a lui.

Dat fiind faptul că e roșu de la natură, n-avea cum să se înroșească de furie, dar corpul lui înalt de doi centimetri zvâcnea întruna, necontrolat, iar coada lui lungă și cu vârful ascuțit șfichiuia înainte și-napoi. Până și mugurașii care-i țineau loc de coarne păreau să i se umfle convulsiv.

— Ce-nseamnă asta?! Abia acum două luni m-ai chemat ultima oară! Crezi că eu sunt la cheremul tău zi și noapte?! Crezi că n-am și eu dreptul la intimitatea mea?!

N-aveam de ales, trebuia să-l îmbunez.

— Te rog, Măreț Coordonator al Universului, nu te supăra! Nu există nici o altă forță în cosmos, care să poată face ceea ce faci tu. Iar când ești cel mai bun din tot ce există, trebuie să te-aștepti să fii chemat.

— Mda, asta cam așa e, a bombănit Azazel fără chef. Ce mama *juguwolenului* mai vrei acum?

Dar se îmbunase suficient de mult, ca să-și ceară scuze pe loc pentru vorba urâtă pe care-o folosisese. Nu știam ce înseamnă, dar am observat că, atunci când a rostit-o, coada i s-a albăstrit timp de câteva clipe, deci trebuie să fi fost peste poate de tare.

I-am explicat buclucul în care se trezise bietul Sictir.

— Și zici că ți-a fost coleg de școală? Ah, studentie, studentie... Țin minte că aveam un boșorog de profesor, un afurisit de *grumșic*, care-ar fi trebuit să ne învețe *neuroajustometrică*, dar nu trecea zi să nu bea *fosfoamitol* și să vină la cursuri total incapabil să se mai țină bine pe picioare, d-apoi să ne mai și predea ceva!

— Și eu am avut un afurisit de *grumșic*, o, Stăpâne al Nemărginirii! De fapt, chiar mai mulți.

— Bietul de el..., a oftat Azazel, ștergându-și ochișorii minusculi. Mda, e clar că trebuie să facem ceva pentru el. Ai vreun lucru de-al lui?

— Păi da, am răspuns. Am reușit să-i șterpelesc insigna școlii de pe rever.

— Aha! Sigur, ar fi inutil să încerc să le ajustez mintea acelor insensibili și lipsiți de suflet angajați ai minunatei firme unde lucrează. În schimb, îi voi ajusta mintea prietenului tău, pentru ca opiniile lui să devină irezistibile.

— Se poate așa ceva? am întrebat eu, cam imprudent.

— Privește și-ai să vezi, mizerabilă scursură a unei planete fetide! a fost răspunsul lui.

Am privit și am văzut, într-adevăr.

După nici două săptămâni, m-am trezit cu Sictir în fața modestului meu adăpost, schimonosindu-și fața într-un rânjet larg până la urechi.

— George, întâlnirea cu tine la bar trebuie să fi fost un semn de noroc sau ceva, că prea s-au schimbat toate deodată și nici vorbă să mai fiu în pericol de a mă vedea concediat. Nu cred să aibă legătură cu ce mi-oi fi spus tu atunci, fiindcă nu-mi amintesc să fi spus nimic inteligent, deci trebuie să fie faptul că m-am comparat, fără să vreau, cu tine. Eu, pe de o parte, chipeș și entuziast vicepreședinte de firmă, iar tu, pe de alta, pierde-vară și milog – o caracterizare pe care-o folosesc fără intenția de-a te insulta. Contrastul a fost atât de mare, încât pur și simplu am zburat ca din pușcă și i-am zdrobit pe toți!

Nu neg că am fost peste măsură de surprins, dar el a continuat, fără să bage de seamă cât de nemăsurată era surpriza mea.

— În fiecare zi lucrătoare, la ora 8.50 dimineața, întreg personalul angajat cântă „Tot înainte, B & G!”, cu un entuziasm fără precedent! Ar trebui să vezi, George, cu câtă vigoare și însuflețire mărșăluiesc oamenii să înfrunte dușmanii haini! Imediat ce primesc steagurile cu crini de la fabrică, vor

Începe să le fluture cu entuziasm. Vom face parade. Toată lumea va purta uniforma „B & G”, inclusiv cu eșarfe în culori și modele diferite, indicând nivelul ierarhic. Vom mărșălui pe strada principală, spre piața centrală, cântând marșurile mele — și am mai scris două.

— Încă două? am zis eu, aproape redus la tăcere de temeritatea lui.

— Da, unul pentru Bunque și altul pentru Gabbage. Țla pentru Bunque sună așa:

*Ura, ura pentru Morris U. Bunque
Fără-a căruia înțelepciune am fi toți în șanț.
Uite la el, ce surâs gentil,
Parc-ar fi un crocodil.*

— Crocodil? Ești sigur că e *le mot juste*?

— Cum să nu! De multă vreme i se spune, cu multă dragoste, „bătrânul crocodil”, și n-ai idee ce mândru e de asta!

— Așa, și cel pentru Gabbage?

— Țla sună cam așa:

*Pe cine iubim? Pe cine iubim nespuse?
Pe Charles F. G-a-b-b-a-g-e.
Noi suntem dedesubt și el este sus.
Ura pentru el și pentru B & G.*

— Necazul cu Gabbage e că nu prea-i găsesc rimă, s-a văitat Sictir. Singura rimă care mi-a venit în minte a fost „varză”, că exact așa și miroase¹⁹, dar m-am gândit că n-ar fi prea înțelept să i-o spun verde-n față. Așa că i-am băgat numele pe litere. Ingenios, nu?

19. *Cabbage* în limba engleză. (n.t.)

— Mda, bănuiesc că se poate spune și așa, am zis cam neconvins.

— În fine, dragă George, te las, că nu mai am timp de povești. Voiam doar să-ți dau vestea cea bună. Acum trebuie să mă întorc la firmă, că am de organizat o rumbă pentru intonarea imnului de la ora cinci, în care toți angajații își exprimă marea bucurie de-a fi avut posibilitatea să lucreze pentru „B & G” toată ziua.

— Stai puțin, Sictir dragă, doar nu vrei să spui că pe angajați nu-i mai interesează majorările salariale și toate celelalte?

— Nu mai zice nimeni absolut nimic! Acum nu mai vezi decât joacă și distracție. Toată lumea râde și se bucură. Iar mie-mi revine sarcina să mă asigur că fiecare moment din fiecare zi e plin de entuziasm corporativ. Sunt sigur că, nu peste multă vreme, voi deveni asociat în firmă.

Și tot așa a mers mai departe, bătrâne. „B & G” a devenit un adevărat centru al bucuriei, despre care s-a scris în *Fortune*, în *Time* și în *Lumea corporativă ilustrată*. În ultimul caz, pe copertă a apărut chipul lui Sictir.

Asta a fost povestea, bătrâne.

— Asta a fost povestea, George? am spus eu uluit. Dar se termină bine! De ce te-a făcut să privești cu neîncredere perspectiva angajării?

George s-a ridicat de pe bancă și a spus:

— Din greșeală, bătrâne, am omis să-ți spun ultimul detaliu. Sictir a avut un succes răsunător. Nici nu ți-ai putea imagina unul mai mare. Dar „B & G”, nu. De fapt, chiar a dat faliment.

— A dat faliment? De ce?

— Păi, dacă toată lumea se distra așa de bine și toți erau ocupați să cânte, să mărșăluiească și să defileze îmbrăcați în uniforme, se pare că nimeni nu mai avea timp de muncă și firma s-a dus pe copcă.

— Păcat!

— Într-adevăr! Bietul Sictir e un exemplu elocvent al incertitudinilor din viața corporativă. Deși a avut un succes imens, nu-i așa că n-a ajuns asociat în firmă? Uite că nu. Slujba lui pur și simplu s-a evaporat și de-atunci n-a mai găsit alta. Și mă mai întrebi dacă m-am gândit vreodată să-mi iau o slujbă. De ce aş face-o? Ca s-o pierd exact când am mai mult succes?! Nici prin cap nu-mi trece! Uite, chiar săptămâna trecută, bietul Sictir m-a rugat să-i împrumut cinci dolari și n-am avut de unde să-i dau. Desigur, bătrâne, dacă tu mi-ai da mie zece, aş putea să-i dau lui jumătate, deci ai omorî doi iepuri dintr-o lovitură.

I-am pasat cei zece dolari și am spus:

— Presupun că aş cere prea mult, dacă m-aş aștepta să vă omor de-a binelea pe amândoi.

George s-a uitat cu dispreț la bancnota de zece dolari, apoi a spus:

— În mod sigur n-ai să ne omori sufocându-ne cu generozitatea.

— Stai puțin, George! I-am strigat, căci începuse să se îndepărteze. Ce fel de afaceri făcea firma „B & G“?

N-am reușit să aflu niciodată! mi-a strigat George. Și nici bietul Sictir.

SPRE NORD-VEST

Cu o voce coborâtă, Thomas Trumbull îi spuse lui Emmanuel Rubin:

— Unde mama dracului ai fost? De-o săptămână încerc să dau de tine.

Ochii lui Rubin scânteiară scurt, în spatele lentilelor groase de la ochelari, iar băbuța rară i se zbârli toată.

— Am fost la munte, pe Berkshires, pentru o săptămână. Nu știam că ai pretenția să-ți cer *ție* voie pentru asta!

— Aveam ceva să-ți spun.

— Spune-mi acum. Iată-mă! Mă rog, în eventualitatea că ai avea ceva inteligent de spus.

Trumbull aruncă o privire furișă în jur. „Văduvii negri“ se adunaseră pentru banchetul lunar al asociației la restaurantul Milano, iar Trumbull reușise să ajungă la timp fiindcă era gazda întrunirii.

Spuse:

— Pentru Dumnezeu, vorbește mai încet, Manny! Nu pot să zic cu voce tare în clipa asta.

Vocea deja coborâtă îi scăzu și mai mult, ajungând la o șoaptă abia auzită:

— E vorba de oaspetele meu.

— Adică?

Rubin aruncă o privire în direcția bărbatului destul de vârstnic, cu statură impunătoare și înfățișare distinsă, care stătea de vorbă cu Geoffrey Avalon în celălalt colț al salonului. Oaspetele îl depășea cu mai mult de o palmă pe Avalon – de

regulă, cel mai înalt dintre participanții la întrunirile asociației. Rubin, care era cu două palme mai scund decât Avalon, surâse malițios și observă:

— Cred că-i prinde bine lui Jeff să mai ridice și el bărbia uneori, când vorbește cu lumea.

— Ai de gând să m-ascuți odată? zise Trumbull. Cu ceilalți am vorbit deja și tu erai singurul pentru care-mi făceam realmente probleme și singurul de care nu puteam să dau.

— De ce să-ți faci probleme? Treci odată la subiect!

— În legătură cu oaspetele meu. E un tip mai ciudat.

— Normal, dacă-i oaspetele tău...

— Ssst! E un tip interesant și nu e deloc nebun, dar s-ar putea să ți se pară ciudat și nu vreau să-l iei în răspăr. Pur și simplu lasă-l să fie ciudat și acceptă-l așa cum e.

— În ce constă ciudățenia asta a lui?

— Are o *idée fixe*, dacă știi ce-nseamnă chestia asta.

Rubin păru revoltat.

— Poți să-mi spui de ce un american cu destul de împiedicate cunoștințe de limba engleză simte nevoia să spună „*idée fixe*”, când sintagma „*idee fixă*” e cel puțin la fel de potrivită?!

— Bine, are o idee fixă, dacă așa vrei tu. O să iasă la iveală, fiindcă nu e-n stare s-o țină numai pentru el. Te rog, nu-ți bate joc de ea și nici de el! *Te rog frumos* să-l accepți exact așa cum e.

— Asta încalcă întruși principiul interogatoriului, Tom.

— Nu, doar îl îndoaie puțin. Nu fac altceva decât să-ți cer să fii politicos. Toți ceilalți au fost de acord.

Rubin îl studie cu ochii mijiți a neîncredere.

— Am să-n cerc, dar martor te iau, Tom, că, dacă e vreo farsă — dacă mi-ați pus ceva la cale —, o să-ți trag una fix între ochi, și de-ar fi să trebuiască să mă sui pe un scaun, ca să pot face chestia asta!

— Nu se pune la cale nici o farsă.

Rubin șerpui printre convivi spre locul unde Mario Gonzalo aducea ultimele tușe caricaturii făcute oaspetelui. Nu că ar fi fost mare lucru de capul ei: o banală pastişă după stereotipul modei masculine – ca-ntr-o reclamă la gulere tari.

Rubin se uită la caricatură, apoi se întoarce să-l privească pe oaspete. Spuse:

— Nu i-ai desenat ridurile, Mario.

— Caricatura, răspunse Gonzalo, este arta exagerării fidele a realității, Manny! Când un tip arată așa de bine la vârsta lui, nu strici tot efectul băgând și riduri!

— Cum îl cheamă?

— Nu știu. Tom nu ne-a spus. Zice că trebuie să așteptăm până la interogatoriu.

Cu paharul în mână, lângă ei apăru Roger Halsted, care spuse:

— Tom te caută de-o săptămână, Manny.

— Mi-a spus că mă caută. Și m-a găsit exact aici.

— Ți-a explicat ce voia de la tine?

— Nu mi-a *explicat*, doar m-a rugat să fiu amabil.

— Și? Ai de gând să fii amabil?

— Da, dar numai până-mi dau seama că e o glumă proastă pe socoteala mea. Moment în care...

— Nu, nu, să știi că vorbește serios!

Henry, modelul perfect de chelner discret, își făcu auzită vocea domoală și sonoră:

— Domnilor, cina este servită.

Și toți se așezară la masă, în fața cocteilurilor din picioare de crab.

James Drake își stinse țigara, dat fiind că, prin vot majoritar, era interzis fumatul pe durata servirii mesei, și îi întinse scrumiera lui Henry.

Spuse:

— Invitația făcută de Henry l-a întrerupt pe oaspetele nostru în timp ce făcea unele comentarii despre Superman, pe care aş vrea să le repete, dacă nu-l deranjează.

Oaspetele încuviință din cap, într-un gest de suverană recunoștință și, după ce termină de savurat înghițitura de vițel gătit la cuptor cu roșii și sos de vin, se conformă:

— Spuneam că Superman reprezintă travestirea unei străvechi și onorabile tradiții. Întotdeauna a existat o ramură a literaturii care s-a ocupat de eroi: ființe umane de o putere și un curaj mult superioare. Dar eroii trebuie să fie deasupra normalului, nu deasupra naturii – supranormali, dar nu și supranaturali.

— Sincer să fiu, se auzi surprinzătoarea voce baritonală a lui Avalon, vă dau dreptate. Întotdeauna au existat personaje ca Hercule, Ahile, Ghilgameș, Rustam...

— Am prins ideea, Jeff! interveni Rubin, pe un ton uci-gător.

Avalon continuă ca și cum nu l-ar fi auzit:

— Nu mai departe de acum o jumătate de secol, am avut parte de crearea lui Conan, de către Robert Howard, ca legendă modernă. Toți acești eroi erau mult mai puternici decât noi, piperniciții de azi, dar nu erau zei. Puteau fi răniți, fizic și psihic, ba chiar și uciși. De obicei chiar mureau, la sfârșit.

— În *Iliada*, și zeii puteau fi răniți, spuse Rubin, perfect dispus, ca de obicei, să dea tonul unei discuții în contradic-toriu. Diomede i-a rănit, pe rând, și pe Ares, și pe Afrodita.

— Lui Homer i se pot permite anumite libertăți, intervenț oaspetele. Dar haideți să-l comparăm pe... să zicem, Hercule, cu Superman. Superman are vedere cu raze X, poate să zboare prin spațiu fără costum de protecție și poate să se miște cu o viteză mai mare decât viteza luminii. Hercule nu

poate face nimic din toate acestea. Pe de altă parte, având Superman atât de mari puteri, unde mai e emoția, unde mai e suspansul? Și, în afară de asta, se mai poate vorbi de luptă dreaptă? Superman se luptă cu niște ticăloși umani care, în comparație cu puterile lui, ar fi ca și cum m-aș lupta eu cu o gărgăriță! Cât de mândru aș putea să fiu pentru simplul fapt că mi-am suflat o gărgăriță de pe mânecă?!

Drake spuse:

— Marele necaz cu eroii ăștia ar fi, totuși, că au mușchiul cerebral umflat cu pompa. Uite la Siegfried, de exemplu. În caz că avea vreo picătură de minte, s-a îngrijit să n-o arate niciodată. Și, că tot veni vorba, nici Hercule nu prea era vestit pentru inteligență.

— Pe de altă parte, zise Halsted, Făt-Frumos e deștept, iar Odiseu se remarcă și el prin istețime.

— Rare excepții! spuse Drake.

Rubin se întoarse spre oaspete și observă:

— S-ar părea că vă pasionează eroii de poveste.

— Da, așa e, răspunse calm oaspetele. Aproape s-ar putea spune că-i o *idée fixe* pentru mine.

Surâse, cu evidentă autoironie, apoi continuă:

— Tot timpul vorbesc despre ei, s-ar părea.

Curând după aceea a apărut Henry, aducând prăjitura de beza cu înghețată la cuptor.

Trumbull începu să bată cu lingura în paharul pentru apă cam în același moment în care Henry servea atent coniacul de după desert. Trecuse cam de multă vreme momentul cafelei, dar parcă Trumbull se sfia să demareze interogatoriul – iar clinchetul metalului lovit de sticlă părea mai puțin autoritar ca de obicei.

Trumbull spuse:

— A venit momentul să începem interogatoriul oaspetelui nostru și aş vrea să-l propun pe Manny Rubin pentru a face onorurile casei.

Rubin îl blagoslovi pe Trumbull cu o uitătură crâncenă, apoi i se adresă oaspetelui:

— Stimate domn, regula noastră e să-l rugăm pe invitat să înceapă prin a-și justifica existența, dar, contrar tuturor regulilor, Tom nu v-a prezentat în nici un fel. Prin urmare, îmi permiteți să vă întreb cum vă cheamă?

— Desigur, răspunse oaspetele. Numele meu este Bruce Wayne.

Rubin se întoarse imediat spre Trumbull, care-i făcu un gest discret, dar grăitor cu mâinile: lasă-l în durerea lui!

Rubin trase adânc aer în piept și reuși să afișeze un zâmbet.

— Ei bine, dle Wayne, dacă tot vorbeam despre eroi, nu pot rezista tentației de-a vă întreba: lumea face vreodată glume pe seama numelui dumneavoastră, întrebându-vă dacă nu cumva sunteți Batman, eroul de bandă desenată? Bruce Wayne este numele adevărat al lui Batman, după cum probabil știți.

— Firește că știu, spuse Wayne, din moment ce eu *sunt* Batman.

Ceea ce provocă un murmur general printre meseni, ba până și, de regulă, imperturbabilul Henry ridică dintr-o sprâncenă. Aparent, Wayne era obișnuit cu genul acesta de reacție, fiindcă sorbea netulburat mai departe din coniac.

Rubin îi mai aruncă iute o privire lui Trumbull, apoi spuse cu grijă:

— Presupun că, prin această afirmație, vreți să dați de înțeles că sunteți unul și același cu personajul de bandă desenată Batman, și nu cu vreo altă persoană căreia să i se

spună așa, cum ar fi, de pildă, ordonanța unui ofițer din armata britanică.²⁰

— Exact! răspunse Wayne. Mă refer la personajul de bandă desenată. Firește, nu încerc să vă conving că sunt literalmente acel Batman de bandă desenată, cu mantia, masca de liliac și toate celelalte. Precum vedeți, sunt o ființă umană vie și tridimensională și vă asigur că sunt perfect conștient de acest lucru. Dar nu-i mai puțin adevărat că eu am fost acela care a *inspirat* existența personajului de bandă desenată Batman.

— Cum așa? întrebă Rubin.

— Demult, când eram cu mult mai tânăr decât acum...

— Dar câți ani aveți acum? întrebă Halsted pe neașteptate.

Wayne zâmbi.

— Tom mi-a spus că trebuie să răspund sincer la toate întrebările, deci vă voi spune adevărul, deși aș fi preferat să nu. Am șaptezeci și trei de ani.

— Dar nu-i arătați deloc, dle Wayne, comentă Halsted. Nimeni nu v-ar da mai mult de cincizeci de ani.

— Mulțumesc. Mă străduiesc să-mi păstrez condiția fizică.

Ușor nerăbdător, Rubin spuse:

— N-ați vrea să revenim la întrebarea mea, dle Wayne? E nevoie s-o repet?

— Nu, deloc, memoria mea reușește să șontăcăie mai departe în mod mulțumitor. Când eram mult mai tânăr decât acum, au existat diverse organisme de aplicare a legii cărora le-am dat o mână de ajutor. Pe vremea aceea, se câștigau

20. Deși poate am fi tentați să credem că substantivul comun *batman* înseamnă „om-liliac”, realitatea e că înseamnă „ordonanță”. Cuvântul provine din latina medievală: *bastum* = samar, fiindcă inițial, sarcina principală a unei ordonanțe din armata imperială britanică era să aibă grijă de calul și bagajele ofițerului său. (n.t.)

bani buni din benzile desenate cu eroi de acțiune, iar un prieten mi-a propus să-i servesc drept model pentru un asemenea personaj. Crearea lui Batman s-a făcut pe baza multora dintre trăsăturile mele și a unei mari părți din trecutul meu personal – desigur, cu adăugarea unor detalii extrem de romantate. Nu băntui pe stradă cu o capă pe umeri și n-am făcut niciodată acest lucru, nici n-am avut vreodată un elicopter personal, dar am ținut neapărat ca lui Batman să nu i se confere nici un fel de puteri supranaturale, ci să se rezume exclusiv la capacitățile normale ale unei ființe umane. Recunosc că, ocazional, desenatorilor li se mai întâmplă să sară peste cal, din acest punct de vedere. Până și ticăloșii cu care se confruntă Batman, deși invariabil grotești, sunt versiuni ușor exagerate ale unor oameni cu care am avut probleme în trecut și la a căror scoatere din circulație am dat o mână de ajutor.

— Acum înțeleg de ce vă enervează Superman, spuse Avalon. Și la televiziune a fost un serial cu Batman, chiar două serii. Ce părere v-a făcut?

— Mi-l amintesc destul de bine. Mai ales pe Julie Newmar o țin minte, în rolul Femeii-Pisică. Mi-ar fi plăcut s-o întâlnesc ca adversară în viața reală. Serialul a fost unul de comedie, de fapt, pentru amuzamentul telespectatorilor.

— Ei bine, spuse Drake – uitându-se jur-împrejur la ce aveau mesenii în față și aprinzându-și cu grijă o țigară, dat fiind că nu mai era nimic de mâncare pe masă (și acoperind-o cu mâna făcută căuș, evident cu convingerea că astfel nu va lăsa fumul să se răspândească în aer) –, s-ar părea că ați dus o viață foarte distractivă. Sunteți și multimilionar, la fel ca Batman din banda desenată?

— Practic, răspunse Wayne, sunt foarte înstărit. Am o casă elegantă la marginea orașului, ba chiar și un muzeu particular alături, dar, firește, nu sunt decât un biet om, deci am și eu problemele mele.

— Căsătorit? Vreun copil? Întrebă Avalon.

— Nu, în această privință îi semăn din nou alter ego-ului meu... sau el îmi seamănă mie. N-am fost niciodată căsătorit și nici copii nu am. Nu m-au preocupat aceste probleme. Am un majordom care se ocupă de toate treburile gospodărești, alături de alți câțiva servitori, care nu au cine știe ce importanță.

— În banda desenată, spuse Gonzalo, majordomul este prietenul și confidentul dumneavoastră. Adevărat?

— De fapt... da, oftă Wayne.

Cu un aer gânditor, Rubin spuse:

— Povestești-ne despre muzeu, dle Wayne. Ce fel de muzeu e? Un fel de laborator științific și criminologic?

— A, nu! Banda desenată își continuă cu succes existența, dar cariera mea de susținător activ al legii și ordinii s-a terminat demult. Muzeul meu conține obiecte rare și curiozități. De-a lungul timpului s-au creat o mulțime de obiecte, inspirate de personajul Batman și lucrurile lui. Cred că am cel puțin câte un exemplar din fiecare asemenea obiect confecționat vreodată: hârtie de scris Batman, modele în mărime naturală ale batmobilului, figurine cu toate personajele importante din banda desenată, exemplare din toate revistele în care a apărut personajul Batman, casete cu toate episoadele serialului de televiziune și așa mai departe. Îmi face plăcere să le colecționez. În fond, sunt convins că banda desenată îmi va supraviețui multă vreme și va fi acea parte din mine care va fi cel mai bine ținută minte după moartea mea. N-am copii care să-mi cinstească memoria și n-am cine știe ce realizări în viața reală, care să mă transforme în personaj istoric. Aceste dovezi ale vieții mele imagineare sunt maximum ce pot face pentru a mă apropia un pic de nemurire.

Rubin spuse:

— Înțeleg. Bine, acum vă voi pune o întrebare care s-ar

putea să vă incomodeze puțin, dar trebuie să-mi răspundeți. Ați spus... pentru Dumnezeu, Tom, e o întrebare perfect legitimă! Mai întâi lasă-mă s-o pun, și pe urmă n-ai decât să sari până-n tavan, dacă vrei!

Cu o expresie în același timp rușinată și îngrijorată, Trumbull se lăsă să cadă înapoi în scaun.

— Ceva mai devreme, dle Wayne, ați spus că și dumneavoastră aveți probleme, ca oricare alt om, iar aproape imediat după aceea, când ați pomenit de majordomul dumneavoastră, s-a văzut clar că vă deranjează ceva. Aveți necazuri cu majordomul dumneavoastră? ...Și tu de ce te hlizești, Tom?

— Ba nu mă hlizesc, zise Trumbull chicotind.

Răspunsul veni din partea lui Wayne:

— Râde fiindcă a pus pariu cu mine pe cinci dolari că, dacă răspund sincer la toate întrebările care mi se pun, Văduvii Negri vor scoate chestia asta de la mine în maximum douăzeci de minute – și a câștigat.

— Să înțeleg, deci, că Tom Trumbull e la curent.

— Da, sunt la curent, spuse Tom Trumbull, și tocmai de aceea mă retrag din povestea asta. N-aveți decât s-o descurcați voi mai departe!

— Aș propune, se băgă Avalon, ca Tom și Manny să stea cuminți în banca lor, iar noi să-l rugăm pe domnul Wayne să ne povestească despre necazurile sale cu majordomul.

— Pe majordomul meu, începu Wayne, îl cheamă Cecil Pennyworth...

— Poate vreți să spuneți Alfred Pennyworth, interveni Halsted.

— Fără întreruperi! spuse Trumbull, ciocnind în paharul pentru apă.

— Nici o problemă, Tom, spuse Wayne. Nu mă deranjează să fiu întrerupt. Adevărat, primul meu majordom a fost

Alfred Pennyworth, cu a cărei permisiune i-am și folosit numele în banda desenată. Dar era mai în vârstă decât mine, iar după o vreme a murit. Personajele de bandă desenată nu trebuie neapărat să îmbătrânească și să moară, dar în viața reală lucrurile stau cu totul altfel, precum bine știți. Majordomul meu actual este nepotul lui Alfred.

— Și e un înlocuitor demn de acest nume? Întrebă Drake încet.

— Nimeni nu l-ar putea înlocui vreodată pe Alfred, firește, dar Cecil s-a achitat mulțumitor de obligațiile sale...

Wayne ezită o clipă, încruntându-se ușor, apoi continuă:

— Din toate punctele de vedere, mai puțin unul... și exact aici este problema mea. Trebuie să vă spun că, uneori, iau parte la reuniuni dedicate eroilor de bandă desenată. Nu fac mare caz de faptul că sunt Batman, nici nu defilez cu o capă pe umeri sau alte lucruri de felul ăsta, deși cei de la editură angajează actori care să facă, uneori, și așa ceva. Rolul meu este să organizez o expoziție cu obiectele inspirate de Batman. Se mai întâmplă ca editura mea să pună în vânzare obiectele mai cunoscute, nu atât pentru câștigul în bani, cât pentru publicitate, fiindcă păstrează viu în mintea oamenilor gândul la Batman. Pe mine nu mă privește deloc aspectul comercial. Treaba mea este să expun o selecție cu câteva dintre obiectele mai neobișnuite și care *nu* sunt de vânzare. Ofer publicului posibilitatea să le vadă și să le studieze, în timp ce țin o scurtă prelegere pe tema lor. Și acest lucru îmi are valoarea lui publicitară. De prisos să mai spun că toate exponatele trebuie atent ținute sub observație. Cele mai multe n-au cine știe ce valoare intrinsecă, dar sunt extrem de prețioase pentru mine și, mă tem că și pentru unii dintre fani. Deși în majoritate nici prin cap nu le-ar trece să-și însușească vreunul dintre obiecte, inevitabil va mai exista, ocazional, câte unul care, necinstit din fire sau, și mai probabil,

mânat de-o irezistibilă dorință, va încerca să subtilizeze unul sau mai multe exponate. Trebuie să fim cu ochii-n patru după asemenea cazuri. Eu sunt ținta unor mizerabili încă și mai desperați. În două ocazii diferite au existat tentative de-a se intra cu forța în muzeul meu – tentative despre care mă bucur să pot spune că au eșuat, grație sistemului nostru de securitate destul de sofisticat. Văd că zâmbiți, dle Avalon, dar să știți că micile mele amintiri, oricât de banale ar părea, pot fi vândute pe sub mână contra unei sume considerabile de bani. Unul dintre lucrurile aflate în posesia mea *are*, totuși, o valoare intrinsecă deloc neglijabilă: un inel pe care simbolul lui Batman, liliacul, e sculptat într-un smarald. Mi-a fost oferit în circumstanțe care, ca să zic așa, îl reflectă perfect pe adevăratul Batman – eu însumi – și întotdeauna l-am prețuit mult mai mult din acest motiv, nicidecum pentru valoarea smaraldului în sine. În cadrul colecției mele, este *la pièce de résistance* și nu-l expun decât cu foarte rare ocazii. Cam cu un an în urmă, însă, deși promisesem să-mi fac apariția la o conferință organizată la Minneapolis, nu m-am simțit capabil să fac deplasarea. Precum vedeți, vârsta începe să-și spună cuvântul și, cu tot programul meu de exerciții fizice, sănătatea și starea mea de bună dispoziție nu mai sunt ce erau odată. Prin urmare, l-am rugat pe Cecil Pennyworth să participe la conferință în locul meu. Se mai întâmplase și altădată să-mi țină locul, deși niciodată la vreo conferință atât de importantă. Promisesem să mă prezint cu o selecție interesantă de exponate, dar acum trebuia s-o ajustez pe măsura lui Cecil. Am ales câteva obiecte mai mici, care puteau fi împachetate sistematic – astfel încât să poată fi verificate rapid, pentru a avea siguranța că expoziția a rămas intactă – într-o singură valiză mai mare și i-am făcut vânt lui Cecil, cu avertismentul, de regulă prea puțin necesar, să aibă mare grijă de ele. O dată ajuns la Minneapolis, m-a sunat ca

să mă anunțe că sosise cu bine, iar câteva ore mai târziu, ca să-mi aducă la cunoștință faptul că existase o tentativă de înlocuire a valizelor. „O tentativă eșuată, sper“, am spus eu. Cecil m-a asigurat că se află în posesia valizei potrivite și că exponatele sunt toate și intacte, dar m-a întrebat dacă nu cumva m-am răzgândit în privința ideii de a expune și inelul. Vedeți dumneavoastră, faptul că trimiseseam doar obiecte mai mici îmi dădea, într-un fel, senzația că-i păcălesc pe supporterii mei, deci hotărâsem să includ și inelul, pentru ca, în acest fel, măcar să se poată bucura de cel mai rar și mai prețios dintre obiectele colecției mele. I-am spus așadar lui Cecil că trebuie neîndoios să expună inelul, dar având grijă să nu-l scape nici o clipă din ochi. Două zile mai târziu, dimineața, când conferința se apropia de sfârșit, m-a sunat din nou. Abia își trăgea sufletul și părea cam încordat. „Am toate lucrurile cu mine, dle Wayne, dar cred că sunt urmărit. Pot să scap de ei, totuși. Iau nord-vestul, deci ne vedem curând.“ Destul de alarmat, l-am întrebat: „Ești în pericol?“, dar el n-a spus decât: „Gata, trebuie să plec!“ și-a închis telefonul. Imediat am intrat în priză – e Batman-ul din mine, bănuiesc. Mi-a dispărut pe loc orice urmă de indispoziție și m-am pregătit să trec la acțiune! Mi se părea că știu exact ce se întâmplă: pe Cecil îl urmărea cineva care pusese ochii pe valiză și, el nefiind din soiul celor puternici, croiți pentru rolul de erou, avea impresia că trebuie să facă pe dos decât ar fi de așteptat. În loc să se întoarcă la New York, va încerca să-i păcălească pe cei care-l urmăreau, îndreptându-se fără zarvă în cu totul altă direcție. O dată scăpat de urmăritori, putea să se întoarcă la New York în deplină siguranță. Mai mult decât atât, știam precis unde se va duce. Eu dețin mai multe reședințe pe teritoriul Statelor Unite – e privilegiul celor care, la fel ca mine, se pot considera destul de înstăriți. Una dintre acestea este o casuță cu aspect modest, situată în Dakota de Nord, unde

mă duc uneori când simt nevoia să mă izolez de greu-susportabilele intruziuni ale lumii exterioare în viața mea privată. Era perfect logic să mergă acolo. Nimeni altcineva, decât Cecil și cu mine, plus câțiva reprezentanți legali, nu știa despre căsuța în cauză că-mi aparține. Dacă ajungea cu bine acolo, se putea considera în siguranță. Și mai știa și că aluzia cu „luatul nord-vestului“, deși perfect inteligibilă pentru mine, pentru oricine altcineva s-ar fi întâmplat să-l audă n-ar fi avut nici un sens. Inteligent din partea lui! Fusesse nevoit să închidă brusc telefonul fiindcă, probabil, simțise prezența dușmanilor în apropiere. Și spusese: „deci ne vedem curând“, înțelegând prin aceasta, din câte-mi dădeam seama, că mă imploră să vin și eu la casa din Dakota de Nord, ca să-l ajut. Era clar că dorește să-mi asum responsabilitatea apărării. Precum spuneam, nu-l caracterizează eroismul. Promisem telefonul de la el dimineată, iar până la căderea serii mă aflam deja în casa din Dakota de Nord. Tare bine mi-a părut, țin minte, că toamna era abia la început. Nu mi-ar fi făcut absolut nici o plăcere să dau peste zăpadă de un metru și minus patruzeci de grade temperatură.

Rubin, care asculta atent, spuse:

— Presupun că majordomul dumneavoastră, pe o vreme ca aia, ar fi ales alt loc drept ascunzătoare. V-ar fi spus că ia sud-estul și s-ar fi dus la casa din Florida. În caz că aveți una și-n Florida.

— Am o casă în Georgia, spuse Wayne, dar în rest, presupunerea dumneavoastră e corectă. Bănuiesc că așa ar fi făcut. În fine, când am ajuns în Dakota de Nord, am constatat că bietul Cecil încă nu ajunsese acolo. Am luat legătura cu cei care au grijă de casă în absența mea (și care mă știu drept „Domnul Smith“), dar aceștia m-au asigurat că, după știința lor, nu sosise nimeni. Nu se vedea nici un semn de ocupare foarte recentă, deci era exclus să fi sosit și să fi

fost prins într-o ambuscadă. Desigur, se putea să fi fost interceptat pe drum. Am petrecut noaptea în casă – o noapte fără somn, cum probabil vă puteţi închipui, şi deloc confortabilă. De dimineaţă, văzând că tot n-ajunsesese, am sunat la poliţie. Nu se înregistrase nici un accident de avion, de tren, de autobuz sau de maşină, în care s-ar fi putut să fie implicat şi Cecil. M-am hotărât să mai aştept o zi sau două. Era posibil, la urma urmei, să fi ales un itinerar mai întortocheat sau să se fi oprit pe drum – „să se fi băgat la cutie“, ca să zic aşa, pentru a-i deruta pe urmăritori, iar după un timp să-şi reia călătoria. Pe scurt, se putea foarte bine să mai întârzie o zi sau două. În cea de-a treia dimineaţă, însă, n-am mai putut aştepta. Deja eram convins că se întâmplase ceva foarte neplăcut. Am telefonat la reşedinţa mea din New York, în ideea că poate mi-a lăsat un mesaj acolo, şi aproape că eram furios pe mine însumi, pentru a nu fi făcut acest lucru mai devreme; sau măcar să fi lăsat numărul la care să fiu anunţat în momentul când sosea mesajul de la Cecil. Mă rog, în acea a treia dimineaţă, când am sunat la New York, la telefon mi-a răspuns chiar Cecil. Am rămas ca lovit de trăsnet! Sosise în după-amiaza zilei în care plecasem eu! M-am rezumat la a-i spune că voi fi acasă spre seară şi, fireşte, aşa am şi făcut. Acum înţelegeţi, domnii mei, situaţia dificilă cu care mă confrunt.

La finalul mai degrabă abrupt al istorisirii, se lăsă o scurtă tăcere, apoi Rubin spuse:

— Aşadar, Cecil era teafăr şi nevătămat, din câte înţeleg.

— O, da, fără îndoială! L-am întrebat ce s-a întâmplat cu urmăritorii, iar el a schiţat o umbră de zâmbet şi mi-a spus: „Cred că le-am tras clapa, dle Wayne. Ori poate m-am înşelat eu, în totalitate, şi de fapt nu mă urmărea nimeni. Realitatea e că n-am avut nici o problemă pe drumul de întoarcere.“

- Deci a ajuns acasă în deplină siguranță?
- Da, dle Rubin.
- Iar valiza cu obiectele pentru expoziție era intactă?
- În totalitate.
- Nu lipsea nimic? Nici măcar inelul?
- Absolut nimic!

Rubin se trânti înapoi pe scaun, cu o expresie de ciudă pe față.

— Atunci nu înțeleg care-i problema dumneavoastră!

— De ce mi-a spus că „ia nord-vestul”? Exact astea au fost cuvintele lui. Nici nu intră în discuție, să nu fi auzit bine!

Halsted spuse:

— Păi, din moment ce i se părea că-l urmărește cineva, v-a spus că se duce spre casa din Dakota de Nord. Apoi însă și-a dat seama fie că a scăpat de urmăritori, fie că aceștia nici nu există, deci și-a schimbat planurile și s-a dus direct la New York – dar n-a mai avut timp să vă telefoneze și să vă anunțe.

— În acest caz, spuse Wayne oarecum enervat, nu credeți că ar fi trebuit să-și ceară scuze?! La urma urmei, m-a indus în eroare, m-a trimis total inutil în Dakota de Nord, m-a supus la două zile de incertitudine, în care m-am temut nu doar pentru colecția mea, ci și pentru Cecil, în eventualitatea că s-ar putea să zacă undeva, mort sau grav rănit! Toate acestea au fost rezultatul afirmației lui neadevărate cum că se îndreaptă spre nord-vest. Iar apoi, o dată ajuns la New York, ar fi trebuit să-și dea seama că, din moment ce nu sunt acasă, era clar că luasem avionul spre Dakota de Nord, ca să mă alătur lui, și-ar fi trebuit să aibă bunul simț de a-mi telefona acolo, ca să-mi spună că n-a pățit nimic. Știa numărul de la reședința din Dakota. Dar nu mi-a telefonat acolo și nici nu și-a cerut scuze sau măcar să se justifice, după ce-am ajuns acasă.

— Sunteți sigur că știa? Adică știa că sunteți în Dakota de Nord? întrebă Halsted.

— Normal că sunt sigur! Cum să nu știe?! În primul rând că i-am spus chiar eu. Trebuia să-i explic cumva de ce lipsisem de acasă timp de trei zile. I-am spus: „Îmi pare rău că n-am fost aici când ai sosit, Cecil! A trebuit să fac o scurtă deplasare neprevăzută în Dakota de Nord.” În fața unei asemenea aluzii, numai un om cu sufletul din fier forjat ar fi putut rămâne netulburat, fără a începe pe loc să se scuze – dar pe Cecil n-a părut să-l afecteze câtuși de puțin.

Din nou se lăsă o scurtă tăcere, apoi Avalon își dresă glasul cu un hârâit de bas și spuse:

— Dle Wayne, vă cunoașteți majordomul mult mai bine decât noi. Cum vă explicați purtarea lui?

— Concluzia logică e că pur și simplu nu-i pasă, răspunse Wayne, dar nu mi s-a părut niciodată că ar fi un om indiferent. Totuși, de-a lungul timpului, am ajuns la următoarea ipoteză: dacă a fost tentat să-și însușească el însuși inelul și celelalte obiecte? Dacă avea în plan să pună mâna pe ele și să dea vina pe altcineva? Ar fi putut să-mi spună că e urmărit, doar ca să mă trimită degeaba în Dakota de Nord, ceea ce i-ar fi dat timp să-și ascundă prada undeva și apoi să pretindă că a fost jefuit. Nu?

— Cecil vi se pare un om necinstit? întrebă Rubin.

— N-aș fi spus niciodată asta despre el, dar oricine poate ceda în fața ispitei.

— Perfect adevărat. Dar, în caz că a fost ispitit, a reușit să nu cedeze. N-a furat nimic.

— Așa este, dar faptul de a-mi fi spus că se duce spre nord-vest, fără a-mi explica apoi de ce s-a răzgândit, mie îmi dă de înțeles că pune ceva necurat la cale. Iar faptul că, de data asta, a fost prea slab de înger ca să-și ducă la îndeplinire planul nu-l scuză absolut deloc. S-ar putea să aibă mai mult curaj, data viitoare!

— I-ați cerut să vă explice povestea cu mersul spre nord-vest? Întrebă Rubin.

Wayne avu o ezitare.

— N-aș vrea s-o fac. Să zicem că există o explicație oarecare. Cerându-i-o, ar însemna că n-am avut încredere în el, iar asta ar dăuna relației noastre. Faptul că am așteptat atâta timp înrăutățește și mai mult lucrurile. Dacă-l întreb acum, înseamnă că mă frământ de-un an de zile și sunt convins că s-ar simți jignit și și-ar da pe loc demisia. Pe de altă parte, mi-e imposibil să-mi dau seama cu ce explicație ar putea veni, iar faptul că nu-l întreb mă împiedică să mă simt relaxat în prezența lui. Constat că sunt tot timpul la pândă, așteptând în orice moment să încerce din nou.

Rubin spuse:

— Atunci se pare că, dacă nu-l întrebați, dar vă convingeți singur că e vinovat, relația dumneavoastră se duce de râpă. Iar dacă-l întrebați și el vă convinge că nu e vinovat, relația dumneavoastră din nou se duce de râpă. Dar dacă nu-l întrebați nimic și vă convingeți singur că nu e vinovat?

— Ar fi minunat, spuse Wayne, dar cum? Aș da orice să se poată! Când mă gândesc la îndelungata și strânsa amiciție care m-a legat de Alfred Pennyworth, unchiul lui Cecil, simt că-i datorez ceva și nepotului... dar am neapărat nevoie de o explicație și nu îndrăznesc să i-o cer!

Drake spuse:

— Din moment ce Tom Trumbull știe toată povestea... tu ce părere ai, Tom?

Wayne interveni:

— Tom zice c-ar trebui s-o las baltă de tot.

— Așa e, confirmă Trumbull. Cecil se poate să fi fost atât de jenat că a intrat degeaba în panică, încât preferă să nu pomenească nimic despre toată povestea.

— Dar a pomenit *deja!* exclamă Wayne înfierbântat. A

recunoscut, în treacăt, că poate s-a înșelat crezând că este urmărit, de îndată ce m-am întors acasă! De ce nu și-a cerut scuze? De ce nu și-a exprimat regretul față de toată bătaia de cap la care m-a supus?

— Poate *asta* e chestiunea despre care preferă să nu pomenească nimic, zise Trumbull.

— Prostii! Și eu ce să fac, în cazul ăsta? Să aștept până se spovedește pe patul de moarte? E cu douăzeci și doi de ani mai tânăr decât mine, normal că nu va muri înaintea mea!

— Atunci, spuse Avalon, dacă vrem să limpezim lucrurile între dumneavoastră și Cecil, trebuie să găsim o explicație întemeiată a faptului că v-a spus că se îndreaptă spre nord-vest, dar care să justifice și de ce n-a binevoit să-și exprime regretul față de tot deranjul la care v-a supus.

— Exact! spuse Wayne. Dar e imposibil să le explici pe amândouă deodată. Pun prinsoare cu dumneavoastră că nu veți reuși!

Tăcerea care se lăsă după aceea dură destul de mult, până când Rubin îndrăzni să spună:

— Nu sunteți dispus să acceptați stânjeneala, ca explicație pentru incapacitatea lui de a-și exprima regretul?

— Bineînțeles că nu!

— Dar nici nu sunteți dispus să-l întrebați?

— Nici nu mă gândesc! i-o reteză Wayne, scurt și hotărât.

— Și prezența lui în serviciul dumneavoastră vi se pare, în aceste condiții, o situație istovitoare și care vă pune nervii la-ncercare.

— Da, așa e.

— Dar nu vreți nici să-l concediați?

— Nu. De dragul bătrânului Alfred, nu-l voi concedia.

— În acest caz, spuse Rubin resemnat, v-ați băgat singur într-o situație fără ieșire, dle Wayne. Nu văd cum ați putea scăpa din ea.

— Eu tot sunt de părere, mârâi Trumbull, că ar trebui s-o lași baltă de tot, dragă Bruce. Prefă-te că nu s-a întâmplat nimic.

— E peste puterile mele, spuse Wayne încruntat.

— Atunci Manny are dreptate, spuse Trumbull. N-aveți cum să ieșiți din gaura în care singur v-ați băgat.

Rubin aruncă o privire jur-împrejurul mesei.

— Tom și cu mine suntem de părere că Wayne n-are cum să iasă din impas. Voi ce ziceți?

Avalon spuse primul:

— Dar dacă o terță parte neutră...

— Nici gând! îl întrerupse Wayne instantaneu. Nu voi permite nimănui să discute cu Cecil despre asta. E o problemă care ne privește strict numai pe noi doi.

Avalon clătină din cap.

— Atunci nici eu nu știu ce s-ar mai putea face.

— S-ar părea, reluă Rubin uitându-se din nou jur-împrejurul mesei, că nici unul dintre Văduvii Negri nu vă poate ajuta.

— Nici unul dintre Văduvii Negri așezați la masă, spuse Gonzalo, dar nu l-am întrebat încă pe Henry. E vorba de chelnerul nostru, dle Wayne. Veți fi surprins ce capacitate are, de a găsi soluții la probleme dificile... Henry!

— Da, dle Gonzalo, răspunse Henry din locul lui obișnuit de lângă bufet.

— Ai auzit tot. Ce crezi că ar trebui să facă dl Wayne?

— Sunt de acord cu dl Trumbull, domnule. Cred că dl Wayne ar trebui să dea uitării toată povestea.

Wayne ridică ochii în tavan și scutură hotărât din cap.

— Totuși, continuă Henry, există un motiv anume pentru care sugerez acest lucru – unul cu care poate că dl Wayne va fi de acord.

— Foarte bine! exclamă Gonzalo. Și care ar fi acela, Henry?

— Nu m-am putut împiedica să nu observ, domnule, că toți aceia dintre dumneavoastră care ați pomenit despre cele comunicate de dl Pennyworth la telefon, ați spus că se îndrepta spre nord-vest. Ceea ce nu e în totalitate adevărat. Când dl Wayne a menționat pentru prima oară convorbirea telefonică, a reprodus astfel spusele dlui Pennyworth: „Iau nord-vestul.” Așa e?

— Da, așa, confirmă Wayne. Așa a spus, dar nu văd ce importantă are! Care-i diferența între „Iau nord-vestul” și „O iau spre nord-vest”? Eu nu văd nici una.

— Diferența e enormă, dle Wayne. A o lua spre nord-vest nu poate însemna decât intenția de a te deplasa în direcția respectivă, pe când a lua nord-vestul nu înseamnă neapărat același lucru.

— Ei, cum să nu! Ce altceva poate să însemne?!

— Nicidecum. Vă rog să mă scuzați, dle Wayne, dar „a lua nord-vestul” ar putea însemna că intenționezi să iei un avion al Liniilor Aeriene de Nord-Vest, respectiv una dintre marile noastre companii aeriene.

Urmă o pauză de-a dreptul electrică. Apoi, Wayne șopti cu voce stinsă:

— Dumnezeule mare...

— Da, domnule. Caz în care totul se explică de la sine. Posibil ca dl Pennyworth să fi crezut, în mod eronat, că este urmărit, dar chiar și-așa, situația nu i se părea chiar atât de periculoasă încât să complice lucrurile alegând o rută întortocheată. V-a spus că se pregătește să ia un avion al companiei Nord-Vest, dar a făcut-o mai pe scurt, așa cum procedează multă lume, considerând că dumneavoastră veți înțelege. În ciuda numelui pe care-l poartă și care s-ar putea să fi fost potrivit la început, Liniile Aeriene de Nord-Vest acoperă toate traseele din Statele Unite, deci e foarte posibil să te îndrepti spre est cu un avion de Nord-Vest, dacă mergi de la

Minneapolis la New York. Sunt sigur că, dacă nu s-ar fi întâmplat să aveți o reședință în Dakota de Nord, e foarte probabil să fi interpretat corect spusese dlui Pennyworth. Convinși fiind că v-a spus că se îndreaptă spre New York, dl Pennyworth a adăugat și că vă veți revedea curând... înțelegând prin aceasta: la New York. Iar apoi a închis telefonul brusc deoarece, probabil, se anunța în megafoane că avionul era gata de decolare.

— Dumnezeuule mare! spuse Wayne din nou.

— Exact, domnule. Iar când dl Pennyworth a ajuns acasă și, ulterior, a aflat că fuseserăți la reședința din Dakota de Nord, cu toată sinceritatea n-a putut vedea nici o legătură între deplasarea dumneavoastră și ceea ce făcuse sau nu făcuse el — deci n-avea cum să-i treacă prin minte că vă așteptați la scuze din partea lui. Nici nu putea să vă-ntrebe de ce v-ați dus acolo: în calitate de angajat al dumneavoastră, nu se cade să facă așa ceva. Dacă i-ați fi explicat din proprie inițiativă, ar fi înțeles confuzia creată și neîndoios că și-ar fi cerut scuze pentru faptul de a fi contribuit la crearea ei. Dar dumneavoastră ați păstrat tăcerea.

— Dumnezeuule mare! exclamă Wayne pentru a treia oară, după care adăugă animat: Un an întreg am stat supărat degeaba! Nici nu încapă discuție. Batman s-a înșelat îngrozitor!

— Batman, spuse Henry, așa cum chiar dumneavoastră ați subliniat ceva mai devreme, are marele avantaj și, ocazional, dezavantaj, de a nu fi altceva decât o simplă ființă umană.

PRINȚ ÎNCÂNTĂTOR ȘI DRAGONUL CARE NU SCOTEA FLĂCĂRI

Regele Marcus și agreabila lui consoartă, regina Ermen-trude, așteptau un copil. Mai bine-zis, regina îl aștepta, dar regele era un observator de pe margine foarte interesat. Amândoi se apropiau de patruzeci de ani și își pierduseră oarecum speranța, ba chiar luaseră în calcul și varianta adopției, dar fuseseră nevoiți să renunțe, constatând că nică-ieri nu se pot găsi orfani de stirpe domnească. Evident, orice ascendență mai puțin decât regească ar fi fost de necon-ceput.

Dar apoi, așa cum se întâmplă adeseori, simplul fapt că vorbiseră despre adopție le-a dat peste cap fiziologia și, cât ai număra birurile smulse de la zece țărani, regina îi mur-mura regelui la ureche fericita veste. Regele a făcut ochii mari și a exclamat: „Nu mai spune! Cum Dumnezeu s-a întâmplat?“, la care regina i-a răspuns, destul de acru, că dacă nici el nu știa, atunci altcineva cu-atât mai puțin ar putea avea idee.

Apropiindu-se sorocul (din nu știu ce motiv pe care nu-l poate înțelege nimeni, unei regine îi ia tot atâta timp să nască un copil, o dată demarat procesul, pe cât îi ia și unei lăptărese), s-a ridicat și problema botezului.

Regina, care începuse deja să se simtă foarte incomod și își dorea să se termine odată, a spus:

— Sper din tot sufletul să fie băiat și să aibă toate calitățile cerute din partea unui prinț respectabil, fiindcă, dragul meu, nu mă simt deloc în stare să mai trec încă o dată prin așa ceva.

— Vom avea grijă, Alteța mea iubită. Le vom invita pe toate zânele din regat la botezul copilului și, fără îndoială, ele vor avea grijă să-l înzestreze cu vitejie, cu un chip frumos și cu tot ce mai trebuie.

— Ești sigur? a spus regina Ermentrude. Vorbeam mai alaltăieri cu vrăjitorul și el zicea că, de fapt, totul e o chestiune de gene.

Regele Marcus s-a încruntat.

— Vrei să spui că fiul sau fiica mea va trebui să poarte nădragi de barbar²¹?

— Nu, dragă, nu jeans. *Gene*. Se pronunță la fel, dar dacă ascuți mai atent, se aude că nu e *gi*, ci *ge*.

— Și ce sunt genele astea cu *ge*?

— Nu știu, dar s-ar părea că toți le avem.

— Mă rog, a spus regele destul de iritat, eu nu cred în aiureala asta superstițioasă care zice că avem ceva despre care nu știm nimic și nu-nțelegem nimic. Chestia cu zânele ursitoare o cunoaștem și-o înțelegem, așa că pe varianta asta o să mergem!

— Foarte bine, dragul meu, dar sper să nu lași vreuna pe dinafară.

Regele a izbucnit în râs:

— Crezi că sunt nebun?!

Atât Marcus, cât și Ermentrude auziseră multe povești cu zâne ursitoare care nu fuseseră invitate la botez. Invariabil, acestea se dovedeau apoi deosebit de rele și de

21. *Genes* = gene se pronunță la fel ca *jeans*. (n.t.)

răzbunătoare și firește că oricum apăreau la botez, făcându-i soarta amară sărmanului bebeluș. Te-ai aștepta de la niște capete încoronate să nu facă imprudența de-a neglija o zână rea, dar uite că se mai întâmplă, și încă destul de des!

Dar regele Marcus și regina Ermentrude și-au luat toate măsurile necesare: au consultat anuarul cu lista completă a zânelor din regat și au avut grijă ca grămăticul regal să compună o invitație pentru absolut toate, fără nici o excepție.

Ceea ce a fost o greșeală, fiindcă așa a ajuns să fie invitată și zâna Detumica, iar dacă înaltul cuplu regal ar fi știut un pic mai multe despre ea, cu siguranță ar fi hotărât s-o omită de pe listă. Fiind cea mai drăguță și mai bună la suflet zână ursitoare pe care ți-o puteai imagina, n-o deranja deloc, dacă n-o invitat. Iar dacă o invitai, era sufletul petrecerii, întotdeauna binedispusă, întotdeauna cu sacul plin cu glume, întotdeauna gata să cânte ceva. Prin urmare, poate vă întrebați de ce nu era bine nici s-o inviți, nici să n-o inviți. Păi, o dată venită la un botez, întotdeauna *insista* să-i facă un dar bebelușului – și tocmai aici era necazul.

Sigur că n-o făcea intenționat, dar *întotdeauna* ajungea să greșească vraja.

Și așa a fost și de data aceasta. Una după alta s-au apropiat zânele de leagănul în care gângurea micul prințisor abia venit pe lume. (leșise un prinț, într-adevăr, iar o dată născut, regina Ermentrude precizase foarte clar – după ce-și recăpătase răsuflarea – că nu vor mai urma și alții.) Una după alta l-au dăruit cu haruri: farmec, o ținută demnă, inteligență sclipitoare, simțul umorului și așa mai departe.

Apoi, când i-a venit rândul și zânei Deturnica, aceasta și-a fluturat bagheta fermecată peste leagăn și a rostit cuvintele magice care urmau să facă din prunc cel mai grațios prinț care se văzuse vreodată.

Atâta doar că-i căzuse bagheta, înainte să ajungă în

dreptul leagănului, și se fâstâcise atât de tare (Dumnezeu știe de ce, că doar tot timpul scăpa din mână bagheta!), încât o ridicase apucând-o de celălalt capăt – și știți prea bine ce înseamnă asta!

Una dintre zânele celelalte a făcut un pas spre ea și i-a spus: „Deturnica dragă, vezi că ții bagheta...” dar era prea târziu. Deturnica rostise vorbele vrăjite, fluturând capătul baghetei și, desigur, exact însușirea opusă celei dorite de Deturnica s-a încolăcit ca un abur amestecat în jurul căpșorului drăgălaș al prințisorului.

Nu le-a luat mult părinților regești ca să-și dea seama că e ceva în neregulă. Prințul împlinise deja trei ani, când a reușit prima oară să facă doi pași fără să cadă. Nu putea lua nici un lucru în mână, fără ca mai întâi să-l scape pe jos de vreo câteva ori. Și tot timpul li se ncurca altora printre picioare. Majordomul regal mai mereu se-mpiedica de el – de regulă, tocmai când aducea la masă vinul cel mai bun. Prințisorului pur și simplu nu-i intra deloc în cap că ar trebui să se fe-rească din calea oamenilor.

Dar nimeni nu-și pierdea cumpătul cu el, fiindcă în rest avea toate calitățile primite de la ursitoare. Avea o fire veselă, înțelegea tot ce i se spunea, era ascultător, isteț și drăgălaș, adică avea toate însușirile unui adevărat prinț încântător – mai puțin stângăcia.

Deloc surprinzător, așadar, că primise numele de Prinț Încântător, din partea încântăților săi părinți, și Încântător era pentru toată lumea. Chiar și atunci când spărgea toate vasele scumpe pe care putea pune mâna, toată lumea îl găsea încântător.

Vă dați seama că a fost consultată zâna Deturnica, regina rugând-o foarte politicoasă (întotdeauna trebuie să fii

políticos cu o zână, căci unora dintre ele le sare imediat muștarul!) să-i spună ce n-a mers bine.

Deturnica s-a cam înroșit la față și a spus:

— Păi cum să zic, probabil s-a-ntâmpilat să apuc bagheta invers, adică din capătul celălalt.

— Atunci e simplu, draga mea, a spus regina Ermentrude cu un glas mioros. Nu s-ar putea s-o apuci din capătul cel bun și să mai încerci o dată?

— Ce n-aș da! a răspuns Deturnica. Aș face-o pe loc, dar e cam împotriva regulamentului zânesc, să încerci să-ți anulezi vraja, după ce ai făcut-o de bună credință.

— Dacă n-o faci, a zis regina, ne pui într-o situație extrem de neplăcută.

— Iar dacă o fac, a răspuns Deturnica, voi fi dată afară din sindicatul zânelor.

La care, firește, nu mai aveai ce comenta.

Lucrurile au continuat să se înrăutățească. După ce a împlinit treisprezece ani, Prinț Încântător a fost dat pe mâna unui maestru de dans, întrucât una dintre principalele îndatoriri ale unui prinț era aceea de a participa la balurile de la Curte, unde se cădea să danseze cu doamnele și să stăpânească perfect gavotele, menuetele și stilurile mai recente.

Nici o șansă! Prinț Încântător ar fi ieșit mai câștigat dacă dansa în mâini! De fiecare dată când trebuia să întindă piciorul drept, îl întindea pe cel stâng și invers; de fiecare dată când se înclina, se ciocnea cap în cap cu partenera; când se-nvârtea, invariabil se ciocnea de alții; și pur și simplu era întotdeauna în contratimp!

Temându-se să nu ofenseze înaltele fețe domnești, maestrul de dans le spunea de fiecare dată părinților prințului că dansează ca un înger, dar normal că și ei îl vedeau cum se clatină ca un marinar beat pe punte.

A fost și mai rău, când a trebuit să învețe cum să mănuiască armele. La scrimă, nici cu cel mai iscusit joc de picioare nu reușea un adversar să nu-l împungă până la urmă pe prinț cu sabia. La lupta cu mâinile goale, chiar și atunci când adversarul se străduia din toate puterile să-l țină drept în picioare, Prinț Încântător făcea ce făcea și tot ajungea cu nasul în țărână, împiedicându-se de propriile-i șireturi.

Regele Marcus ajunsese aproape la disperare.

— Draga mea, i-a spus el reginei Ermentrude, scumpul nostru fiu, Prinț Încântător, împlinește mâine douăzeci de ani și noi nu putem organiza un bal cu ocazia asta, fiindcă nu se pricepe să danseze. Nu putem nici să organizăm un turnir, fiindcă nu știe să se lupte. De fapt, nu îndrăznesc nici măcar o procesiune să organizez în cinstea lui, fiindcă sigur se-mpiedică și vine în nas!

— Ar putea să călărească, a zis regina Ermentrude nu foarte convinsă.

— Bine faci că spui asta nu prea convinsă, draga mea, căci trebuie să-l fi văzut cum se ține pe cal.

— L-am văzut, a recunoscut regina.

— Știi că se zdruncină în sus și-n jos, mereu în contratimp cu mișcările calului.

Regina a oftat.

— Ce ne facem?

— N-avem încotro, trebuie să-l trimitem în lume să-și încerce norocul.

— O, nu! a exclamat regina. Nu pe singurul nostru fiu!

— Cum adică, nu pe singurul nostru fiu? Din câte mi s-au spus întotdeauna, practica uzuală e ca regii să aibă trei fii și să-i trimită în lume pe toți, unul după altul. Noi îl vom trimite pe singurul pe care-l avem... fiindcă tu ai refuzat să mai avem și alții.

Regina a izbucnit pe loc în plâns.

— Ce cruzime, să spui așa ceva! N-ai mai spune-o, dacă *tu* i-ai fi fost mamă! Tare-aș vrea să te văd și pe tine născând, dacă ți se pare așa de distractiv! Tare-aș vrea să văd un bărbat...

Regele Marcus s-a grăbit să spună:

— Hai, lasă, dragă, nu mai plânge! A fost o neghiobie din partea mea și-mi pare rău, n-am vrut să te supăr. Dar tot trebuie să-l trimitem în lume pe Încântător. Țsta-i obiceiul.

— O să se lovească! Preciș o să pătească tot felul de nenorociri! E prea stângaci, fiindcă toanta aia de Deturnica...

— Ssst! Dacă zboară pe-aici în stare invizibilă și te aude? Și-apoi, cu toate că Încântător e stângaci, în rest are toate celelalte calități și s-ar putea să-i fie suficiente. Poate se va duce să omoare vreun dragon și să se însoare cu o preafrumoasă prințesă; apoi să învingă o întreagă oștire pentru socrul lui și să mai obțină un regat, pe lângă al nostru. Va deveni un mare domnitor și cuceritor. Citește cărțile de istorie, și-ai să vezi că mai mereu se întâmplă chestia asta!

— Da, dar unde? Eu nu știu să fie pe-aici vreun dragon. De ani de zile n-a mai fost nici unul.

— Normal că nu! Prinții s-au repezit care mai de care să-i omoare, așa că dragonii au devenit o specie pe cale de dispariție. De fapt, se discută deja ideea ca toate regatele din lume să se adune și să interzică pe viitor uciderea dragonilor.

— Bună treabă pentru biete! fecioare! a spus regina indignată. Că dragonii numai asta mănâncă!

— Știu. Sindicatul fecioarelor se opune cu tărie ideii. Înțeleg că a început să trimită solicitări de fonduri sub deviza: „Ce-ați prefera să aveți la cheremul dumneavoastră: un dragon sau o fecioară?” Presupun că prinții pot să vâneze balauri, himere și hidre, dar și astea sunt specii pe cale de dispariție.

Trăim vremuri grele... totuși, o speranță încă mai există. L-am pus pe vrăjitor să verifice anunțurile de angajare din *Gazeta vânătorilor de dragoni*. Regele din Poictesme are un dragon de care vrea să se descotorosească, iar anunțul include și o miniatură a prințesei. Pare destul de frumoasă, dar dragonul cică-i o matahală în toată regula, așa că prinții nu prea se înghesuie să-l vâneze.

— Dacă-i o matahală în toată regula, atunci *nici nu mă gândesc* să-l las pe Încântător să-și riște viața!

— Draga mea, deja m-am consultat cu Încântător. O fi el stângaci, dar e curajos ca un leu – și încă unul mare! – și a fost foarte impresionat de dimensiunile tinerei domnițe, pe care regele din Poictesme a avut prevederea să le menționeze în anunț.

— Sunt sigură că n-am să-l mai văd niciodată! s-a jeluît regina. Și sunt sigură că flușturatica aia de prințesă are implanturi cu silicon!

Dar, oricât s-ar jelui reginele, prinții trebuie să-și facă datoria.

Prințul și-a umplut samarele, s-a aprovizionat din belșug cu bani din aur și a studiat atent drumul spre Poictesme pe harta primită de la vrăjitor, unde erau indicate toate șoselele principale. A luat cu el o pereche de lănci lungi de trei metri și jumătate, spada lui credincioasă și o armură, despre care vrăjitorul spusese că-i ușoară și nu va rugini niciodată, făcută fiind dintr-un metal numit aluminiu.

A pornit la drum, iar regele și regina i-au făcut cu mâna până când prințul s-a pierdut în zare. Desigur, pe margine s-au înșirat și destui spectatori, veniți să-l aclame pe prinț – dar și să mai facă, ici și colo, câte-un pariu, dacă va cădea sau nu de pe cal până încă se mai vede. A căzut – o dată sau de două ori.

Ca să ajungă din regatul tatălui său în regatul Poictesme, i-a trebuit lui Încântător răgazul normal: un an și o zi.

De fapt, atât i-a trebuit ca să ajungă la palatul regelui Faraday din Poictesme, căci granița regatului o trecuse cu câteva săptămâni în urmă.

A fost întâmpinat de un șambelan bătrân, care i-a studiat extrem de atent buletinul de identitate, i-a căutat regatul de proveniență într-un atlas cu colțurile îndoite de-atâta răsfoit și s-a consultat cu cei de la Registrul Prinților, pentru un calificativ de bonitate. Totul a părut să fie în regulă, fiindcă șambelanul a dat posac din cap și a spus:

— Se pare că sunteți OK.

— Perfect, a spus Prinț Încântător, împiedicându-se de o mică ridicătură în pardoseala altfel foarte netedă. Să iau număr de ordine?

— Număr de ordine? Ce să faceți cu el, Alteță?

— Păi... ca să știu când îmi vine rândul... când pot să plec în căutarea dragonului, ca să-l omor.

— A, puteți să vă duceți când poftiți! Momentan, sunteți singurul prinț străin pe care-l avem. S-au cam rărit, în ultima vreme.

— E ucigaș rău de tot dragonul ăsta, vasăzică?

— Cine poate spune?! Mișei! ăștia nici n-apucă să dea ochii cu el, că fac stânga-mprejur și-o iau la sănătoasa! Nici măcar unul n-a avut bunul simț să se lase omorât, înainte să plece!

Prințul a țistuit dezaprobat. Întotdeauna îl întrista să i se aducă la cunoștință lipsa de maniere.

— Cu mine va fi complet altfel. Voi face o pauză doar cât să-l cunosc pe rege și să-i cer binecuvântarea, și să trag o otheadă... adică s-o salut pe grațioasa prințesă. Apropo, cum o cheamă? În anunț nu era menționat.

— Laurelene, alteță.

— S-o salut pe grațioasa prințesă Laurelene. Viitoarea mea soacră, regina, mai trăiește?

— Da, dar s-a retras la mănăstire.

— Aha! Probabil că a fost o idee foarte bună pentru toată lumea. Eventual cu excepția mănăstirii.

— Într-adevăr, Alteță, s-au primit unele reclamații din partea stareței.

Regele Faraday l-a gratulat pe Prinț Încântător cu cel mai profund scepticism — mai ales după ce prințul se sprijinise în lance și-o lăsase să-i alunece într-o parte, întinzându-se pe jos cât era de lung.

— Ești sigur că știi cum se omoară un dragon? a întrebat regele.

— Cu această lance! a zis Prinț Încântător, fluturând-o cam prea entuziast și lăsând-o să zboare taman într-o fereastră, unde sparse un vitraliu.

— Aha, văd că merge singură, a zis regele Faraday cu o nouă doză de scepticism, trimițând un servitor în curte s-o recupereze.

Prințesa Laurelene l-a sorbit din priviri pe Prinț Încântător, remarcându-i înfățișarea și mușchii, și i-a zâmbit cu mult farmec.

— Ai grijă să nu te lași ucis, cât timp omori dragonul, prințe! Mort nu-mi ești de nici un folos.

— Prințesă, ești cel mai întemeiat motiv pe care l-am întâlnit vreodată pentru a rămâne în viață! a răspuns Prinț Încântător, rotindu-și elegant pălăria în timp ce se înclina și vârându-i regelui pana în ochi.

În dimineața următoare, a primit indicațiile necesare din partea vrăjitorului personal al regelui Faraday, care avea și o hartă. Apoi a pornit la drum, făcându-le voios cu mâna regelui și prințesei.

Regele i-a făcut și el cu mâna, după care a cârcotit posac:

— Tot ce se poate să-l ucidă pe dragon... dacă nu cu lancea aia care zboară singură, măcar cu pălăria aia a lui și mai asasină!

— Vai, tată! a zis Laurelene, care era frumoasă ca lumina zilei și avea un păr lung și blond pe care abia dacă era nevoie să-l oxigeneze. Nu-ți dai seama: dacă ucide dragonul, toate fecioarele din regat vor fi din nou în siguranță!

— Și tu pe deasupra, a completat regele Faraday.

La care Laurelene, cu un zâmbet șiret, a zis:

— Vai, tată, ce-ar zice Prinț Încântător, dacă te-ar auzi?!
Și-l călcă zdravăn pe picior pe bătrânul rege.

Prinț Încântător a urmat itinerarul indicat timp de o săptămână și o zi, trezindu-se în străfundurile unei păduri întunecate.

Începu să suspecteze că s-ar putea afla în vecinătatea unui dragon, când urechile calului său se ridicară și nările pomiră să i se dilate (nările calului, firește).

Își simți propriile urechi cum încep să se ciulească, în momentul în care auzi un sforăit răgușit – exact ca zgornotul descris în *Manualul vânătorului de dragoni*. Era un zgornot profund, ca de bas – părând să prevestească prezența unui animal foarte mare.

Mai mult decât atât, și nările prințului au pornit să se dilate, simțind inconfundabilul miros al moscului de dragon. Un iz deloc agreabil.

Prinț Încântător se opri ca să se gândească la o strategie. Judecând după sforăit, dragonul nu putea fi decât adormit și, conform *Manualului*, dormea adânc și era destul de greu de deranjat. Logic: din moment ce dragonii nu aveau nici un fel de dușmani naturali, cu excepția prinților, puteau dormi liniștiți în cea mai mare parte a timpului.

Cel mai cinstit era să înceapă prin a-l înțepa cu lancea, până se trezea, după care să se bată cu el în luptă dreaptă: treaz și el, treaz și dragonul.

Pe de altă parte, își zise Prinț Încântător, oare chiar era cinstit așa?

La urma urmei, dragonul era mult mai mare și mai puternic decât el, chiar dacă punea la socoteală și calul. Plus că dragonul putea să zboare. Și să scoată flăcări pe gură.

Era cinstit așa? Nu, își zise Prinț Încântător.

Își făcea dragonul vreo problemă din cauza asta? Nicidecum, își zise Prinț Încântător.

Dat fiind că studiasse logica sub îndrumarea vrăjitorului de la Curte, prințul a conchis, destul de corect, că balanța s-ar apropia oarecum de echilibru, dacă dragonul ar fi admirat. Dacă dormea, nu putea să zboare sau să scoată flăcări pe gură, dar continua să fie mult mai mare și mai puternic decât prințul, deci avantajul rămânea tot de partea lui.

Prinț Încântător și-a mânat calul înainte până a ajuns într-o poiană unde-l putea vedea clar pe dragon dormind. Chiar că era mare: avea cam treizeci de metri lungime și trupul acoperit cu solzi groși, despre care *Manualul* îl avertizase că nu pot fi străpunși de o lance obișnuită. N-avea ce face altceva decât să țintească într-un ochi – care, din fericire, era închis.

Prinț Încântător apucă strâns lancea și dădu pintoni calului. Calul cel credincios țâșni înainte, iar prințul își ținu cu strășnicie privirea atintită asupra ochiului închis al dihaniei.

Din păcate, deși privirea prințului a rămas neclintită și îndreptată negreșit unde trebuie, nu același lucru se poate spune și despre lance. Efortul de a păstra corect alinierea ambele lucruri: privire și lance, a fost prea mare pentru stângăcia înnăscută a prințului, făcând ca ultima pomenită s-o ia brusc în jos. Lancea s-a înfipt în pământ, iar prințul a făcut o tumbă în aer.

Scăpând din mână lancea, prințul se pomeni aterizând pe ceva tare și solzos. Instinctiv, se apucă strâns de lucrul pe care căzuse și ca să vezi: îl apucase pe dragon de ceafă!

Izbitura îl trezi pe dragon, iar căpățâna i se înălță de vreo șase metri în aer. Involuntar, Prinț Încântător începu să strige: Hei! Hei!

Dragonul se ridică anevoie, înălțându-și capul cu încă vreo trei metri. Calul, remarcând că stăpânul i se dăduse jos din spate, hotărî în mod judicios să se întoarcă acasă, așa că făcu stânga-mprejur și-o luă la goană. Prinț Încântător se simți părăsit.

Dragonul întoarse capul, evident în căutarea acelui lucru misterios care făcuse atâta zgomot și acum îi stătea așezat ca o mică greutate pe ceafă, dar, firește, nu putea să vadă nimic. N-avea cum să-și rotească gâtul cu un unghi de o sută optzeci de grade.

Într-un târziu, zise cu o voce profundă de bas:

— Alo, e careva p-acilea?

Prinț Încântător făcu ochii mari. În toată literatura de specialitate pe care-o citise despre dragoni, pe parcursul educației sale princiare, nicăieri nu scria că dragonii pot să vorbească... ba încă și într-un mod categoric neliterar, specific claselor inferioare.

Spuse:

— Desigur! Sunt eu! Eu, Prinț Încântător!

— Și ce mama dracului faci acolo, bre? Dă-te naibii jos! Dă-te jos de pe solzii mei!

— Nu agreez ideea, în caz că ai de gând să mă mănânci?

— Să te mănânc pe dracu'! Una la mână că nu mi-e foame. Doi la mână, ce te face să crezi că ai gust bun?! Dă-te jos și hai să vorbim! Nu veniși cu vreo lance dupe tine?...

— Mă tem că am pierdut-o.

— Foarte bine. Hai, hopa jos, să discutăm ca-ntre dragoni civilizați.

Căpățâna cât toate zilele se lăsă în jos, cu grumaz cu tot, iar o dată ajunsă suficient de aproape de pământ, Prinț Încântător se lăsă grijuliu să alunece de pe ea. Pieptarul i se sfâșiasse nițel într-o parte, unde se prinsese de vârful unui solz.

Prințul făcu un pas înapoi spre pădure.

— Ești sigur că n-ai de gând să mă ataci?

— Aidi, bre, ce naiba! Nu-ți spusei că nu?! Io-te, pe cuvântu' meu! Dragonii își țin cuvântu', nu ca voi, nenorociții ăștia dă prinți! Ce tot aveți de nu ne lăsați în pace?! Un bou d-ăsta dă prinț mi-o omorî pe sor-mea, altu' mi-l omorî pe tata. Ce naiba tot aveți cu noi?

— Păi... dacă mâncați fecioare...

— Ce minciună gogonată! Nu m-aș atinge de-o fecioară, nici să mă tai! Toate put a parfum d-ăla ieftin. Cân' ieream mic, am lins-o pă una pă față. Bleasc! Pudră! Fecioarele nu-s bune de mâncat!

— Bine, și-atunci ce mănânci?

— Eh, nu cine știe ce. Ce-apuc: iarbă, fructe, mai o alună, mai o rădăcină, din când în când mai pică și câte-un iepuraș, câte-o pisicuță... Da' tot degeaba, că taman când mi-e lumea mai dragă, mă trezesc cu alde voi, tâmpiții ăștia dă prinți, cu săbii și lănci și cai după voi, deși nu v-am făcut nimic!

— Dar toată lumea zice că dragonii mănâncă fecioare!

— Așa zic fecioarele, ca să se dea și ele mari! Băi, și ce mă inervează chestia asta!

— Stai, stai! spuse Prinț Încântător alarmat. Să nu-ncepi acum să scuipi flăcări!

— Cine, io?! zise dragonul, lăsând să-i atârne dezolat buza de jos, în timp ce la colțul ochilor i se aduna o lacrimă cât vadra. Io nu poci să scuip flăcări. Cre' că-s singuru' dragon din lume care nu poa' să scoată flăcări.

— A, da? Și de ce nu poți?

Dragonul oftă din rărunchi și o duhoare oarecum fetidă

se răspândi în aer. Prinț Încântător se prinse cu mâna de nas, dar dragonul nu păru să observe.

— Povestea mea e tare tristă.

— Te-ar deranja să mi-o spui și mie, dragă... ăăă...
Apropo, cum te cheamă?

— Cum mă cheamă? Bernard, da' poți să-mi zici Bernie.
Știi, atunci s-a-ntâmpnat necazu', la botezu' meu.

— La botezul tău? repetă Prinț Încântător, teribil de surprins. Ce coincidență bizară! Atunci a început și necazul meu!

— Ei da, mare lucru, un necaz dă prinț! Fii atent la al meu: tătăiuțu și mămăița a zis că se cade să pornesc cu dreptu-n viață, dacă mă botează Bernard, că e un nume norocos la noi în familie, așa că le invitară pe toate zânele ursitoare din regatu' ăsta. Și nici una, nici alta, cine crezi că se-nființă la botez? O zână dă nu știu unde.

— O zână străină?

— Aha! O cucoană cumsăcade, zicea ai mei, da' cică nițel dusă cu pluta, dacă mă-nțelegi. Nătânțoacă rău!

— Nu cumva o chema Deturnica?

— Aha, iezact! Dă un'e știi?

— Și ți-o făcu lată rău?

— A dracu' de lată!

— Atunci înseamnă că suntem tovarăși de suferință.
Bate laba, camarade!

Laba imensă a dragonului se întinse spre Prinț Încântător și-i înghiți cu totul mâna mult mai mică. Apoi dragonul spuse:

— Știi ce mi-a făcut?

— Nu.

— După ce alelante zâne m-a făcut mare și tare și arătos, cu niște solzi de mai mare dragu', veni și ea să-mi deie o gură mare și frumoasă, numa' bună de scos flăcări... da' i-a ieșit taman pă dos. Canci flăcări!

— Bine, dar nu înțeleg! Dacă nu scoți deloc flăcări, dragă Bernie, de ce nu vrea nici un cavaler să te atace?! Mi s-a spus că toți o iau la sănătoasa, după ce dau ochi cu tine.

— Asta-i partea tristă. Nimeni nu vrea să stea pă lângă mine. Nici măcar dragonițele. Uită-te și tu la mine: îs mare, îs puternic, îs frumos, și dă șaptes'cinci dă ani nu s-a uitat nici o dragoniță la mine!

— De ce?

— Păi, cân' mă inervez sau cân' mă-nfierbânt, dacă mă-nțelegi ce vreau să spun, nu scot flăcări... scot altă chestie.

— Ce?

— Chiar vrei să vezi?

— N-o să-mi facă nici un rău, nu?

— Nt! Stai să mă gândesc nițel la toată treaba, ca să-mi vină nervii.

Dragonul stătu un pic să gândească, apoi spuse: Gata! și expiră din străfundul plămânilor, iar Prinț Încântător se prăbuși imediat la pământ, cu mâinile la nas. Din gura dragonului ieșise cea mai puturoasă, cea mai fetidă, cea mai înfricoșătoare duhoare pe care o simțise vreodată! Multă vreme se tăvăli pe jos, tușind și înecându-se.

Dragonul spuse:

— Hai că nu ține mult! Nu-ți dedei decât o țără. Într-un fel, cre' că-i mai bine. De-o flacăără te mai ferești, da' chestia asta te ajunge oriunde. Toți ăia, cavalerii, își ia tălpășița cân' suflu spre ei. Da' și dragonițele. Naiba s-o ia dă viață!

Dragonul dădu din cap amărât.

Tremurând, Prinț Încântător se ridică în picioare. Pădurea încă mai putea, dar era suportabil. Spuse:

— Dragă Bemie, n-ai vrea să vii cu mine la Poictesme, să te prezint regelui Faraday?

— Ce?! Și să mă trezesc cu un milion de cavaleri că-și bagă lăncile-n mine?

— Nu, crede-mă că nu! Vei fi și tu tratat ca un rege. Vei avea iepurași din belșug, plus câtă iarbă îți poștește inima.

— Zău? Păi cum așa?

— Las' că vezi tu. Ai încredere în mine. Doar că tre' să mă sui în spinarea ta, ca să mergem. Ce vrei, dac-am rămas fără cal...

Print Încântător s-a întors călare pe Bernie, așezat comod pe ceafa lui și privind lumea de la peste zece metri înălțime.

La început, toată lumea a rupt-o la fugă, țipând ca din gură de șarpe, dar Print Încântător a strigat întruna:

— Oameni buni, ăsta e un dragon îmblânzit, un dragon cumsecade. Îl cheamă Bernie. Vorbește și tu cu ei, Bernie!

Iar dragonul le-a strigat și el:

— Salut, băieți! Îs io și cu amicu' meu, alde prințu'!

În cele din urmă, câțiva țărani și lucrători, plus câteva slugi de diverse categorii, mai curajoși decât restul, au început să-i urmeze, iar dragonul avea mare grijă unde-și pune uriașele picioare, nu cumva să calce pe vreunul. Căpățâna cât toate zilele i se întorcea într-o parte și-n cealaltă, pe grumazul lung, iar prințul făcea gesturi maiestuoase cu mâna, când la stânga, când la dreapta.

Apoi, pe măsură ce vestea s-a răspândit, poporul a început să se adune pe marginea drumului, iar când Bernie a intrat în capitala regatului și a pășit pe bulevardul care ducea la palat, uralele oamenilor transformaseră totul într-o procesiune entuziastă.

Dragonul spuse:

— Auzi, omuleții ăștia de le zice oameni nici nu-s așa răi, după ce-i cunoști mai bine.

— Sunt aproape civilizați, spuse Print Încântător.

Regele Faraday a ieșit din castel să-i întâmpine și la fel a făcut și Laurelene, care a strigat:

— Fii binevenit, bravul meu Prinț Încântător!

Vrăjitorul a ieșit și el, s-a frecat la ochi și a spus:

— De necrezut! Un apatozaur!

Dar se-ntâmpla des să vorbească în dodii, așa că nu l-a băgat nimeni în seamă.

Bernie a fost adăpostit într-un grajd cât mai departe de castel, iar regele Faraday, după ce se îngrijise de acest lucru, s-a întors în sala tronului și i-a spus așa lui Prinț Încântător:

— Recunosc că ai făcut o ispravă pe cinste, să aduci lighioana, dar nu asta ți-am cerut să faci. Ideea era să-l omori.

— Da, dar un dragon îmblânzit e mult mai folositor decât unul mort, dacă Măria Ta îmi permite să-i explic cum stau lucrurile.

— Sunt numai urechi.

— În primul rând, bănuiesc că și Măria Ta, ca monarh respectabil, ai vreun vecin care să-ți fie dușman și cu care să te lupți de multe generații. Măria Ta i-ai pustiit pământurile și el ți-a pustiit la rândul lui pământurile și mulți oameni au murit în chinuri de ambele părți.

— Ei, normal! Suntem oameni civilizați, deci nici prin cap nu ne-ar trece să procedăm altfel! Sunt în război cu ținutul păgân și barbar al Lotharingiei, care se află la est.

— Iar în clipa de față armata Măriei Tale o atacă pe-a lotharingienilor sau a lor o atacă pe-a Măriei Tale?

Regele Faraday a tușit discret.

— Pe moment, Lotharingia a izbutit să obțină un ușor avantaj în fața noastră, avansând până cale de vreo paisprezece kilometri de capitala provinciei noastre Papeete.

— Nu ți-ar surâde să le zdrobești oștirea și să le impui o pace după placul Măriei Tale?

— Cum să nu, dar cine să-i zdrobească?!

— Cum cine? Bernie și cu mine. Numai noi doi.

— Oastea lotharingiană are o mie de bravi cavaleri, toți înarmați până-n dinți! Chiar dacă dragonul tău o să doboare câțiva, vor rămâne destui cât să-l omoare, iar poporul meu își va pierde curajul, văzând așa o înfrângere.

— N-o să fie nici o înfrângere, Măria Ta! Pune să se facă o șa potrivită pentru grumazul lui Bernie și niște frâie, ca să nu mă dau de-a berbeleacul. Pune vrăjitorul să inventeze un fel de cușmă pe care să mi-o trag cu totul peste cap și să purifice aerul pe care-l respir, și dă-mi o mică oștire care să vină cu mine.

— O mică oștire?

— Oștenii pot să rămână pe loc, când ne apropiem de armata lotharingiană. Bernie și cu mine vom înfrunta singuri dușmanul, dar vreau să am în așteptare oșteni pe flancuri, gata să se regrupeze în spatele lui și să-i taie retragerea.

Regele Faraday spuse:

— E curată nebunie, dar am să fac așa cum spui. La urma urmei, tu măcar ai venit înapoi cu dragonul, față de toți ceilalți care-au fugit ca niște iepuri!

Au fost făcute șaua și frâiele, iar vrăjitorul a venit cu o bâzdăganie ciudată care i-a fost trasă peste cap lui Prinț Încântător.

Vrăjitorul spuse:

— Asta o să țină aerul curat. E o mască de gaze.

Dar, ca de obicei, nimeni n-a fost impresionat de cuvintele pe care le folosea vrăjitorul.

Prinț Încântător și Bernie au apărut în fața liniilor armatei lotharingiene. Lotharingienii stăteau în formație de luptă, cu vârful sulițelor ascuțite îndreptate spre dușman.

Un oarecare tremur s-a iscat totuși în rândul oștenilor,

la vederea dragonului și a călărețului din spinarea lui, cu fața ascunsă de un coif nemaivăzut, care-l făcea să pară încă și mai înspăimântător decât dihania pe care călărea!

În fond, toți lotharingienii văzuseră imagini cu dragoni, dar nici unul nu văzuse vreodată o mască de gaze – nici desenată în cărți, nici în realitate.

Dar generalul lotharingian nu și-a pierdut de tot cumpătul, ci a strigat:

— Bravii mei oșteni, nu sunt decât două lighioane una peste alta! Stați drepti și purtați-vă ca niște bărbați adevărați! Înconjurați dragonul, feriți-vă de flăcări și ciopârțiți-i coada! De durere, o va lua la fugă!

Lotharingienii și-au venit în fire și au luat poziție de luptă, așteptându-l pe dragon să înainteze. Ceea ce nu s-a întâmplat – dragonul rămânea pe loc.

Print Încântător a spus:

— I-ai auzit? Vor să-ți ciopârțească frumusețe de coadă!

— I-auzii, mama lor! a bombănit gros dragonul. Da' să-și pună pofta-n cui, că pe chestia asta chiar că-mi veniră nervii!

Dragonul își căscă fălcile imense și, cu un uruit ca de tunet, scoase un nor uriaș de gaz vălătucit și puturos, care se rostogoli peste oștirea lotharingiană, o lovi în plin și se răspândi peste tot, făcându-i pe oșteni să rupă rândurile și s-o ia la fugă, aruncându-și cât colo armele – nu-i mai interesa nimic, decât să scape de ucigător de scârboasa duhoare!

La câțiva kilometri mai în spate, gloata dezordonată a oștenilor dezarmați dădu nas în nas cu mica oștire din Poictesme – și puțini au fost cei care-au scăpat de moarte sau de prizonierat.

— Ți-o dau de soție pe frumoasa și feciorelnica mea fiică, Print Încântător, spuse regele Faraday, și, întrucât nu mai am alți copii, vei moșteni la moartea mea atât regatul

Poictesme, cât și ținutul cucerit al Lotharingiei, pe lângă regatul tatălui tău. Cât despre dragon, îl vom trata ca pe-un erou, câtă vreme va dori să rămână printre noi. I se va da cel mai strașnic fân și vom prinde câte-un animal pentru el, ori de câte ori va simți nevoia.

— I-ar plăcea și o dragoniță sau două, spuse timid Prinț Încântător.

— Și asta se poate aranja, răspunse regele, dacă învață să-și controleze într-o oarecare măsură pasiunile.

Prinț Încântător nu s-a împiedicat decât de două ori în trenă pe parcursul ceremoniei de nuntă, dar, așa cum i-a spus și lui Bernie în grajd după aceea: „Ce mai contează! În fond, zâna Deturnica ne-a făcut cel mai mare bine. Dacă n-aș fi fost așa de stângaci, n-aș fi aterizat pe grumazul tău, iar răsuflarea ta împuțită a fost aceea care-a zdrobit oastea lotharingiană... Gata, acum trebuie să mă duc la preafrumoasa mea soție.”

După cum s-a dovedit, n-a fost peste măsură de stângaci în noaptea nunții, așa că el și prințesa Laurelene au trăit fericiți până la adânci bătrâneți.

PARTEA A DOUA

DESPRE FANTEZIE

MAGIA

Într-un des-pomenit comentariu, Arthur Clarke spune că tehnologia, când e suficient de avansată, nu poate fi deosebită de magie.

Ceea ce pare destul de clar. Dacă un țăran medieval sau chiar și un negustor medieval cu un grad rezonabil de instrucție ar vedea un avion supersonic lăsând dâre albe pe cer; sau ar vedea cum se succed imaginile pe ecranul unui televizor; sau ar vedea un calculator de buzunar, ar fi mai mult decât convins că are de-a face cu o vrăjitorie dintre cele mai grozave! Ba s-ar putea să fie și destul de sigur că vrăjitoria aceea e lucrarea diavolului! Prin urmare, dacă un om din prezent (din viitorul țăranului medieval) ar fi să călătorească înapoi în timp cu un calculator de buzunar, să zicem, și le-ar arăta celor din Evul Mediu cum funcționează, foarte posibil să-l aștepte exorcizarea – eventual chiar tortura.

Întrebarea din mintea mea, însă, e dacă supoziția poate fi inversată. Să fie magia imposibil de distins de o tehnologie foarte avansată? Dacă da, atunci înseamnă că toate trucurile magicienilor din basme ar putea fi transferate în domeniul literaturii SF. La urma urmei, nu-i obligatoriu să descrii amănunțit acea tehnologie avansată (dacă ai putea să dai atâtea amănunte, ai descrie un model funcțional, pe care l-ai breveta și te-ai îmbogăți).

De pildă, copil fiind, m-a fascinat povestea lui Ali Baba și a celor patruzeci de hoți. Imaginați-vă cum e să ajungi în

fața unui perete de stâncă neclintit, să spui: „Sesam, deschide-te!“, să-l vezi cum se crapă în două și dă la iveală intrarea într-o peșteră. Asta da, magie!

Uimirea mea buimacă în fața unui asemenea lucru a continuat neștirbită și după ce ajunsesem să mă obișnuiesc cu uși care se deschideau automat, când mă apropiam de ele. Acest din urmă fenomen nu era magie; nu era decât o simplă celulă fotoelectrică, deci n-aveam nici un motiv de uimire (deși nu contest că un negustor medieval, la vederea unei asemenea uși cu deschidere automată, precis ar zice că-i magie!).

Poate că adevărata minunăție e partea cu „Sesam, deschide-te!“ În fond, o ușă care se deschide în fața oricui și oricând nu contează. Dar, dacă există un cuvânt de cod pe care să-l știi numai tu, atunci ai control asupra ușii – ai *putere*.

Prin urmare, e ușor de imaginat un computer care să nu permită deschiderea ușii, decât dacă se tastează cuvântul de cod potrivit. Într-adevăr, e foarte posibil să vină o zi când computerul va fi proiectat să reacționeze la comanda vorbită. Inevitabil, în acest caz, un glumeț va pune computerul să acționeze ușa la comanda „Sesam, deschide-te!“

Am putea merge și mai departe, supralicitând povestea. La urma urmei, în basm ușa se deschide indiferent cine dă porunca „Sesam, deschide-te!“, iar Ali Baba, tocmai fiindcă o aude întâmplător, reușește să intre în peșteră și se îmbogățește. Dacă se proiectează un computer care să reacționeze doar la tiparul particular de frecvență al sunetului vocii tale, atunci numai tu poți deschide ușa, chiar dacă toată lumea știe cuvântul de cod.

Mai departe, ce părere aveți de mama vitregă a Albei ca Zăpada, regina cea rea, care întreabă oglinda cine e cea mai frumoasă din țară și oglinda o asigură că nimeni alta decât ea? Mă rog, noi n-avem oglinzi vorbitoare, dar avem ecrane

de televizor care vorbesc, iar negustorul din Evul Mediu n-ar vedea nici o diferență.

Într-o zi, când va deveni ceva obișnuit să avem conversații în condițiile televiziunii cu circuit închis, o tânără și prea-frumoasă domniță îi va putea telefona prietenului ei, ca să-l întrebe, gânguritor: „Cine-i cea mai frumoasă din țară?” și Dumnezeu să-l apere pe prietenul în cauză, dacă imaginea lui din oglindă nu va răspunde: „Tu ești cea mai frumoasă din țară!”

Un al treilea exemplu care mie, copil fiind, mi s-a părut întotdeauna uluitor, era cel al uriașului care constată că eroul pozitiv al basmului i-a șterpelit din comorile luate drept pradă, deci trebuie să pornească după el. Uriașul încalță pe loc „cizmele de șapte poște” și pornește vijelios pe urmele lui. Indiferent cât de mare a fost avansul luat de tânărul nostru erou, putem fi siguri că-l va ajunge curând.

Cum vine treaba cu cizmele de șapte poște? De obicei, explicația dată în poveste este că uriașul poate să parcurgă o distanță de șapte poște (treizeci și trei de kilometri)²², cu fiecare pas. Poveștile nu explică niciodată cât timp îi ia uriașului ca să facă un pas, dar copiii consideră întotdeauna (eu, cel puțin, așa eram convins) că uriașul face tot atâția pași pe minut câți face un om normal.

Pasul unui om care merge fără să se grăbească măsoară puțin sub un metru. Cu alte cuvinte, atunci când unul dintre picioare se mișcă din poziția posterioară în poziția frontală, în mers normal, omul parcurge o distanță de aproape un metru. În același interval de timp, pasul cu mult mai mare al uriașului acoperă șapte poște, adică treizeci și trei de kilometri.

22. Pentru cititorii care mai țin minte că vechea „poștă”, ca unitate de măsură a lungimii, avea aproximativ douăzeci de kilometri, deci nu se potrivește cu calculele lui Asimov, trebuie precizat că, în versiunea englezească a basmelor cu acest element, e vorba de *seven-league boots* = „cizme de șapte leghe”, leghea având o lungime de aproape cinci kilometri. (n.t.)

Un om care merge în pas de plimbare se deplasează cu viteza de cinci kilometri pe oră. Mergând în același ritm, uriașul se deplasează cu o viteză de aproape patruzeci de mii de ori mai mare: cam cu o sută optzeci de mii de kilometri pe oră. Ceea ce este într-adevăr foarte repede; mult mai repede decât îmi închipuiam eu când eram copil – sau (sunt convins!) decât povestitorul care a pomenit prima oară despre cizmele de șapte poște.

Cineva echipat cu cizme de șapte poște poate să călătorească de la New York la Los Angeles în unu virgulă șase minute și poate să înconjoare lumea în treisprezece virgulă cinci minute.

Ceea ce este absolut uluitor, chiar și ca exemplu de înaltă tehnologie! Mai rapid decât orice avion al zilelor noastre și chiar mai rapid decât rachetele care-i duc pe astronautii noștri spre Lună!

De fapt, atât de extraordinar de iuți sunt cizmele de șapte poște, încât își anihilează singure scopul! Un uriaș care ar păși peste treizeci și trei de kilometri o dată, în același ritm în care pășește un om normal când se plimbă, s-ar deplasa cu o viteză cam de patru ori și jumătate mai mare decât viteza de învingere a atracției gravitaționale. Pe scurt, după primul pas făcut, uriașul s-ar trezi în atmosferă, iar după alți câțiva pași, s-ar trezi în spațiul cosmic.

Dar nimic nu ne împiedică să dezvoltăm o capacitate de deplasare cât a cizmelor de șapte poște. În fond, fantastic de rapidul uriaș nu se mișcă decât cu a șasea mia parte din viteza luminii!

Cred că am demonstrat, deci, cum se poate să nu existe nici o deosebire între magie și o tehnologie suficient de avansată – dar chiar să fie *întotdeauna* așa?

Evident că nu, fiindcă poveștile cu magie și vrăjitorie le dau adeseori oamenilor puterea de a se face invizibili, de exemplu; îi transformă pe oameni în broscoi și viceversa; sau îi dau unui om puterea de-a înțelege limba fiarelor (și să constate apoi că un cal poate avea un discurs la fel de rațional ca Socrate). Greu de crezut că asemenea lucruri s-ar afla între limitele rezonabile de capacitate ale tehnologiei, deși, dacă se arată suficient de ingenios, un scriitor de SF poate găsi un mod de-a face ca toate aceste lucruri să sune plauzibil, din punct de vedere tehnologic.

Totuși, să ne gândim puțin la acel exemplu de magie care exercită maximum de atracție când ești copil. Nu am nici cea mai mică îndoială că, dintre toate obiectele magice posibile, cel mai fabulos este lampa lui Aladin! Haideti, fiți sinceri! Chiar n-ați visat niciodată să ajungeți în posesia ei?

Închipuiți-vă cum ar fi să aveți putere absolută de control asupra unui duh – care să răspundă tuturor dorințelor dumneavoastră, oricât de absurde, cu fraza „Ascult și mă supun”; care să vă poată oferi nenumărate lăzi cu giuvaieruri, cât ai pocni din degete; care să vă poată ridica peste noapte un palat luxos și plin până la refuz cu frumoase și supuse domnițe.

Ah! Asta da, *viață!*

Acum suntem gata să punem degetul pe diferența capitală dintre magie și tehnologie, oricât de înaltă. Când asistăm la ceva prea straniu ca să putem înțelege cum se face, indiferent că e vorba de vreun progres tehnologic sau de vreun caz de magie care chiar funcționează, nu trebuie decât să întrebăm: „Care sunt limitele între care trebuie să se încadreze capacitatea de-a face acest lucru?”

Magia n-are nevoie de limite; tehnologia, da.

Astfel, duhul din lampă poate ridica un palat peste noapte sau chiar într-o clipă, iar cititorului poveștii nici prin cap nu-i

trece să întrebe: „Bine, dar de unde a luat energia necesară?” Duhul din lampă ar putea să se ducă pe planeta Jupiter, după un rarisim ou de pasăre dodo, și să fie înapoi în douăzeci de secunde – nimănui nu i-ar trece prin cap să semnaleze că, atenție! a călătorit cu o viteză mult, mult mai mare decât cea a luminii!

Mă tem că nici o tehnologie, indiferent cât de avansată, nu va reuși vreodată să contrazică legea conservării energiei; sau cea a impulsului; sau cea a momentului cinetic; sau cea a sarcinii electrice. Mă tem că nici o tehnologie, oricât de avansată, nu va putea contrazice legile termodinamicii; sau ecuațiile lui Maxwell; sau principiul nedeterminării; sau axiomele fundamentale din teoria relativității și din teoria cuantică.

Spun: „mă tem”, deoarece sunt perfect dispus să admit că nu știm încă tot ce este de știut despre Univers și că s-ar putea întâmpla să existe condiții speciale, despre care deocamdată nu știm nimic, în care vreuna dintre aceste limite sau chiar toate ar putea fi ocolite sau încălcate.

Dar chiar dacă aceste limite se vor vedea desființate, ele vor fi înlocuite cu altele, în mai mare măsură fundamentale și imposibil de încălcat. Mie mi se pare absolut inevitabil să rămână un oarecare grad de limitare.

Magia, însă, nu are limite; în aceasta constă însăși esența ei. Când un scriitor de SF spune o poveste în care magia trebuie să respecte reguli și limite (așa cum face L. Sprague de Camp, în minunata lui poveste, „The Incomplete Enchanter” – „Vrăjitorul incomplet”), atunci nu mai e magie; e vorba pur și simplu de o tehnologie foarte ieșită din comun.

„VRĂJITORIE ȘI SPADĂ“

Nu mă pretind un expert în istoria literaturii SF, cu diversele sale încrengături mai apropiate sau mai îndepărtate, dar bănuiesc că nu greșesc prea mult, dacă spun că genul „vrăjitorie și spadă“ din literatura contemporană își datorează existența imaginației lui Robert Howard și inventării personajului Conan.

În parte, succesul acestui gen de ficțiune rezidă în fascinația pe care o exercită mușchii proeminenți și incredibila forță și dârzenie ale personajului principal. Îmi închipui că aproape orice bărbat și-ar dori, măcar ocazional, să aibă niște bicepsi tari ca oțelul și să poată mânui, ca pe-un baston ușor din bambus, o spadă grea de treizeci de kilograme, cu care să-i spintece în două pe netrebnici și pe mișei! Cum ar fi să puteți pune pe fugă de unul singur cincizeci de atacatori, având o spadă într-o mână și o domniță aproape leșinată în cealaltă?

Poate părea ciudat, dar pe mine mă trec fiorii, când mă gândesc la asemenea lucruri. Am dus o viață atât de complet decadentă și incapacitatea mea de-a suspenda anumite tipuri de neîncredere rămâne atât de mare, încât nu pot să nu țin seama de mirosul pe care trebuie că-l împrăștie eroii după asemenea acte de bravură – și despre nici unul dintre ei n-am citit să fi folosit, măcar o dată, un deodorant. Conanii acestei lumi, îmi pare mie, le salvează pe fecioare de-o

soartă mai rea ca moartea, doar ca să le supună apoi la alte încercări mai rele ca moartea.

Firește, fecioarelor s-ar putea să le placă lucrurile de felul acesta, poate și domnițelor... n-am de unde ști. Nu le-am supus niciodată la o asemenea încercare.

Vechimea eroilor de poveste depășește mult epoca lui Conan – de asta puteți fi siguri. Sunt la fel de vechi ca literatura, iar cei mai consecvent populari dintre ei se remarcă prin mușchii lor și prin aproape nimic altceva. Așa cum spune Anna Russell despre Siegfried, eroul lui Richard Wagner din *Das Ring des Nibelungen* („Inelul Nibelungilor”), asemenea eroi sunt „foarte curajoși, foarte puternici, foarte chipeși și foarte, foarte proști.”

Puteți găsi asemenea eroi în aproape orice cultură umană. Sumerienii îl aveau pe Ghilgameș, grecii îl aveau pe Heracle, evreii îl aveau pe Samson, perșii îl aveau pe Rustam, irlandezii îl aveau pe Cuchulain, și așa mai departe. Fiecare asemenea erou intra în tot felul de buclucuri (normal, din moment ce până și-un copil putea să-l păcălească și să-l atragă într-o cursă!), după care trebuia să se bazeze exclusiv pe puterea lui supraomenească, pentru a scăpa cu fața curată.

A fost nevoie să apară grecii antici, ca să se inventeze ceva mai bun. În *Iliada*, eroul e Ahile, adică tot un „robot uci-gaș”. În *Odiseea*, însă, eroul este Odiseu, care, deși se pricepe destul de bine să dea cu pumnul (altfel nu și-ar fi găsit locul în nici o epopee care se respectă), mai are și *mintă*.

Există o poveste – care nu e spusă în *Iliada*, dar la care se face referire în *Odiseea* și pe care poeții de după Homer au elaborat-o mai departe – cum că, după moartea lui Ahile, s-a pus întrebarea cine dintre eroii greci merita să ia glorioasa platoșă a lui Ahile, făurită de zei. Unul dintre претенdenți a fost Ajax, întrecut în forța mușchilor numai de Ahile și, foarte probabil, și cel mai puțin inteligent dintre eroi, iar celălalt

a fost Odiseu. Un caz clasic de dilemă: puterea fizică e mai importantă sau puterea minții? Să fii vânjos sau să fii mintos?

Istoria e deosebit de bine spusă în *Metamorfozele* lui Ovidiu. Ajax se ridică în picioare, ca să-și susțină argumentele în fața adunării aheilor, și le povestește despre îndelungatele și acerbele bătălii în care el s-a dovedit o pavăză de neclintit și în care brațul lui cel puternic i-a secerat pe troieni, și despre cum a apărat el, de unul singur, într-un moment greu al războiului cu troienii, corăbiile ahee.

Când am citit-o prima oară, argumentația m-a impresionat. Ajax m-a convins. Nu vedeam cum ar putea Odiseu, un luptător cu mai puțină forță fizică, să-și susțină pretențiile la platoșă. Dar uite că Odiseu cel înțelept s-a ridicat și-a demolat complet argumentele lui Ajax. Soarta războiului n-o hotărăște doar forța brutală a adversarilor și simpla ciocnire a săbiilor de scuturi, ci în primul rând strategia... politica de acțiune... gândirea. L-am aplaudat pe Odiseu; grecii au făcut la fel și el s-a ales cu platoșa. Înnebunit de necaz, bietul Ajax și-a pus capăt zilelor.

Există un pasaj emoționant în *Odiseea*, care servește de post-scriptum. Odiseu face o călătorie în lumea morților, unde își vede rudele și prietenii duși dintre cei vii – printre care pe propria mamă și pe Ahile. Ajax este și el acolo; dar, când Odiseu se apropie de eroul mort, cu vorbe prietenoase, Ajax se îndepărtează în tăcere. Chiar și după moarte, nu poate să ierte.

Și în alte culturi apare, ocazional, motivul forței fizice învinse de cea a minții. Una dintre marile povești pe această temă este cea a lui David și Goliat: omulețul care-l învinge pe uriaș printr-o alegere isteată a armelor. Renard Vulpoiul îi păcălește pe lupii, urșii și leii amenințători din basmele medievale cu animale; la fel face și iepurele din poveștile populare americane.

În această confruntare dintre forța mușchilor și puterea minții, auditoriul nu se simte însă niciodată foarte în largul lui, când victoria aparține istețimii. Mulțimea îi aclamă cu entuziasm pe deloc complicații Lanceloți și Rolanzi ai acestei lumi, dar învingătorii deștepți sunt adesea întâmpinați cu un oarecare grad de rezervă și suspiciune. În multe legende de după epoca homerică, Odiseu este reprezentat ca un intrigant fără scrupule și laș în fața provocărilor fizice. Istetețimea vulpească sau iepurească este de obicei reprezentată ca întemeindu-se pe minciună și pe necinste.

În legende, despre personajul inteligent se sugerează adeseori că este atât de deștept, încât poate controla, prin gradul lui superior de cunoaștere și de înțelepciune, anumite aspecte ale universului. Este fie un magician, fie un vrăjitor. Ocazional, apar magicieni care se află de partea binelui și îl ajută pe eroul vânos, așa cum îl slujește Merlin pe Regele Arthur. Uneori, chiar ei sunt eroii – ca Vainamonen, de pildă, în legendele finlandeze.

Foarte adesea, însă, magicianul este răul din poveste, care-l amenință pe eroul cel bun cu farmece viclene și care luptă de la adăpostul zidului protector reprezentat de puterile sale. Bietul nostru erou pozitiv, care se bate fără ocolișuri, cu simple și oneste lovituri de spadă, trebuie să ajungă cumva și să-l distrugă pe lașul și necinstitul magician.

În mod evident, cititorii sunt chemați să considere, pe de o parte, că e un lucru nobil și admirabil ca eroul pozitiv să-și măsoare forța fizică supraumană cu biceșnicia dușmanilor lui, iar pe de alta, să considere că e ceva perfid în ideea ca un magician să-și folosească propria inteligență supraumană împotriva neghiobiei dușmanilor lui.

Această judecată cu două măsuri diferite devine foarte evidentă în literatura fantastică de aventuri (genul așa-zis „de vrăjitorie și spadă”), unde eroul cu spada (forța fizică) e pus să-l înfrunte pe vrăjitorul cel mișel (inteligența) și de

fiecare dată iese învingător. Mai mult decât atât, convenția implicită este că forța fizică se află întotdeauna de partea bunătății și a frumuseții (o axiomă care, în viața reală, e mai mult decât îndoielnică), ceea ce seamănă perfect cu convenția din westernuri, unde orice înfruntare îi dă câștig de cauză personajului capabil să-și scoată cel mai repede pistolul și să tragă cel mai bine la țintă. Se înțelege apoi de la sine că neprihănitul și modestul erou pozitiv este și cel mai iute și mai ager pistolar – o afirmație care indubitabil nu poate fi altceva decât o variantă de idealism iluzoriu, imposibil de justificat cu argumente realiste.

Literatura SF, în perioada ei de început, cădea adeseori în capcana acestui clișeu al „răului deștept”. Gândiți-vă la toți acei savanți nebuni care populau povestirile publicate în primul deceniu de existență al revistelor SF – ca să nu mai vorbim de benzile desenate și de filmele care s-au tot făcut de atunci încolo! Gândiți-vă la toți acei Flash Gordoni care și-au încordat atât mușchii de oțel, cât și neghiobia, împotriva inteligenței drăcești a nemiloșilor Ming – și i-au învins de fiecare dată!

Nu spun că n-ar avea și un aspect care-mi place. Cel mai mult mă încântă atunci când are și-o fărâmă de umor, cum s-a întâmplat în cazul miniserialului de televiziune *Wizards and Warriors* („Vrăjitori și luptători”). Totuși, realitatea e că, în istoria de până acum a mamiferelor mari prădătoare, ființa umană și-a impus suveranitatea grație inteligenței care a învins forța fizică, iar fantezia eroică vrea să inverseze decizia și să dea câștig de cauză leilor și elefanților. (Dacă dezaprobați – ca mine – ceea ce fac ființele umane Pământului pe care trăim, probabil vă doriți ca leii și elefanții să fi avut câștig de cauză, dar eu nu spun că inteligența se confundă cu binele, ci, pur și simplu, că a ieșit victorioasă.)

Literatura SF din zilele noastre are, ca una dintre caracteristicile care o deosebesc de alte genuri de ficțiune, o tendință

În favoarea deificării rațiunii. Savanții sunt uneori eroi pozitivi, iar inteligența este foarte adesea arma ce se cere folosită, chiar și de către personaje care nu sunt oameni de știință, pentru a rezolva problemele ridicate. În propriile mele romane, nu recurg aproape niciodată la violență, iar când o fac, nu reprezintă niciodată mijlocul prin care se soluționează situația de criză. În poveștile mele, situația este una de tip „rațiune contra rațiune”, cea superioară ieșind învingătoare. (Iar uneori nu e totalmente clar că mintea superioară ar reprezenta cauza Binelui și a Dreptății, fiindcă am incomodul sentiment că Dreptatea nu triumfă chiar întotdeauna... și că nici măcar nu e întotdeauna clar cum trebuie s-o definim.)

Definiția „literaturii SF bune” s-ar cuveni, așadar, să cuprindă și tendința spre a face ca problemele să fie rezolvate cu ajutorul minții – specialitatea umană –, mai degrabă decât prin forță oarbă.

Nu toată literatura fantastic-eroică adoptă atitudinea contrară. În *Stăpânul inelelor*, Tolkien glorifică inteligența. Cu toate acestea, eu consider că povestea reprezentativă a genului „vrăjitorie și spadă” este anti-SF; însuși opusul genului SF. Exact din acest motiv este improbabil să găsiți vreodată așa ceva în *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine* („Revista de SF a lui Isaac Asimov”) – cu excepția cazului în care denotă particularități extraordinare.²³

23. *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine (IASFM)* a debutat în anul 1977 la editura Davis Publication, avându-l ca redactor-șef pe George H. Scithers și ca director editorial pe Isaac Asimov. Timp de 15 ani, până la moartea sa din aprilie 1992, Asimov s-a ocupat de revista care-i purta numele cu aceeași pasiune și seriozitate cu care își scria romanele, multe dintre povestirile și articolele cuprinse în acest volum apărând în *IASFM*. Din octombrie 1992, *IASFM* și-a schimbat proprietarii, devenind una dintre publicațiile editurii Dell Magazines – ocazie cu care și-a modificat puțin și denumirea, în *Asimov's Science Fiction Magazine*, sub care continuă să apară și azi, cu frecvență lunară. (n.t.)

ÎN LEGĂTURĂ CU TOLKIEN

În introducerea pe care am scris-o la primul volum al seriei *Isaac's Universe* („Universul lui Isaac”), am pomenit în treacăt că, atunci când am inventat un univers cu mai multe forme de inteligență, care să servească drept cadru pentru aceste povestiri, am fost influențat de povestirile lui E.E. Smith din seria *Galactic Patrol* („Patrula galactică”).

Perfect adevărat, dar... m-am mai gândit de atunci la acest lucru și mi-am dat seama că a existat și o a doua influență, mult mai puternică decât prima. Chiar așa, mi-am zis, oare de ce mi-a venit în minte *Galactic Patrol*, și nu *Lord of the Rings* („Stăpânul inelelor”)?!

De fapt, nu-i nici un mister: *Patrula galactică* era literatură SF, în timp ce *Stăpânul inelelor* era literatură pur fantastică... și când încercam să imaginez un cadru pentru *Universul lui Isaac*, modul meu de gândire era „calibrat” în dimensiunile primului gen.

Bun, hai să mă desprind acum de „calibrul SF” și să mă gândesc la *Stăpânul inelelor*.

Autorul se numește John Ronald Reuel Tolkien (1892–1973), dar și-a semnat toate cărțile ca J. R. R. Tolkien. S-a născut în Africa de Sud, dar a trăit în Marea Britanie, ca profesor la Oxford, la catedra de limbă și cultură anglo-saxonă.

În 1937, Tolkien a publicat o carte pentru copii, intitulată *The Hobbit* („Hobbitul”), care n-a fost, după părerea mea, o

reușită în toată puterea cuvântului. Tolkien încă bâjbâia, având tendința să-și trateze cititorii puțin cam distant, cu un soi de rezervă născută mai curând din timiditate, decât din orgoliu.

Dar această notă se făcea tot mai puțin simțită, pe măsură ce povestea înainta, iar Tolkien s-a lăsat și el prins de firul istorisirii. Eroul principal este Bilbo Baggins, hobbitul din titlu: o creatură umanoidă cam cât jumătate dintr-un om. În poveste e vorba despre un grup de pitici plecați în căutarea unei comori; deși comoara le aparținuse lor altădată, acum era păzită de un dragon malefic. Baggins îi însoțește pe pitici trimis de Gandalf (un vrăjitor a cărui primă apariție e mai degrabă în rol de iluzionist).

Baggins pleacă la drum, dar deloc cu tragere de inimă, fiindcă e speriat de moarte. Pe măsură ce povestea înaintază, devine însă din ce în ce mai curajos (într-un mod foarte convingător), iar în scenele de final s-a transformat vizibil în personajul dominant: dă dovadă de mult mai mult discernământ, de mai multă inițiativă și de mai mult eroism decât celelalte personaje ale cărții.

În anii 1950, Tolkien a hotărât să dezvolte povestea *Hobbitului* și să scrie o continuare lungă, în trei volume, destinată mai degrabă adulților, decât copiilor. Bilbo își face apariția chiar de la început și atmosfera e aproape aceeași ca în *Hobbitul*, dar noua misiune trece pe umerii nepotului lui Bilbo, hobbitul Frodo, care este eroul *Stăpânului inelelor* – iar de aici încolo, atmosfera se schimbă, intriga se complică și povestea devine cu desăvârșire captivantă!

În centrul acțiunii se află un inel, peste care Bilbo a dat întâmplător în cursul poveștii *Hobbitul*, și care acum se dovedește a fi însăși cheia puterii universale.

Povestea devine o epopee a luptei dintre bine și rău. Binele este reprezentat de Frodo împreună cu prietenii lui și de mentorul lui Frodo, Gandalf, portretizat acum ca aproape

atotputernic, ba chiar, până la urmă, ca o figură cvasimesianică. Răul este reprezentat de satanicul personaj Sauron, căruia nu-i mai lipsește decât inelul, pentru a-și instaura, în mod absolut și permanent, puterea deja înspăimântător de mare. Misiunea eroilor noștri, în special a lui Frodo, constă în a face tot posibilul ca inelul să fie distrus – iar pentru aceasta trebuie să întreprindă o călătorie groaznic de periculoasă.

Forțele binelui înving până la urmă, dar dificultățile sunt atât de mari, și măiestria autorului atât de fabuloasă, încât, chiar și după lecturi repetate, cartea reușește să te țină cu sufletul la gură. (Eu am citit *Stăpânul inelelor* de cinci ori.)

Te întrebi ce-o fi fost în mintea lui Tolkien. De fapt, mie nu-mi place să încerc să ghicesc gândurile și motivațiile unui scriitor. Știu, din propria-mi experiență, că analiștii dibaci pot să găsească într-un roman mult mai multe lucruri decât credea însuși autorul că a scris acolo. (Da, mă număr și eu printre victimele unor asemenea analiști, dar mai știu și că, oricât de vehement aș nega că am vrut să spun una sau alta, nu pot ști întotdeauna cum îmi funcționează subconștientul.)

La fel se spune și despre Tolkien, că ar fi dezmințit orice fel de paralelă între saga scrisă de el și evenimentele prezentului; și că a negat orice sugestie de simbolism chinuit al diverselor lucruri din romanele sale... dar eu: nu-l cred.

Mie mi se pare limpede ca lumina zilei că Tolkien, între *Hobbitul* și *Stăpânul inelelor*, a trăit acea dramatică perioadă, de-ți stă inima în loc când te gândești, în care Adolf Hitler și germanii lui au preluat controlul asupra continentului european într-un răstimp de numai zece luni, iar Marea Britanie s-a trezit în fața unui inamic copleșitor, fără nici un aliat pe care să poată conta.

Dacă nici asta nu seamănă cu înfruntarea dintre Frodo și Sauron, atunci chiar că nu mai am ce spune! Iar învingător a fost Frodo...

Încă un lucru. Ce era cu acel inel atotputernic, pe care toți voiau să-l aibă și se luptau pentru el? Era un inel blestemat, care punea stăpânire pe posesorul lui și-l împingea inexorabil, pe neștiute și pe nesimțite, să devină rău. Până și Frodo, spre final, a fost afectat de influența inelului și aproape că și-a ratat misiunea, din cauza lui. Evident, inelul era un lucru de care se temeau toți, dar dorindu-și pervers să-l aibă; un lucru pe care, din clipa în care-l aveai, nu-i mai puteai da drumul.

Ce simbolizează asta?

Răspunsul mi s-a dezvăluit (și încă un răspuns perfect, evident, din momentul în care l-am aflat!) printr-o remarcă făcută de draga mea soție, Janet.

Sauron domnește peste o țară numită Mordor – un ținut cumplit de sterp, unde nu crește nimic, unde totul a fost distrus de răutatea lui Sauron și în care Frodo trebuie să pătrundă ca să-și îndeplinească misiunea. Țara Mordor e descrisă ca un loc terifiant.

Ei bine, într-o zi, Janet și cu mine mergeam cu mașina pe autostrada care ocolește orașul New Jersey și am trecut pe lângă o porțiune de teren cedată rafinăriilor de petrol. Era un ținut cumplit de sterp, unde nu creștea nimic, presărat peste tot cu acele structuri urâte din țevi și conducte de care nu se poate lipsi nici o rafinărie. În vârful coșurilor înalte de fum ardeau gazele eșapate, iar aerul mirosea greu a petrol.

Janet s-a uitat lung la locurile acelea, cu o privire tulburată, și am auzit-o spunând:

— Uite-acolo, parcă-i în Mordor!

Bineînțeles că așa era. Și tot asta trebuie să fi fost și în mintea lui Tolkien. Inelul simboliza tehnologia industrială, care a dezrădăcinat vegetația și a înlocuit-o cu structuri urâte, învăluite în nori de fum greu, cu miros de chimicale.

Dar tehnologia înseamnă putere și, cu toate că a distrus

mediul natural și până la urmă va distruge întreg Pământul, nici unul dintre cei care au creat-o n-a îndrăznit să renunțe la ea – sau măcar să-și dorească acest lucru. Nimeni nu poate tăgădui, de exemplu, că automobilele Americii poluează și îmbâcsesc atmosfera și că ucid nenumărați oameni, îmbolnăvind-i de plămâni. Și totuși, poate crede cineva că americanii vor renunța de bunăvoie la automobilele lor sau măcar să le folosească mai rar?! Nu, inelul tehnologiei îi ține strâns sub puterea lui și nu vor renunța la el, nici de-ar fi să-și dea duhul, sufocați de poluare!

(A nu se înțelege că așa fi în totalitate de acord cu viziunea lui Tolkien asupra tehnologiei. Eu nu sunt un profesor de la Oxford, învățat cu plăcerile tihnite ale unui englez din clasa superioară, într-o epocă preindustrială. Știu prea bine că oamenii, în majoritatea lor – inclusiv eu și-ai mei –, își datorează confortul actual progresului din tehnologie, și nu vreau să renunț la el doar pentru ca englezii din vârful societății să-și poată înlocui mașinile cu servitori umani. Nu vreau să fiu un servitor! Deși recunosc pericolele tehnologiei, vreau ca aceste pericole să fie înlăturate în paralel cu păstrarea avantajelor.)

Acum vine întrebarea crucială: ce legătură au toate astea cu *Universul lui Isaac*?

Stăpânul inelurilor își are cadrul pe un Pământ mitologic, a cărui geografie e de nerecunoscut. Există ființe umane, despre care se sugerează foarte pregnant că ar fi pe cale să stăpânească lumea și că, destul de curând, „Pământul de Mijloc” (lumea lui Tolkien) va deveni Pământul pe care trăim noi acum.

Pe lângă ființe umane, mai există însă și o mare varietate de alte creaturi. Sunt elfii, mai frumoși și mai inteligenți decât ființele umane și practic nemuritori. Elfii sunt creaturi ale minunatelor păduri, care s-ar putea să reprezinte, pentru

Tolkien, grupul claselor superioare britanice din era preindustrială.

Mai sunt gnomi puternici și cu viață lungă; enți care sunt practic personificări ale pădurii; vrăjitori ca Gandalf și, firește, hobbiți, care îi reprezintă evident pe inofensivii și domolii fermieri ai vremurilor preindustriale.

De partea răului sunt orcii, care în *Hobbitul* se numeau gnomi²⁴ și care, cel puțin pentru mine, sunt reprezentanții noii clase de lucrători industriali, văzuți prin ochii dezaprobatori ai lui Tolkien, aflat în pătura superioară a societății. În *Hobbitul*, trollii vorbesc cu cel mai proverbial accent cockney, dar Tolkien a abandonat curând ideea, considerând că e o reprezentare prea generalizantă.

Mai apar și creaturi individuale ce par să existe prin ele însele. De partea binelui îl avem pe Tom Bombadil, care reprezintă natura; de partea răului, pe monstruosul păianjen Shelob, care reprezintă, poate, superputernicele conglomerate multinaționale ce-au ajuns să domine economia lumii.

De partea răului sunt lupi uriași, iar de parte a binelui, vulturi și un urs cu însușiri supranaturale.

Iar mai presus de orice este Gollum, care pare să fie un hobbit pervertit de lunga posesie a inelului și cea mai ambiguă creatură din toată povestea. În el se duce permanent bătălia dintre bine și rău; și, cu toate că este personajul cel mai slab și cel mai neajutorat din saga lui Tolkien, reușește, din unele puncte de vedere, să realizeze cel mai mult. Practic, el este acela care, fără să vrea, aduce povestea la un final satisfăcător. Întotdeauna l-am simpatizat pe Gollum și l-am

24. *Goblins*, în original. Relativ recenta traducere în românește a *Hobbitului* a folosit echivalentul „pitici” pentru *dwarfs* și „gnomi” pentru *goblins*. În traducerea românească a trilogiei *Stăpânul inelelor*, apărută la câteva luni după *Hobbitul*, s-a optat pentru „gnomi” ca echivalent al cuvântului „dwarfs”, iar foștii *goblins*, deveniți *orcs*, au fost traduși prin „orci”. (n.t.)

considerat mai degrabă o victimă a păcatelor altora, decât o ființă păcătoasă.

Acest amestec de creaturi inteligente, cu o diversitate tipologică atât de mare, conferă *Stăpânului inelelor* neînchipuit de multă forță și varietate, și nu se poate să nu-mi fi fost în minte, atunci când am imaginat un univers cu tipuri diferite de creaturi inteligente.

ÎN VREMURI DE DEMULT

Există câteva cuvinte care duhnesc de romantism, unul dintre ele fiind „cavaler” – *knight*. Originea lui este însă mai degrabă modestă. Vine din anglo-saxonul *cniht*, care însemna „paj” sau „însoțitor”, adică un servitor care-și urma peste tot stăpânul și se îngrijea de trebuințele lui. Omonimul din germană, *Knecht*, continuă și azi să însemne „servitor”.

Desigur, dacă vorbim despre un rege, slujitorii lui erau adesea luptători, iar în epoca medievală aceasta însemna cineva care-și putea permite să aibă un cal și o armură, iar ea semnifica, mai departe, că era un aristocrat.

În alte limbi, accentul se pune pe cal, mai degrabă decât pe ideea servirii cuiva. În vremurile vechi, a călări pe un cal era cel mai sigur semn de noblete (un armăsar, firește, nu un cal de înhămat la plug!), la fel cum astăzi, a sta la volanul unui Cadillac sau al unui Mercedes (nu al unui Chevrolet sau al unui Volkswagen) înseamnă cam același lucru.

În latina literară, cal se spunea *equus*, dar în jargonul soldaților se folosea cuvântul *caballus* (echivalent cu „bidiviu” sau „mârtoagă”), acest din urmă termen ajungând să fie utilizat cu sensul de „cal de luptă”. În spaniolă, *caballus* s-a transformat în *caballo*, în italiană a devenit *cavallo*, iar în franceză, *cheval*.

Drept urmare, călărețul era *caballarius* în latină, *caballero* în spaniolă, *cavaliere* în italiană și *chevalier* în franceză, toate

constituind echivalentul cuvântului *knight* din engleză. Dacă vrem să ne referim la întregul corp de cavaleri, am putea vorbi despre „knighthood” – „calitatea de cavaler” în Anglia, dar se obișnuiește mai mult să se apeleze la echivalentul din franceză (franceza normandă, cel puțin, a fost limba aristocrației engleze între secolul al doisprezecelea și al cincisprezecelea), adică „chivalry” – „cavalerism”. A te purta ca un cavaler – adică a avea maniere de curtean, în loc de a adopta comportamentul grosolan al neobrăzaților țărani deveniți slugi și valeți – este echivalent cu a te arăta „chivalrous” – „cavaleresc”.

În fapt însă, romantica strălucire care-i face pe cavaleri să pară atât de grozavi este cu desăvârșire o ficțiune. În realitate, încrezuții cavaleri, cu caii și cu armurile lor cu tot, se arătau trufași și nesuferiți, mai ales față de oamenii neînarmați și pedestri. În engleză, mai avem un cuvânt pe aceeași temă: „cavalier” (folosit de obicei cu referire la necugetații și trufașii regaliști care l-au susținut pe Carol I al Angliei) – și nu trebuie să vă mai amintesc ce înseamnă „cavalier treatment”.²⁵

Apropo, cu câteva rânduri mai-nainte am folosit cuvântul „knave”, care înseamnă „paj” sau „valet”, iar omonimul din germană, *Knabe*, continuă și azi să însemne „băiat”. Precum vedeți, „knave” și „knight”, care acum sunt considerate antonime, însemnau exact același lucru la început. (Că tot veni vorba, corespondentul din germană pentru „knight” este *Ritter*, care înseamnă „călăreț”).

Încă din anul 2000 î.Hr., nobilii nu luptau pe jos, așa cum era forțată s-o facă plebea alcătuită din țărani. Ori de câte ori se putea, eroii lui Homer luptau în care, iar aristocrații greci și romani făceau parte din „cavalerie” (echivalentul latin al armatei călare din franceză/engleză).

25. *Cavalier* are trei sensuri în limba engleză: regalist (cu referire la nobilii care l-au susținut pe Carol I al Angliei); cavaler sau cavalerist; și persoană care-i tratează de sus pe ceilalți și căreia nu-i pasă decât de propriile donnțe. *Cavalier treatment* echivalează cu „impolitețe arogantă”. (n.t.)

Cu toate acestea, până la sfârșitul Antichității, cavaleria n-a avut niciodată vreun alt rol decât cel de susținere. Luptătorii călare erau importanți în primul rând fiindcă se deplasau mai repede. Puteau să-l spioneze pe inamic și puteau să urmărească o armată dușmană deja dezmembrată și pusă pe fugă. Dar bătălia efectivă era dusă de „infanteria” stabilă și disciplinată: rândurile de hopliți ale grecilor, falangele macedonene, legiunile romane. (Cuvântul „infanterie” e înrudit cu „infant”, adică un alt cuvânt care înseamnă „băiat”. Termenul în sine ne dă o idee despre disprețul cu care îl priveau aristocrații pe soldatul pedestraș.)

Rolul cavaleriei s-a schimbat o dată cu inventarea scărilor de șa metalice, de către nomazii Asiei Centrale, cândva pe la începutul erei creștine. Ce mult a putut să conteze! Fără o șa cu scări potrivite, călărețul se bălângănea nesigur pe cal, iar dacă folosea prea imprudent sulița, putea fi tras sau împins cu ușurință să cadă de pe cal. În aceste condiții, călăreții erau mai în siguranță dacă se foloseau de arcuri cu săgeți – așa cum făcea cavaleria partă. Având o șa cu scări bune, pe de altă parte, cavaleristul își putea ancora solid picioarele, plasând astfel întreaga greutate, a lui și a calului, în spatele suliței. Nici un pedestraș din acele vremuri nu-i mai putea face față în acest fel.

Fugind din fața hunilor în secolul al patrulea, goții au reușit cumva să împrumute de la năvălitori noul tip de șa, iar în anul 378, călăreții goți au dezmembrat legiunile romane în bătălia de la Adrianopol. Armata călare și-a adjudecat atunci supremația pentru următoarea perioadă de o mie de ani și așa a început era cavalerilor.

Dar, oricât de idealizați și de eroici au fost cavalerii în literatură, în viața reală se arătau cruzi, despotici și feroce, în modul cum se purtau cu clasele inferioare, iar când în sfârșit au fost făcuți de rușine, toți ne-am bucurat și am aplaudat!

Fiindcă a venit și vremea când clasele de jos au învățat

să le țină piept călăreților, nelăsându-i să se apropie și străpungându-i cu sulitele. Inferiorii pedestrași au fost mult ajutați, în aceasta, de inevitabilul apanaj al nobilimii arogante: indestructibila prostie. Burgherii flamanzi au învățat cum să folosească sulita lungă în rând ordonat (renașterea falangei macedonene) și i-au măcelărit pe călăreții francezi în bătălia de la Courtrai, în anul 1302. Arcașii englezi i-au masacrat de la distanță pe călăreții francezi, în bătăliile de la Crécy (1346), de la Poitiers (1356), de la Agincourt (1415) și de la Ville-neuve (1420). Lăncierii elvețieni au făcut una cu pământul cavaleria burgundă în 1477, când praful de pușcă își intrase deja în drepturi, iar supremația cavalerilor a luat sfârșit.

Dar încă de mai amintim de ea într-o scânteietoare aură de romantism și, în primul rând, prin legenda lui Arthur – poveștile despre Regele Arthur al Britaniei și despre Cavalerii Mesei Rotunde. De fapt, ori de câte ori pomenim de „cavaleri”, ne gândim la acele povești și, mai întâi de toate, la Sir Lancelot.

Legenda lui Arthur a început cu Geoffrey de Monmouth, care, în 1136, scria *History of British Kings* („Istoria regilor britanici”), în care vorbea despre Uther Pendragon, despre fiul acestuia, Arthur, și despre înzestratul lor vrăjitor, Merlin. Nu e istorie, ci mit și legendă, dar i-a fascinat pe cititori – care și atunci, la fel ca astăzi, preferă ca istoria să facă apel la superstițiile și patriotismul lor, mai degrabă decât la pasiunea abstractă și lucidă pentru adevăr. Dacă vă interesează o repovestire modernă a legendelor lui Geoffrey, citiți *The High Kings* („Regii supremi”), de Joy Chant (1983).

Cam prin 1170, un poet francez, Chrétien de Troyes, a luat istoria lui Geoffrey și i-a adăugat o poveste de dragoste simplă. El a fost primul care a inventat pasiunea adulterină dintre Lancelot și Guinevere, precum și mistica istorie a căutării Sfântului Graal. Chrétien, neavând pretenția că reproduce nici măcar umbra adevărului istoric, poveștile lui au fost încă și mai populare decât cele ale lui Geoffrey.

Sir Thomas Malory a adunat fragmentele rătăcite ale legendei lui Arthur în cartea *Morte d'Arthur* („Moartea lui Arthur”) și versiunea lui, publicată în 1485, este cea pe care o cunoaștem cel mai bine astăzi.

Legenda n-a murit niciodată și a fost spusă din nou în fiecare secol. În epoca modernă, îi avem pe Lord Alfred Tennyson, cu ale sale *Idylls of the King* („Idilele regelui”) (1859); pe Mark Twain, cu *A Connecticut Yankee at King Arthur's Court* („Un yankeu la Curtea regelui Arthur”) (1889); și pe T. H. White, cu *Once and Future King* („Rege odată și pentru viitor”) (1958). Din ultima s-a inspirat musicalul *Camelot*. Cea mai recentă apariție este cartea lui Marion Zimmer Bradley, *The Mists of Avalon* („Cețurile Avalonului”) (1982).

Legenda lui Arthur nu e altceva decât simplă fantezie, populată cu vrăjitori și vrăjitoare, plină de farmece și de rituri magice! Cei care au încercat să elimine fantezia și să prezinte legenda de o manieră realistă nu s-au bucurat de atâta succes. Mie, unul, de pildă. Tennyson mi s-a părut sălcu și plicticos. Twain introduce motivul literar al călătoriei în timp, care garantează amuzamentul inevitabil al anacronismelor, dar, transformându-l pe Merlin într-un simplu șarlatan care păcălește lumea cu baliverne, diminuează mult din interesul poveștii.

White, pe de altă parte, mai ales în *The Sword in the Stone* („Sabia din piatră”) (1939), care este primul volum al tetralogiei, chiar amplifică fantezia, iar versiunea lui se ridică mult deasupra celei scrise de Malory, tocmai din acest motiv (după părerea mea). Același lucru poate fi spus despre minuțiosul tur de forță al lui Bradley.

Deloc surprinzător, așadar, că literatura fantastică modernă se întoarce din când în când spre romantismul cavaleresc și, în particular, se apleacă asupra unor aspecte ale legendei lui Arthur și-și încearcă puterile cu ele.

URIAȘII DE PE PĂMÂNT

Uriașii sunt un element atât de des întâlnit în fanteziile, miturile și legendele tuturor popoarelor, încât nu putem să nu ne întrebăm de unde s-a născut ideea. Până și Biblia vine să spună ceva pe această temă: „În vremea aceea s-au ivit pe pământ uriași” (Facerea 6:4).

Cu siguranță că există uriași pe pământ și în vremurile *acestea*. Balena albastră din apele Antarcticii nu este doar cel mai mare animal care trăiește astăzi, ci, probabil, și cel mai mare animal care-a trăit vreodată. Arborii de sequoia de pe coasta Pacificului nu sunt doar cele mai mari și mai înalte plante care viețuiesc pe lume astăzi, ci, probabil, și cele mai mari plante care-au existat vreodată.

În vechime, oamenii trăiau în comunități izolate, rareori călătorind la distanțe mai lungi de câțiva kilometri de casă, iar poveștile despre animalele mari din ținuturi străine probabil că nu-și pierdeau deloc din dimensiuni, în timp ce erau depă-nate. Pe măsură ce poveștile treceau din gură-n gură, indubitabil că deveneau tot mai dramatice. Astfel, balenele au devenit biblicii „Leviatani”, iar hipopotamii, biblicele „fiare mari”, iar în poveștile rabinilor din Evul Mediu, atât Leviatanii, cât și fiarele mari s-au transformat în monștri cu adevărat „cât muntele”.

Dar uriașii nu-i neapărat nevoie să fie doar exagerări ale unor adevăruri îndepărtate. Pot fi și rezultatul rațiunii. În

perioada de geneză a miturilor, era firesc să presupui că forțele naturii reprezentau manifestări ale unor ființe vii. Vântul era răsuflarea zeilor; furtunile erau rezultatul mâniei lor, iar fulgerele și trăsnetele, artileria cu care bombardau pământul. Vulcanii răsăreau din preaplinele cuptoare de fierărie ale zeilor de sub pământ, iar cutremurele apăreau atunci când aceștia se răsuceau în somn – sau în lanțuri. Natural că, pentru viețuitoarele din acea vreme (de tip umanoid, din cât se pare), zeii trebuie să fie de-o mărime și de-o forță colosale, ca să poată produce asemenea efecte. Logic, nu-i așa?

Și tot atunci, în vremurile de demult, se întâmpla uneori ca o civilizație așezată să decadă, să-și piardă direcția și să fie călcată în picioare de o hoardă de războinici mai primitivi, dar mai viguroși. Ni-i putem imagina pe acești războinici minunându-se de lucrările civilizației cucerite: masivele ziduri de protecție din jurul orașelor, templele sau alte structuri grandioase, și așa mai departe.

Neștiind nimic despre tehnologia avansată a civilizației pe care au cucerit-o, nu puteau înțelege cum au fost făcute aceste structuri. Ei, unii, n-ar fi reușit să le ridice, deci li se părea ridicol să presupună că poporul inferior pe care l-au copleșit ar fi fost capabil de asemenea lucruri. Ipoteza logică era că doar o rasă de uriași ar fi putut să le facă.

Barbarii dorienii care au doborât regatele miceniene ale Greciei antice au remarcat zidurile groase, din bucăți mari din piatră, ale orașului Micene, și au presupus că fuseseră clădite de uriașii denumiți „ciclopi”. Și în ziua de azi, când vorbim despre ziduri clădite din bucăți de piatră nefasonată, care rămân în picioare mulțumită greutateii proprii, mai degrabă decât ținute de un liant, spunem că sunt „pereți ciclopici”.

Și nu doar naivii noștri strămoși din vechime credeau așa ceva. Unii oameni din ziua de azi, studiind piramidele din Egipt și convinși fiind că egiptenii antici n-ar fi putut să le

edifice, fantazează și ei, lansându-și propria versiune despre „uriași și semizei”. În naivitatea lor, ei sugerează că niște astronauți veniți din spațiul cosmic au fost cei care au construit piramidele. (Eu, unul, n-am nici cea mai vagă idee ce i-ar fi putut determina pe niște astronauți extraterestri, cu tehnologii capabile de zbor interstelar, să se apuce să construiască niște mormane uriașe de pietre, în loc să ridice structuri din oțel și beton!)

Noi, oamenii de azi, avem avantajul de a ști că într-adevăr au existat uriași în trecut – în trecutul foarte, foarte îndepărtat. Pentru o perioadă de o sută de milioane de ani, Pământul s-a zguduit sub labela unor reptile uriașe. Brahiozaurul a fost cel mai masiv și mai voluminos animal de uscat care a trăit vreodată, iar tiranozaurul, cel mai de temut carnivor. Au mai fost și pteranozaurii, niște reptile zburătoare care, în anumite cazuri, ajungeau chiar și la dimensiunile unui avion din prezent.

Nu cumva „memoria genetică” a fost aceea care a implantat în mintea omului ideea uriașilor și a monștrilor, pornind de la aceste reptile care au dispărut, toate, cu aproximativ șaizeci de milioane de ani înainte de apariția primului hominid primitiv? De exemplu, oare dragonii și balaurii din atâtea și atâtea mituri nu sunt, cumva, reprezentări ale foarte realilor pteranozauri? Puțin probabil. E mult mai rațional să presupunem că, inițial, dragonii au fost o reprezentare a șerpilor gigantiști: pitoni și anaconde care chiar există în realitate. Li s-au adăugat aripi pur și simplu, fiindcă așa se proceda în mod obișnuit, pentru a exprima lupteala în deplasare (gândiți-vă la caii înaripați, cum ar fi Pegas), iar flăcările pe care le scoteau pe gură sunt o formă de redare a veninului împrăștiat de anumiți șerpi din anumite specii.

Firește, dacă o creatură dispărută de pe Pământ n-a dispărut de prea multă vreme, s-ar putea să fie tocmai potrivită.

Pasărea-elefant (aepyornis) din Madagascar încă mai supraviețuia în Evul Mediu. Cântărea cam o jumătate de tonă și era cea mai mare pasăre care a existat vreodată. Trebuie să fi fost, mai mult ca sigur, cea care a inspirat monstrul înari-pat denumit „pasărea Roc“, pe care o întâlnește Sindbad în *1001 de nopți*.

Desigur, chiar și creaturi pe care ființele umane nu le-au întâlnit niciodată în viață își lasă oasele în urmă – fosilizate în măsură mai mică sau mai mare. Abia în secolul al XIX-lea s-a dat o interpretare corectă a acestor rămășițe fosilizate – ceea ce nu înseamnă că n-ar fi fost găsite și greșit interpretate în secolele anterioare.

În era preistorică, de pildă, pe insulele din Mediterana existau elefanți și hipopotami pitici. Dar până și un elefant-pigmeu are un craniu mare, iar câteva asemenea cranii au fost dezgropate în Sicilia după intrarea în era istorică. Nimic mai firesc decât să fie luate drept rămășițe ale unor giganți umanoizi. Cavitățile nazale arăta ca și cum în locul acela s-ar fi aflat un singur ochi uriaș, plasat în mijlocul feței. Așa s-ar putea explica originea ciclopilor – uriașii cu un singur ochi din *Odiseea* („ciclop“ înseamnă „ochi în formă de cerc“, în greaca veche).

Să fi existat vreodată uriași umanoizi? Cel mai apropiat exemplu, din câte știm până acum, ar fi un primat de mari dimensiuni, care a trăit până în urmă cu câteva milioane de ani.

Ființele umane sunt ele însele primate-gigant, căci noi, oamenii, suntem printre cele mai mari din acest grup de mamifere. Singurul primat indiscutabil mai înalt și mai masiv decât noi este masculul de gorilă, dar a existat pe vremuri și o supergorilă, pe care o numim *Gigantopithecus* („maimuță uriașă“, în greaca veche). Ridicându-se în două picioare, atinge înălțimea de doi metri și șaptezeci de centimetri, și trebuie să fi cântărit undeva spre trei sute șazeci de kilograme.

Un *Gigantopithecus* mânca, din cât se pare, cam aceleași lucruri ca ființa umană și avea dinți foarte asemănători ca formă cu ai omului – doar că, firește, erau mult mai mari. De fapt, când paleontologii moderni au dat pentru prima oară peste dinți de *Gigantopithecus*, părea foarte posibil ca aceștia să fi aparținut unor ființe umane de dimensiuni uriașe. A mai trecut ceva timp până să fie descoperite și alte oase, care să facă mai mult decât evidentă apartenența acestui primat la specia gorilelor.

Foarte posibil ca tocmai astfel de dinți, apărând ici și colo, să fi părut o dovadă a faptului că au existat altădată uriași umanoizi înspăimântători.

Rămâne de subliniat un singur lucru: cu toții am trăit, la un moment dat, într-o lume a uriașilor. Când eram copii mici, toți cei din jur ne apăreau ca uriași. În majoritate, erau uriași binevoitori – dar nu chiar în toate cazurile. Și chiar dacă erau binevoitori, uriașii ne refuzau adesea lucrurile pe care ni le doream și era clar că nu ne puteam lupta cu ei – erau prea puternici. Ca urmare, am trăit o vreme într-o lume a spaimelor și a frustrării, consecința fiind că toți s-ar putea să avem permanent în suflet frica de „uriași”.

CÂND A DEVENIT FANTEZIA FANTEZIE

Din anumite puncte de vedere, toată literatura de ficțiune e literatură fantastică. Dacă o poveste nu e altceva decât ficțiune, înseamnă că nu s-a întâmplat niciodată; dacă nu s-a întâmplat niciodată, înseamnă că e fantezie: o creație a minții, a imaginației. Prin urmare, dacă vrem să fim absolut riguroși în această privință, mare parte din literatura presupus „documentară”, adică altceva decât ficțiune, ține și ea de fantezie.

Realitatea este, însă, că nu *vrem* să fim foarte riguroși. Dacă definim fantezia în așa fel încât să cuprindă aproape tot, atunci cuvântul își pierde forța semnificației și ajunge să nu mai însemne nimic altceva decât „literatură”.

Haideți să căutăm altă definiție! Fantezie ar trebui să însemne nu doar ceva care nu e așa în realitate și, prin urmare, nu există decât ca idee, ci și ceva care *n-ar putea în nici un caz* să fie așa, deci nu poate exista *în nici un alt fel* decât ca idee.

Privită problema astfel, romanul lui Charles Dickens, *Nicholas Nickleby*, nu este o fantezie. Deși personajele din roman n-au existat niciodată și evenimentele descrise acolo n-au avut loc niciodată, acele personaje și întâmplări ar fi putut exista, fără a da peste cap ordinea acceptată a universului.

Pe de altă parte, *Poveste de Crăciun* a lui Charles Dickens este clar o fantezie, fiindcă vorbește despre fantome și noțiuni abstracte, cum ar fi „Crăciunul din trecut”, dar pe care

autorul le-a făcut concrete. Ordinea acceptată a universului nu permite existența fantomelor și a abstracțiilor manifestate în formă concretă.

De fapt, putem fi încă și mai riguroși, subliniind ideea că fantezia trebuie să se ocupe de lucruri a căror existență nu doar că o considerăm imposibilă în universul nostru, ci insistăm s-o considerăm imposibilă chiar și într-un univers modificat printr-un grad rezonabil de progres științific. Dacă progresul științific rezonabil le-ar putea face să existe, atunci ar fi vorba de literatură științifico-fantastică. (Sigur că un om ingenios poate manipula posibilitățile progresului științific, în așa fel încât ceea ce ni se pare, în mod normal, pură fantezie, să devină un fel de ficțiune științifică. De regulă, însă, nimeni nu se obosește cu manipularea, așa că literatura fantastică rămâne distinctă de cea științifico-fantastică.)

Bun, acum că ne-am făcut o idee despre ce se înțelege prin fantezie și genul literaturii fantastice ca domeniu literar aparte, suntem îndreptățiți să întrebăm ce vechime are. Ar putea părea limpede ca lumina zilei, că fantezia ca gen narativ dăinuie de-o veșnicie; că e la fel de veche precum limba-jul; la fel de veche precum imaginația umană.

Ar părea că, adunați în jurul focurilor din Epoca de Piatră, primitivii noștri strămoși obișnuiau să-și înghețe reciproc sângele în vene cu povești despre tot felul de monștri, duhuri și demoni.

Nu vom ști niciodată sigur, firește, deci, dacă preferăm să ne agățăm de certitudini mai clare, trebuie să apelăm la cele mai vechi fragmente de literatură care au supraviețuit trecerii timpului – constatând că și aici e foarte probabil să dăm peste fantezie.

Epopoea lui Ghilgameș, scrisă de sumerieni anonimi cam prin 2700 î. Hr., este, cred eu, cea mai veche operă de ficțiune care ne-a rămas din vremurile de altădată și conține

multe elemente fantastice: zei, monștri, plante care te fac nemuritor etc. *Iliada* și *Odiseea* sunt, într-o oarecare măsură, narațiuni fantastice – mai ales *Odiseea*. Legenda ciclopului Polifem și cea a vrăjitoarei Circe rămân și-n zilele noastre printre cele mai îndrăgite povești fantastice ale omenirii.

Basmele folclorice sunt aproape invariabil povești fantastice: *1001 de nopți*, de pildă, și *Albă ca Zăpada* sau *Cenușăreasa*. Fiecare epocă își are fanteziile ei; până și secolul al XX-lea și-a creat câteva care să rivalizeze cu cele din trecut la capitolul măiestriei și al popularității. Gândiți-vă doar la *Mary Poppins*, la *Hobbitul* sau la *Watership Down*.²⁶

Și totuși... când se poate spune că o poveste fantastică nu e pură fantezie?

Neîndoios că răspunsul nu poate fi decât următorul: când evenimentele din ea nu sunt considerate ca venind în contradicție cu ordinea acceptată a universului. Ba încă și mai mult, atunci când evenimentele pe care le descrie, oricât de fantastice ar părea, sunt acceptate ca adevăr literal.

Biblia, de exemplu, e plină de povești cu minuni: șarpele vorbitor din grădina Edenului; măgărița cuvântătoare a lui Valaam; despicarea în două a Mării Roșii; faptele lui Ilie și Elisei; vindecările miraculoase făcute de Iisus. Dacă toate acestea i-ar fi puse în față unui savant chinez foarte învățat, care să nu fi auzit niciodată de Biblie, acesta n-ar ezita nici o clipă s-o eticheteze drept „colecție de povestiri fantastice”. Firește, evreii și creștinii pioși ar respinge cu oroare o asemenea părere și ar lua-o drept blasfemie.

26. Cartea *Watership Down* îl are ca autor pe britanicul Richard George Adams, a apărut în anul 1972 (iar în 1978 după ea s-a făcut și un film) și este povestea unei comunități de iepuri plecate în căutarea unor noi vizuini. Romanul a fost interpretat și ca o alegorie politică, considerându-se că face o paralelă între diversele vizuini pe care le vizitează iepurii și sistemele de guvernare posibile, împreună cu efectele lor. (n.t.)

În exact același mod, oamenii simpli din vechime care credeau în zeii și zeițele Olimpului și nu se îndoiau că există monștri în ținuturile încețoșate de dincolo de micul petic de pământ pe care-l cunoșteau bine, acceptau plăsmuirile lui Homer, în toate detaliile lor, ca pe istorie adevărată.

Iar în epoci ulterioare, cei care credeau în stafii, în fantome sau în morți-vii, în zâne sau în spiriduși, acceptau poveștile în care era vorba despre astfel de fapte ca adevărate – cel puțin ca idee generală, dacă nu în amănunt – și nimeni nu le-ar fi considerat simple fantezii.

Cât de departe spre prezent merge această idee a fanteziilor care nu sunt fantezii? E limpede că se extinde și asupra prezentului și, probabil, va continua și în viitor – cât vezi cu ochii minții! Fiecare religie a lumii le pare celor din afara ei mai mult o fantezie, dar pentru cei care cred în ea este sacru adevăr. Întotdeauna vor exista oameni simpli care, fie din cauza vârstei prea fragede, fie a lipsei de educație modernă, laică și științifică, vor crede în Moș Crăciun, în morți-vii și în farmece diavolești, în zâna Măseluță și în iepurașul de Paște, și așa mai departe.

Există chiar și adulți care, în ciuda aparenței de oameni inteligenți, instruiți și deloc naivi, cred cu tărie în astrologie, în spiritualism, în știința creației și în alte lucruri iraționale, care nouă, celor neatinși de aripa unor astfel de credințe, ni se par fantezii absurde.

În acest caz, când anume am început, dacă am început, să concepem fantezia ca pe *fantezie*?

Indubitabil că întotdeauna au existat și sceptici – oameni pe care astăzi i-am numi „raționaliști convinși” –, chiar și-n vremuri dintre cele mai bântuite de superstiții și de credințe oarbe. Oamenii de acest gen respingeau orice nu avea la bază dovezi observabile și raționale și rămâneau fermi în convingerea lor că multe dintre lucrurile pe care majoritatea

celorlalți le accepta fără umbră de îndoială erau în realitate pure fantezii.

Ceea ce totuși nu-i suficient. Un sceptic ocazional abia dacă poate lăsa vreo urmă asupra societății. Să fi apărut totuși o perioadă, când genul acesta de raționalism a început să fie acceptat ca parte dintr-o societate laicizată și când oamenii, în număr suficient de mare, au început să fie educați în credința că universul nu poate fi înțeles decât prin rațiune, deci orice alt lucru din afara rațiunii rămâne simplă fantezie?

În lumea occidentală, o asemenea stare de spirit a început să se instaleze după sfârșitul perioadei războaielor religioase și o dată cu începutul Erei Rațiunii. Ultima jumătate a secolului al XVII-lea, perioada Societății Regale Britanice și a lui Sir Isaac Newton, stabilește linia de demarcație.

Chiar și atunci, însă, raționalismul a rămas apanajul unei pături sociale mai degrabă subțiri de oameni educați. Abia în secolul al XIX-lea a început să apară treptat, în lumea occidentală, ideea educației de masă sub controlul unui stat laic. Pentru prima oară în istorie, au existat regiuni întinse unde mari proporții ale populației erau educate în sisteme școlare care să nu fie conduse de vreun ordin religios. Iar apoi, pentru prima oară, au apărut în număr mare și oameni care puteau să recunoască fantezia și care cu-atât mai mult se puteau bucura de farmecul ei, fiindcă o acceptau ca pe un pur exercițiu al imaginației fără restricții.

CRITICUL RETICENT

Scriitorii nu cad decât rareori de acord asupra vreunui lucru care ține de meșteșugul lor – ceea ce nu-i împiedică să se arate înclinați să-și unească forțele împotriva criticului. Eu, unul, am un suflet mult prea blând, ca să pot spune răutăți despre alți oameni, dar iată ce-am reușit să spun într-una dintre cărțile mele, intitulată *Familiar Poems Annotated* („Poezii familiare comentate”), vorbind despre Robert Frost:

„Poezia lui pare să le fie pe plac criticilor literari și, pentru că e scrisă în vorbe simple, rimează și se poate citi rapid în diagonală, le e pe plac și oamenilor.”

Iată ce spunea Lord Byron: „Mai degrabă/Să cauți roze-n luna lui Prier și gheață-n Cireșar;/S-aștepți statornicie de la vânt sau tărâțelor să ceri făină;/Să crezi în ce spune-o femeie și în ce laudă un epitaf/Sau în orice alt lucru care-i fals, decât/Să ai încredere în critici.”

Părerea lui Coleridge sună așa: „Cei care fac recenzii sunt, de obicei, oameni care și-ar fi dorit să fie poeți, istorici, biografi etc., dacă le-ar fi stat în putere; și-au încercat talentul cu una și cu alta, dar n-au avut succes; prin urmare, se fac critici.”

Și a lui Laurence Sterne: „Între toate bârfele ce se brodesc în lumea asta calpă, deși fățarnicia ipocritului s-ar putea să fie cea mai rea, nu-i alta mai chinuitoare ca ponegreala criticii!”

Destul! Ați înțeles ce vreau să spun!

Și totuși... când și când... mă trezesc că am căzut în capcană... sunt pus la zid... împins într-un colț... și, foarte mult împotriva voinței mele...

Mă văd obligat să fiu critic!

Cei de la *Science Digest* m-au rugat să văd filmul *Întâlniri de gradul trei* și să scriu un articol pentru ei, despre partea de știință din scenariu. Am văzut filmul și m-am îngrozit. Îngrozit am rămas și după ce m-a examinat un doctor, care m-a asigurat că nici unul dintre organele mele interne nu s-a deplasat de la locul lui din cauza ridicolelor unde sonore ale filmului. (Dacă nu poți fi bun, fă zgomot, zic unii, iar filmul *Întâlniri de gradul trei* a fost foarte zgomotos!)

În primul rând că nu era fir de acuratețe științifică în acel film, nici măcar o urmă – și exact asta am spus în articolul pe care l-am scris și a fost publicat în *Science Digest*. De asemenea, nu era nici urmă de logică în scenariu – și am spus-o și pe asta.

Vreau să știți că nu mă număr printre puriștii care nu văd nimic bun în orice s-ar face la Hollywood. Cei de la Hollywood trebuie să se adreseze unor auditorii numeroase, iar cei mai mulți dintre oamenii care le alcătuiesc nu sunt deloc familiarizați cu literatura SF de bună calitate. Hollywood-ul trebuie să se încline în fața lor și să le iasă în întâmpinare – cam până la jumătatea drumului, de fapt. Perfect conștient fiind de acest lucru, m-am putut bucura sincer de filme ca *Planeta maimuțelor* sau *Războiul stelelor*.

Chiar și atunci când bunii mei prieteni Ben Bova și Harlan Ellison l-au desființat magnanim pe acesta din urmă, eu am rămas ferm pe poziție. *Războiul stelelor* s-a vrut divertisment pentru mase și n-a încercat să fie nimic mai mult. Lăsați-vă raționalismul pretențios la ușă, intrați în starea de spirit a filmului și distrați-vă – în fond, ăsta-i rostul!

Celălalt film însă, adică *Întâlniri de gradul trei*, s-a luat foarte în serios sau măcar a părut că o face. A fost pretențios

– comițând o eroare fatală! Mai mult, și-a făcut jocul în direcția OZN-iștilor și a misticilor, iar în goana sa după bănuțul spectatorului, n-a manifestat nici un fel de scrupul în a încălca absolut toate canoanele bunului-simț și ale coerenței interne.

Toate acestea le-am spus în articolul meu – după care au început să sosească scrisorile.

Unele dintre ele se plâneau că am ignorat virtuțile filmului. „De ce n-ați pomenit nimic de efectele speciale?” mă întrebau expeditorii scrisorilor. (Se refereau la candelabru zburător din final.)

De ce-aș fi pomenit? Să te duci la un film absolut prost, doar pentru efectele lui speciale, e ca și cum ai mânca o friptură tare ca talpa, doar pentru ceapa prăjită de deasupra sau ca și cum ai citi o carte proastă, doar pentru părțile fără perdea. Magia optică e un truc pe care filmele îl pot face și cărțile nu, dar aceasta nu înseamnă că se poate substitui poveștii, raționamentului logic, semnificației. Este un simplu ornament, nu face parte din substanță. De fapt, ori de câte ori aud de un film SF exagerat de mult lăudat pentru efectele lui speciale, știu că e un film prost. Dacă numai despre asta au constatat că pot să vorbească...

Unii dintre cei care mi-au scris s-au arătat afectați și îngroziți de faptul că un om atât de evident cumsecade ca mine putea spune lucruri atât de urâte. Mărturisesc că reproșul lor m-a cam făcut să-mi mușc buzele – nu-i deloc amuzant să te introduci cu forța într-un simulacru chinuit de critic. Dar vine o vreme când n-ai încotro, trebuie să te așezi ferm de partea Binelui.

Unii m-au întrebat, mânioși, cine mă credeam și cu ce drept mă autoîvesteam cu calitatea de judecător al filmelor SF. Ei văzuseră toate filmele SF făcute în ultimii cinci ani și știau mult mai multe decât mine despre ficțiunea științifică. Mda, poate că știau; n-am contestat argumentul.

Dar absolut toate se reduceau, în fond, la aceeași lamentație revoltată: „De ce-i criticați lipsa de adevăr științific, domnule dr. Asimov? În fond, nu e *decât* o poveste SF.”

Doamne, ce amarnică înțepătură! De-o viață întreagă iubesc genul SF, doar ca să descopăr, acum, că nu trebuie să pretinzi nimic de la ceva care nu e *decât* SF!

Nu e *decât* o poveste SF, deci are voie să fie prostescă, puerilă și neghioabă! Nu e *decât* SF, deci n-are nevoie să urmeze un fir logic! Nu e *decât* SF, deci nu trebuie să-i ceri nimic altceva decât zgomote puternice și lumini orbitoare!

În aceasta constă răul pe care-l face un film ca *Întâlniri de gradul trei*: convinge zeci de milioane de oameni că la atât se reduce genul SF!

Scrisoarea mea preferată, însă, a venit de la cineva al cărui nume îmi era familiar. Îmi mai scrisese de câteva ori înainte și învățasem repede că nu trebuie să-i răspund. Omul acesta are păreri despre orice subiect posibil în materie de știință; și în absolut fiecare caz se înșală – distanța la care se plasează de adevăr e dezastruos de monumentală! Ceea ce face din el o adevărată comoară națională, deloc apreciată la justa ei valoare – este atât de infailibil în a se înșela de fiecare dată, încât, adoptând exact poziția contrară opiniilor lui, vei avea mult mai adesea dreptate, decât dacă ai asculta sfatul celui mai înțelept dintre înțelepți!

Falaciozitatea Sa s-a supărat pe comentariul meu, cum că extraterestrii din *Întâlnirile de gradul trei* procedau totalmente ilogic (citasem câteva situații, în sprijinul afirmației mele). Sunt *extraterestri*, a spus omul, explicându-mi cu grijă și în detaliu, nu cumva să-mi scape ideea raționamentului lui. *Normal* că sunt ilogici.

Ei bine, atunci bănuiesc că nu aveți nevoie decât de scriitori ilogici, scriitori care să nu fi auzit niciodată de logică.

Lipsa de logică li s-ar părea atât de firească, încât n-ar avea nici o problemă să portretizeze extraterestri „plauzibili”.

Era o absurditate perfect rotundă, absolut demnă de corespondentul meu.

John Campbell a lansat odată următoarea provocare: „Arătați-mi un extraterestru care să gândească tot atât de bine ca un om, dar nu *la fel* ca un om.”

Vi se pare ușor? Eu am încercat o mulțime de lucruri grele în cariera mea de scriitor SF, dar n-am avut niciodată curajul să-l atac și pe acesta (sau poate, foarte puțin, în partea a doua a cărții *The Gods Themselves* – „Zei înșiși”). Stanley Weinbaum a reușit să facă în parte acest lucru, cu personajul Tweerl din *A Martian Odyssey* („O odisee marțiană”). La fel și Olaf Stapledon, cu personajul John din *Odd John* („John Ciudatul”).

Credeți că indivizii care-au însăilât scenariul *Întâlnirilor de gradul trei* ar fi reușit o asemenea performanță, doar împingând în față ceva din lipsa lor înăscută de logică?

Haideți să vă dau un exemplu în sens invers, ca să înțelegeți ce vreau să spun.

Să zicem că ați vrea să portretizați un nătărău simpatic sau un netot cumsecade, a cărui minte ar încăpea toată într-un degetar. Și să zicem că vreți să-l puneți pe el să nareze, cartea fiind scrisă la persoana întâi. Credeți că puteți găsi un netot cumsecade sau un nătărău simpatic, capabil să vă scrie cartea? La urma urmei, omul chiar *este* ca personajul dumneavoastră – indiferent ce-ar scrie, ar trebui să lăsați așa, fiindcă ar fi exact ceea ce spune un nătărău simpatic sau un netot cumsecade.

Dați-mi voie, atunci, să vă atrag atenția asupra cărților lui P.G. Wodehouse cu Bertie Wooster și Jeeves. Bertie Wooster e cel care povestește și, cu fiecare rând al cărții, ni se revelează ca un nătărău simpatic și un netot cumsecade.

Cărțile, însă, sunt scrise perfect de cineva care nu e nici una, nici alta. Trebuie să fii un scriitor al naibii de deștept ca să poți pune un personaj să se arate prost ca noaptea în fiecare rând al cărții, dar s-o faci cu așa o măiestrie, încât cititorul nu se întreabă niciodată: „Cum se face că un asemenea neghiob spune povestea atât de bine?”.

Sau, ca să venim mai aproape de literatura de acasă, gândiți-vă la romanul lui Daniel Keyes, *Flowers for Algernon* („Flori pentru Algernon”), în care naratorul începe prin a fi un imbecil notoriu, apoi devine din ce în ce mai deștept, după aceea din ce în ce mai prost și sfârșește prin a redeveni un imbecil. Părțile „imbecilului” au fost clar cel mai greu de scris, deoarece Keyes a trebuit să-l facă pe Charlie să se poarte ca un idiot, dar fără ca istoria să devină idioată. Dacă ar fi ușor, cel mai bun mod de-a face acest lucru ar fi să convingi un imbecil să scrie el.

În concluzie, filmul *Întâlniri de gradul trei* a folosit și el la ceva. A fost o magnifică demonstrație practică a ce se poate întâmpla, atunci când se abordează fără urmă de pricepere ideea de inteligență extraterestră. Te face să te minunezi și să te înclini încă și mai adânc, în fața poveștilor în care inteligența extraterestră și alte subtilități sunt mânuite cu meticuloasă măiestrie – ca acelea pe care încercăm să le găsim pentru această revistă.

INOROGUL

O recentă antologie la a cărei editare am dat o mână de ajutor poartă titlul *Mythical Beasties* („Animale mitologice”) și conține treisprezece povestiri fantastice, fiecare cu un animal binecunoscut, dar inexistent. Sigur că e fantezie și nu SF, dar m-a pus pe gânduri...

Oameni de toate vârstele și de prin toate părțile lumii au inventat, la un moment dat, animale inexistente, adăugându-le și nenumărate detalii. Procedeu probabil că seamănă foarte mult cu cel folosit de un scriitor SF, când inventează creaturi extraterestre. Organismele noastre extraterestre sunt la fel de inexistente și, dacă avem noroc, la fel de plauzibile ca acelea inventate pentru mituri și legende. Probabil că lucrurile se petrec la fel, iar dacă studiem creaturile de legendă, ne-am putea face o idee mai bună despre unul dintre modurile în care reușim să plăsmuim animale și plante aclimatizate într-o lume care înconjoară Alpha Centauri A.

Alegând la întâmplare un animal mitologic, să ne oprim asupra inorogului. Cum de s-a ajuns să fie imaginat inorogul?

Pentru o mulțime de oameni, nu era deloc o *plăsmuire*, ci un animal cât se poate de real. Dovada? Cea mai bună posibil: inorogul este menționat în Biblie, iar Biblia este cuvântul lui Dumnezeu, nu?²⁷

27. Într-adevăr, cea mai cunoscută versiune în limba engleză a Bibliei, cea a regelui Iacob, folosește cuvântul *unicorn*, adică „inorog”, dar traducerea românească a Cărții Sfinte folosește de regulă fie „taur”, fie „bivol”

Iată o descriere biblică, a lui Dumnezeu: „Dumnezeu l-a scos din Egipt, puterea Lui este ca a unui taur.” (Numerii 23:22). O altă descriere, de data aceasta a tribului lui Iosif: „Frumusețea lui să fie ca a taurului întâi născut și coarnele lui să fie ca și coarnele bivolului” (Deuteronomul 33:17).

Dumnezeu îi pune lui Iov următoarea întrebare: „Poți tu să-l legi cu funia de gât [pe bivolul sălbatic] și să tragă grapa după tine, peste arătură?” (Cartea lui Iov 39:10). Psalmistul îl imploră pe Dumnezeu: „Izbăvește-mă din gura leului și din coamele taurilor smerenia mea” (Psalmii 22:21). Și mai spune: „Și se va înălța puterea mea ca a inorogului” (Psalmii 92:10). Iar Isaia spune: „Bivolii cad împreună cu ei...” (Isaia 34:7).

Sigur că Biblia din care am tot citat până aici nu este exact cuvântul arătat, ci o „versiune autorizată” (cea a regelui Iacob), care nu reprezintă nimic altceva decât o traducere. În fond, se prea poate ca traducătorii să fi făcut o greșală. Cuvântul ebraic tradus ca *unicorn* în engleză este, de fiecare dată, *re'em*. Ce înseamnă, în realitate, *re'em*?

Dacă ne uităm la Noua Biblie în Engleză, considerată cea mai fidelă traducere făcută până acum, vom constata că primul citat, cel din Numeri, sună așa: „Cum îi sunt coarnele încovoiate bivolului sălbatic, așa le este lor Dumnezeu, care i-a scos din Egipt.” În absolut fiecare citat la care am făcut referire, *re'em* este tradus prin *wild ox* – „bivol sălbatic”.

Bivolul sălbatic este zimbrul (*aurochs* în engleză, dintr-un cuvânt german care înseamnă „taur primitiv”). Denumirea lui științifică este *Bos primigenius*, care în latină înseamnă „primul născut al taurului”. Probabil să fie strămoșul vitelor domestice din ziua de azi. Era o bovină fioroasă de mari dimensiuni, măsurând cam doi metri până la greabăn și cu coarne foarte lungi și depărtate. Coarnele și forța bivolului sălbatic

În același context – deși ocazional apare și cuvântul „inorog”, de exemplu, în Psalmul 91, versetul 10 – referirea fiind strict la versiunea în românește a Bibliei menționate la nota de subsol (9). (n.t.)

meritau din plin să fie folosite metaforic, dar animalul nu mai există. Ultimii zimbri se presupune că au dispărut în anul 1627, în Polonia.

Dar cum se face că de la „bivol sau taur sălbatic“ am ajuns la „inorog“?

Ei bine, asirienii obișnuiau să sculpteze în basorelief tauri sălbatici – ca simbol al puterii și al vigoriei, bănuiesc. Asirienii, însă, nu erau maeștri ai perspectivei: au sculptat o vedere laterală și au simplificat lucrurile, lăsând cornul dintr-o parte a capului să se suprapună identic peste cornul din partea cealaltă.

Ceea ce se vedea era un singur corn, deci grecii i-au spus *monokeros* („cu un singur corn“, în greaca veche) și acesta a devenit echivalentul folosit pentru ebraicul *re'em* în Septuaginta, traducerea în elină a Bibliei. În traducerea latinească a Bibliei, termenul a devenit *unicorn* („cu un singur corn“, în latină) și așa a rămas în Biblia Regelui Iacob.

Desigur, referirile biblice vorbesc numai despre coarne și tărie. De unde vine, atunci, restul amănuntelor despre inorogi? Ca să putem răspunde la această întrebare, trebuie să ne întoarcem spre alte izvoare decât cele biblice.

Cam prin anul 400 î.Hr., un fizician și învățat grec, pe nume Ctesias, care trăise timp de câțiva ani în Persia, a scris o istorie a regatelor asiatice: Asiria, Babilonia, Persia și India.

În cărțile lui (care nu s-au păstrat, decât prin comentarii fragmentare, făcute asupra lor de alți autori greci), Ctesias pomenea despre un animal indian pe care l-a descris ca pe un soi de măgar sălbatic, alb la culoare și având un corn drept, lung de doi metri și jumătate, în mijlocul frunții. În esență, aceasta este imaginea care s-a păstrat până azi asupra inorogului: un animal grațios, asemănător calului, cu un singur corn lung în frunte.

Ne putem da seama că n-are cum să existe o asemenea creatură. Dacă ar fi din genul cabalinelor, atunci ar trebui

să facă parte din același grup zoologic cu caii, măgarii și zebrele, dar nici unul dintre aceste animale, nici măcar unul, fie el încă în viață sau dispărut de pe Pământ, n-a avut vreodată coarne – ce să mai vorbim de unul singur! În consecință, nici o relatare cum că inorogul ar fi un fel de cal n-are cum să fie adevărată.

Bine, și-atunci de unde a luat Ctesias descrierea inorogului? Foarte probabil că era un om onest, care-și dădea toată silința să spună adevărul, dar oamenii au indiscutabil tendința să se arate creduli și fără îndoială că istoricul grec n-a făcut altceva decât să repete lucruri auzite de la alții, deja distorsionate până să-i ajungă lui la urechi.

Întâmplător, chiar *există* în India un animal cu un singur corn: rinocerul indian. Desigur, cornul nu este chiar unul adevărat, ci o excrescență piloasă solidificată. Și nu se află în frunte, ci deasupra botului. Nu e nici lung, nici drept, ci mai degrabă scurt și curbat. Și, cu toate că rinocerul se înrudește mai îndeaproape cu calul, decât cu bivolul sălbatic, nu seamănă nici pe departe a cal.

Se poate să fi fost vorba de o confuzie cu un alt animal? Foarte probabil. Există o antilopă denumită *Oryx algazel*, destul de rar întâlnită astăzi, dar foarte răspândită în vremurile vechi, când putea fi găsită peste tot în Arabia și în Babilonia. Antilopa aceasta are un cap mare și lung, ca de cal, deci ar putea fi considerată un soi de măgar sălbatic (deși nu este). Iar pe cap are două coarne lungi și drepte, ceea ce face să fie uneori denumită antilopa cu coarne-spadă. Dacă te uiți dintr-o parte, cele două coarne se suprapun perfect și poți avea impresia că vezi un fel de cal cu un singur corn.

S-ar putea, deci, ca istoricul grec Ctesias să fi combinat înfățișarea antilopei-spadă – pe care trebuie s-o fi văzut și despre care probabil știa că are două coarne, oricât ar fi putut părea, uitându-te dintr-o parte, că are unul singur – cu

povestea ciudatului animal indian, despre care călătorii spuneau la unison că n-are decât un singur corn.

Cornul era acela care-l făcea pe inorog atât de prețios, în ochii oamenilor care credeau în existența lui. S-au născut tot felul de legende pe seama cornului de inorog. Se presupunea că ar fi un afrodisiac, dacă-l pisai și-l puneai în băutură. Se mai presupunea și că ar fi supremul antidot împotriva otrăvii – deci, praful despre care unii credeau că sporește vigoarea bărbătească, alții credeau că poate să purifice și să înlăture efectul mortal al celor mai puternice otrăvuri. În ambele cazuri, cornul era un lucru pe care merita din plin să ți-l dorești.

Bineînțeles, unii oameni, cum ar fi marinarii, despre care se știa că au călătorit în țări îndepărtate și au văzut lucruri neobișnuite, aveau toate șansele să fie crezuți, dacă veneau acasă cu coarne despre care pretindeau că ar fi de inorog. Acele coarne le puteau vinde la niște prețuri enorme – ceea ce foarte adesea și făceau.

Coarnele astfel vândute credulilor trăitori pe uscat erau într-adevăr lungi și drepte, dar și răsucite în spirală spre stânga. Din acest motiv, majoritatea desenelor cu inorogi arată cornul răsucit în spirală la stânga.

De unde luau marinarii asemenea coarne?

Ei bine, există un mic cetaceu cam de patru metri și jumătate lungime, care poartă numele de „narval” – denumire care s-ar putea să provină dintr-un vechi termen scandinav care înseamnă „hoit de balenă”, din cauza palorii cadaverice pe care o are pielea acestui cetaceu. Denumirea științifică este *Monodon monoceros*, care în greaca veche înseamnă „un singur dinte, un singur corn”.

În ciuda denumirii grecești, narvalul are de fapt doi dinți. La mascul, însă, dintele din stânga crește sub forma unui colț lung și drept, care-i iese afară din gură și se poate dezvolta chiar și până la lungimea de aproape trei metri (jumătate

din lungimea corpului narvalului) sau chiar mai mult. Colțul de narval este spiralat în sens invers acelor de ceasornic, adică spre stânga, și arată exact ca și cornul pe care-l vedem în reprezentarea plastică a inorogului.

Practic, cornul de inorog este dinte de narval, fiindcă asta aduceau de obicei marinarii acasă, ca să le vândă pe sub mână celor creduli, drept corn de inorog veritabil și făcător de minuni!

Iată, deci, cum își dobândește forma și imaginea un animal mitologic. De obicei, e alcătuit pomindu-se de la fragmente și reminiscențe legate de animale reale. La crearea inorogului au contribuit, într-un fel sau altul, bivolul sălbatic, rinocerul, antilopa-spadă și narvalul.

Așa sunt înclinați să procedeze și scriitorii de ficțiune științifică, atunci când își alcătuiesc creaturile extraterestre. E foarte greu să fii în totalitate original.

Odată, totuși, pe la începuturile carierei mele (mai precis, în 1940), am scris o povestire intitulată *Half-Breeds on Venus* – „Corcitură pe Venus”, din care s-a inspirat coperta revistei unde a apărut. Graficianul editurii a desenat o creatură foarte asemănătoare unui dinozaur, mai puțin faptul că avea un singur colț lung, exact în dreptul maxilarului superior. Nici un animal cu maxilare simetrice, fie el încă existent sau dispărut, nu are un asemenea colț unic, și a fost splendid de original. Cred că a fost singurul lucru bun din toată povestirea aceea. (Sigur, dragonul Ollie din *Kukla, Fran, and Ollie* avea și el un colț exact la fel, dar povestea aceea n-a apărut decât mulți ani mai târziu.)²⁸

28. De fapt, lucrurile stau un pic altfel: adevărat, emisiunea pentru copii *Kukla, Fran, and Ollie* a început să fie difuzată ca program local de televiziune abia în 1947 (la televiziunea WBKB din Chicago) și ca program național în 1949 (la televiziunea NBC), dar dragonul Ollie, cu dintele lui solitar cu tot, fusese creat de Burr Tillstrom încă din 1938 și prezentat la Expoziția Mondială de la New York în 1939, în cadrul spectacolelor cu teatru de păpuși susținute de „kuklapolitani” lui Tillstrom în cadrul standului RCA. (n.t.)

NECUNOSCUȚ

De câteva zile încioace răsfoiesc *The Fantasy Almanac* („Almanahul Fantezia”) al lui Jeff Rovin (apărut la editura Dutton, în 1979), cu destul de mare plăcere. Rovin se arată foarte competent în privința miturilor, a basmelor și a monștrilor clasici care ne vin de la grecii antici – chiar dacă mă lasă oarecum nedumerit, când vorbește despre supereroii și monștrii de film din efemeriada modernă.

Am găsit însă o intrare care mi s-a părut superfluă: „Asimov, Isaac”. Ce spune Rovin despre mine e destul de exact, dar nu oferă nici măcar un indiciu că aș avea vreo legătură cu genul fantastic. Puținele cărți ale mele citate de Rovin sunt strict de ficțiune științifică – genul SF. Unul dintre lucrurile care mi-au dat ghes, așadar, să parcurg în continuare almanahul, a fost dorința de a vedea dacă pot găsi vreo justificare a includerii mele acolo.

Până la urmă am găsit-o, la litera S, corespunzător intrării „Starr, Lucky”, unde Rovin mi-a înșiruit cele șase romane din seria Lucky Starr, pe care inițial le-am publicat sub pseudonimul Paul French. La început, am considerat că-i din nou un caz de includere nejustificată, din moment ce cărțile mele din seria Lucky Starr sunt strict de ficțiune științifică (iar Rovin nici nu pretinde că n-ar fi așa). Apoi, mi-am dat seama că autorul almanahului îl vedea pe Lucky Starr ca pe un supererou, în lunga linie care începe cu Ghilgamesh și ajunge la Incredibilul Hulk. Mă rog, eu *nu* cred că Lucky ar depăși cu

ceva nivelul unui simplu erou obișnuit, dar măcar îmi găsisem explicația – și asta era tot ce voiam.

Mult mai rău decât faptul că modestul dumneavoastră servitor s-a văzut inclus în acel almanah a fost contrariul – adică o excludere. Rovin include o menționare a revistei *Weird Tales* („Povești stranii”), precum se și cuvine, dar nu include *Unknown* („Necunoscut”) – cea mai bună revistă de fantezie care a existat vreodată sau, după părerea mea, care e probabil să existe vreodată.

Iată cum a debutat revista – conform istorisirii pe care-am auzit-o în perioada aceea. Eric Frank Russell i-a trimis lui John W. Campbell, editorul publicației *Astounding Science Fiction* („Uluitoare istorii SF”), o nuvelă intitulată „Forbidden Acres” – „Acri de pământ interziși”. Era o poveste foarte bine scrisă, plină de forță, despre un Pământ controlat în secret de niște extraterestri care dispun de o tehnologie avansată. Câțiva pământeni află că „suntem sclavi” și încearcă să se elibereze prin luptă. Campbell a vrut din tot sufletul s-o publice, dar și-a dat seama că nu este SF în adevăratul sens al termenului și că n-are ce căuta în paginile revistei *Astounding SF*. Dar, mai degrabă decât s-o refuze, a luat decizia să înființeze o nouă revistă, dedicată „fanteziei pentru adulți”. I-a pus numele *Unknown* și primul număr a apărut în martie 1939, având ca piesă principală nuvela lui Eric Frank Russell, dar cu titlul schimbat în „Sinister Barrier” – „Sinistra barieră”.

Cât de proaspătă mi-a rămas în memorie ziua în care acel prim număr al revistei a sosit în prăvălia tatălui meu! (Doamne sfinte, s-a întâmplat acum o jumătate de secol... și parcă a fost ieri!) Pur și simplu l-am devorat! „Sinistra barieră” te absorbea cu totul, iar scurtele povestiri care completau restul revistei nu semănau cu nimic din ceea ce văzusem până atunci! Una dintre ele era schița lui Horace Gold, intitulată „Trouble With Water” – „Necazuri cu apa”, o poveste foarte amuzantă despre un spirit al apelor care se simte ofensat.

Număr după număr, revista a continuat să apară. Al doilea număr avea în prim-plan nuvela lui Ron L. Hubbard, intitulată „The Ultimate Adventure” – „Suprema aventură”, o poveste în stilul celor o mie și una de nopți orientale, pe care Șeherezada ar fi putut foarte bine s-o spună, dacă ar fi avut o imaginație mai bogată. De asemenea, conținea și prima parte a nuvelei lui L. Sprague de Camp, „Divide and Rule” – „Dezbină și stăpânește”, o poveste cu cavaleri moderni, care pune în umbră *Morte d'Arthur*. În numerele ulterioare au apărut „Lest Darkness Falls” – „De n-o fi să cadă întunericul”, „The Mathematics of Magic” – „Matematica magiei”, „The Roaring Trumpet” – „Trâmbița care răsună” și „The Wheels of If” – „Roțile lui dacă”, ale lui de Camp; „None But Lucifer's” – „Ale lui – nimeni altul decât Lucifer”, de Horace Gold; „Enchanted Weekend” – „Week-end fermecat” de John McCormac; „Slaves of Sleep” – „Sclavi ai somnului”, „Fear” – „Frică” și „Typewriter in the Sky” – „Mașină de scris pe cer”, ale lui Hubbard; „Darker Than You Think” – „Mai întunecat decât crezi” de Jack Williamson; „Conjure Wife” – „Vrajă pentru nevastă” de Fritz Leiber; „It” – „Ceva care este”, „Shuttle Bop” – „Bagazinul de măhuri” și „Yesterday Was Monday” – „Ieri a fost luni”, ale lui Theodore Sturgeon; și așa mai departe, și așa mai departe.

Revista a continuat să apară timp de douăzeci și șase de glorioase ediții lunare, dar cu numărul din august 1941 războiul din Europa începuse să se apropie de Statele Unite, iar hârtia se scumpea întruna. Tirajul la *Unknown* nu se putea măsura cu cel al revistei *Astounding SF*, deci puțină hârtie care putea fi obținută trebuia să fie rezervată pentru aceasta din urmă. În consecință, *Unknown* a devenit o revistă bilunară, dar trecută la un format mai mare – în încercarea de a compensa rădarea aparițiilor. Și și-a schimbat și numele, în *Unknown Worlds* („Lumi necunoscute”). Cu numărul din iunie 1943 a revenit la formatul mai mic, iar numărul din

octombrie 1943 a fost ultimul. După treizeci și șase de ediții, s-a stins în tăcere – o altă victimă a aceluși război.

Nici n-a putut fi reînviată vreodată. După război, în 1948, Campbell a editat un număr unic, cu titlul *From Unknown Worlds* („Din lumi necunoscute”), conținând o selecție de reeditări, dar se pare că n-a avut suficient succes, pentru a impune o renaștere a revistei – mai ales că editura Street & Smith, cea care o publicase înainte, se pregătea să pună capăt tuturor periodicelor sale în format „popular”, cu unica excepție a revistei *Astounding SF*.

În 1939, anul de naștere al publicației *Unknown*, mă chinuiam din toate puterile să-mi vând propriile povestiri și chiar reușisem să vând două, înainte de apariția primului număr din *Unknown*, plus alte două în luna în care a apărut. Evident, având în vedere extravaganta admirație pe care i-o purtam revistei, era de la sine înțeles că voi încerca să-mi plasez o povestire în paginile ei.

Credeți-mă că am ezitat! Ceea ce apăruse deja în revistă mi se părea o literatură atât de bine scrisă, încât renunșasem să cred că aș fi putut-o egala vreodată. Cu toate acestea, modestia rușinoasă nefăcând parte din natura mea, mi-am luat inima-n dinți și-am încercat. În iulie 1939, am făcut prima tentativă de a depăși sinistra barieră a revistei, cu a șaptesprezecea mea povestire, intitulată „Life Before Birth” – „Viață înainte de naștere”. Luna următoare, am încercat din nou, cu a douăzeci și doua: „The Oak” – „Stejarul”. În ianuarie 1941, am trimis-o pe cea de-a douăzeci și șaptea: „Little Man on the Subway” – „Omulețul din metrou”; în februarie 1941, pe cea de-a douăzeci și noua: „Masks” – „Măști”; iar în iunie 1941, pe cea de-a treizeci și patra: „Legal Rites” – „Rituri legale”.

Toate cele cinci au fost respinse pe loc, și pe bună dreptate, fiindcă toate erau pur și simplu groaznice. (Și asta,

în ciuda faptului că, în lunile în care fuseseră refuzate aceste cinci enormități, am scris și câteva povestiri bine primite, cum ar fi „Reason” – „Rațiune” și „Liar” – „Mincinosul”, ba chiar și „Nightfall” – „Căderea nopții”).

Două dintre aceste cinci povestiri, adică „Omulețul din metrou” și „Rituri legale”, au apărut până la urmă în altă parte, dar eu atribui acest lucru faptului că Fred Pohl a colaborat cu mine la scrierea lor – singura dată când am colaborat cu cineva. Celelalte povestiri n-au apărut niciodată, nicăieri, iar manuscrisele s-au pierdut (mulțumesc lui Dumnezeu!).

În ziua de 7 decembrie 1941 a avut loc bombardamentul de la Pearl Harbor, iar în aprilie 1942 am plecat la Philadelphia, să lucrez în cadrul unității de Marină Militară de acolo. Mai mult, în iulie 1942 m-am căsătorit. Între noua mea slujbă și noua mea soție, n-am scris nimic, timp de unsprezece luni. (Au mai existat pauze considerabile de scris și când m-am trezit finalmente în armată; la fel, și când eram cufundat până la urechi în studiul pentru teza mea de doctorat, dar în ultimii patruzeci de ani, îmi pare bine s-o pot spune, n-am stat niciodată foarte departe de mașina de scris, timp de mai mult de două-trei zile la rând.)

În ianuarie 1943, am simțit în sfârșit imboldul să mă reapuc de scris, așa că m-am decis să mai fac o tentativă de publicare în *Unknown*. De ce să nu mai încerc o dată? Mi-a luat ceva timp, căci o slujbă care ține șase zile pe săptămână și o nevastă care ține șapte nu-mi prea lăsaus răgaz, dar în aprilie 1943 am reușit să-mi trimit cea de-a patruzeci și treia povestire, intitulată „Author! Author!” – „Autor! Autor!”. Și a fost imediat *acceptată*. În sfârșit, în sfârșit, eram un autor publicat în *Unknown*!²⁹

29. Joc de cuvinte: grație denumirii revistei, *Unknown*, propoziția „I was an *Unknown* author” se traduce literal prin „Eram un autor necunoscut”. (n.t.)

Durează între șase și nouă luni, aproximativ, până ce o povestire acceptată ajunge să fie tipărită, așa că nu mă așteptam să mă văd „autor *Necunoscut*” mai devreme de prima parte a anului 1944 – dar n-a fost să fie! V-am spus mai înainte că numărul din octombrie 1943 a fost și ultimul tipărit, iar vestea despre iminenta desființare a revistei mi-a parvenit în ziua de 2 august 1943. Povestirea mea n-avea să mai apară niciodată!

A fost un șoc teribil pentru mine și poate că m-ar fi îndepărtat de scris pentru cine știe câtă vreme, dacă nu s-ar fi întâmplat ca, în euforia provocată de acceptarea povestirii „Autor! Autor!”, să fi scris fără întârziere cea de-a patruzeci și patra povestire: „Death Sentence” – „Condamnare la moarte”, o istorie SF pe care am vândut-o imediat. A apărut în ediția pe noiembrie 1943 a revistei *Astounding SF*. A fost prima lună în care revista s-a tipărit în format de compilație, așa cum au ajuns astăzi să se editeze în mod obișnuit revistele de literatură SF. Acel al doilea succes în a-mi vinde povestirile m-a convins să merg mai departe.

Există și un straniu epilog la epopeea nereușitei mele în a deveni un „autor *Necunoscut*”.

În 1963, la douăzeci de ani de la dispariția revistei *Unknown*, scriitorul Don Bensen alcătuia o ediție în format mic, de masă, a unei colecții cu cinci nuvele sau povestiri apărute acolo, și m-a rugat să scriu eu introducerea. Ceea ce firește că am și făcut – ba chiar am fost încântat că mi se oferise o asemenea ocazie.

În cuprinsul introducerii am spus întreaga poveste: cum am încercat să devin și eu un „autor *Necunoscut*”, cum am eșuat și cum am continuat să eșuez chiar și după ce reușisem, în sfârșit, să vând revistei una dintre povestirile mele.

Bensen mi-a acceptat introducerea și mi-a trimis o scrisoare entuziastă. Nu știuse că avusesem o bucată primită

spre publicare în *Unknown*. Dacă ar fi știut, ar fi încercat s-o includă în colecția lui. Acum că știa, voia să organizeze o a doua colecție, din care să facă parte și „Autor! Autor!“. Bineînțeles că mi-ar fi plăcut, dar i-am atras atenția că povestirea era veche de douăzeci de ani și avea referiri de conținut care-o făceau să pară teribil de perimată. În plus, drepturile de republicare aparțineau revistei *Astounding SF*. Bensen a zis că ideea „perimării“ n-are nici o importanță și a negociat drepturile cu cei de la *Astounding*.

În 1964, așadar, a apărut antologia *The Unknown Five* (la editura Pyramid), având ca piesă principală bucata „Autor! Autor!“.

În sfârșit, eram și eu un „autor *Necunoscut*“, iar intervalul de douăzeci și doi de ani dintre acceptare și publicare este cea mai lungă așteptare de acest fel, pe care mi-a fost dat s-o îndur sau pe care e probabil s-o mai îndur vreodată.

CĂLĂTORII EXTRAORDINARE

Un joc de societate drag celor interesați de literatura SF – scriitori, editori, fani, cititori – constă în a defini genul ficțiunii științifice. Ce naiba e, la urma urmei? Prin ce se deosebește de genul fanteziei? Dar de genul ficțiunii în general?

Probabil că există tot atâtea definiții câți definitori; iar definițiile acoperă o plajă extrem de variată: de la cele avansate de „exclusiviștii extremi“, care țin morțiș ca SF-ul lor să fie pur și dur, până la cele admise de „toleranții extremi“, care ar vrea ca SF-ul lor să cuprindă tot ce se vede în jur.

Iată propria mea definiție de tip „exclusivism extrem“: „Genul SF vorbește despre oamenii de știință care se ocupă de știința viitorului.“

Iată și o definiție de tip „toleranță extremă“, pe care a avansat-o John Campbell: „Povești SF sunt toate bucățile literare pe care le cumpără editorii de SF.“

O definiție moderată (din nou a mea) ar fi următoarea: „Genul SF este acea ramură a literaturii care se ocupă de reacțiile omului în fața schimbărilor petrecute la nivelul științei și al tehnologiei.“ Ceea ce îi permite să acopere și eventualitatea ca schimbările respective să fie progrese sau regrese, precum și ideea că, accentul fiind pus pe „reacția omului“, schimbările respective nu pot fi pomenite doar în treacăt, fără un anume grad de detaliere.

De fapt, pentru unii scriitori, cerința de detaliere a părții științifice pare atât de minimală, încât obiectează față de utilizarea acestui adjectiv în denumirea genului. Autorii din această categorie preferă să spună că literatura pe care o scriu ei este „speculative fiction” – „literatură speculativă”, păstrând astfel literele din abrevierea SF.*

Ocazional, simt nevoia să mă gândesc la acest lucru ca și cum aș lua totul de la început; prin urmare, de ce n-aș aborda problema definiției dintr-o perspectivă istorică? De pildă...

Care a fost prima producție literară occidentală care să se fi păstrat intactă și pe care „toleranții extremi” ar putea-o considera literatură SF?

Ce-ați zice de *Odiseea* lui Homer? Nu poate vorbi despre știință, într-o lume în care aceasta nu fusese încă inventată, dar vorbește despre echivalente ale unor monștri extraterestri, ca Polifem, de exemplu, și despre oameni care dispun de echivalentul unei științe avansate, cum ar fi Circe.

Cu toate acestea, cei mai mulți oameni ar fi de părere că *Odiseea* reprezintă „o poveste de călătorie”.

Ceea ce nu ne deranjează deloc: cele două perspective nu se exclud reciproc. „Povestea de călătorie”, la urma urmei, stă la originea genului fantastic – e fantezia firească a minții umane. De ce nu? Până în vremuri contemporane, călătoria a fost luxul mult-dorit al celor foarte puțini, singurii care aveau posibilitatea să vadă ceea ce vasta majoritate a oamenilor nu putea.

Până nu demult, cei mai mulți oameni trăiau și mureau în același oraș, în aceeași vale, pe același petic de pământ

* Eu nu sunt în favoarea termenului de „speculative fiction”, decât în măsura în care ar putea elimina acea oribilă abreviere „sci-fi” – deși, dacă mă gândesc bine, s-ar putea să se transforme în „spec-fic”, ceea ce ar fi și mai rău! (n.a.)

pe care se născuseră. În ochii lor, tot ce-ar fi putut exista dincolo de linia orizontului era fantezie. Putea fi orice... și orice lucru spus despre acel îndepărtat tărâm al minunilor, aflat la o sută de kilometri distanță de ei, putea fi crezut. Ar fi nedrept să spunem că Pliniu s-a arătat plin de naivitate, dând crezare fanteziilor care i s-au spus despre ținuturi îndepărtate, fiindcă așa erau vremurile atunci – dar cititorii unui întreg mileniu l-au crezut pe Pliniu. Lui Sir John Mandeville nu i-a fost deloc greu să convingă lumea că fictivele sale povești de călătorie erau perfect adevărate.³⁰

Și timp de douăzeci și cinci de secole după Homer, când cineva voia să scrie literatură fantastică, scria o poveste de călătorie.

Imaginați-vă un om care pleacă pe mare, dă peste o insulă necunoscută și găsește tot felul de minunății. Nu-i așa că seamănă cu povestea lui Sindbad Marinarul, cu a lui pasăre Roc și cu bătrânul din mare? Nu la fel a făcut și Lemuel Gulliver, dând peste liliputani și peste cei din Brobdingnag? De fapt, nu la fel s-a întâmplat și cu King Kong?

Stăpânul inelelor, alături de ceea ce promite să fie o vastă pleiadă de palide imitații, e tot o poveste de călătorie.

Totuși, aceste povești de călătorie nu sunt cumva fantezii, mai degrabă decât ficțiune științifică? Unde apare ficțiunea științifică „adevărată“?

Gândiți-vă la primul scriitor profesionist de SF; primul scriitor care și-a câștigat existența publicând ceea ce constituie indubitabil literatură științifico-fantastică: Jules Verne.

30. Sir John Mandeville (1300?-1372) este autorul unei cărți scrise în franceza normandă și publicate între 1357 și 1371, sub titlul *Travels of Sir John Mandeville* („Călătoriile lui Sir John Mandeville”). Despre autor nu se știe nimic cert, dar s-a demonstrat că, de fapt, mare parte din cartea lui constituie o compilație de povestiri „împrumutate” de la alți călători prin lume, scrisă la persoana întâi și „pigmentată” cu numeroase comentarii spirituale. (n.t.)

Firește, nici prin cap nu-i trecea să se considere un scriitor de SF, fiindcă termenul încă nu se inventase!

70. Timp de peste zece ani, Jules Verne a scris piese de teatru în Franța, cu mai mult sau mai puțin succes, dar, fiindcă dintotdeauna se visase în rol de călător și explorator, în 1863 a dat lovitura cu cartea *Cinci săptămâni în balon*. Pentru el, cartea era o poveste de călătorie, dar una neobișnuită, din moment ce recurgea la un aparat pe care numai progresul științific îl făcuse posibil în realitate.

Verne a continuat, după acest prim succes, să folosească și alte aparate și instrumente științifice, atât din prezent, cât și dintr-un posibil viitor, pentru a-și trimite eroii și mai departe, tot mai departe, în alte *voyages extraordinaires* – în regiunile polare, pe fundul mărilor, în centrul Pământului, pe Lună!

Luna a fost una dintre „materile prime” ale celor care spuneau povești de călătorii încă de pe vremea lui Lucian din Samosata, în primul secol al acestei ere. Luna nu se deosebea cu nimic, în mintea oamenilor, de oricare alt tărâm îndepărtat, dar, în cazul lui Verne, diferența consta în faptul că scriitorul a făcut efortul de a-și duce eroii acolo pe baza unor principii științifice care nu fuseseră încă aplicate în viața reală (cu toate că metoda pe care o descrie el nu funcționează în realitate).

După Verne, alți scriitori și-au dus personajele în călătorii și mai lungi, spre Marte și spre alte planete; iar în final, în 1928, E.E. Smith cu a sa *The Skylark of Space* („Ciocârlia spațiului”) a rupt și ultimele lanțuri, ducând umanitatea dincolo de stele cu ajutorul „forței motrice neinerțiale”.

Așadar, ficțiunea științifică a început ca ramificație a povestirilor de călătorie, principala diferență constând în aceea că mijloacele de transport utilizate nu există încă, dar ar putea să existe într-o zi, prin extrapolarea științei și a tehnologiei la un nivel mult mai avansat în viitor.

Sigur că nu toată literatura SF poate fi văzută ca o formă sau alta a literaturii de călătorii. Cum rămâne cu poveștile care se petrec aici, pe Pământ, dar vorbesc despre roboți, despre dezastre ecologice sau nucleare ori au ca subiect noi interpretări ale trecutului îndepărtat? (În fond, de ce nu?)

Nici una dintre acestea, însă, nu se petrece „aici” – adică pe Pământul de acum. Continuând ideea lui Verne, indiferent ce se întâmplă pe Pământ devine posibil ca rezultat al schimbărilor (în sens progresiv, de obicei) care împing mereu mai departe nivelul științei și al tehnologiei, deci povestea trebuie să aibă loc „acolo”, pe Pământul din viitor.

Bun, atunci ce părere aveți despre următoarea definiție: „Poveștile științifico-fantastice sunt călătorii extraordinare, în oricare dintre infinit de multe variante imaginabile ale unui posibil viitor”?

BASMELE CU ZÂNE

Ce sunt „basmele cu zâne“?

Definiția cea mai simplă este, bineînțeles, aceea care spune că sunt povești în care e vorba despre ființe imaginare, înzestrate cu multe puteri supranaturale – adică zâne.

În aceste vremuri degenerate în „disney-ism“, cel mai adesea ne gândim la zâne ca la niște făpturi miciute și drăguțe, cu aripi ca de fluturași, a căror principală distracție constă în a se cuibări în flori – ceea ce înseamnă însă o delimitare mult prea îngustă a noțiunii de „zână“. De fapt și de drept, zâne sunt orice ființe imaginare înzestrate cu multe puteri supranaturale. Unele asemenea ființe sunt chiar mari și grotești.

Prin urmare, poveștile care vorbesc despre vrăjitoare și vrăjitori, uriași și căpcăuni, duhuri și demoni, Baba Cloanța și multe alte creaturi de legendă pot fi considerate, destul de întemeiat, drept „basme cu zâne“. Din moment ce aceste „zâne“ pot să împlinească dorințe, să facă vrăji, să-i transforme pe oameni în lighioane și viceversa, este evident că basmele cu zâne fac parte din genul fanteziei, iar unii dintre noi s-ar putea chiar să le considere ca fiind una dintre bazele pe care s-a format literatura științifico-fantastică modernă.

Fiindcă multe basme cu zâne au autori anonimi și s-au transmis în formă orală timp de multe generații, înainte să fi fost scrise pe hârtie de cei care studiau asemenea lucruri, și fiindcă, drept rezultat, le lipsește o formă literară rafinat elaboretată, au primit denumirea de „basme din popor“. Pe de altă

parte, unele dintre cele mai îndrăgite basme cu zâne au fost scrise de autori cunoscuți, în vremuri comparativ moderne (*Cenușăreasa* și *Rățușca cea urâtă*, de pildă), deci eu cred că am face bine să rămânem la expresia „basme cu zâne”.

Basmele cu zâne au fost întotdeauna considerate o lectură potrivită pentru copii. Adulții care le-au uitat sau care nu le-au citit deloc, niciodată, par să le vadă ca pe niște mici povestioare fermecătoare, radiind de drăgălășenie și de bunătate. La urma urmei, nu se termină toate cu „Și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți”? Normal că am ajuns să spunem: „O, Doamne, ce bine-ar fi dacă aş avea o viață ca-n basmele cu zâne!”

Și să cântăm pe versuri cum ar fi: „Basmele cu zâne se pot întâmpla/Chiar și aici, chiar și în viața ta...”

Sigur că toate astea sunt simple absurdități, căci, vedeți dumneavoastră, nu toate „zânele” au intenții bune. Unele sunt puse pe șotii; altele se arată răzbunătoare; iar unele sunt de-a dreptul rele – ceea ce face ca o parte a basmelor cu zâne să nu aibă deloc o atmosferă drăgălașă.

Mi-am dat seama brusc de acest lucru mai demult, cam cu vreun sfert de secol în urmă, când eram chiar mai tânăr decât sunt acum. Pe vremea aceea, aveam doi copii încă mici și mă întrebam ce-ar trebui să fac pentru ei, așa că am participat la un fel de ședință cu părinții, organizată de școala elementară din cartier. La ședința aceea, o femeie s-a ridicat și a spus: „Există vreun mod în care i-am putea împiedica pe copii să citească lucrurile acelea oribile, istoriile acelea SF pe care le publică toți în ziua de azi? Îți îngheață sângele-n vene, când le citești. De ce nu vor să citească minunatele basme cu zâne pe care le citeam *noi* când eram copii? Țineți minte ce frumoase erau?”

Bineînțeles, în acele zile nu eram atât de bine cunoscut ca astăzi, deci n-am nici o îndoială că nu intenționase să mă

atace personal, dar am reacționat foarte prompt – precum bănuiesc că vă și așteptați.

Am țâșnit în picioare, de parcă m-ar fi înțepat cineva cu o pioneză foarte lungă prin fundul scaunului pe care stăteam, și am început să înșir câteva dintre subiectele acestor minunate basme cu zâne!

Albă ca Zăpada, de exemplu. E o fată drăguță și cuminte, a cărei mamă a murit și al cărei tată s-a recăsătorit cu o femeie foarte frumoasă. Noua mamă vitregă n-o place deloc pe Albă ca Zăpada și, cu cât fata se face mai bună și mai frumoasă, cu atât mama ei vitregă o detestă mai mult. Așa că mama vitregă îi dă ordin unei slugi s-o ducă pe Albă ca Zăpada în pădure, unde s-o omoare și, așa, ca mic element de atracție suplimentar, să-i scoată inima din piept (după ce-a omorât-o, sper, deși mama vitregă nu precizează acest lucru) și să i-o aducă drept dovadă.

Dacă nici ăsta nu-i un caz de abuz la adresa unui copil, atunci ce e?!

„Maștera cea rea” este o temă des întâlnită în basmele cu zâne. Și Cenușăreasa avea una, plus două surori vitrege la fel de rele, și toate trei se poartă cât se poate de urât cu ea – e prost hrănită, e prost îmbrăcată, doarme pe jos –, obligând-o să muncească din greu pentru ele și să se uite nepuțințioasă cum se lăfăie în huzur.

Sigur că amândouă poveștile se termină cu bine, dar câți copii nu ajung marcați pe viață de aceste sadice pasaje?! Câte femei cumsecade și perfect bine-intenționate, măritându-se cu un bărbat care are deja copii, deși sunt gata să-i iubească și să le poarte de grijă, nu sunt întâmpinate cu nesfârșită suspiciune și ostilitate, tocmai din cauza acelor minunate basme cu zâne pe care le-au citit bieții copii?!

Mai sunt și „unchii cei răi”. Povestioara *Copilașii din pădure*, de exemplu, este una dintre cele mai populare printre

americani. Unchiul cel rău îi duce pe copilași în pădure și-i lasă să moară de foame. Sigur, la sfârșit vin păsărelele și-i acoperă cu frunze – dar chiar vi se pare că ăsta ar fi un final fericit?!

Unchii cei răi au fost atât de mult popularizați de basmele cu zâne, încât pot fi găsiți și în literatura cultă. De exemplu, asigură personajul negativ ideal în *Răpirea lui Stevenson* și în *Nicholas Nickleby* al lui Dickens. Dacă ați citit basme cu zâne și sunteți tineri, m-aș mira să nu-i priviți cu oarecare suspiciune precaută pe unii dintre unchii dumneavoastră, deși par niște oameni absolut cumsecade.

Dar *Scufița roșie*, povestea aceea în care o fetiță nevinovată și bunica ei sunt înghițite de lup? Înghițite pentru totdeauna – dacă v-ați uitat vreodată la un lup care mănâncă o fetiță, știți bine că o sfâșie în bucăți. Așa că nu dați crezare porțiunii în care vin vânătorii și-l spintecă pe lup, iar fetița și bunica sar afară din burta lui, vii și nevătămate! Asta au inventat-o alții mai târziu, văzându-i pe copii cum se zvârcolesc de plâns, după ce li se citește basmul în forma lui originală!

Preferatul meu rămâne însă *Hansel și Gretel*. Iată doi copii absolut fermecători, al căror mare nenoroc a fost să aibă drept tată un biet tăietor de lemne sărman. Se întâmplă să fie o perioadă de foamete și li se termină tot ce aveau de mâncare. Mama copiilor (nu mama vitregă, ci *propria lor mamă*!) sugerează să fie duși în pădure și lăsați acolo. În felul acesta, vor fi două guri mai puțin de hrănit. Din fericire, copiii găsesc drumul înapoi spre casă – spre marea dezamăgire și ciudă a mamei lor. Prin urmare, când foametea dă iar peste ei, mama nu ratează ocazia de a insista că mai trebuie făcută o încercare – și, de data asta, poate vor reuși să se descotorosească de cele două guri flămânde. Într-adevăr, la a doua tentativă, planul e încununat de succes.

Vă imaginați cam câtă încredere în sine trebuie să-i

inspire așa ceva unui copil care citește povestea?! După aceea, va ține atent sub supraveghere frigiderul și camera, nu cumva să se golească, fiindcă știe cine urmează să fie dus la groapa de gunoi și lăsat acolo, în caz că familia rămâne fără mâncare.

Și încă nici n-am ajuns la partea cea mai rea! În pădure, Hansel și Gretel dau peste căsuța din turtă dulce a unei vrăjitoare, care nu pregetă să-l încuie pe Hansel și să porceadă la a-l îngrășa ca pe-o găscă, pentru ospățul la care copilul urmează să fie felul principal. Canibalism, vasăzică... asta, în caz că bietul cititor-copil n-a încasat destule spaime după amenințarea cu abandonul și înfometarea. Sigur, totul se termină cu bine, căci copiii scapă de vrăjitoare (omorând-o, firește! aruncând-o în cuptorul aprins!) și vin acasă la tatăl care-i iubește. Mama lor (hip-hip-ura!) a murit.

Puteți crede că mamele ar prefera ca micuții lor să citească grozăvii ca astea, în loc de un SF bun și sănătos?! Păi, dacă noi am tipări în revista noastră povești à la Frații Grimm, am fi gonțiți cu pietre din oraș, de cetățenii indignați!

Gândiți-vă la asta, data viitoare când vă pregătiți să reclamați „violența” din unele istorii SF de-ale noastre – sunt „parfum de tei”, în comparație cu ororile pe care lumea consideră că e normal să le citească un copil de opt ani!

Sigur că basmele cu zâne oglindesc epoca în care erau spuse. Vremuri grele, într-adevăr. Tăietorii de lemne săraci *chiar* erau săraci și nici n-aveau servicii de asistență socială unde să se înscrie. Foametea *chiar* era foamete. Mai mult, mamele mureau adeseori la naștere, iar tații trebuiau să se însoare din nou, ca să aibă cineva grijă de pruncul orfan. Normal, noua nevastă făcea și ea repede câțiva copii (sau avea deja alții, de la un soț anterior) și orice femeie i-ar prefera pe propriii ei copii, în fața unuia străin. Iar tații *chiar* mureau de tineri și-și lăsau averea unui copil încă mic, numindu-și un

frate drept custode – atât pentru avere, cât și pentru copil. Iar fratele în cauză, știind că în ziua în care copilul va deveni major și-și va lua în posesie moștenirea, pe el îl va lăsa fără un sfânt, normal că e tentat să împiedice din timp materializarea acestei eventualități.

În ziua de azi, când copiii riscă mult mai puțin să rămână orfani înainte de-a ajunge la vârsta la care se pot descurca singuri, asemenea povești sunt anacronice și par exagerat de sadice. Dar au fost realiste, la vremea lor.

Și totuși, chiar dacă unele probleme din trecut s-au mai atenuat, au apărut altele care să le ia locul. E mai puțin probabil ca părinții să moară cât copiii le sunt încă mici; dar e mult mai probabil să divorțeze.

Dacă unchii cei răi sunt de domeniul trecutului, proprietarii răi cu chiriașii au rămas la fel de actuali. Dacă lupii nu prea mai bântuie pe la marginea orașului, traficanții de droguri, da.

Unii definesc literatura SF drept „basmele cu zâne de azi”. Dacă-i pe-așa, atunci să nu vă mirați că vorbesc despre pericole reale din ziua de azi, dar noi, cei care facem revista *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine*, ne vom strădui să nu le lăsăm să cadă în hăurile de oroare ale basmelor cu zâne de ieri.

DRAGĂ JUDY-LYNN

(Judy-Lynn del Rey a fost, împreună cu soțul ei, Lester del Rey, geniul călăuzitor al editurii Del Rey Books; a fost o remarcabilă personalitate a lumii editoriale SF; și mi-a fost o prietenă dragă, de șaptesprezece ani încoace. Știu că nu va citi niciodată această scrisoare, dar nu pot altfel: trebuie s-o scriu. Tot ea a fost și persoana căreia i se datorează în cea mai mare măsură ascensiunea genului fantastic modern în domeniul editorial.)

Dragă Judy-Lynn,

Te-ai născut acum vreo patruzeci de ani, cu o deficiență genetică din cauza căreia urma să rămâi neobișnuit de scundă toată viața. Din fericire, le-ai fost dăruită unor părinți iubitori și devotați, care au hotărât să se poarte cu tine ca și cum ai fi fost un copil perfect normal, din toate punctele de vedere.

Rezultatul a fost că niciodată n-ai pretins compătimire, nici n-ai așteptat să fii tratată în vreun mod favorizant. Ai înfruntat lumea de pe picior de egalitate, ți-ai terminat colegiul cu note strălucite, te-ai făcut apreciată în tot ce-ai întreprins după aceea și ai câștigat admirația tuturor celor care te-au cunoscut.

Firește, în toate acestea ai fost ajutată de faptul că inteligența ta era mult peste medie. Dintre toate femeile pe care le-am întâlnit vreodată, tu ai fost cea mai perspicace, cea

mai ageră, cea mai inteligentă. Nu trebuia decât să treacă un pic de timp, pentru ca această calitate a ta să le depășească pe toate celelalte, în ochii tuturor celor care te apreciau.

Ai fost și un om fericit, care nu se plângea niciodată, și un om iubitor, căruia îi plăcea să dăruiască. Nu te-am auzit niciodată văicărindu-te sau cârtind. Și aveai simțul umorului... dar voi ajunge mai târziu la asta.

Te-am cunoscut la o conferință SF, în aprilie 1968. Am fost încântat de personalitatea ta și, timp de câțiva ani după aceea, eram inseparabili la conferințe. Ce plăcut a fost pentru mine, să mă pot lansa în tachinerii și zeflemele, știind că ești perfect capabilă să le faci față și să mi le întorci cu asupra de măsură! De fapt, doar o singură dată am reușit să te prind cu garda coborâtă.

Precum bine știi – și precum bine știe toată lumea –, am și eu o deficiență bizară, care constă într-o lipsă totală de simț al realității: o groaznică propensiune spre a-i crede pe oameni. De fapt, sunt ceea ce se înțelege de obicei prin „găgăuță” sau „tare de cap” – lucru pe care mi l-au spus în repetate rânduri mai mulți prieteni buni, considerând că s-ar cuveni să învâț să am mai mult discernământ în ceea ce-i privește pe oameni.

În fine, stăteam odată lângă tine la un dineu și tu mi-ai spus, pe un ton sardonice: „Ești tot numai suflet, Asimov!”, la care eu am replicat (întâmplător, exact în momentul când șervetul îți alunecase din poală pe jos): „Ba nu, mai am și cap. Chiar unul foarte tare.”

Tu te-ai aplecat să ridici șervetul, iar după ce ai revenit la loc, am zis nevinovat: „Te uitai să vezi dacă nu mint?”.

Te-ai făcut la față ca un mac de toată frumusețea și-ai zis: „La naiba, Asimov, uite că roșesc din cauza ta!” – un lucru care, după toate aparențele, nu ți se mai întâmplase de când aveai paisprezece ani.

Posibil ca asta să fi fost cauza care te-a determinat să începi o campanie destinată să probeze că eram așa cum singur mă caracterizasem. Pe-atunci, lucrai la revista *Galaxy* și te-ai servit de acest lucru ca să-mi joci tot felul de renghiuri.

Mi-ai trimis șpalturile unui număr în care urma să mi se publice o povestire, având grijă ca numele meu să fie scris greșit. Normal că în jumătate de secundă eram călare pe telefon, îngrijorat și febril, iar tu mi-ai promis că situația se va remedia.

Altădată, mi-ai trimis recenzia la un documentar TV al cărui scenariu fusese scris de mine, aranjată în așa fel încât să pară o tăietură din ziar. Recenzia era infernal de insultătoare, în mai multe moduri diferite, căci fusese scrisă de Lester del Rey, care ți-a fost complice în lucrătura menită să-mi dea o lecție și care (diavol afurisit!) știa exact unde trebuie apăsât ca să-mi sară muștarul. Iar am fost grămadă pe telefon, cerând sus și tare să mi se spună în ce ziar apăruse nemernicia aceea, ca să pot da replica pe care-o merita. A fost nevoie de ceva timp, ca să mă calmez.

De fiecare dată când puneai la cale câte-o asemenea păcăleală, cineva din apropiere te avertiza că nu voi cădea în plasă. Tu făceai pariu pe-o cină la restaurant că da, iar apoi nu pregetai să mănânci bine pe socoteala celui care se îndoise. Nu știu cum de-ai reușit să faci pe cineva să parieze de două ori pe judecata mea realistă. În orice caz, ai mâncat pe gratis de nenumărate ori.

Într-o zi, am primit o scrisoare din care aflam că fuseseși concediată. Semnatara, Fritzi Vogelgesang, se prezenta drept succesoarea ta. Am fost teribil de necăjit, dar Fritzi s-a arătat atât de drăguță și știa să flirteze cu atâta inocență, încât corespondența dintre noi a devenit curând una regulată și cât ai clipi din ochi, m-am transformat în suavul ei admirator. Iar apoi, după ce mă adusese să-i mănânc din palmă, Fritzi

a dispărut definitiv – căci nu existase niciodată, decât ca unul dintre pseudonimele tale. „Așa vasăzică, Asimov“, mi-ai scris, „ce repede m-ai uitat cu totul!“

Dar cea mai elaborată păcăleală a ta s-a petrecut în ziua de întâi aprilie 1970, când am primit un telefon de la secretara lui Larry Ashmead, editorul meu de la Doubleday. Vestea pe care am primit-o era că Larry fugise în lume cu tine și vă căsătoriserăți. Eram sigur că așa ceva nu se poate, dar, când te-am sunat la birou, nu erai acolo. N-am putut găsi pe nimeni care să-mi dea vreo informație clară. Am stat călare pe telefon toată ziua, sunând degeaba tot felul de oameni (avuseseseși grijă să-i pui la curent pe toți), iar faptul că era întâi aprilie nu mi-a dat absolut deloc de bănuț.

Cred că ți s-a părut cel mai reușit dintre renghiurile tale. În ziua de cincisprezece aprilie 1985, v-am scos în oraș, pe tine, pe Lester și pe Larry, ca să sărbătorim cea de-a cincisprezecea aniversare a „căsătoriei“ respective. Ne-am distrat de minune, rememorând toate păcălelile tale.

Soția lui Lester a murit în ianuarie 1970, iar tu, care le erai prietenă amândurora, l-ai ajutat pe Lester să reziste cumplitei lovituri. Cu timpul, relația voastră a devenit tot mai strânsă și, în martie 1971, (cu încurajarea mea entuziastă), v-ați căsătorit. La nunta voastră m-a putut vedea toată lumea, zâmbind triumfător cu gura până la urechi, absolut convins că totul pornise de la mine.

Mult timp după aceea, mi-ai spus că, exact la momentul culminant al ceremoniei nupțiale, ai fost tentată să te întorci spre mine și să-mi șoptești: „Te-am păcălit din nou, Asimov! Toată chestia asta e o înscenare!“.

Și că tare ți-ar fi plăcut să mă vezi cum mă înverzesc la față și leșin pe loc. „Judy-Lynn, nu-ți dai seama?“ am zis eu. „Puteam să fac infarct, din așa ceva.“

„Eram dispusă să risc. Singura problemă a fost că și

mama ar fi putut să moară de inimă, iar riscul ăsta chiar că nu voiam să mi-l asum."

Bănuiesc că ai regretat întotdeauna neputința de a-i trage păcăleala perfectă gogomanului tău preferat.

Căsnicia aceea a fost cel mai bun lucru din viața ta, Judy-Lynn, și cel mai bun lucru din viața lui Lester. Voi doi vă potriveați perfect. Lester venea cu un enciclopedic bagaj de cunoștințe despre literatura SF și despre cea fantastică și cu o inegalabilă competență editorială; tu veneai cu ambiția ta impetuoasă, cu geniul tău în a recunoaște imediat un material de calitate și cu o mână sigură în tot ce ținea de promovare.

Pe vremea aceea lucrai la Ballantine Books, care fusese cumpărată de Random House. Ai fost promovată constant, de oameni care ți-au recunoscut valoarea, apoi ți s-a oferit propria ta editură, Del Rey Books, și ai devenit vicepreședinte. Și ai meritat absolut fiecare bănuț investit în tine de Random House: aproape că n-a fost număr din *New York Times* care să nu aibă pe lista de best-seller-uri cel puțin un titlu scos de Del Rey Books!

În zilele noastre, nici un editor n-ar mai putea să domine de unul singur sectorul, așa cum a făcut-o John Campbell în anii 1940; totuși, tu te-ai apropiat cel mai mult de o asemenea reușită și foarte posibil ca nimeni să nu mai ajungă vreodată la performanța ta.

Într-un plan mai personal, tu ai fost aceea care a cumpărat drepturile de reeditare pentru noua generație a romanelor mele SF, începând cu *Marginea Fundației*, iar când Ballantine Books a preluat Fawcett, ai retipărit toate cărțile care-mi apăruseră la Fawcett. A fost cea mai mare plăcere să mă aflu din nou lângă tine, să ne uităm împreună la machete de copertă, să rescriem introduceri, să recitim vechile ediții, în căutarea erorilor de tipar.

În tot acest timp, ne-am întâlnit și pe scena socială.

Când am împlinit cincizeci de ani, ai pus la cale o petrecere-surpriză cu ajutorul lui Austin Olney, editorul meu de la Houghton Mifflin. De atunci încolo, a devenit o tradiție ca, de ziua mea, Janet și cu mine să vă invităm la cină în oraș pe tine și pe Lester. Chiar și în 2 ianuarie 1984, deși abia ieșisem de două zile din spital, după a treia operație de inimă, am reușit să parcurg drumul până la cel mai apropiat restaurant, ca să-mi sărbătoresc a șaizeci și patra aniversare, iar tu erai acolo.

Ai venit și la petrecerea de lansare pentru ultimul meu roman, *Roboții și Imperiul*, în 18 septembrie 1985. Apoi, în 4 octombrie, toți patru am ieșit la cină și am vorbit despre seria în format popular pe care începuseși s-o publici, cu toate benzile desenate Barnaby ale lui Crockett Johnson.

Dar a fost ultima dată. În 16 octombrie, ai suferit o puternică hemoragie cerebrală și ai intrat în comă. În 20 februarie, ai plecat pentru totdeauna dintre noi. Este o pierdere îngrozitoare pentru Lester, și pentru mine, și pentru toți cei care te-au cunoscut.

Mai presus de toate, este o pierdere îngrozitoare pentru genul SF – cea mai mare de la moartea lui Campbell încolo. Campbell, se pare, trecuse de culme, atunci când a murit, dar tu încă mai aveai drum în față. Așa că, din multe, multe motive, despărțirea este una foarte dureroasă, dragă Judy-Lynn.

FANTEZIA

Unii cititori au obiectat împotriva publicării de către revista noastră, *Isaac Asimov's Science Fiction Magazine*, a câtorva povestiri pe care ei le consideră ca aparținând genului „fantezie”. Noi am publicat una sau două dintre aceste scrisori și, foarte prompt (și previzibil), am primit o mulțime de scrisori care se ridicau împotriva obiecției și ne îndemnau să includem și povestiri fantastice, dacă așa doream.

Acest exemplu ține de diferența dintre ceea ce aș putea eticheta drept „exclusiviștii” și „toleranții” aflați printre noi. Exclusiviștii sunt acei oameni cu definiții stricte în privința a ce este ficțiunea științifică, respingând orice poveste care nu respectă definiția. Cu alte cuvinte, exclusiviștii vor respinge poveștile de margine, de la frontiera dintre genuri. O dată pusă problema așa, știm automat ce este un tolerant, nu-i așa? Toleranții fie nu au o definiție strictă, fie o au, dar nu o tratează ca pe literă de lege. În ambele cazuri, vor fi dispuși să includă în gen tot felul de lucruri.

Eu, unul, sunt exclusivist în calitate de scriitor și, până la un anumit punct, și în calitate de cititor. Literatura SF pe care o scriu eu este în general „tehnicistă”, vorbește despre știință și oameni de știință, și evită violența gratuită, vulgaritatea inutilă și subiectele dizgrațioase. Nu există vreo rațiune filosofică pentru acest lucru; pur și simplu se întâmplă să se potrivească felului în care gândesc. Și, în calitate de cititor, înclin să gust acel gen de ficțiune științifică pe care o scriu și eu, iar celorlalte tipuri să nu le acord decât puțină atenție.

Ca directori editoriali, însă, Shawna McCarthy (în perioada 1983–1985) și cu mine ne arătam toleranți – și nu se poate altfel! Nu putem pleca de la premisa că toți cititorii au exact aceleași gusturi ca noi și, dacă am insista să ne adresăm doar celor care au aceleași gusturi ca noi, am îngusta baza de susținere a revistei, până la un nivel care s-ar putea dovedi insuficient pentru a-i garanta supraviețuirea. Mai degrabă decât să facem pe plac unui număr de X oameni, în sută la sută din timp, e mai prudent să facem pe plac unui număr de zece ori X oameni, în nouăzeci la sută dintre situații.

Prin urmare, dacă ar fi să dăm peste o poveste bună, incitantă intelectual, pe care exclusiviștii s-ar putea s-o considere ca aparținând genului fantastic, am fi extrem de tentați s-o publicăm – mai ales dacă am duce lipsă, în acel moment, de SF „pur” și incitant intelectual.

(În acest punct, aș putea să atrag atenția – deloc pentru prima oară! – că suntem la discreția autorilor și a circumstanțelor, în alcătuirea conținutului revistei noastre! Cititorii par uneori să-și închipuie că noi, din nu știu ce rațiuni misterioase pe care numai noi le cunoaștem, umplem deliberat revista cu nuvele și ne zgârcim la povestiri sau că băgăm prea multe bucăți pesimiste într-un număr anume ori prea multe povestiri scrise la persoana întâi. Necazul e că, dacă avem o perioadă de câteva luni la rând în care ne parvin prea puține povești optimiste; povești scrise la persoana a treia; sau povești foarte scurte, care să fie în același timp și bune, inevitabil ajungem să publicăm prea puține de acest tip. Nu putem tipări niște povestiri proaste, doar fiindcă avem nevoie de una amuzantă sau scurtă sau cum o fi! Ceea ce rămâne valabil și în cazul cititorilor care ne beștelesc uneori că nu publicăm în revistă și bucăți scrise de cutare sau cutare autor. Am fi încântați să le tipărim, dar autorul în cauză trebuie mai întâi să ni le trimită. Vă rog să nu uitați acest lucru!)

Dar să revenim la genul fanteziei. „Fantezie” (*fantasy*) vine de la cuvântul *phantasia* din greaca veche, care se referă la facultatea mintală a imaginației. Cuvântul este scris uneori *phantasy*, ca omagiu originii grecești, dar mie mi se pare o prostie. (De fapt, mie fonemul grecesc *ph* mi se pare oricum o prostie și cred că ar fi o mare încântare să putem vorbi de *fotografs*, în loc de *photographs*, și de *filosofy*, în loc de *philosophy*, cum fac italienii!)

Într-un sens foarte larg, toată literatura de ficțiune (și o mare parte din cea de nonficțiune) este fantezie, prin aceea că provine din imaginația umană. În grupul nostru, însă, noi conferim cuvântului o semnificație aparte. Nu subiectul unei povești o face să fie fantezie – oricât de imaginar ar fi subiectul acela. Cadrul în care se desfășoară intriga acelui subiect este lucrul care contează.

Subiectul romanului *Nicholas Nickleby*, de pildă, este în întregime imaginar. Personajele și întâmplările n-au existat decât în imaginația lui Charles Dickens, dar cadrul în care se derulează este Anglia anilor 1830, exact așa cum arăta pe vremea aceea (lăsând loc pentru un pic de satiră, în general binevoitoare și, pe alocuri, deloc binevoitoare). În acest caz, e vorba de ficțiune realistă. (Putem folosi termenul chiar și acolo unde cadrul este înfrumusețat artificial. Mai mult ca sigur, cowboy-ii din viața reală trebuie să fi fost destul de murdari și de nespălați, dar nici prin cap nu ți-ar trece un asemenea lucru, uitându-te la Gene Autry sau la Randolph Scott.)³¹

Dacă, pe de altă parte, cadrul de desfășurare nu descrie nici un fel de mediu social efectiv, așa cum este acum (sau așa cum a fost când s-a petrecut acțiunea), atunci avem

31. Doi actori de western foarte populari în America anilor 1930-1940. Într-un top al celor mai îndrăgiți actori de cinema ai anului 1940, de exemplu, Gene Autry a ieșit pe locul patru, după Mickey Rooney, Spencer Tracy și Clark Gable. (n.t.)

ceea ce se numește „literatură de imaginație”. Literatura științifico-fantastică și literatura fantastică sunt două exemple ale genului „literatură de imaginație”.

Dacă acel cadru inexistent în realitate ar putea fi considerat ca posibil să existe într-o zi, date fiind schimbările cunoscute la nivelul științei și al tehnologiei sau date fiind anumite ipoteze care nu contrazic știința și tehnologia la nivelul la care se află astăzi, atunci e vorba de literatură științifico-fantastică.

Dacă acel cadru inexistent nu se poate să existe nicidecum, indiferent ce schimbări sau ipoteze *raționale* postulăm, atunci avem de-a face cu literatură de fantezie.

Ca să dau un exemplu concret: seria *Fundației* este literatură științifico-fantastică, iar *Stăpânul inelelor*, literatură de fantezie. Iar la un nivel mai general, navele spațiale și roboții țin de literatura științifico-fantastică, în timp ce elfii și magia țin de fantezie.

Există însă multe feluri de fantezie. Avem „fantezia eroică”, în care personajele depășesc orice dimensiuni reale. În acest caz, exagerarea însușirilor personajelor poate fi atât de mare, încât să frizeze grotescul – cum se întâmplă în poveștile cu Superman și ceilalți supereroi; sau personajele pot avea atât de multe trăsături umane, încât constatăm că ni se par chiar reale – cum se întâmplă cu elfii și hobbiții din capodopera lui Tolkien. Povestea așa-numită „de vrăjitorie și spadă”, al cărei progenitor a fost Robert E. Howard, cu saga lui Conan, este o subdiviziune a „fanteziei eroice”.

Avem apoi „fantezia legendară”, care imită deliberat demersurile de creare a miturilor din epoci mai timpurii. De exemplu, puteam avea repovestiri moderne ale războiului troian; ale călătoriei Argonauților; ale poveștii despre inelul Nibelungilor; ale poveștii regelui Arthur, cu ai săi cavaleri ai Mesei Rotunde. Un splendid exemplu foarte recent este cartea lui Marion Zimmer Bradley, *Cețurile Avalonului*.

Avem și „fantezia pentru copii”, unde exemplul „basmelor cu zâne” este cel mai cunoscut – deși, în fapt, acestea au fost la început povești folclorice pentru adulți. Exemplele moderne se pot întinde la inspirata nebunie a poveștii lui Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor*, la realismul poveștilor cu *Dr. Doolittle*, avându-l ca autor pe Hugh Lofting (sunt atât de realiste, încât aproape uităm că animalele care vorbesc și gândesc ca oamenii nu pot fi altceva decât fantezie literară).

Avem „literatura fantastică de groază”, în care poveștile cu fantome și creaturile malefice – demoni, morți-vii, feluriți monștri – sunt folosite ca să ne dea fiori și să ne înspăimânte. Filmele sunt foarte bogate în această tipologie, începând cu *King Kong* și *Frankenstein*, perfect satisfăcătoare prin urieșenie, și terminând cu bine-intenționata stupizenie a reptilei Godzilla.

Și mai avem și „fantezia satirică”, de exemplu, minunatele povești ale lui John Collier (ați citit vreodată *The Devil, George, and Rosie* – „Diavolul, George și Rosie”?) – în deplină sinceritate, acesta e genul meu preferat de literatură fantastică.³²

Pot să existe și alte tipuri, precum și numeroase subdiviziuni ale fiecărui tip; de fapt, foarte posibil să întâlniți un cu

32. John Collier (1901-1980), și-a început cariera ca poet, în 1920, dar a trecut la proză în primii ani ai deceniului 1930, cu foarte popularul și controversatul roman *His Monkey Wife*, despre un bărbat însurat cu un cimpanzeu. În 1935, Collier a plecat la Hollywood, unde a devenit un foarte activ și prolific scenarist (de exemplu, a scris scenariul *Reginei africane*), iar mai târziu s-a orientat spre televiziune, unde a creat stilul „subversiv de groază”, cu seriale devenite în timp clasice ale genului: „Alfred Hitchcock prezintă” și „Zona crepusculară”. Câteva colecții de povestiri publicate antum: *Presenting Moonshine* (1941), *Fancies and Goodnights* (1951), *Pictures in the Fire* (1958), *The John Collier Reader* (1972) și *The Best of John Collier* (1975). În românește, John Collier n-a apărut deocamdată decât cu povestiri incluse în antologii. (n.t.)

totul alt mod de clasificare. Totuși, aspectul cel mai semnificativ și mai evident este acela că literatura fantastică reprezintă un gen literar extrem de vast și de eterogen, și că fiecare tip component poate varia în calitate – de la foarte bun la foarte prost. În toate cazurile, ce e foarte bun ne va tenta. La urma urmei, și genul fanteziei, la fel ca genul științifico-fantastic, e tot literatură de imaginație, și există momente când această apropiere reciprocă ne poate scuza renunțarea la orice fel de exclusivism.

De fapt, nu-i nevoie de prea mult, ca să treci de la fantezie la SF și, dacă ești unul dintre practicienii pricepuți, o poți face cu destul de multă ușurință. Eu, unul, nu scriu decât foarte rar fantezie; dar când o fac, ocazional, tind să scriu numai ceea ce consider a fi material influențat de Collier.

Am început poveștile cu George și Azazel gândindu-le ca „fantezii flegmatice”; motivul pentru care am vrut să le scriu a fost acela că elementul satiric permitea excesul de elaborare literară, dar și farsa jucată cu o față serioasă. Literatura SF pe care o scriu eu este chimic scutită de asemenea lucruri, dar eu sunt suficient de uman încât să tânjesc, din când în când, după ele.

Am vândut unei reviste concurente două mostre, și răpitoarea Shawna a protestat.

„Dar sunt fantezii”, am zis eu, „și noi nu publicăm aproape niciodată genul ăsta!”

La care Shawna a replicat: „Foarte bine, atunci fă-le să fie SF!”

Ceea ce am și făcut. Azazel nu mai este drăcușorul de la început; acum este o ființă extraterestră. În perioada inițială, dădusem de înțeles că a fost adus pe Pământ și sub puterea de control a lui George prin intermediul unui descântec magic – dar fără să-l descriu. Nici acum nu l-am descris,

dar sunteți liberi să presupuneți că Azazel a fost adus printr-un salt supraluminic în spațiu.

Ce face acum Azazel nu mai este simplă magie, fiindcă mă descurc s-o descriu în termenii științei raționale (chiar dacă imaginare). Rezultatul este literatură SF, chiar dacă nu una foarte „pură”.

Posibil ca, pentru gustul unora dintre dumneavoastră, poveștile cu George și Azazel să fie prea aproape de genul „fantezie”, dar eu voi continua să le scriu și să sper că Shawna va cumpăra una sau două, când și când, fiindcă îmi plac la nebunie! Iar într-o zi, după ce voi fi scris destule, le voi aduna într-o singură carte.

PARTEA A TREIA

DINCOLO DE FANTEZIE

CITITUL ȘI SCRISUL

Un minuțios studiu finalizat la începutul anului 1990 a arătat că școlarii americani nu și-au îmbunătățit deloc deprinderile în materie de scris sau de citit, în ultimii optsprezece ani. Nu vorbim aici despre matematică și științe exacte sau despre istorie și geografie. Vorbim despre citit și scris. În proporție supărător de mare, copiii pur și simplu nu știu să citească sau să scrie la un nivel considerat corespunzător vârstei lor.

Ceea ce înseamnă că am alimentat și continuăm să alimentăm o imensă masă de americani capabili doar de muncă necalificată, într-o societate tehnologizată care aproape că nu are ce face cu asemenea lucrători. Mai departe, aceasta înseamnă o rezervă de oameni inapți pentru angajare sau care vor fi obligați să muncească pentru salarii derizorii, în ocupații dintre cele mai grele fizic și umilitoare. Iar aceasta înseamnă, mai departe, că vom avea o cerere și mai mare de droguri, fiindcă e singurul mijloc prin care insuportabilul poate fi făcut să pară suportabil. Cultura drogului – și toți știm ce înseamnă asta – va prinde încă și mai strâns în clește țara noastră.

De ce nu-i putem învăța pe copiii noștri să citească și să scrie? Raportul de sinteză al studiului citat menționează trei cauze:

- prea multă televiziune;
- prea puține materiale de lectură – cărți, reviste, ziare – în casă;
- prea puține teme școlare pentru acasă.

Sună perfect rațional, dar ce putem face ca să remediem situația? Raportul sugerează ca părinții să se implice mai mult în activitatea copiilor și în evoluția lor intelectuală.

Aici devin un pic cam sceptic. Mă tem că părinții unor copii care au rămas în urmă cu cititul și scrisul e foarte probabil să aibă și ei același grad de rămânere în urmă, deci și dacă ar vrea, n-ar putea să le fie de prea mare ajutor.

Eu cred că problema este mai profundă, punându-se la un nivel fundamental. Societatea americană știe foarte bine ce își dorește și ce admiră. Dorește să fie amuzată. Plouă cu faimă și cu bani peste personalitățile din lumea divertismentului, peste vedetele din lumea sportului, peste cântăreții de muzică rock și așa mai departe. Americanii își doresc și să aibă bani, o mulțime de bani, preferabil fără a fi trebuit să muncească prea mult pentru ei. Așadar, îi admirăm pe „inginerii financiari” care manipulează obligațiuni foarte riscante și tot felul de investiții dubioase, ca să câștige sume imense de bani. Mulți dintre noi, ceilalți, continuăm să sperăm că vom câștiga câteva milioane de dolari la loterie.

Toate acestea sunt perfect de înțeles și nu intenționez, de fapt nici nu-mi doresc, să mă lupt cu universul în privința unor asemenea lucruri. Normal că oamenii vor amuzament și bani câștigați fără efort.

Dar ce anume face ca, într-o societate tehnologizată ca a noastră – și ne lăudăm că Statele Unite sunt societatea cea mai avansată tehnologic din lume –, studiul sânguinos și erudiția să fie privite cu atâta dispreț?

Vedem filme în care studenții de colegiu realmente interesați de ce învață sunt etichetați drept „tântălăi” și înfățișați – fete și băieți deopotrivă – ca urâței, bondoci, plângăcioși și fără farmec. În deplin contrast cu ei apar glorioșii „jucători de fotbal” și irezistibilele „majorete”, înfățișate toate ca niște starlete de la Hollywood și a căror principală distracție constă în a-i umili întruna pe „tântălăi” – în râsetele publicului spectator.

Cred că acest lucru reflectă realitatea și că, în multe școli, elevii care încearcă să studieze serios sunt luați în derâdere și devin calul de bătaie al celorlalți. (Îmi pot aminti și eu asemenea incidente, din vremea copilăriei mele.)

De ce se întâmplă așa? I-am auzit pe unii spunând, în chip de explicație, că America a luat naștere ca o societate de pionieri coloniști, care avea nevoie de brațe puternice și de constituții vânjoase pentru a îmblânzi natura sălbatică, nu de profesorași slăbănogi și miopi. Se prea poate, dar acum nu mai suntem o societate de coloniști și nu mai trebuie să „domesticim” ținuturi virgine – ce facem noi acum e să spoliem un mediu natural, deci avem nevoie de „profesorași”!

Am mai auzit spunându-se și că refuzul nostru de a pune preț pe erudiție și studiu este pur și simplu o chestiune de bani. Învățătura nu reprezintă nici pe departe o cale spre îmbogățire – și bogăția e criteriul după care se judecă valoarea cuiva, deși indubitabil că acest mod de a valoriza activitatea umană e mai degrabă sordid: să-l respectăm mai mult pe un baron al drogurilor, care a adunat șaiszeci de miliarde de dolari, decât pe un profesor universitar care câștigă șaiszeci de mii pe an?!

Realitatea e că America (și, de fapt, întreaga lume) are nevoie disperată de savanți. Nu trebuie decât să trecem repede în revistă lista dezastrelor cu care ne confruntăm – poluarea și otrăvirea mediului natural, distrugerea pădurilor ecuatoriale și a terenurilor mlăștinoase, dispariția stratului de ozon din jurul Pământului, amenințătorul efect de seră. Toate acestea sunt probleme a căror posibilă soluționare are neapărat nevoie de progrese și de cunoștințe în domeniul tehnologiei.

S-ar putea argumenta că problemele – chiar și ceva atât de fundamental ca sporirea continuă a populației lumii – au fost cauzate exact de progresul tehnologic. Există un grăunte de adevăr aici, dar problemele au rezultat din *utilizarea*

nechibzuită a tehnologiei, de către oameni care s-au repezit să exploateze beneficiile pe termen scurt ale noilor descoperiri și metode, fără o suficientă considerare a efectelor pe termen lung.

Vedeți dumneavoastră, avem nevoie nu doar de savanți, de ingineri și de specialiști în tehnologie, ci de lideri politici și industriali dispuși să încerce să înțeleagă lumea științei și a tehnologiei în profunzimea ei, evitând să-și întemeieze judecățile pe ultima linie a bilanțului contabil – profitul sau pierderea din viitorul imediat.

Gândiți-vă la disputele care le ocupă mintea ființelor umane din ziua de azi. Nesfârșitul conflict dintre catolici și protestanți, în Irlanda de Nord; cel dintre azeri și armeni, în Uniunea Sovietică; cel dintre palestinieni și israelieni, în Orientul Mijlociu; cel dintre bulgari și turci, în Bulgaria. Acestea și zeci de alte conflicte sunt diavoli care țopăie pe buza unui vulcan gata să erupă! Se cheltuiesc la nesfârșit bani, eforturi și sentimente pe aceste probleme aparent insolubile, exact când Pământul alunecă vertiginos spre distrugere, deoptrivă pentru toți cei implicați în dispute!

Și care e responsabilitatea Americii în toate acestea? Ca țara cea mai avansată, cea mai puternică și cea mai bogată din lume, datorăm lumii asumarea unui rol călăuzitor. Nu putem rezolva problemele de unii singuri, dar putem arăta calea, ne putem uni forțele cu cele ale aliaților noștri, îi putem mobiliza chiar și pe inamicii noștri.

Dar suntem și țara cea mai liberă din lume, deci nu avem nici un dictator care să ne tragă după el. Avem un președinte ales, o legislatură aleasă prin vot, oficiali aleși la fiecare nivel guvernamental. Trebuie să ne bizuim pe ei să înțeleagă starea lumii în care trăim și natura măsurilor care se cuvin luate.

Deoarece suntem o democrație, oamenii înșiși sunt cei

care trebuie să-și aleagă liderii potriviți. Zâmbetele nu sunt de-ajuns, nici oratoria înălțătoare! Trebuie să avem cunoaștere sau, dacă vreți s-o spunem altfel, avem nevoie de studiu serios și de activitate științifică.

Iar pentru aceasta trebuie să apelăm la un electorat în mare parte alcătuit din oameni care nu știu să citească și să scrie. Nu vi se pare că e o mare bătaie de joc la adresa democrației? Sincer să fiu, pe măsură ce înaintăm în deceniul 1990, starea educației americane îmi dă fiori de spaimă pentru viitorul întregii umanități.

RĂSPUNSUL CORECT

Numărul concluziilor generale la care se poate ajunge în legătură cu Universul sau cu o parte semnificativă a lui rămâne de obicei limitat, iar diverșii înțelepți ai lumii noastre, din trecut sau din prezent, au reușit (cu ochii închiși, lăsând intuiția să lucreze) să le formuleze pe toate.

Rezultă, deci, că indiferent la ce concluzie ajung savanții, în legătură cu orice, rămâne întotdeauna posibil să se citeze vreun exemplu din filosofia speculativă orientală, din mitologia celtică sau din folclorul african ori din filosofia grecilor antici, care să sune exact la fel.

Implicația unei asemenea comparații este aceea că oamenii de știință risipesc prostesțe o mulțime de bani și de efort, doar ca să afle ceea ce înțelepții orientali (sau celți, africani ori greci) cu minte ageră au știut dintotdeauna.

De pildă:

Există numai trei lucruri care s-ar putea să se întâmple cu Universul pe termen lung.

Universul s-ar putea să fie invariabil ca întreg, deci să nu aibă nici început, nici sfârșit.

Universul s-ar putea să se schimbe progresiv, adică într-o singură direcție, deci are un început distinct și un sfârșit diferit.

Universul s-ar putea să se schimbe în mod ciclic, înainte

și înapoi, deci se termină la începutul unui ciclu și evoluează din nou.

Toți înțelepții care au făcut speculații intuitive pe tema Universului trebuie să ajungă la una dintre aceste trei variante și – lăsând neschimbate toate celelalte ipoteze, există o șansă de unu la trei ca ei să fi reprodus orice concluzii – vor ajunge până la urmă să tragă știința pe această temă.

În prezent, savanții sunt înclinați să admită cea de-a doua variantă. Universul pare să fi început printr-o mare explozie de energie originară și să se schimbe progresiv, în așa fel încât se va sfârși în infinită expansiune și maximum de entropie (cu sau fără găuri negre).

Dacă alegeți versetele potrivite din Biblie, și le interpretați cu suficientă ingeniozitate, puteți susține că Biblia spune același lucru. Nu trebuie decât să hotărâți, de pildă, că expresia „Să fie lumină” reprezintă transpunerea teologică a „exploziei originare de energie” și că șase zile nu diferă prea mult de cincisprezece miliarde de ani, deci puteți susține în deplină libertate că teoriile astronomice cele mai recente confirmă Geneza.

Ceea ce caracterizează valoarea științei, însă, *nu* rezidă în concluziile particulare la care se ajunge cu ajutorul ei. Acestea sunt strict limitate ca număr și deducțiile la întâmplare, „pe ghicite”, vă vor duce la „răspunsul corect” cu șanse mai mari decât ați putea avea vreodată la cursele de cai.

Ceea ce caracterizează valoarea științei rezidă în *metodologia* ei – sistemul pe care îl utilizează pentru a ajunge la acele concluzii.

O sută de înțelepți, oricât de rațional și judicios ar cugeta, nu vor putea să ofere niciodată ceva mai persuasiv decât un imperativ „Să crezi!”. Din moment ce se pot găsi ființe umane care să-l creadă pe fiecare dintre cei o sută de înțelepți,

există nesfârșite certuri în legătură cu aspecte de doctrină, iar oamenii s-au urât viguros unii pe alții în numele vieții și s-au măcelărit cu entuziasm în numele păcii.

Savanții, pe de altă parte, încep cu observații și măsurători, din care își deduc sau își induc concluziile. Ei procedează așa în mod deschis și nimic nu se acceptă ca adevărat, decât după ce observațiile și măsurătorile pot fi repetate independent. Chiar și atunci, acceptarea nu e decât provizorie, în așteptarea unor observații și măsurători ulterioare care să fie mai bune și mai cuprinzătoare. Rezultatul este acela că, în ciuda controversei asupra constatărilor preliminare, până la urmă se ajunge la consens.

Prin urmare, ce contează în privința științei este *nu* că a decis, pentru moment (și cu titlu de ipoteză), existența unui big-bang primordial; ce contează este lunga înșiruire de investigații care a condus la observarea cadrului de unde radio izotropice, care susține această concluzie.

Ce contează este *nu* că știința a decis, pentru moment (și cu titlu de ipoteză), varianta modificării progresive a Universului, prin intermediul unei expansiuni aparent infinite; ce contează este lungul lanț de investigații care a condus la observarea deplasărilor spre roșu din spectrul galactic, care susțin această concluzie.

În consecință, nu-mi spuneți mie că acei perspicace înțelepți orientali (sau celți, africani ori greci, sau chiar din Biblie) au vorbit despre ceva care sună a big-bang sau a infinită expansiune! E pură speculație.

Arătați-mi unde au ajuns acei înțelepți la ideea că există unde radio izotropice sau deplasări spre roșu ale spectrului galactic, fiindcă numai această idee susține concluziile respective prin ceva mai mult decât simple presupuneri.

N-aveți cum. Numai știința poate face acest lucru!

IGNORANȚA ÎN AMERICA

De multă vreme deja, savanții se arată îngrijorați de nivelul scăzut al instrucției matematice și științifice din școlile americane. Rapoarte recente, din 1988 și 1989, sunt unanime în a arăta nu numai că elevii și studenții americani au un grad de educație matematică și științifică sub cel elementar, ci și că e mai scăzut decât cel al elevilor și studenților din toate celelalte țări studiate.

Iată o constatare extrem de deprimantă. La nivel mondial, Statele Unite sunt țara conducătoare în domeniul științific. Parțial, acest lucru s-ar putea datora afluxului constant de minți luminate care au fost educate în alte zone ale lumii. În perioada anilor 1930, opresiunea nazistă a împins numeroși savanți să emigreze în Marea Britanie și în Statele Unite, unde au reprezentat un factor-cheie al construirii bombei nucleare – realizare mult-lăudată în Statele Unite ca având la bază „know-how-ul yankeu”. Doar că practic toți acei yankei vorbeau cu accent străin.

Cum stau lucrurile astăzi? Trebuie să ne bizuim în continuare pe „importuri” din străinătate, pentru a ne menține avansul în domeniul științei?

În tot mai mare măsură, liderii noștri trebuie să se ocupe de pericole care amenință întreaga lume, iar înțelegerea acestor pericole și a posibilelor soluții depinde de buna

stăpânire a cunoștințelor științifice. Stratul de ozon, efectul de seră, ploaia acidă, problemele de alimentație și de ereditate – toate acestea impun un grad superior de instrucție științifică. Pot americanii să-și aleagă liderii potriviți și să susțină programele de măsuri cuvenite, dacă sunt analfabeți în materie de științe exacte?!

Întreaga premisă a democrației este aceea că instanța opiniei publice poate decide, în deplină siguranță pentru toată lumea, asupra unor chestiuni importante – dar cât de sigur e să le lăsăm la latitudinea *ignorantei* publice?

Haideți să luăm un exemplu: în iulie 1988, Jon Miller de la Laboratorul de Studiere a Opiniei Publice din cadrul Universității Northern Illinois a desfășurat un sondaj telefonic în rândul a 2041 de adulți, cărora le-a pus șaptezeci și cinci de întrebări ținând de bagajul elementar al cunoștințelor științifice. Rezultatele anchetei au arătat că, în proporție de aproape nouăzeci și cinci la sută, cei chestionați erau complet ignoranți în privința unor chestiuni elementare, deci nu puteau fi considerați altfel decât „analfabeți în materie de științe exacte”. După toate aparențele, foarte multă lume avea impresia, de pildă, că razele laser se compun din unde radio (în loc de unde luminoase) și că atomii sunt mai mici decât electronii (deși, în realitate, e invers).

Ideea s-ar putea să vi se pară nițel cam ezoterică, dar fiți atenți cum stau lucrurile: în proporție de douăzeci și unu la sută, cei chestionați erau de părere că Soarele se învâрте în jurul Pământului, iar alți șapte la sută nu știau care în jurul căruia se învâрте.

Având în vedere că se împlinesc deja patru secole de când știința a decis, în mod unanim, că Pământul se învâрте în jurul Soarelui, cum e posibil ca un sfert din totalul celor întrebați să nu știe acest lucru?! După mintea mea, nu există decât trei explicații posibile.

Cei care nu știau:

Fie nu s-au dus niciodată la școală și n-au citit niciodată vreo carte care să vorbească despre știință într-un mod semnificativ pentru cititori.

Fie s-au dus la școală și au citit ceva cărți, dar nu le-au acordat absolut nici un fel de atenție.

Fie s-au dus la școală, au citit cărți și le-au acordat atenție, dar nu li s-au predat așa cum trebuie aceste lucruri.

Mie, unul, primele două posibilități mi se par de neconceput, deci mă văd obligat s-o iau în considerare pe cea de-a treia.

Ipoteza că americanilor nu li se predau cunoștințele școlare așa cum trebuie este mai mult decât probabilă, având în vedere că mulți dintre profesori nu pot fi decât tot atât de „analfabeți în materie de știință” ca publicul larg. Și totuși, cum se poate ca un profesor, oricât de prost pregătit, să nu-i învețe pe copii că Pământul se învâрте în jurul Soarelui?!

Ei bine, există un pasaj în Biblie care descrie o bătălie a israeliților, conduși de Iosua, împotriva ghibeoniților. Israelii erau pe cale să învingă, dar se părea că ghibeoniții ar fi putut să scape la adăpostul întunericului. Pentru ca victoria să fie totală, Iosua a poruncit, așadar: „Stai, Soare, deasupra Ghibeonului ... Și s-a oprit soarele ... și nu s-a grăbit spre asfințit aproape toată ziua” (Cartea lui Iosua 10:12-13).

Păi, cum ar fi putut Iosua să-i poruncească Soarelui să stea pe loc și cum ar fi putut soarele să se oprească, dacă n-ar fi fost în mișcare?! Aceste versete au fost folosite de oameni în secolele al XVI-lea și al XVII-lea pentru a combate ideea că Pământul se învâрте în jurul Soarelui. Nu făceau altceva decât să repete pasajul din Cartea lui Iosua.

În realitate, această istorie a fost spusă într-o vreme în

care toată lumea de pe Pământ credea că Soarele se mișcă. Acum, știm că nu-i așa. Și chiar dacă pasajul a fost de inspirație divină, s-ar putea ca pur și simplu să fi fost formulat într-un mod apt să le pară raționali oamenilor din acele timpuri.

Cu toate acestea, există milioane de oameni în Statele Unite care continuă să creadă nestrămutat că fiecare cuvânt din Biblie este de inspirație divină și că este absolut și literalmente adevărat; că Soarele se mișcă și că Iosua i-a poruncit să se oprească, și că pentru o vreme s-a oprit în loc.

Poate că, în zonele unde asemenea convingeri încă dăinuie nestrămutate, profesorii îi învață pe copii că Soarele se rotește în jurul Pământului – fie din credință obstinată, fie de teamă să nu se vadă concediați. Și poate tocmai de aceea există atât de mulți americani care ignoră un lucru atât de capital și de elementar!

Imaginați-vă cât de mult rău pot face asemenea lucruri țării noastre!

Genul acesta de gândire înapoiată nu mai poate continua, dacă vrem ca America să-și păstreze rolul conducător în lumea științei moderne!

BATE-N PLASTIC!

Una dintre istoriile mele preferate (neîndoielnic apocrifă, altfel de ce mi-aş aminti-o?) are ca subiect potcoava de cal care atârna pe perete deasupra biroului lui Niels Bohr, marele fizician.

Un vizitator s-a tot uitat lung la ea, mirat foarte, iar în final nu s-a mai putut abţine şi a exclamat: „Domnule profesor Bohr, sunteţi unul dintre marii savanţi ai lumii. Nu se poate să credeţi că obiectul acela vă poartă noroc!”.

La care Bohr a răspuns zâmbind: „Ei, sigur că nu! Nici prin cap nu mi-ar trece să cred o asemenea aiureală. Pur şi simplu mi s-a spus că îmi va purta noroc, indiferent dacă eu cred sau nu acest lucru.”

Şi eu am o slăbiciune benignă... sunt un neobosit practicant al bătutului în lemn. Dacă fac vreo afirmaţie care mi se pare, după ce-am rostit-o, prea încrezătoare sau arogantă sau în orice alt mod exagerat de sigură pe norocul meu, încep să mă uit febril în jur după ceva din lemn în care să bat.

Fireşte, nu cred de-adevăratelea că bătutul în lemn îmi va ţine la distanţă pe demonii invidioşi care stau la pândă, în aşteptarea sufletului suficient de imprudent încât să-şi invoce şansa, fără o împlânzire adecvată a spiritelor şi a demonilor de care depind norocul şi necazul. Şi totuşi... la urma urmei... vedeţi dumneavoastră... dacă stau să mă gândesc bine... ce-am de pierdut?

A început să mă cam îngrijoreze, prin urmare, faptul că lemnul natural se vede tot mai puțin utilizat în construcțiile obișnuite, deci mi-e tot mai greu să-l găsesc în situații de urgență. Foarte posibil să fi ajuns chiar în pragul unei grave depresii nervoase, dacă nu mi-ar fi ajuns la urechi un lucru spus în treacăt de un amic.

Cu ceva timp în urmă, l-am auzit declarând: „În ultima vreme îmi merge foarte bine.” După care a ciocănit cu degetul în tăblia mesei, adăugând calm: „Să bat în plastic!”

Cerule mare! Uite-așa arată străfulgerările de bruscă iluminare! Bineînțeles! În lumea modernă, și spiritele se modernizează. Străvechile driade care viețuiau în trunchiuri de copac și confereau pădurilor sacre caracterul lor sacru, dând naștere ideii moderne a „bătutului în lemn”^{*}, probabil că sunt în majoritate șomere astăzi, când peste jumătate din pădurile lumii au fost transformate în scobitori și hârtie de ziar. Fără îndoială că acum își fac adăpost în rezervoarele de polimerizare a plasticului și răspund prompt la invocația „Bate-n plastic!”. O recomand cu căldură tuturor!

Bătutul în lemn nu este însă decât un singur exemplu între multele superstiții existente, atât de liniștitoare și generând un asemenea sentiment de protecție, încât oamenii se reped să le respecte la cea mai neînsemnată provocare – sau chiar dacă nu-i amenință nimic.

Orice dovadă care tinde să susțină o asemenea „Credință Protectoare”, oricât de fragilă și de absurdă ar fi, se vede înhățată și ținută strâns la piept. Orice dovadă care tinde să năruie o Credință Protectoare, indiferent cât de concretă și de logică ar fi, se vede împinsă la o parte. (Practic, dacă dovada împotriva unei Credințe Protectoare este suficient de concretă, cei care o prezintă riscă să se trezească bruscați.)

* Unii oameni spun că bătutul în lemn simbolizează atingerea Crucii, dar eu nu cred deloc că e așa. Sunt convins că obiceiul datează dintr-o epocă mult anterioară creștinismului. (n.a.)

Prin urmare, este foarte important ca, atunci când se cântăresc meritele oricărei opinii larg împărtășite, să se analizeze dacă nu cumva poate fi văzută ca o Credință Protecătoare. Dacă da, atunci popularitatea ei nu înseamnă nimic și trebuie tratată cu multă suspiciune.

S-ar putea, firește, ca opinia în cauză să fie conformă cu realitatea. De pildă, un gând reconfortant pentru americani îl reprezintă ideea că Statele Unite sunt țara cea mai bogată și mai puternică din lume. În deplină obiectivitate, așa și este, deci avem de-a face cu o Credință Protecătoare (pentru americani) care se justifică în acest caz particular.

Totuși, Universul este un loc cât se poate de nesigur, iar în privința principiilor generale, Credințele Protecătoare au mult mai multe șanse să fie false, decât adevărate.

De pildă, un sondaj de opinie în rândul fumătorilor înrăiți de pe mapamond ar indica, probabil, că aproape toți sunt convinși de lipsa de concludență a argumentelor care pun cancerul la plămâni în legătură directă cu fumatul. Aceeași majoritate covârșitoare s-ar manifesta și după un sondaj în rândul celor care lucrează în sectorul tutunului. De ce nu? Convingerea contrară le-ar da un sentiment prea puternic de nesiguranță, în termeni medicali sau economici, pentru a mai putea trăi liniștiți.

Când eram mult mai tânăr, și noi, puștanii, aveam convingerea fermă că, dacă ne cădea acadeaua în groaznică mizerie de pe străzile orașului, nu trebuia decât să ducem acadeaua la buze și apoi să facem un semn cu ea spre cer („s-o sărutăm spre Dumnezeu”), ca să redevină perfect curată și igienizată. Credeam acest lucru în ciuda tuturor interdicțiilor menite să ne ferească de microbi, fiindcă, dacă n-am fi crezut, acadeaua ar fi ajuns să fie mâncată nu de noi, necredincioșii, ci de alții care credeau.

Natural, oricine poate să-și fabrice dovada necesară în favoarea unei Credințe Protecătoare. „Bunicul meu a fumat

un pachet de țigări pe zi, timp de șaptezeci de ani, iar când a murit, ultimul organ care i-a cedat au fost plămânii." „Ieri, Jerry a sărutat spre Dumnezeu o acadea și azi a ieșit primul la cursa de cincizeci de metri viteză."

Dacă bunicul a murit de cancer la plămâni când avea treizeci și șase de ani sau dacă Jerry s-a îmbolnăvit de holeră – nici o problemă, putem găsi alte situații!

Dar să evităm, totuși, cazurile particulare. Eu propun șase tipuri generale de Credințe Protectoare, pe care le consider acoperitoare – deși bunul cititor e invitat să adauge și un al șaptelea tip, dacă găsește vreunul.

CREDINȚA PROTECTOARE NUMĂRUL 1: *Există forțe supranaturale care pot fi convinse sau obligate să protejeze specia umană.*

În aceasta constă esența superstiției.

Când o societate primitivă care supraviețuiește emina-mente prin vânătoare se confruntă cu faptul că vânatul se găsește uneori din belșug și alteori deloc, și când o societate primitivă emina-mente agricolă vede că anul acesta e secetă și în anul următor sunt inundații, pare perfect firesc să pre-supună – în lipsă de altceva mai bun – că niște forțe mai mult decât umane aranjează lucrurile în acest fel.

Din moment ce natura este capricioasă, s-ar părea că și zeii, spiritele sau demonii (indiferent cum vreți să le spuneți) nu pot fi altfel decât tot atât de capricioși. Într-un fel sau altul, trebuie convinși sau constrânși să-și subordoneze furtunoa-sele impulsuri necesităților omenești.

Cine zice că-i ușor? Evident, pentru „îmblânzirea zeilor“ e nevoie de toată priceperea celor mai înțelepți și mai experi-mentați membri ai societății. Așa se dezvoltă o clasă speciali-zată de „manipulatori ai spiritului“ – o tagmă a preoților, ca să folosim acest termen în sensul său cel mai larg.

N-am greși prea mult, numind „magie” această manipulare spirituală. Cuvântul provine din denumirea dată castei preoților în Persia dominată de zoroastrism.

Popularitatea acestei Credințe Protectoare este aproape totală. Un anumit „personaj influent” din lumea SF-ului, mult înclinat să adopte aceste Credințe Protectoare și apoi să pretindă că face parte dintr-o minoritate persecutată, mi-a scris odată așa: „Toate societățile în afară de a noastră au crezut în magie. De ce trebuie să fim atât de aroganți și să ne închipuim că toată lumea greșeste, în afară de noi?”

La vremea aceea, răspunsul meu a fost următorul: „Toate societățile în afară de a noastră au crezut că Soarele se învâрте în jurul Pământului. Vrei să reglezi chestiunea prin majoritate de voturi?”.

De fapt, situația stă chiar mai rău decât susține „influentul personaj”. Fiecare societate, inclusiv a noastră, crede în magie. Și nu restrâng această credință doar la oamenii naivi și neinstruiți din cultura noastră. Chiar și cele mai raționale elemente ale societății noastre: omul superior instruit și omul de știință, păstrează rămășițe de credință în magie.

Când o potcoavă atârna deasupra biroului lui Bohr (admitând că așa a fost în realitate), acest lucru semnifică devierea magică a nenorocului prin „puterea fierului rece”, exercitată asupra unei lumi spirituale rămase în Epoca Bronzului. Când bat în lemn (sau în plastic!), și eu procedez la manipulare spirituală.

Se poate argumenta, așa cum face „influentul personaj”, că trebuie să fie ceva adevărat în magie, din moment ce atât de mulți oameni cred în ea!

Ba nu trebuie deloc! E doar mult prea tentant să crezi. Ce poate fi mai ușor, decât să crezi că poți evita necazurile printr-un procedeu atât de simplu ca bătutul în lemn?! Dacă nu se împlinește, n-ai pierdut nimic. Dacă se împlinește,

oricum ai câștigat ceva. Chiar că ar trebui să fii din lemn tu însuși, să nu te lași tentat de probabilitate.

Bine, dar dacă magia nu aduce rezultatele sperate, cum de nu-și dau seama oamenii, până la urmă, și cum de n-o abandonează?

Cine spune că magia nu aduce rezultatele sperate? Ba bine că nu – după părerea celor care cred în ea!

Să zicem că bateți în lemn și nu vi se întâmplă nici un necaz. Vedeți? A funcționat! Sigur, dacă v-ați întoarce în timp și n-ați bate în lemn, s-ar putea ca nici atunci să nu pățiți nimic rău, dar cum să dobândiți un asemenea grad de control?

Sau să zicem că vedeți un ac și-l ridicați de jos timp de zece zile la rând; în nouă dintre ele nu vi se întâmplă nimic deosebit; dar în a zecea zi primiți o veste bună prin poștă. Nu durează decât un moment, ca să vă impregnați în memorie cea de-a zecea zi și să le uitați pe celelalte nouă... oricum, ce dovadă mai bună vreți?

Sau dacă aprindeți două țigări de la un singur chibrit și trei minute mai târziu cădeți și vă rupeți piciorul. Sigur, puteți susține că, dacă ați fi aprins și o a treia țigară, v-ați fi rupt gâtul, nu doar piciorul!

N-aveți cum să fiți contraziși! Dacă vreți să credeți, atunci veți crede!

Așa e, magia poate aduce rezultate foarte reale. Un acrobat care merge pe frânghie, după ce și-a vârat pe furis sub centură talismanul dintr-un picior de iepure, poate să înainteze cu destulă siguranță încât să realizeze performanța perfectă. Un actor, pășind pe scenă după ce a auzit pe cineva fluierând la el în cabină, poate fi destul de nervos încât să-și încurce replicile. Cu alte cuvinte, chiar dacă magia nu funcționează, credința în magie va funcționa!

Bine, și-atunci cum fac oamenii de știință, ca să dovedească lipsa de utilitate a magiei? Nicicum. E imposibil. Și-așa,

puțini dintre cei care cred, dacă nu chiar nici unul, vor accepta valabilitatea unei asemenea dovezi.

Ce pot face oamenii de știință este să abordeze *ipoteza* falsității „Credinței Protectoare numărul 1”. Oamenii de știință nu iau în calcul forțe capricioase, atunci când analizează Universul. Oamenii de știință stabilesc un număr minim de generalizări (greșit denumite „legi ale naturii”) și presupun că nimic nu se petrece sau nu poate fi făcut să se petreacă în afara acestor legi ale naturii. Progresul cunoașterii poate face necesară modificarea, din când în când, a acestor generalizări, dar ele vor rămâne întotdeauna necapricioase.

Destul de paradoxal, oamenii de știință înșiși devin o nouă tagmă a preoților. Există adepți ai Convingerilor Protectoare care văd în omul de știință noul tip de mag. Omul de știință este acela care, în prezent, poate să manipuleze Universul, prin misterioase ritualuri numai de el cunoscute, în așa fel încât să asigure supraviețuirea speciei umane în orice situație. După părerea mea, această convingere este tot atât de neîntemeiată ca aceea menționată mai devreme.

Din nou, o Credință Protectoare poate fi modificată, pentru a i se conferi un aer științific. De exemplu, unde altădată aveam îngeri și spirite care coborau pe Pământ ca să se amestece în treburile noastre și să împartă dreptate, acum avem creaturi extraterestre avansate, venite în farfurii zburătoare, care fac același lucru (după unii). De fapt, după părerea mea, popularitatea de care se bucură toată această mistică a farfuriilor zburătoare se datorează, în parte, ușurinței cu care extraterestrii pot fi văzuți ca o nouă versiune științifică a îngerilor de demult.

CREDINȚA PROTECTOARE NUMĂRUL 2: *Nu există, practic, moarte.*

Din câte știm până acum, omul este singura specie

capabilă să prevadă inevitabilitatea morții. Orice bărbat sau femeie știe, cu siguranță, așa cum n-o poate face nici o altă creatură, că într-o zi va muri.

Iată o certitudine absolut cutremurătoare și nu putem să nu ne întrebăm cât de mult influențează, prin sine, comportamentul uman, făcându-l să fie fundamental diferit de comportamentul altor animale!

Sau poate că efectul este mai slab decât ne-am aștepta, din moment ce oamenii refuză, atât de universal și atât de categoric, să se gândească la această certitudine! Câți indivizi nu trăiesc de parcă s-ar aștepta să dureze o veșnicie?! Cam fiecare dintre noi, așa zice.

Un mod comparativ mai rațional de a nega moartea îl constituie ideea că familia este adevărata entitate vie și că, atâta timp cât familia lui trăiește, individul nu moare cu adevărat. Iată una dintre convingerile care stau la baza cultului strămoșilor: strămoșul va trăi atâta timp cât va avea un descendent care să-l comemoreze.

În asemenea condiții, evident că lipsa copiilor (și mai ales cea a fiilor, căci în majoritatea societăților tribale femeile nu se pun la socoteală) era suprema nenorocire. Așa era în societatea israelită timpurie, de exemplu, cum ne spune chiar Biblia. În Biblie se dau reguli categorice, care îi obligă pe bărbați să se însoare cu văduvele fraților lor morți fără a fi avut copii, tocmai pentru a le da acelor văduve fii care să poată fi considerați descendenți ai celui mort.

Păcatul comis de Onan („onanismul”) nu constă în ceea ce probabil credeți că ar consta, ci în refuzul de a îndeplini acest „serviciu” pentru fratele lui mort (vezi Facerea 38:7-10).

Foarte populară este și o negare ceva mai literală a morții: în aproape orice societate pe care o cunoaștem există ideea de „viață după moarte”, adică acel „undeva” unde se poate duce rămășița nemuritoare a oricărui corp uman.

Umbra poate că duce o existență cenușie și insuportabilă, într-un loc ca Hades sau Sheol, infernul evreiesc, dar măcar trăiește!

În condiții ceva mai imaginative, viața de după moarte sau o porțiune din ea poate deveni un sălaș al fericirii, în timp ce altă porțiune poate deveni un sălaș al chinului. Atunci, ideea de imortalitate poate fi legată de ideea răsplatei și a pedepsei – chestiune care comportă și un aspect de Credință Protectoare, din moment ce omul se simte mai împăcat în sărăcia și mizeria lui, dacă știe că va trăi cândva ca un zeu în Paradis, în timp ce bogătanul de peste drum se va duce drept în lad! (și ce bine ne pare!)

În lipsa unei vieți după moarte, undeva în altă parte decât pe Pământ, puteți avea una și pe Pământ, aranjându-vă să credeți în reîncarnare sau în transmigrația sufletului.

Cu toate că reîncarnarea nu face parte din grupul credințelor religioase care domină în lumea occidentală, Credințele Protectoare sunt atât de valorizate aici, încât orice dovadă în favoarea reîncarnării este acceptată cu mare încântare. Atunci când, în anii 1950, a apărut o cărticică mai degrabă neghioabă, *The Search for Bridey Murphy* („În căutarea lui Bridey Murphy”), care părea să indice existența efectivă a reîncarnării, a devenit pe loc un best-seller. Sigur că nu era nimic adevărat.

Și, firește, întreaga doctrină a spiritualismului, toată bateria de atac cu medii, cu ciocănituri în masă, cu ectoplasmă, cu fantome și spirite „poltergeist” și cu un milion de alte lucruri, are la bază doar hotărârea fermă cu care specia umană insistă să creadă că nu există moarte; că întotdeauna rămâne ceva; că personalitatea conștientă este, în vreun fel, nemuritoare.

Are atunci vreun rost să încercăm să demascăm spiritualismul? Nu prea, fiindcă nu se poate. Indiferent cât de

mulți indivizi care se pretind medii sunt dovediți ca șarlatani, adeptul pătimăș va crede în următorul mediu pe care-l întâlnește. Ba s-ar putea să facă și mai mult: s-ar putea să denunțe dovada șarlataniei ca fiind ea însăși o înșelătorie și va continua să creadă în escrocherie, oricât de transparentă ar fi.

Știința pleacă de la ipoteza că și „Credința Protectoare numărul 2” este tot falsă.

Dar și oamenii de știință sunt ființe umane, iar dacă-i considerăm ca individualități distincte, aparte de știință ca noțiune abstractă, trebuie să admitem că tânjesc și ei după sentimentul siguranței. Un savant cu o remarcabilă reputație, Sir Oliver J. Lodge, deprimat de moartea fiului său în primul război mondial, a încercat să-l regăsească prin mijloacele spiritualismului și a devenit un adept devotat al „studiului parapsihologiei”.

Prietenul meu, „personajul influent”, i-a citat adesea pe Lodge și pe alții ca el, în chip de dovadă a valorii reale pe care ar avea-o cercetarea în domeniul parapsihologiei. „Dacă ai încredere în observațiile lui Lodge despre electron, de ce nu ai încredere și în observațiile lui despre spirite?”

Răspunsul este, desigur, că Lodge n-are de câștigat nici o fărâmbă de siguranță afectivă din partea unui electron, dar din partea spiritelor, da. Iar oamenii de știință sunt și ei oameni...

CREDINȚA PROTECTOARE NUMĂRUL 3: *Universul trebuie să fi fost creat într-un anumit scop.*

La urma urmei, dacă aveți de gând să puneți o întreagă armată de spirite și de demoni să administreze Universul, nu prea aveți cum să-i convingeți s-o facă așa, pe degeaba.

Adepții zoroastrismului din Persia au conceput o încântător de complicată schemă a Universului, imaginându-și că tot ce există se află angrenat într-un război cosmic. Ahura

Mazda, conducând nenumărate spirite sub stindardul Lumii și al Binelui, s-a confruntat cu o armată tot atât de puternică, sub conducerea lui Ahriman, care lupta pentru Întuneric și Rău. Forțele erau aproape egal distribuite, deci fiecare om simțea că are puterea să încline balanța într-o parte sau într-alta. Dacă se străduia să fie bun, contribuia la victoria „taberei binelui“, în cel mai colosal conflict imaginat vreodată.

Câteva dintre aceste noțiuni s-au strecurat în iudaism și creștinism, și așa a rezultat războiul dintre Dumnezeu și Satana. În optica iudeo-creștină, însă, nu se pune întrebarea cine va învinge. Dumnezeu trebuie să învingă și va învinge! Ceea ce face lucrurile mult mai puțin interesante.

Și această Credință Protectoare e presupusă ca falsă din perspectiva științei. Atunci când încearcă să descopere originile și soarta finală a Universului, știința refuză să ia în considerare nu doar posibilitatea unui război cosmic, ci și posibilitatea unui scop deliberat oriunde în Univers.

Generalizările elementare ale științei (legile termodinamicii, de pildă, sau teoria cuantică) admit o mișcare aleatorie a particulelor, coliziuni aleatorii, transferuri de energie aleatorii și așa mai departe. Din considerente de probabilitate, putem presupune că, având multe particule și luând în calcul perioade lungi de timp, există un grad rezonabil de siguranță că anumite evenimente se vor petrece efectiv, dar în privința particulelor individuale și pe perioade scurte de timp, nimic nu poate fi prevăzut.

Foarte posibil ca nici o altă opinie științifică generală să nu fie mai nepopulară decât aceasta, în rândul celor care n-au tangență cu știința. Pare să facă totul atât de „fără sens“!

Chiar așa? Chiar este absolut necesar ca întreg Universul sau tot ce ține de viață să aibă vreun sens? Ce ne împiedică să considerăm că un lucru care pare absurd într-un context, va căpăta semnificație într-un altul? De exemplu, o

carte scrisă în chineză, care pentru mine n-are nici un sens, va fi perfect relevantă pentru un chinez. De ce nu putem considera că fiecare om își poate organiza propria viață, în așa fel încât s-o facă să aibă sens pentru el însuși și pentru cei pe care îi influențează? Nu-i așa că, în acest caz, tot ce ține de viață și tot ce ține de Univers ajunge să aibă sens *pentru el*?

Cu siguranță că tocmai oamenii cărora li se pare că viața lor n-are, esențialmente, nici un sens, sunt cei care se străduiesc cel mai mult să impună un sens Universului – ca mod de a suplini ceea ce le lipsește lor.

CREDINȚA PROTECTOARE NUMĂRUL 4: *Oamenii au capacități speciale, grație cărora vor putea obține ceva fără să facă nimic.*

„Dacă-ți dorești, așa va fi”, sună un vers dintr-un cântec foarte îndrăgit și, o! câtă lume crede acest lucru! E mult mai ușor să-ți dorești, să speri și să te rogi, decât să-ți dai ostenala de a face ceva.

Am scris odată o carte în care un anumit pasaj descria pericolele pe care le aduce creșterea explozivă a populației lumii, precum și necesitatea de a se face un control organizat al natalității. Cineva care a citit pasajul a adăugat pe margine: „Aș zice că asta-i treaba lui Dumnezeu, nu crezi?”

E ca și cum i-ai lua ciocolata din mână unui copil mic, ca să scrii dedesubt: „Dumnezeu îi ajută pe cei care se ajută singuri.”

Gândiți-vă doar la popularitatea de care se bucură poveștile unde personajelor li se îndeplinesc trei dorințe, li se dă puterea de a transforma în aur tot ce ating, li se dă o suliță care-și găsește întotdeauna singură ținta sau li se dă o nestemată care-și schimbă culoarea în apropierea primejdiei.

Și doar imaginați-vă cum ar fi, dacă am avea puteri

extraordinare tot timpul, fără să știm că le avem – telepatia, de pildă. O, cât de mult ne-ar plăcea! (Cui nu i s-a întâmplat să aibă parte de-o coincidență și să strige: „Telepatie!”) Cât de dispuși suntem să credem în capacitățile mai avansate ale altora, fiindcă așa ni se îmbunătățesc și nouă șansele de a avea aceeași putere – cu condiția s-o exersăm îndeajuns de perseverent.

Unele puteri complet iraționale reprezintă capacitatea de a vedea în viitor: clarviziunea. Sau, dacă nu, se pot dobândi cunoștințele necesare pentru a calcula viitorul prin mijloace care țin de astrologie, numerologie, chiromanție, cititul în frunze de ceai sau o mie de alte șarlatanii vechi de când lumea.

În acest punct ne apropiem de „Credința Protectoare numărul 1”. Dacă putem prevedea viitorul, atunci am putea și să-l schimbăm, prin demersuri adecvate – ceea ce este aproape echivalentul unei manipulări a spiritului.

Într-un fel, știința a adus la realitate basmele cu zâne. Avionul supersonic merge mult mai repede și mai departe decât calul înaripat și decât cizmele de șapte poște ale povestașilor de anțărf. Avem rachete care-și caută singure ținta, precum ciocanul lui Thor, și fac stricăciuni cu mult mai mari. Avem nu nestemate, ci brățări sau insigne care se decorează în prezența unui grad prea mare de radiații.

Dar aceste lucruri nu sunt „ceva obținut fără să faci nimic”. Nu sunt daruri venite dintr-o lume supranaturală și nu acționează după cum li se năzare. Sunt produsul obținut printr-o muncă asiduă de generalizare a legităților Universului, depusă de o știință care neagă majoritatea Credințelor Protectoare – dacă nu cumva chiar pe toate.

CREDINȚA PROTECTOARE NUMĂRUL 5: *Ești mai bun decât cel de lângă tine.*

Iată o convingere foarte tentantă, dar în multe cazuri și

periculoasă. Spuneți-i asta malacului care stă în fața dumneavoastră și e foarte probabil să vă rupă gâtul! Așa că vă desemnați un surogat: tatăl dumneavoastră e mai bun decât tatăl lui; colegiul dumneavoastră e mai bun decât colegiul lui; accentul cu care vorbiți dumneavoastră e mai bun decât accentul lui; grupul dumneavoastră socio-cultural e mai bun decât grupul lui.

Natural că această credință se suprapune treptat peste rasism și, deloc surprinzător, cu cât un individ are o poziție socială, economică sau personală mai coborâtă, cu atât va fi mai tentat să se lase pradă convingerilor rasiste.

Nu trebuie să ne surprindă nici faptul că oamenii de știință, ca indivizi, au probleme cu această credință. Sigur, unii o vor raționaliza și vor spune că e firesc să existe posibilitatea de a împărți omenirea în categorii, de o așa manieră încât unele categorii să le fie superioare altora, din anumite puncte de vedere. Unii oameni, ca grupuri sociale, sunt mai înalți decât cei din alte grupuri, totul fiind o chestiune de moștenire genetică. Nu s-ar putea, oare, ca unele grupuri să fie, în mod congenital, mai inteligente sau mai cinstitute decât altele?

Un savant laureat al Premiului Nobel a cerut, cu ceva timp în urmă, ca oamenii de știință să nu mai ocolească această chestiune și să pornească demersul de a stabili dacă „locuitorii cartierelor sărace” (mai pe șleau: negrii americani) nu sunt cumva efectiv „inferiori” celor din alte cartiere – concluzia fiind, așadar, că tentativele de a-i ajuta se vor dovedi întotdeauna inutile.

Cei de la un anume ziar m-au rugat să scriu un articol în care să-mi prezint opiniile pe această temă, dar eu le-am răspuns că prefer să le spun dinainte, pe gură, cum urmează să sune opiniile mele, scutindu-mă astfel de efortul de a scrie un articol care nu poate fi tipărit.

Am spus că, în primul rând, după toate probabilitățile,

cei care manifestau cel mai mare entuziasm pentru o asemenea cercetare erau destul de siguri că au stabilit criterii de apreciere pe baza cărora locuitorii cartierelor sărace se vor dovedi, într-adevăr, „inferiori”. Ceea ce îi va exonera apoi pe superiorii locuitori ai altor cartiere de orice responsabilitate față de concitadinii lor „inferiori”, precum și de orice eventuale sentimente de vinovăție.

Dacă e să mă înșel, am continuat, atunci am impresia că organizatorii cercetării vor fi tot atât de doritori să găsească o minoritate superioară, nu numai una inferioară. De pildă, mă tem foarte tare că, după normele de apreciere care prevalează în societatea noastră, se va dovedi că membrii Bisericii Unitariene și cei ai Bisericii Episcopale au o medie a coeficientului de inteligență și a realizărilor personale superioare celor din alte grupuri religioase.

Dacă va fi așa, am sugerat eu, atunci unitarienii și membrii Bisericii Episcopale s-ar cuveni să poarte o insignă distinctivă, să fie conduși pe locurile din față în autobuz, să li se ofere cele mai bune locuri la teatru și la cinema, să li se permită să folosească toalete mai curate etc.

Cei de la ziar mi-au zis s-o las baltă cu articolul și îi înțeleg foarte bine. Nimeni nu vrea să caute oameni care să-i fie superiori, ci numai inferiori.

CREDINȚA PROTECTOARE NUMĂRUL 6: *Dacă lucrurile nu ies așa cum trebuie, nu e vina mea.*

Practic, toți avem în noi un mic grăunte de paranoia. Cu puțin exercițiu, acesta ne poate conduce să admitem vreuna dintre teoriile conspirației avansate de-a lungul istoriei.

Ce reconfortant e să știi că, dacă nu-ți merge bine în afaceri, asta-i din cauza manevrelor dubioase ale ticălosului de bulgar care ține prăvălia din colț; dacă te doare ceva, e din cauza conspirației medicilor nigerieni care au ceva cu

tine; dacă te-ai împiedicat și ai căzut, când te-ai întors să te uiți după o fetișcană nurlie, e din cauza unui afurisit de ceylonez, care a pus crăpătura din trotuar tocmai acolo!

În sfârșit, aici este punctul în care oamenii de știință pot fi atinși direct – căci această Credință Protectoare se poate întoarce nemijlocit împotriva lor, fiindcă se ridică împotriva Credințelor Protectoare în general.

Când adepților unei Credințe Protectoare li se demonstrează fără putință de tăgadă că s-au lăsat păcăliți și amăgiți, care e ultima lor cale de apărare și cea mai bună? Păi, normal: că există o conspirație a oamenilor de știință, îndreptată împotriva lor.

Eu însumi sunt mereu acuzat că particip la o asemenea conspirație. În corespondența de azi, spre exemplu, am primit o scrisoare teribil de violentă și de indignată, din care voi cita doar câteva fraze mai moderate:

„Nu ajunge că noi [publicul] suntem luați de proști de către politicieni ... acum au ajuns și cei din câmpul științei să aplice aceeași tactică. Dacă v-ați propus, indiferent în ce scop, să-i păcăliți pe alții, aflați de la mine că nu v-a reușit schema deloc.”

Am citit foarte atent scrisoarea, de la cap la coadă, și se pare că expeditorul citise un articol de revistă care respingea una dintre credințele lui preferate. Instantaneu a fost convins nu că el însuși s-ar fi putut înșela, ci că oamenii de știință complotau împotriva lui și că aveau ordine de la NASA să-l mintă.

Necazul e că se referea la un articol scris de altcineva, nu de mine – și habar n-aveam despre ce Dumnezeu vorbește!

Totuși, am convingerea că forțele Rațiunii vor ieși triumfătoare în fața atacurilor crâncene lansate de adepții Credințelor Protectoare, indiferent ce s-ar întâmpla. (Să bat în plastic!)

PIERDUT PRIN NETRADUCERE

La NOREASCON (a douăzeci și noua Conferință Mondială SF), care s-a ținut la Boston, în week-end-ul de Ziua Muncii din anul 1971, am luat loc în prezidiu, firește, deoarece, în calitate de Bob Hope al literaturii SF, face parte dintre perenele mele îndatoriri să înmânez premiile Hugo. În stânga mea stătea Robyn, fiică-mea: șaisprezece ani, blondă, ochi albaștri, bine făcută, frumoasă foc. (Nu, ultimul adjectiv nu reprezintă parțialitatea unui tată mândru. Întrebați pe cine vreți!)

Vechiul meu amic, Clifford D. Simak, care era oaspete de onoare, și-a început discursul prin a-i prezenta, cu perfect justificată mândrie, pe cei doi copii ai lui, aflați în auditoriu. Pe fața lui Robyn a trecut atunci o umbră de alarmă.

— Tatii! mi-a șoptit imperios, cunoscându-mi prea bine capacitatea de a-i pune pe alții în situații stânjenitoare. Ai de gând să mă prezinți și tu *pe mine*?

— Te-ar deranja, Robyn? am întrebat-o.

— Da, m-ar deranja.

— Bine, atunci nu te prezint, am liniștit-o, bătând-o ușor cu palma pe braț.

A stat pe gânduri câteva clipe, apoi a zis:

— Sigur, dacă simți nevoia să pomenești, așa, în treacăt, de frumoasa ta fiică, nu mă deranjează deloc.

Puteți fi convinși că exact așa am și făcut, în timp ce ea își lăsa privirea să alunece în jos, cu fermecătoare modestie.

Doar că nu m-am putut abţine să nu mă gândesc la stereotipul blond şi cu ochi albaştri al frumuseţii nordice, care a năpădit literatura occidentală din momentul în care triburile germanice au invadat părţile de vest ale Imperiului Roman, cu cincisprezece secole în urmă, şi s-au instalat în timp ca pătură aristocrată...

Şi la maniera în care a fost exploatat acest lucru pentru a submina una dintre cele mai clare şi mai importante lecţii din Biblie – o subversiune care îşi aduce şi ea contribuţia, chiar dacă mică, la criza gravă cu care se confruntă astăzi lumea şi Statele Unite în particular.

În acord cu predilecţia mea spre a începe cu începutul, însoţit-mă în secolul al VI-lea î. Hr. Un grup de evrei s-a întors din exilul babilonian şi s-a apucat să reconstruiască templul din Ierusalim, pe care Nabucodonosor îl distrusese cu şaptezeci de ani înainte.

Pe durata exilului, sub călăuzirea profetului Iezechiel, evreii îşi păstrasera neştirbită identitatea naţională, modificând, complicând şi idealizând felul în care îl adorau pe Yahve – într-o formă direct ancestrală iudaismului de astăzi. (De fapt, Iezechiel este numit uneori „părintele iudaismului“.)

Aceasta a făcut ca, o dată exilaţii întorşi la Ierusalim, să se confrunte cu o problemă religioasă. Existau acolo oameni care, pe durata exilului babilonian, trăiseră în ceea ce fusese odată ţara triburilor Iudeei şi care îl cinsteau pe Iahve cu ceea ce considerau ei a fi ritualul adevărat, păstrat neatins de-a lungul timpului. Deoarece oraşul lor principal (o dată Ierusalimul distrus) era Samaria, evreii reîntorşi din exil îi numeau samariteni.

Samaritenii au respins modificările „de modă nouă“ ale evreilor reîntorşi, iar aceştia, la rândul lor, se uitau cu dezgust

la credințele „învechite” ale samaritenilor. Între ei s-a născut o nemuritoare ostilitate, genul care ajunge să fie exacerbată din cauză că diferențele de credință sunt comparativ mărunte.

În plus, mai trăiau pe aceleași pământuri și oameni care proslăveau cu totul alți zei: amoniți, edomiți, filistenii și așa mai departe.

Presiunea exercitată asupra grupului de evrei reîntorși nu era în primul rând militară – fiindcă toată zona se afla sub ocârmuirea, mai mult sau mai puțin benefică, a Imperiului Persan –, ci una socială, dar poate tocmai de-aceea mai puternică. Păstrarea unui ritual strict în fața mulțimilor covârșitoare de necredincioși este o treabă grea, iar tendința de a mai slăbi din strictetea lui devenea aproape irezistibilă. Apoi, tinerii bărbați reveniți din exil erau atrași de femeile din vecinătate, deci mariajele mixte nu puteau fi evitate. Natural, pentru a-i face pe plac nevestei, ritualul se vedea relaxat și mai mult.

Apoi, însă, probabil nu mai devreme de anul 400 î. Hr., adică la peste un secol de la construirea celui de-al doilea templu, în Ierusalim a sosit Ezra, care era un învățat al legii mozaice – editată și pusă în formă finală pe perioada exilului babilonian. Ezra a fost îngrozit de regresul ritualului și s-a pornit să-l redeștepte cu toată vigoarea. I-a chemat pe oameni să se adune, i-a pus să recite legea după el și le-a tălmăcit-o, le-a ațâțat fervearea religioasă și a cerut o mărturisire a păcatelor și o reînnoire a credinței.

Un lucru pe care l-a impus foarte riguros a fost abandonarea tuturor nevestelor neevreice și a copiilor lor. Numai așa se putea menține, după părerea lui, caracterul sfânt al iudaismului strict. Ca să cităm din Biblie (și voi folosi recenta nouă versiune în engleză, în acest scop):³³

33. Pentru traducerea în românește a citatelor din Biblie, reamintesc că am folosit reeditarea din 1994 a Bibliei tipărite de Societatea Biblică Interconfesională din România, cu aprobarea Sfântului Sinod. (n.t.)

„Și s-a sculat Ezra preotul și le-a zis: «Voi ați făcut păcat, luându-vă femei de neam străin și cu aceasta ați mărit vina lui Israel. Așadar, pocăiți-vă de păcatul acesta înaintea Domnului Dumnezeuului părinților voștri și faceți voia Lui și depărtați-vă de popoarele pământului acestuia și de femeile celor de alt neam». Și răspunzând toată adunarea, a zis cu glas tare: «Cum zici tu, așa vom face!»" (Cartea întâi a lui Ezra 10:10-12).

Începând din acel moment, evreii ca popor au început să practice un exclusivism, o separare voluntară de ceilalți și o înmulțire a obiceiurilor distincte care le-au accentuat și mai mult caracterul separat; iar aceste lucruri i-au ajutat să-și păstreze identitatea prin toate nenorocirile și catastrofele ce aveau să vină, prin toate crizele și prin toate exilurile și persecuțiile care i-au împrăștiat pe suprafața Pământului.

De netăgăduit faptul că exclusivismul a servit și la a-i face „greu de înghițit” social, conferindu-le și un grad înalt de vizibilitate socială – lucruri de natură să ajute la crearea unor condiții care făceau mai probabile exilurile și persecuția.

Nu toți evreii au aderat la politica exclusivismului. Au existat unii care credeau că toții oamenii sunt egali în ochii lui Dumnezeu și că nimeni nu trebuie exclus din comunitate doar pe baza identității sale de grup.

Unul dintre ei (dar care a rămas pe vecie nenumit) a încercat să prezinte această convingere sub forma unei scurte pilde de ficțiune istorică. Eroiina acestei povești din secolul al IV-lea î. Hr. este Rut, o femeie moabită. (Istoria se petrece pe vremea judecătorilor, deci, în opinia tradițională, se considera că a fost scrisă de profetul Samuel în secolul al XI-lea î. Hr. Nici unul dintre savanții care studiază Biblia astăzi nu mai crede acest lucru.)

De ce tocmai o femeie moabită, dacă tot veni vorba?

Se pare că evreii reîntorși din exil aveau tradiții legate

de prima lor sosire la granițele pământului Canaanului, sub Moise mai întâi și apoi sub Iosua, cu aproape o mie de ani înainte. În acea vreme, micul popor al lui Moab, care trăia la răsărit de cursul inferior al Iordanului și de Marea Moartă, pe bună dreptate alarmat de incursiunea viguroșilor năvălitori din pustie, a încercat să li se opună. Moabiții nu doar că i-au împiedicat pe israeliți să le traverseze teritoriul, ci, spune tradiția, l-au chemat pe un proroc, Valaam, și i-au cerut să-și folosească puterile magice pentru a aduce năpasta și distrugerea pe capul invadatorilor.

N-au reușit, iar Valaam, înainte de a se întoarce în țara lui, se spune că l-ar fi sfătuit pe regele Moabului să le lase pe femeile moabite să-i ademenească pe bărbații din pustie, în ideea că asemenea legături ar fi putut să le submineze dârzenia și devotamentul tenace. Biblia relatează următoarele:

„Atunci s-a așezat Israel în Sitim, dar poporul a început să se spurce, păcătuind cu fetele din Moab. Că acestea îi chemau la jertfele idolilor lor și mânca poporul din acele jertfe și se închina la dumnezeii lor. Așa s-a lipit Israel de Baal-Peor, pentru care s-a aprins mânia lui Dumnezeu asupra lui Israel.” (Numerii 25:1-3)

Drept rezultat, „femeile moabite” au devenit chintesența tipului de influență exterioară care, prin atracție sexuală, încercau să-i pervertească pe evreii pioși. Într-adevăr, Moab și regatul învecinat din nord, Amon, au fost nominalizate explicat prin codul mozaic:

„Amonitul și Moabitul să nu intre în obștea Domnului; nici în al zecelea neam al lor în veci să nu intre în obștea Domnului, pentru că nu v-au întâmpinat cu pâine și apă în cale, când veneați din Egipt, și pentru că ei au plătit împotriva ta pe Valaam ... ca să vă blesteme ... Să nu le dorești pace și fericire în toate zilele tale, în veci.” (Deuteronomul 23:3-4, 6)

Și totuși, au existat vremuri în istoria de mai târziu când

între Moab și măcar o parte a poporului lui Israel a fost prietenie, poate pentru că i-a unit lupta împotriva unui dușman comun.

De pildă, puțin după anul 1000 î. Hr., Israelul era cârmuit de Saul, care le ținuse piept filisterilor, îi cucerise pe amaleciți și adusese Israelul pe cea mai înaltă culme a puterii de până atunci. În mod firesc, moabiții priveau cu teamă aceste politici expansioniste, deci căutau prietenia oricui s-ar fi răsculat împotriva lui Saul. Un asemenea rebel a fost războinicul David din Betleemul Iudeei. Prigonit de Saul și obligat să se retragă într-o cetate fortificată, David a apelat la Moab, ca refugiu pentru familia lui.

„De acolo David ... a zis către regele Moabului: «Lasă pe tatăl meu și pe mama mea să stea la voi, până voi afla ce are să facă Dumnezeu cu mine.» Și i-a adus la regele Moabului și au trăit ei tot timpul la el, cât David a rămas în cetatea aceea.” (Cartea întâi a regilor 22:3-4)

Până la urmă, David a ieșit învingător, a devenit rege mai întâi peste Iudeea, apoi peste întreg Israelul și a creat un imperiu care se întindea pe toată coasta estică a Mediteranei, din Egipt până la Eufrat, orașele feniciene rămânând independente, dar în alianță cu David. Mai târziu, evreii au privit mereu înapoi cu nostalgie spre perioada lui David și a fiului său, Solomon, ca epocă de aur din istoria lor, iar statutul lui David în mitologia și mentalitatea evreiască a rămas inatacabil. David a fondat o dinastie care a domnit peste Iudeea timp de patru secole, iar evreii n-au încetat niciodată să creadă că vreun descendent al lui David se va întoarce să-i cârmuiască iar, într-o zi din viitorul idealizat.

Totuși, plecând de la versetele care arată că David s-a folosit de Moab ca refugiu pentru familia lui, se prea poate să fi apărut o poveste cum că printre strămoșii lui David s-ar fi strecurat și moabiți. Din cât se pare, autorul Cărții Rut a

hotărât să se servească de această istorie pentru a scoate în evidență doctrina nonexclusivismului, alegându-și ca eroină prototipul mult-detestatei femei moabite.

Cartea Rut vorbește despre o familie din Betleemul Iudeei – un bărbat, nevasta lui și doi fii – pe care foametea îi mână spre Moab. Acolo, cei doi feciori se căsătoresc cu fete moabite, dar, după un timp, toți cei trei bărbați mor, lăsând în urma lor trei femei: pe Noemina, soacra, alături de Rut și de Orfa, cele două nurori.

În acele vremuri, femeile erau tratate ca sclave, iar cele nemăritate, fără un bărbat care să le dețină în posesie și să le oblăduiască, nu puteau supraviețui decât din mila celorlalți. (De unde și frecventul îndemn biblic spre a avea grijă de văduve și de orfani.)

Noemina a hotărât să se întoarcă la Betleem, unde rudele poate s-ar fi milostivit s-o ajute, dar pe Rut și pe Orfa le-a îndemnat, cu multe rugăminți, să rămână în Moab. Deși nu spune explicit, ar fi destul de plauzibil să presupunem ce gândea: că niște fete moabite n-ar avea deloc o viață ușoară în Iudeea, unde Moabul era privit cu atâta ură.

Orfa rămâne în Moab, dar Rut refuză s-o părăsească pe Noemina, spunând: „Nu mă sili să te părăsesc și să mă duc de la tine; căci unde te vei duce tu, acolo voi merge și eu și unde vei trăi tu, voi trăi și eu; poporul tău va fi poporul meu și Dumnezeuul tău va fi Dumnezeuul meu; unde vei muri tu, voi muri și eu și voi fi îngropată acolo. Orice-mi va face Domnul, numai moartea mă va despărți de tine!” (Cartea Rut 1:16-17)

O dată ajunse în Betleem, cele două femei au de înfruntat cea mai amarnică sărăcie, iar Rut se oferă să câștige cele necesare traiului, pentru ea și pentru soacra ei, adunând spicele rămase pe câmp. Venise vremea secerișului grânelor, și obiceiul locului era ca spicele căzute în urma

secerătorilor să nu fie culese, ci lăsate acolo ca să fie adunate de cei săraci. Această cutumă a adunatului spicelor era un fel de program de asistență socială pentru nevoiași. Dar era și o muncă grea, care-ți rupea spinarea, plus că orice femeie tânără care o făcea, mai ales una moabită, își asuma unele riscuri evidente, la cheremul unor secerători tineri și viguroși. Ce se oferise să facă Rut era pur și simplu o dovadă de sacrificiu eroic.

Povestea spune că Rut a adunat spice pe țarina unui bogat fermier iudeu, Booz, care, venit să vadă ce-i fac secerătorii, a remarcat cu câtă vrednicie muncea. Booz a întrebat cine este și lucrătorii i-au răspuns: „Această femeie tânără este moabiteanca aceea care a venit cu Noemina din țara Moabiților.” (Cartea Rut 2:6)

Booz îi vorbește cu bunăvoință, iar Rut spune: „Cu ce am dobândit eu milă înaintea ta de mă primești, cu toate că sunt străină?” (Cartea Rut 2:10) Booz îi răspunde că a auzit cum și-a lăsat ea propria țară, din dragoste pentru Noemina, și cum muncește cu vrednicie ca să-i poarte de grijă.

Se dovedește apoi că Booz era rudă cu răposatul soț al Noeminei – ceea ce trebuie să fi fost unul dintre motivele care l-au făcut să se arate atât de mișcat de dragostea și de fidelitatea lui Rut. Auzind ce s-a întâmplat, Noemina are o idee. În acele vremuri, dacă o femeie rămânea văduvă fără să fi făcut copii, avea dreptul să-i ceară fratelui soțului răposat s-o ia de nevastă și să-i ofere protecția lui. Dacă răposatul nu avusese nici un frate, obligația cădea în sarcina vreunui alt bărbat din familie.

Noemina trecuse de vârsta la care mai putea face copii, deci nu mai îndeplinea condițiile necesare măritişului, care în acele vremuri avea ca scop principal procreația – dar nu același lucru se putea spune despre Rut! Sigur, Rut era o femeie moabită și probabil că nici un iudeu n-ar fi primit s-o

ia de soție, dar Booz se dovedise binevoitor cu ea. Așadar, Noemina a învățat-o pe Rut cum să se apropie de Booz în timpul nopții și, fără nici o intenție vulgar-seducătoare, să facă apel la protecția lui.

Mișcat de modestia și de disperarea femeii, Booz i-a promis că-și va face datoria, spunând însă că există o rudă mai apropiată decât el și că, după lege, această rudă are dreptul să-și încerce norocul înaintea lui.

Nu mai departe de a doua zi, Booz îl caută pe cel în cauză, adică ruda mai apropiată, și îi propune să cumpere o parte de țarină ce se cuvenea Noeminei și, o dată cu bucata de proprietate, să-și mai asume o responsabilitate: „De cumperi țarina de la Noemina, atunci trebuie să cumperi și pe Rut moabiteanca, femeia celui mort...” (Cartea Rut 4:5).

Probabil că Booz a avut grijă să accentueze așa cum trebuie cuvântul „moabiteanca”, fiindcă ruda în cauză s-a retras imediat. În consecință, Booz s-a însurat cu Rut, care cu timpul i-a dăruit un fiu. Mândra și fericita Noemina ținea pruncul la piept, iar femeile din jur i-au spus: „Acesta îți va fi bucurie și hrănitor la bătrânețile tale, căci l-a născut nora ta, care este mai bună pentru tine decât șapte fii.” (Cartea Rut 4:15)

Într-o societate care puneau infinit mai mult preț pe fii, decât pe fiice, acest verdict al femeilor iudee asupra lui Rut – o femeie din neamul detestat al Moabului –, cum că s-a dovedit „mai bună pentru tine decât șapte fii”, este morala autorului: noblețe și virtute există în orice neam de oameni și nici unul nu trebuie aprioric exclus și desconsiderat, pur și simplu fiindcă se cheamă într-un fel sau altul.

Iar apoi, ca să încheie definitiv discuția, pentru orice iudeu chiar atât de naționalist încât să se arate impermeabil la argumentele purului idealism, povestea spune: „Iar vecinele i-au pus nume și au zis: «Noeminei i s-a născut fiu și i s-a pus numele Obed.» Acesta este părintele lui Iesei, tatăl lui David.” (Cartea Rut 4:17)

Unde ar fi fost Israelul, atunci, dacă ar fi existat acolo un Ezra care să interzică însurătoarea lui Booz cu „o femeie străină“?

Ce concluzie putem trage de aici? Că povestea din Cartea Rut este una frumoasă, nu contestă nimeni. Aproape întotdeauna se face referire la ea ca la o „încântătoare idilă“ sau alte formulări asemănătoare. Că Rut reprezintă o foarte reușită personificare a unei femei bune și virtuose e un lucru de netăgăduit.

De fapt, toată lumea îndrăgește așa de mult povestea, și pe Rut, încât ideea principală se pierde complet. Prin sine, este o pildă a toleranței față de cei disprețuiți, a iubirii față de cei urâți, a răsplății pe care o aduce înfrățirea. Prin amestecarea genelor speciei umane, prin formarea hibridului, pe lume vor veni oameni măreți.

Evreii au înglobat în canon Cartea Rut parțial fiindcă este o poveste atât de minunat spusă, dar în principal (bănuiesc eu) fiindcă arată din cine se trage marele David – o filiație care, în sobru-istoricele cărți ale Bibliei dinaintea celei a lui Rut, nu este indicată decât până la tatăl lui David, Iesei. Evreii însă au rămas în general exclusiviști și nu și-au însușit lecția de universalism propovăduită de Cartea lui Rut.

Nici de atunci încoace n-au ajuns oamenii să se atașeze de învățătura ei. Și cum ar putea, din moment ce se fac atâtea eforturi ca învățătura ei să dispară?! Povestea lui Rut a fost re-spusă de nenumărate ori, în toate tipurile posibile de contexte: începând cu basmele pentru copii și terminând cu romane serioase. S-au făcut până și filme cu acest subiect. Rut însăși a fost înfățișată în sute de ipostaze și în absolut fiecare dintre ilustrațiile pe care le-am văzut vreodată, e blondă, are ochi albaștri, e bine făcută și frumoasă – stereotipul nordic perfect de care vorbeam la începutul acestui articol.

Pentru Dumnezeu, de ce nu se poate ca Booz să se fi

îndrăgostit pur și simplu de ea?! Ce mare merit a fost că a luat-o de nevastă? Dacă o fată ca asta îți cade la picioare și se roagă, umilă, să-ți faci datoria față de ea și s-o iei de nevastă, probabil că te-ai însura cu ea cât ai clipi din ochi!

Da, sigur, era o femeie moabită – și ce dacă? Ce vă spune dumneavoastră cuvântul „moabit”? Vă declanșează vreo reacție violentă? Există mulți moabiți printre cunoștințele dumneavoastră? I-a fugărit de curând pe copiii dumneavoastră o gașcă de moabiți nenorociți? Au început să scadă prețurile la case în cartierul dumneavoastră din cauza prezenței lor? Când ați auzit ultima dată pe cineva spunând: „Trebuie să-i gonim pe puturoșii ăia de moabiți de aici. Nu fac altceva decât să îngroașe rândurile pe listele de ajutoare sociale”?

Practic, judecând după modul în care este descrisă Rut, moabiții sunt niște adevărați aristocrați englezi, iar prezența lor ar ridica prețurile de pe piața imobiliară.

Necazul e că unicul cuvânt căruia *nu i se face traducerea* în Cartea lui Rut este cuvântul-cheie „moabit” – și, atâta timp cât nu este tradus, ideea se pierde; se pierde prin netraducere.

Cuvântul „moabit” înseamnă în realitate „cineva dintr-un neam care nu primește nimic altceva din partea noastră și nu merită nimic altceva din partea noastră decât ură și dispreț.” Cum ar trebui să fie tradus acest cuvânt, printr-un alt cuvânt care să însemne exact același lucru, dar pentru un alt neam decât cel al iudeilor, de exemplu, pentru grecii din era modernă? „Turc”, evident! Dar pentru mulți dintre turcii de azi? „Grec”, evident! Și pentru mulți americani de azi? „Negru”, evident!

Ca să putem sesiza așa cum trebuie semnificația Cărții lui Rut, haideți să presupunem că Rut n-ar fi o femeie moabită, ci o negresă.

Recitiți povestea și traduceți cuvântul „moabit” prin „negru”, de fiecare dată când îl întâlniți în text. Noemina (să zicem) se întoarce în Statele Unite cu două nurori negrese. Nici nu-i de mirare că le imploră să nu vină cu ea! Mare minune că Rut o iubește atât de mult pe soacra ei, încât e dispusă să înfrunte o societate care o urăște fără nici un motiv și să-și asume riscul de a culege spice, sub ochii unor secerători care-i aruncă ocheade pofticioase și cărora nici prin cap nu le trece s-o trateze cu vreo urmă cât de mică de respect.

Iar când Booz întreabă de ea, nu citiți răspunsul în forma „Este o moabiteancă” – citiți-l în traducerea „Este o negresă”. Mult mai probabil, de fapt, ca secerătorii să-i fi spus lui Booz ceva care ar echivala (iertat fie-mi limbajul!) cu: „E o muierușcă de cioară.”

Privite lucrurile din această perspectivă, veți constata că întreaga semnificație se află în traducere și numai în traducere. Fapta lui Booz, în sensul că vrea să se însoare cu Rut fiindcă e virtuoasă (și nu fiindcă e o frumusețe nordică), capătă astfel un soi de noblețe. Concluzia vecinilor, cum că e mai bună pentru Noemina decât șapte fii, devine un lucru pe care acele femei nu s-ar fi simțit obligate să-l spună decât în fața covârșitoarelor dovezi că așa era! Iar trăsătura de condei finală, cum că din acest amestec genitoriu s-a născut nimeni altul decât marele David, are un efect de-a dreptul copleșitor!

Ceva asemănător putem găsi și în Noul Testament. Există o instanță în care un ucenic al legii îl întreabă pe Iisus ce trebuie să facă pentru a merita viața eternă și își răspunde singur la întrebare, spunând: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși.” (Luca 10:27)

Aceste îndemnuri sunt luate din Vechiul Testament, firește. Ultima parte, cea cu aproapele, vine dintr-un verset care spune: „Să nu te răzbuni cu mâna ta și să nu ai ură asupra fiilor poporului tău, ci să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți.” (Leviticul 19:18)

(În acest caz, mie îmi sună mai bine traducerea folosită de noua versiune în engleză a Bibliei, decât cea din versiunea regelui Iacob: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți.” Cât de sfânt trebuie să fie cineva, ca să poată realmente simți durerea sau bucuria altcuiva, exact la fel cum le simte pe ale sale?! Nu e cazul să cerem prea mult. Dar dacă admitem pur și simplu că altcineva este „un om ca tine”, atunci poate fi tratat măcar cu decență. Abia atunci când refuzăm să acceptăm măcar atâta lucru, vorbind despre altcineva ca despre un om inferior nouă, încep să ne pară firești – ba chiar demne de laudă – disprețul și cruzimea.)³⁵

Iisus aprobă spusele ucenicului învățător al legii, iar acesta întreabă imediat: „Și cine este aproapele meu?” (Luca 10:29) La urma urmei, versetul din Levitic vorbește mai întâi despre abținerea de la a te răzbuna și de la a avea ură față de fiii poporului tău; iar asta nu înseamnă, oare, că noțiunea de „aproapele tău” se limitează doar la cei de același neam cu tine?

Iisus îi răspunde atunci cu ceea ce s-ar putea să reprezinte cea mai semnificativă parabolă, dintre toate câte sunt: povestea călătorului căzut în mâinile unor tâlhari, care l-au

35. În noua versiune în engleză a Bibliei, formularea este: *but you must love your neighbor as yourself*, iar în Biblia Regelui Iacob: *but thou shalt love thy neighbor as thyself*. Diferența sugerată de Asimov ar fi aceea dintre posibila traducere „să iubești pe aproapele tău ca pe un om care este ca tine” și „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți”. Deși insesizabilă prin simpla traducere a celor două formulări, cred că este cel mai bine exprimată prin ideea pe care o putem găsi în Matei 7:12: „Ci toate câte voiți vouă să vă facă oamenii, asemenea faceți și voi lor”. (n.t.)

bătut, l-au jefuit și l-au lăsat să zacă, pe jumătate mort, la marginea drumului. Iisus continuă: „Din întâmplare un preot cobora pe calea aceea și, văzându-l, a trecut pe alături. De asemenea și un levit, ajungând în acel loc și văzând, a trecut pe alături. Iar un samaritean, mergând pe cale, a venit la el, și, văzându-l, i s-a făcut milă și, apropiindu-se, i-a legat rănilor, turnând pe ele untdelemn și vin, și, punându-l pe dobitocul său, l-a dus la o casă de oaspeți și a purtat grijă de el.” (Luca 10:31-34)

Apoi Iisus întreabă cine este aproapele călătorului, iar ucenicul se vede nevoit să răspundă: „Cel care a făcut milă cu el.” (Luca 10:37)

Parabola e cunoscută sub denumirea de „Pilda bunului samaritean”, deși nicăieri nu se spune că salvatorul bietului călător ar fi fost un *bun* samaritean – doar un samaritean, pur și simplu.

Însemnătatea parabolei este în întregime viciată de folosirea obișnuitei sintagme „bunul samaritean”, pentru că aruncă o lumină falsă asupra a cine erau, de fapt, samaritenii. Spuneți cuvântul „samaritean” în cadrul unui test de asociere liberă a ideilor și, foarte probabil, toți cei supuși testării îl vor asocia cu adjectivul „bun”. S-a întipărit atât de profund în mințile noastre, că samaritenii sunt buni, încât ni se pare de la sine înțeles ca un samaritean să procedeze așa – ba chiar ne mirăm de ce ține Iisus să sublinieze acest lucru!

Uităm cine erau samaritenii, pe vremea lui Iisus!

Pentru evrei, samaritenii nu erau buni. Erau niște eretici detestați, desconsiderați și demni de tot dispreț, cu care nici un bun evreu n-ar fi vrut să aibă de-a face. Din nou, întreaga semnificație se pierde prin netraducere!

Să zicem că în locul călătorului din vechea Iudee avem un american alb din Mississippi, care a fost tâlhărit și părăsit în drum, aproape mort. Și să zicem că pe lângă el au trecut

un preot catolic și unul protestant, refuzând amândoi „să se implice”. Și să zicem că a fost un muncitor la câmp, negru, cel care s-a oprit și a avut grijă de sărmanul călător.

Acum puneți-vă întrebarea: cine a fost aproapele pe care trebuie să-l iubești ca și cum ar fi un om ca tine, dacă vrei să fii mântuit?

Parabola bunului samaritean propovăduiește clar că noțiunea de „aproapele tău” nu comportă nici o semnificație limitativă, că nu poți să-ți rezervi purtarea omenoasă doar pentru cei din grupul tău social și pentru cei din neamul tău. Absolut fiecare om, până la cel din urmă, până la cel pe care-l disprețuiești cel mai mult, este aproapele tău.

Bun, avem deci în Biblie două exemple – în Cartea lui Rut și în pilda samariteanului milostiv – de învățături care s-au pierdut prin netraducere, deși sunt îngrozitor de relevante pentru noi, cei din ziua de azi.

Pe tot cuprinsul lumii există confruntări între părți din omenire care se autodefinesc prin rasă, naționalitate, filosofie economică, religie, limbă sau apartenență la grupuri diferite, în așa fel încât nu se consideră „aproapele” unuia față de celălalt.

Aceste diferențe mai mult sau mai puțin arbitrare între popoare care aparțin aceleiași specii biologice sunt teribil de periculoase și parcă nicăieri mai mult decât aici, în Statele Unite, unde cea mai primejdioasă dintre înfruntări (nici nu-i nevoie s-o mai spun) are loc între albi și negri.

După problema generală a creșterii populației, omenirea nu e amenințată de alt pericol mai mare decât această confruntare – îndeosebi în Statele Unite.

Mi se pare că din ce în ce mai mult, cu fiecare an, atât albi, cât și negrii se întorc, plini de mânie și ură, către mijloacele

violentei. Nu văd cum s-ar putea sfârși în mod rațional această continuă escaladare a violentei; nu cred că se poate termina altfel decât printr-un război civil.

Într-un asemenea război civil, albi, având preponderență numerică și un grad încă și mai mare de preponderență în materie de forță organizată, este foarte probabil „să învingă”. Dar ar fi o „victorie” cu prețul unor enorme costuri materiale și, mă tem, al unui cost spiritual mortal.

Și de ce? Chiar atât de greu ne este să ne considerăm apropiați? Chiar nu putem, de ambele părți – de ambele părți! – să găsim o cale de-a accepta învățăturile biblice?

Sau, dacă versetele din Biblie vă par prea onctuoase și dacă repetarea vorbelor lui Iisus vă pare un exces de pioșenie, haideți să punem problema altfel, într-un mod mai practic:

Privilegiul de a putea urî vi se pare o senzație atât de voluptuoasă, încât merită infernul material și spiritual al unui război civil între albi și negri?

Dacă răspunsul este un sincer „da”, atunci nu ne rămâne decât să ne resemnăm în disperare.

UITAȚI-VĂ LUNG LA MAIMUȚĂ

Ținând cont ce mult mă străduiesc să proiectez în afară o imagine de orgoliu jovial, uneori sunt absurd de deranjat că se întâmplă să întâlnesc și oameni care, necunoscându-mă, au impresia că sunt așa cum par.

Recent, am dat un interviu unui reporter de ziar, care, deși deosebit de agreabil ca persoană, era clar că nu știe decât foarte puține lucruri despre mine. Prin urmare, am fost îndeajuns de curios încât să-l întreb de ce a ales să-mi ia interviu tocmai mie.

Fără nici o ezitare, mi-a explicat:

— Șeful m-a pus!

Apoi a zâmbit pe sub mustață și a adăugat:

— Are sentimente puternice, dar ambivalente, în ceea ce vă privește.

— Vrei să spui că-i place cum scriu, dar crede că sunt arogant și încrezut.

— Exact, a răspuns reporterul, evident surprins. De unde știți?

Am oftat:

— Mi-am dat și eu cu presupusul...

Vedeți dumneavoastră, *nu* e vorba de aroganță și fudulie; e vorba de orgoliu cordial și nici unuia dintre cei care mă cunosc nu-i e greu să sesizeze diferența.

Desigur, aş putea să mă scutesc singur de problema asta, dacă aş alege un alt gen de imagine exterioară, dacă aş practica modestia sfielnică şi dacă aş învăţa cum să-mi cobor privirea în pământ şi să mă fac roşu în obraji, la cel mai neînsemnat cuvânt de laudă.

Nu, mulţumesc! Scriu despre aproape orice subiect posibil şi pentru orice vârstă, iar din clipa în care aş începe să practic o sfială şarmantă, m-aş face să mă îndoiesc de propria mea capacitate de a scrie – ceea ce ar fi dezastruos.

Aşa că voi merge în continuare pe drumul pe care mi l-am ales şi voi îndura sentimentele ambivalente care-mi ies în cale, ca să pot avea siguranţa de sine necesară pentru a-mi scrie eseurile pe teme atât de variate – cum ar fi acesta, pe tema evoluţionismului.

Bănuiesc că dacă omul* ar fi putut fi lăsat în afara lui, evoluţionismul biologic s-ar fi văzut acceptat fără absolut nici o problemă.

Oricine poate vedea cu ochiul liber, de exemplu, că unele animale seamănă bine cu altele. Cine poate nega că lupul şi câinele seamănă între ei, din puncte de vedere semnificative? Sau tigrul cu leopardul? Sau crabul cu homarul? Cu douăzeci şi trei de secole în urmă, filosoful grec Aristotel a elaborat un „arbore al vieţii”, punând laolaltă mai multe tipuri de specii şi aranjându-le în sens ascendent, de la cele mai simple tipuri de plante la cele mai complexe animale, cu omul (inevitabil) în vârf.

O dată făcut acest lucru, noi, oamenii din era modernă, am putut spune, cu perspectiva clară a retrospectiviei, că era

** Oricine citeşte aceste eseuri ştie că sunt un feminist, dar, pe de altă parte, iubesc şi limba engleză. Mă străduiesc să evit cuvântul man („om; bărbat”), atunci când vreau să spun „fiinţă umană” – dar ritmul curgător al frazei are uneori de suferit, când procedez aşa. Vă rog să acceptaţi, în textul acestui articol, sensul general al cuvântului, adică îmbrăţişând şi woman („femeie”). (Da, îmi dau seama ce-am spus.) (n.a.)*

inevitabil ca oamenii să ajungă să vadă cum s-a transformat o specie în alta; că acelea mai complexe s-au dezvoltat din cele mai puțin complexe; că, pe scurt, există nu doar o ierarhie a vieții, ci și un sistem în care formele de viață urcă pe treptele acestei ierarhii.

Da' de unde! Nici Aristotel, nici cei care au venit după el, timp de peste două mii de ani, n-au trecut de la scara vieții, ca noțiune statică, la una dinamică și evoluționistă.

Diversele specii, se credea, erau *permanente*. Posibil să existe familii și ierarhii de specii, dar așa fusese creată viața de la bun început. Asemănări au existat de la început, se susținea, și nici o specie n-a ajuns să semene mai mult – sau mai puțin – cu alta, de-a lungul timpului.

Am sentimentul că această convingere neabătută în caracterul constant al speciilor a rezultat, cel puțin parțial, din neplăcuta senzație că, o dată permisă schimbarea, omul își va pierde unicitatea și va deveni „doar un animal”.

După ce creștinismul a devenit religia dominantă în lumea occidentală, optica asupra caracterului constant al speciilor s-a făcut încă și mai rigidă. Nu numai că Facerea, în primul capitol, descrie clar crearea diverselor specii de viețuitoare ca deja diferențiate și în forma lor prezentă, dar omul a fost creat diferit față de toate celelalte. „Și a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul și după asemănarea noastră...»” (Facerea 1:26).

Nici o altă viețuitoare n-a fost croită după chipul lui Dumnezeu și acest lucru a ridicat o barieră insurmontabilă între om și celelalte ființe vii. Orice viziune care conducea la a crede că barierele dintre specii, în general, nu erau perfect etanșe, tindeau să slăbească acea primordial de importantă barieră care îl proteja pe om.

Ar fi fost frumos, desigur, ca toate celelalte forme de viață de pe Pământ să se deosebească atât de mult de om, încât

insurmontabila barieră să fie clar oglindită și în planul aspectului fizic. Din nefericire, lumea mediteraneană avea cunoștință, încă din cele mai vechi timpuri, de existența anumitor animale pe care azi le numim „maimuțe”.

Diversele maimuțe cu care au venit anticii în contact aveau fețe care, în unele cazuri, semănau cu cele ale unor omuleți bătrânicioși. Aveau mâini care semănau vizibil cu cele umane, se jucau cu obiectele la fel ca oamenii și manifestau o curiozitate tot atât de vie. Totuși, aveau și cozi – ceea ce a salvat oarecum situația. Ființa umană este atât de pronunțat lipsită de coadă, iar majoritatea animalelor pe care le cunoaștem sunt atât de pronunțat dotate cu coadă, încât, prin sine, coada ar părea să fie un simbol al acelei insurmontabile bariere dintre om și maimuță.

Există într-adevăr câteva animale fără coadă sau cu o coadă foarte scurtă, cum ar fi broaștele, cobraii și urșii, dar acestea, chiar fără cozile lor, nu amenință statutul omului. Și totuși...

În Biblie se face referire la o maimuță – una pentru care traducătorii au apelat la un cuvânt special.³⁶ Vorbind despre negoțul făcut de regele Solomon, Biblia spune (Cartea a treia a Regilor 10:22): „... și la trei ani o dată veneau corăbiiile din Tarsis și îi aduceau aur, argint, fildeș, maimuțe și păuni.”

Tarsis este adesea identificat cu Tartessus, un oraș de pe coasta spaniolă, imediat în vestul Strâmtoarei Gibraltar, care în vremea regelui Solomon era un înfloritor centru comercial, dar cartaginezii l-au distrus în anul 480 î. Hr. În nord-vestul Africii, față în față cu Tartessus, exista atunci (și există și acum) un gen de maimuță din grupul macacilor. Acestui macac i s-a spus „maimuță”, iar mai târziu, când nord-vestul Africii a devenit pentru europeni o parte din „ținutul berber”, a început să i se spună „maimuța berberă”.

36. Cuvântul în cauză este *ape*, care în engleză desemnează orice maimuță fără coadă, comparativ cu *monkey*, care înseamnă tot maimuță, dar se referă la cele neantropoide (babuini și lemuri, de exemplu).

Maimuța berberă n-are coadă și, prin urmare, îi seamănă omului mai mult decât celelalte maimuțe. Aristotel, în a lui scară a vieții, a așezat maimuța berberă în vârful grupului maimuțelor, imediat sub om. Galen, medicul grec de prin anul 200 d.Hr., a făcut disecție pe maimuțe și a demonstrat că asemănarea cu omul este și internă, nu doar la exterior.

Tocmai asemănarea cu omul o făcea amuzantă pe maimuța berberă în ochii anticilor, dar și supărătoare. Poetul roman Ennius este citat că ar fi spus: „Maimuța, cea mai ticăloasă dintre lighioane, atât de asemenea nouă!” Chiar să fi fost maimuța „cea mai ticăloasă dintre lighioane”? Obiectiv vorbind, firește că nu! Asemănarea ei cu omul și, prin urmare, amenințarea la adresa mult-prețuitei unicități a omului era aceea care o făcea să fie „ticăloasă”.

În Evul Mediu, când unicitatea și supremația omului evoluaseră în dogmă glorificată, existența maimuței a devenit încă și mai supărătoare. Maimuțele erau considerate întruchiparea Diavolului. La urma urmei, Diavolul era un înger căzut și schimonosit și, la fel cum omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, maimuța fusese creată după chipul Diavolului.

Și totuși, oricâte explicații s-ar fi dat, neliniștea nu putea fi înlăturată. Dramaturgul englez William Congreve scria, în 1695: „Niciodată nu m-am putut uita lung la o maimuță, fără să ajung la concluzii dureroase.” Nu-i prea greu de ghicit la ce trebuie să se fi referit aceste „concluzii dureroase” – în sensul că omul ar putea fi descris ca o maimuță mai mare și ceva mai inteligentă.

Era modernă a înrăutățit și mai mult lucrurile, aducându-i pe europenii mândri de asemănarea lor cu Dumnezeu față în față cu animale până atunci necunoscute, care le semănau încă și mai îndeaproape decât maimuța berberă.

În 1641 a fost publicată descrierea unui animal adus din Africa și ținut într-o menagerie din Țările de Jos, aparținând prințului de Orania. După descriere, se pare că era un cimpanzeu. Au existat, de asemenea, și relatări despre un animal masiv, asemănător omului, zărit în Borneo – un animal pe care azi îl numim urangutan.

Cimpanzeului și urangutanului li s-a spus „maimuțe” fiindcă, la fel ca maimuța berberă, n-aveau coadă. Mai târziu, când s-a admis că semănau mai puțin cu maimuțele și mai mult cu oamenii, cimpanzeul și urangutanul au devenit maimuțe „antropoide” (asemănătoare omului).

În 1758, naturalistul suedez Carl von Linné a făcut prima tentativă sistematică de clasificare a tuturor speciilor. Fiind un adept convins al fixismului biologic, nu-l interesa că anumite specii de animale îi semănau îndeaproape omului – pur și simplu așa fuseseră create.

Ca urmare, n-a ezitat să pună laolaltă diversele specii de maimuțe și antropoide, inclusiv omul, și să denumească acest grup „al primatelor”, de la cuvântul latinesc pentru „primul”, din moment ce îl includea și pe om. Continuăm să folosim acest termen și în ziua de azi.

Pe maimuțe și pe antropoide, în general, Linné le-a așezat într-un subgrup al primatelor botezat „Simia”, care în latină înseamnă „maimuță”. Pentru ființa umană, Linné a inventat subgrupul „Homo”, care în latină înseamnă „om”. Linné a utilizat o dublă denumire pentru fiecare specie (sistemul „nomenclaturii binare”, cu numele de familie în față), deci ființelor umane li s-a acordat numele *Homo sapiens* (om gânditor). Doar că Linné a mai așezat un membru în acel grup. Citind descrierea urangutanului din Borneo, l-a botezat *Homo troglodytes* (om trăitor în peșteri).

„Urangutan” provine dintr-un cuvânt malaiezia care

înseamnă „omul pădurii”. Malaiezienii, aflați la fața locului, erau mai aproape de realitate cu descrierea lor, căci urangutanul trăiește în păduri, nu în peșteri – dar oricum am privi lucrurile, urangutanul nu poate fi considerat suficient de apropiat de om, ca să merite denumirea Homo.

Naturalistul francez Georges de Buffon a fost primul, pe la mijlocul anilor 1700, care să-i descrie pe giboni, adică al treilea gen de maimuțe antropoide. Diverșii giboni existenți sunt cele mai mici antropoide și cel mai puțin asemănătoare cu omul.

Gibonii sunt uneori puși la o parte, din acest motiv, restul antropoidelor fiind denumite „marile maimuțe”.

Pe măsură ce clasificarea speciilor devenea tot mai detaliată, naturaliștii se vedeau din ce în ce mai tentați să înlăture barierele dintre ele. Unele specii semănau atât de mult cu alte specii, încât nu era sigur dacă se poate trasa vreo linie de demarcație între ele. În plus, tot mai multe animale dădeau semne că ar fi fost surprinse (mă rog, e un fel de-a spune!) în mijlocul unui proces de schimbare.

Calul, a observat Buffon, avea două „oase moarte”, câte unul de fiecare parte a osului de la picior, ceea ce părea să indice că existaseră odată trei linii osoase acolo și trei copite la fiecare picior.

Buffon era de părere că, dacă oasele și copitele pot să degenereze, același lucru s-ar putea întâmpla cu o întreagă specie. Poate că Dumnezeu nu crease decât anumite specii, iar fiecare dintre acestea degenerase într-o oarecare măsură și formase specii suplimentare. Din moment ce caii putuseră să-și piardă din copite, de ce nu s-ar fi putut ca unii dintre ei să degenereze în întregime, până la a deveni măgari?

Fiindcă Buffon voia să speculeze pe o temă care reprezenta, la urma urmei, marea noutate din istoria naturală concentrată pe om, a sugerat că maimuțele ar fi oameni degenerați.

Buffon a fost primul care să vorbească despre caracterul mutabil al speciilor. Aici însă a evitat marele pericol: acela de a sugera că omul, cel făcut după chipul lui Dumnezeu, ar fi fost altceva, altădată – dar a spus, totuși, că omul putea să devină altceva. Chiar și numai atât a fost deja prea mult, căci o dată granițele lăsate să permită trecerea într-o parte, ar fi fost greu să le faci inviolabile din partea cealaltă. Asupra lui Buffon s-au făcut presiuni să retracteze ce spusese – și retractate au fost.

Dar ideea caracterului mutabil al speciilor n-a dispărut. Un medic britanic, Erasmus Darwin, avea obiceiul să scrie lungi poeme mediocre, în care își prezenta adeseori interesante teorii științifice. În ultima sa carte, *Zoonomia*, publicată în 1796, Darwin a dezvoltat ideile lui Buffon și a sugerat că speciile trec prin schimbări, ca rezultat al influenței directe exercitate de mediu asupra lor.

Această teorie a fost dusă mai departe de un naturalist francez pe nume Jean Baptiste de Lamarck, care, în 1809, a publicat cartea *Filosofie zoologică* și a fost primul savant de renume care să avanseze o teorie a evoluției – o descriere meticuloasă a mecanismelor prin care o antilopă, de pildă, s-ar putea imagina că ajunge să se transforme, puțin câte puțin, de-a lungul mai multor generații, într-o girafă. (Pentru opiniile lor, atât Darwin, cât și Lamarck au fost practic ostracizați de elitele vremurilor lor – atât de elita socială în general, cât și de cea științifică.)

Lamarck se înșela, în teoria propusă pentru mecanismul evoluționist, dar cartea lui a făcut cunoscut conceptul

evoluționismului în lumea științifică și i-a inspirat și pe alții să caute un mecanism eventual mai aplicabil.*

Cel care a reușit performanța a fost naturalistul englez Charles Robert Darwin (nepotul lui Erasmus Darwin), care și-a petrecut aproape douăzeci de ani adunând date și perfecționându-și argumentația. A făcut acest lucru în primul rând fiindcă era de la natură un om meticulos. În al doilea rând, știa ce soartă îl așteaptă pe cel care avansează o teorie evoluționistă și voia să-și dezarmeze inamicul, venind cu argumente fără nici un fel de fisură.

Când și-a publicat cartea, intitulată *Despre originea speciilor prin intermediul selecției naturale*, în 1859, a avut grijă să se abțină de la a discuta cazul omului în cuprinsul ei. Sigur, precauția nu l-a ajutat cu nimic. Charles Darwin era un om blând și fără pată, tot atât de aproape de sfințenie ca orice cleric din regat, dar nici dacă și-ar fi mușcat mama de moarte, n-ar fi fost demascat cu atâta acribie!

Dar dovezile în favoarea evoluționismului au continuat să se adune. În 1847, cea mai mare dintre maimuțele antropoide, gorila, a fost în sfârșit adusă la lumina zilei europene – și a fost cea mai spectaculoasă dintre toate! Ca mărime, cel puțin, părea aproape umană, dacă nu chiar superumană!

**De regulă, antievoluționiștii contestă evoluția susținând că ar fi „o simplă teorie” și invocând diverse incertitudini în privința detaliilor – incertitudini care sunt recunoscute de biologi. Invocând asemenea argumente, nu fac altceva decât să demonstreze că gândesc incoerent. Că evoluția a avut loc este un cvasifapt, exact atât cât poate fi orice alt lucru nedemonstrabil practic. Detaliile exacte ale mecanismului prin care se petrece evoluția, însă, rămân teoretice din multe puncte de vedere. Dar nu mecanismul contează aici.*

De exemplu, foarte puțini oameni înțeleg cu adevărat mecanismul prin care se deplasează un automobil, dar cei care nu sunt siguri în privința mecanismului nu se folosesc de acest argument pentru a susține că automobilul ca atare nu există. (n.a.)

Apoi, în 1856, au fost descoperite în valea Neander din Germania și primele rămășițe ale unui organism clar mai avansat decât oricare dintre antropoidele existente și tot atât de clar mai primitive decât orice ființă umană existentă. Acesta era „omul de Neanderthal”. Nu doar dovezile în favoarea evoluționismului creșteau văzând cu ochii, ci și dovezile în favoarea evoluției *umane*.

În 1863, geologul scoțian Charles Lyell a publicat cartea *Vechimea omului*, în care folosea dovada uneltelor din piatră paleolitice, pentru a susține că omenirea era mult mai veche decât cele șase mii de ani pe care i le dădea Biblia (atât omului, cât și Universului). De asemenea, s-a pronunțat public și ferm în favoarea opticii darwiniste asupra evoluției.

Iar în 1871, Darwin și-a dus finalmente argumentația până la om, cu cartea *Originea omului*.

Antievoluționiști mai există și azi, desigur, ardenti și neclintii în susținerea cauzei lor. Primesc de la ei mai mult decât partea-mi cuvenită de scrisori, deci știu ce fel de argumente invocă.

Se concentrează pe un singur punct și numai unul singur: originea omului. N-am primit nici măcar o dată vreo scrisoare care să susțină cu înfocare că șobolanul *nu* se înru-dește cu castorul sau că balena *nu-și* are originea într-un mamifer de uscat! Parcă nici *nu-și* dau seama că teoria evoluționistă se aplică tuturor speciilor. Singurul lucru care-i interesează și pe care insistă este că omul *nu*, *nu*, *NU* se poate să se tragă din maimuțe sau să fie înrudit în vreun fel cu ele!

Unii evoluționiști încearcă să contracareze acest lucru cu argumentul următor: Darwin n-a spus niciodată că omul s-ar trage din maimuță și, în plus, nici una dintre primatetele actuale nu se află printre strămoșii omului. A pune problema așa nu reprezintă însă decât un subterfugiu pedant. Optica

evoluționistă este aceea că omul și antropoidele au un strămoș comun, care nu mai trăiește astăzi, dar care arăta ca o maimuță antropoidă primitivă, atunci când trăia. Mergând mai departe în timp, diverșii strămoși ai omului aveau o înfățișare distinctă, ca de maimuță – cel puțin pentru cineva care nu e zoolog.

Ca evoluționist, prefer să fac față acestui adevăr fără să clilesc. Sunt perfect pregătit să susțin că omul *se trage* din maimuță, ca modul cel mai simplu de a afirma ceea ce cred că este adevărat.

Și trebuie să rămânem la maimuțe și în alt mod. Evoluționiștii s-ar putea să vorbească despre „primii hominizi”, despre „Homo erectus”, despre „australopiteci” și așa mai departe. Am putea folosi acest lucru ca dovadă a evoluției omului și a tipului de organism din care se trage.

Ceea ce, mă tem, nu le va părea deloc convingător antievoluționiștilor sau măcar să-i deranjeze câtuși de puțin. Optica lor pare să fie aceea că, atunci când o tagmă de necredincioși care-și spun oameni de știință se întâmplă să găsească aici un dinte, dincolo un femur, coala o bucată de craniu, și le lipesc una lângă alta până le iese un soi de om-maimuță, chestia asta nu înseamnă absolut nimic.

Judecând după scrisorile pe care le primesc și după materialul scris pe care l-am văzut, mi se pare că agitația emoțională a antievoluționistului se autolimitează la om și maimuță – atât, și nimic mai mult.

Există două moduri în care un antievoluționist, mi se pare mie, poate să abordeze problema „om și maimuță”. Poate să susțină Biblia trup și suflet, declarând că este de inspirație divină și, din moment ce acolo scrie că omul a fost făcut de Dumnezeu după chipul și asemănarea lui, din țărâna Pământului, acum șase mii de ani, asta e, și gata! Dacă se plasează

În această poziție, vederile lui sunt clar nenegociabile și n-are nici un rost să încerci să i le schimbi. Eu aș vorbi despre vreme cu o asemenea persoană, dar despre evoluționism, nu!

Un al doilea mod constă în încercarea antievoluționistului de a-și justifica rațional poziția; mai bine zis, în a găsi o justificare anume care să nu fie întemeiată pe autoritatea divină, ci verificabilă prin observare sau experiment și argumentabilă logic. De pildă, ar putea susține că diferențele dintre om și toate celelalte animale sunt atât de fundamentale, încât e de neconceput să poată fi surmontate și că despre nici un animal nu se poate imagina că ar ajunge să se transforme în om doar prin simpla funcționare a legilor naturii – este neapărat necesară intervenția supranaturalului!

Un exemplu de asemenea diferență insurmontabilă ar fi ideea că omul are suflet, pe când animalele nu, și că sufletul nu se poate forma printr-un proces evoluționist. Din nefericire, nu există nici o metodă de măsurare sau de detectare a sufletului, prin mijloacele cunoscute de știință. De fapt, nu putem nici măcar să definim noțiunea de suflet – decât prin referire la o instanță mistică. Ceea ce iese din cadrul metodologic al observării sau al experimentului.

Într-un plan ceva mai puțin exaltat, antievoluționistul ar putea susține că omul are noțiunea diferenței dintre bine și rău; că are puțința de a aprecia dreptatea; că este, pe scurt, un organism moral, în timp ce animalele nu sunt și nici nu pot să fie.

Ceea ce, cred eu, lasă loc pentru discuție. Există animale care se manifestă ca și cum și-ar iubi pulii și care uneori își dau viața pentru ei. Există animale care cooperează și se protejează reciproc în caz de pericol. Un asemenea comportament are valoare de supraviețuire și este exact genul de lucru pe care evoluționiștii s-ar aștepta să-l vadă dezvoltându-se puțin câte puțin, până ce atinge nivelul la care se află în cadrul speciei umane.

Dacă ar fi să spunei că, la animale, un asemenea comportament aparent „uman” este pur mecanic și că are loc fără ca animalele să-l conștientizeze, atunci ne-am întoarce iar la argumentația bazată pe simple presupuneri. Nu știm ce anume se petrece în mintea unui animal și, în plus, n-avem nici o certitudine că propriul nostru comportament nu e și el tot atât de mecanic ca în cazul animalelor – poate doar un pic mai complicat și mai versatil.

A fost o vreme când lucrurile erau mai simple decât acum, o vreme când anatomia comparativă se afla abia la început și se putea presupune că ar exista vreo diferență fiziologică enormă, care să-l deosebească indiscutabil pe om de celelalte animale. În secolul al XVII-lea, filosoful francez René Descartes credea că epifiza este sălașul sufletului, fiindcă admitea ideea (considerată normală pe-atunci) că această glandă nu poate fi găsită decât la om și la nici un fel de alt organism – indiferent care-ar fi fost acela.

Din păcate, nu-i așa. Epifiză au toate vertebratele și gradul maxim de dezvoltare este atins în cazul unei reptile primitive care se cheamă tautara. De fapt, nici o porțiune din organismul omului nu-i aparține numai ființei umane, în detrimentul tuturor celorlalte specii.

Să zicem că ne facem nițel mai subtili și luăm în considerare biochimia organismelor. Aici, diferențele sunt și mai puțin marcate decât în cazul formei fizice a corpului și al părților sale componente. Într-adevăr, există atâtea similitudini în funcționarea biochimică a tuturor organismelor – nu numai dacă-i comparăm pe oameni cu maimuțele, ci și dacă-i comparăm cu bacteriile –, încât, dacă n-ar exista ideile preconcepționate și înfumurarea noastră ca specie, adevărul evoluționismului ar fi considerat de la sine înțeles.

Trebuie să ne facem foarte subtili, într-adevăr, și să începem să studiem foarte detaliată structură chimică a moleculei proteinice, aproape infinit versatile, pentru a găsi ceva care

să fie distinctiv în cazul fiecărei specii. Apoi, prin micile diferențe din acea structură chimică, am putea stabili cu aproximație cu cât timp în urmă se poate să se fi desprins două organisme dintr-un strămoș comun.

Prin studierea structurii proteinice, nu vom găsi nici un hiat foarte mare; nici o diferență dintre o specie și toate celelalte nu este suficient de imensă ca să indice un strămoș comun cu atât de mult timp în urmă încât, în toată istoria Pământului, să nu fi existat suficient timp pentru a avea loc o asemenea divergență. Dacă ar exista o diferență chiar atât de mare între o specie și toate celelalte, atunci ar trebui ca prima să fi apărut dintr-un alt fel de globulă de viață primordială decât cea care le-a dat naștere tuturor celorlalte. Caz în care ar fi descins și evoluat din specii ceva mai primitive, dar n-ar fi înrudită cu nici o altă formă de viață terestră. Repet: nu s-a găsit nici un asemenea hiat și știința nu se așteaptă să-l găsească. *Toate viețuitoarele pământești sunt înrudite.*

Cu siguranță, omul nu e separat de alte forme de viață prin vreo mare diferență biochimică. În plan biochimic, omul se încadrează în ordinul primatelor și nu este în mod particular mai separat decât celelalte. De fapt, pare să fie destul de strâns înrudit cu cimpanzeul. Judecând după criteriul structurii proteinice, cimpanzeul se apropie mai mult de om decât de gorilă sau de urangutan.

Așadar, de cimpanzeu se simt obligați să ne protejeze antievoluționiștii. Sigur, vorba lui Congreve, dacă „ne uităm lung la maimuță“, respectiv cimpanzeul în acest caz, trebuie să recunoaștem că nu se deosebește de noi prin nimic capital – cu excepția creierului. Creierul uman este de patru ori mai mare decât creierul de cimpanzeu!

Ar putea părea că până și această imensă diferență de mărime nu e altceva decât o diferență de gradatie, care ar putea fi simplu explicată prin dezvoltarea evoluționistă – mai

ales din moment ce hominizii fosili aveau creiere de mărimi intermediare, între cel al cimpanzeului și cel al omului modern.

Antievoluționistul însă ar putea respinge argumentul hominizilor fosili, ca nedemn de a fi luat în discuție, și să susțină, mai departe, că nu mărimea creierului contează, ci calitatea inteligenței pe care o mediază. Se poate aduce argumentul că inteligența umană o depășește atât de mult pe cea a cimpanzeului, încât nici nu se poate pune problema vreunei înrudiri între cele două specii.

De pildă, un cimpanzeu nu poate vorbi. Încercările de a-i învăța pe cimpanzeii tineri să vorbească, oricât de răbdătoare, de ingenioase și de perseverente, au eșuat de fiecare dată. Iar fără darul vorbirii, cimpanzeul rămâne un simplu animal; inteligent pentru un animal, dar nu mai mult decât un animal. Având darul vorbirii, omul suie pe culmile reprezentate de Platon, Shakespeare și Einstein.

Dar nu cumva facem confuzie între comunicare și vorbire? Vorbirea este, fapt de la sine înțeles, cel mai eficace și mai delicat mod de comunicare pe care îl cunoaștem. (Instrumentele noastre moderne, de la cărți la televiziune, transmit limbajul verbal și în alte forme, dar conținutul e tot grai.) Dar este oare singurul?

Graiul uman depinde de capacitatea omului de a-și controla mișcări rapide și delicate ale gâtului, gurii, limbii și buzelor, iar toate acestea par să fie dirijate de o porțiune a creierului care-a primit denumirea de „centrul lui Broca”. În cazul în care centrul lui Broca e afectat de o tumoră sau de un traumatism, omul în cauză suferă de afazie și nu poate nici să vorbească, nici să înțeleagă limbajul vorbit. Totuși, își păstrează inteligența și se poate face înțeles – prin gesturi, de exemplu.

Zona din creierul de cimpanzeu echivalentă cu circumvoluțiunea lui Broca nu e nici destul de mare, nici destul de

complexă pentru a face posibilă vorbirea, în sensul uman al acestui fenomen. Dar gesturile? Cimpanzeii se folosesc de gesturi, pentru a comunica între ei atunci când trăiesc în libertate...

În iunie 1966, așadar, Beatrice și Allen Gardner de la Universitatea Nevada au ales o femelă de cimpanzeu în vârstă de un an și jumătate, pe care au botezat-o Washoe, și au încercat s-o învețe limbajul surdomuților. Rezultatele i-au uimit și pe ei, și întreaga lume!

Washoe a învățat fără dificultate zeci de semne, folosindu-le în mod adecvat pentru a comunica dorințe și noțiuni abstracte. Ba a inventat și modificări, pe care, de asemenea, le-a folosit corect. A încercat să-i învețe și pe alți cimpanzei limbajul semnelor și a fost evident că-i place să comunice.

Alți cimpanzei au fost învățați să aranjeze și să rearanjeze litere pe suport magnetic. Făcând acest lucru, au demonstrat că sunt capabili să țină cont de reguli gramaticale și nu s-au lăsat păcăliți când profesorii lor au creat în mod deliberat propoziții lipsite de sens.

Nu poate fi vorba de reflexe condiționate. Toate datele arată că acești cimpanzei știau ce fac, în același sens în care ființele umane știu ce fac atunci când vorbesc.

Desigur, limbajul cimpanzeului rămâne foarte simplu, în comparație cu cel al omului. Omul continuă să fie, de departe, mult mai inteligent. Totuși, performanța lui Washoe arată că abilitatea noastră verbală se deosebește de a cimpanzeului doar prin grad de performanță, nicidecum prin structură.

„Uitați-vă lung la maimuță.“ Nu există argumente valabile, cu excepția celor întemeiate pe autoritatea divină, care să servească la a nega înrudirea dintre om și cimpanzeu sau dezvoltarea evoluționistă a lui *Homo sapiens* din non-Homo non-sapiens.

CU GÂNDUL LA GÂNDIRE

Tocmai m-am întors dintr-o vizită în Marea Britanie. Dată fiind antipatia mea față de călătorii (rămasă neschimbată), nu m-am gândit niciodată că voi ajunge să mă plimb pe străzile Londrei sau să stau sub pietroaiele de la Stonehenge, dar uite c-am făcut-o. Desigur, am călătorit cu vaporul și la dus, și la întors, fiindcă nu-mi place să călătoresc cu avionul.

Călătoria a fost un succes total. Pe durata traversării oceanului, vremea a rămas calmă; pe amândouă vapoarele mi s-a dat să mănânc (din nefericire) cât îmi încape în stomac; britanicii au fost impecabil de amabili cu mine, chiar dacă s-au holbat nițel la hainele mele multicolore și m-au întrebat frecvent ce reprezintă șnurul pe care-l port la gât (se refereau la cravatele mele texane).

Deosebit de drăguț cu mine s-a arătat Steve Odell, directorul de publicitate de la Mensa, organizația oamenilor cu coeficient de inteligență ridicat, care mi-a sponsorizat mai mult sau mai puțin vizita pomenită. Steve m-a însoțit peste tot, mi-a arătat ce era de văzut, m-a împiedicat să cad în șanțuri și sub roți de mașină și în tot acest timp și-a păstrat ceea ce singur a numit „tradiționala rezervă britanică”.

Aproape de fiecare dată m-am descurcat să pricep ce mi se spunea, în ciuda bizarului mod în care obișnuiesc să

vorbească britanicii. O dată s-a întâmplat totuși să dau peste o fată pe care n-am înțeles-o deloc și-a trebuit s-o rog să vorbească mai rar. A părut amuzată de neputința mea de-a o înțelege, deși eu, firește, o atribuiam faptului că ea nu stăpânește bine limba. „Dumneata“, i-am atras atenția, „mă înțelegi pe mine!“

„Normal că vă înțeleg!“ a răspuns fata. „Dumneavoastră vorbiți împrășcat ca un yankeu.“

M-am șters imediat la gură, într-un gest reflex, până să-mi dau seama că biata fată încerca să spună „tărăgănat“.

Dar cred că partea cea mai stranie a voiajului meu (care a cuprins trei conferințe, trei recepții, nenumărate interviuri cu diverse mijloace de presă și cinci ore de dat autografe în cinci librării de la Londra și Birmingham) a fost numirea în funcția de vicepreședinte al organizației International Mensa.

Mi s-a părut de la sine înțeles că mi se făcuse această onoare grație binecunoscutei mele inteligențe, dar, în cele cinci zile ale călătoriei de întoarcere pe vaporul *Queen Elizabeth 2*, am reflectat asupra chestiunii și mi-am dat seama că nu prea știam, de fapt, mare lucru despre inteligență. *Presupun* că sunt inteligent, dar cum aș putea *ști* dacă sunt?

Așadar, gândesc că ar fi bine să mă gândesc puțin la acest lucru... și ce loc ar fi mai potrivit pentru reflecție decât aici, printre bunii mei prieteni și cititori?

Conform unei opinii larg împărtășite, inteligența are legătură cu: (1) asimilarea fără greutate a cunoștințelor; (2) memorarea acestor cunoștințe; și (3) reamintirea rapidă, la comandă, a acestor cunoștințe.

Individul mediu, pus față în față cu o persoană ca mine (de pildă) care manifestă din plin toate aceste caracteristici, se arată destul de înclinat să aplice persoanei în cauză

eticheta de „inteligentă“, cu atât mai mult cu cât manifestarea așa-ziselor caracteristici se face mai spectaculos.

Și totuși, neîndoios că ideea e greșită. Având toate cele trei însușiri, cineva poate da dovadă, totuși, de neghiobie crasă; pe de altă parte, un om cu nimic ieșit din comun în toate aceste privințe poate da semne certe de ceea ce toată lumea ar considera, fără putință de tăgadă, că este inteligentă.

În anii 1950, țara noastră a fost năpădită cu emisiuni de televiziune în care li se plăteau sume mari de bani celor capabili să-și amintească, la comandă (și în condiții de tensiune), tot felul de informații obscure. S-a dovedit că unele emisiuni nu erau în totalitate cinstite, dar aspectul e irelevant în discuția de față.

Milioane de privitori gândeau că gimnastica mentală e un semn de inteligență.* Cel mai remarcabil dintre concurenți a fost un lucrător poștal din St. Louis, care, în loc să-și aplice capacitatea de asimilare a datelor într-o singură categorie, așa cum făceau ceilalți, și-a ales drept domeniu de interes întregul univers al informațiilor concrete. Demonstrându-și la scară amplă dibăcia, a lăsat întreaga națiune cu gura căscată de admirație! Într-adevăr, chiar înainte ca voga emisiunilor „știi și câștigi“ să dispară brusc, producătorii plănuiau să-l pună pe acest om să concureze cu toți ceilalți amatori, în cadrul unei emisiuni botezate „Cine-l bate pe geniu?“

Geniu? Sărmanul! Abia dacă avea suficientă competență cât să câștige pentru un trai modest, iar talentul mnemotehnic desăvârșit îi era de mai puțin folos decât i-ar fi fost, de exemplu, abilitatea de-a face echilibristică pe frânghie.

Nu toată lumea pune semnul egal între inteligență, pe

** Am fost rugat să particip la o astfel de emisiune și am refuzat, considerând că n-aș avea nimic de câștigat dintr-o demonstrație de pirotehnică mentală cu banalități și că aș suferi o umilință inutilă, dacă m-aș arăta suficient de uman încât s-o zbârcesc la vreuna dintre întrebări. (n.a.)*

de o parte, și acumularea și regurgitarea la comandă a numelor, datelor și evenimentelor, pe de alta. Foarte adesea, de fapt, tocmai lipsa acestei înzestrări este asociată cu inteligența. N-ați auzit niciodată de „profesorul distrat“?

Conform unui anume stereotip popular, toți profesorii și toți oamenii inteligenți, în general, sunt distrați – nici măcar cum îi cheamă nu-și pot aminti, fără un suprem efort. Bine, și-atunci ce-i face să fie inteligenți?

Bănuiesc că explicația ar fi următoarea: un om foarte învățat își dedică o parte atât de mare a intelectului domeniului de cunoaștere ales, încât nu-i rămâne prea mult creier și pentru altceva. Profesorului distrat i se iartă, prin urmare, toate celelalte neajunsuri, de dragul înaltei competențe în domeniul de cunoaștere pe care și l-a ales.

Dar nici aceasta nu poate fi întreaga explicație, fiindcă obișnuim să ierarhizăm categoriile de cunoaștere și ne rezervăm admirația pentru doar unele dintre ele, etichetând drept „inteligentă“ numai și numai jongleria cu succes din cadrul acelor categorii.

Ne-am putea imagina un tânăr, de pildă, care deține cunoștințe enciclopedice despre jocul de baseball: regulile, procedeele, recordurile înregistrate, jucătorii și meciurile actuale. Concentrându-se meticulos asupra acestor chestiuni, tânărul în cauză s-ar putea arăta extrem de absent în privința matematicii, a gramaticii, a geografiei și a istoriei. Lui nu i se iartă neajunsurile din aceste puncte de vedere, doar de dragul succesului înregistrat în domeniul jocului de baseball – e considerat *prost*! Pe de altă parte, strălucitul matematician care nu poate, chiar și după ce i se explică amănunțit, să facă diferența dintre o minge la bătaie și o minge lungă, e totuși considerat *inteligent*!

Matematica se vede cumva asociată cu inteligența, în

judicata noastră, iar jocul de baseball, nu – chiar și un succes moderat în stăpânirea primului subiect ajunge pentru a primi eticheta inteligenței, pe când suprema cunoaștere a celui de-al doilea nu-ți oferă nimic în această direcție (deși, probabil, destul de mult în altele.)

Profesorul distrat, așadar, atâta timp cât doar propriul nume nu și-l amintește, în ce zi suntem, dacă a mâncat sau nu de prânz, dacă are de mers la vreo întâlnire (și ar trebui să auziți ce povești se spun pe seama lui Norbert Wiener!), continuă să fie inteligent – atâta timp cât învață, ține minte și își amintește foarte multe lucruri despre o oarecare categorie de competență *asociată* cu inteligența.

Ce categorii să fie acestea?

Putem elimina toate categoriile în care excelența presupune un simplu efort muscular sau de coordonare. Oricât de admirabil ar fi un mare jucător de baseball, un mare înotător, un pictor sau sculptor, un flautist sau un violoncelist, oricât de performant, de faimos și de iubit, excelența în aceste domenii nu este, prin sine, un semn de inteligență.

Mai degrabă în categoria teoriei vom găsi o asociere cu inteligența. A studia tehnica tâmplăriei și a scrie o carte despre variatele metode și stiluri folosite de-a lungul istoriei în domeniul tâmplăriei constituie un mod cert de demonstrare a inteligenței, chiar dacă autorul cărții respective n-a fost niciodată capabil să bată un cui într-o scândură fără să-și dea cu ciocanul peste degete.

Iar dacă ne limităm la universul gândirii, e clar că suntem dispuși să asociem inteligența mai mult cu anumite domenii și mai puțin cu altele. Aproape cert că unui istoric îi vom arăta mai mult respect decât unui autor de reportaje sportive; unui filosof mai mult decât unui autor de benzi desenate, și așa mai departe.

Mi se pare o concluzie inevitabilă, că ideile pe care ni le facem despre inteligență ne vin ca moștenire directă a zilelor din antica Grece, când artele manuale erau considerate nedemne de-a fi practicate de altcineva decât de meșteșugari și sclavi, și numai artele „liberale” (de la cuvântul latin pentru „om liber”) erau demne de respect, fiindcă n-aveau nici o utilitate practică și, prin urmare, reprezentau apanajul oamenilor liberi.

Atât de neobiectiv judecăm inteligența, încât putem vedea cum i se schimbă criteriile chiar sub ochii noștri. Până de curând, educația adecvată pentru tinerii domni civilizați consta, în mare parte, din inculcarea brută (prin bătaie, dacă nu se poate altfel) a marilor autori latini. A nu ști deloc latină te descalifica grav de la înregimentare în rândurile inteligenților.

Am putea, firește, să atragem atenția că există o diferență între „educat” și „inteligent” și că, la urma urmei, un torent de vorbe latinești fără noimă nu demonstrează decât că vorbitorul e neghiob, dar asta-i doar în teorie. În realitatea practică, omul inteligent, dar needucat este invariabil desconsiderat și subapreciat, acordându-i-se în cel mai bun caz meritul „istețimii înnăscute” sau al „judecății sănătoase”. Iar femeile, care nu beneficiau de educație, erau considerate neinteligente fiindcă n-aveau cunoștințe de latină, ceea ce constituia pretextul pentru a nu le educa. (Sigur că-i un raționament în care efectul se confundă cu cauza, dar toate marile nedreptăți ale istoriei au fost susținute cu asemenea tautologii.)

Totuși, priviți cum se schimbă lucrurile! Latina obișnuia să fie altădată semnul inteligenței, dar acum este știința și eu sunt un beneficiar direct al acestei schimbări: nu știu boabă de latină (în afară de ce-a reușit să prindă din zbor mintea mea lipicioasă ca hârtia de muște), dar știu o mulțime despre știință – deci, având exact același creier și aceleași lucruri în

el, în 1775 aş fi fost un idiot, iar în 1975, un om extraordinar de deştept.

Mi-ai putea atrage atenţia că nu cunoaşterea în sine, nici măcar categoria de cunoaştere valorizată în momentul respectiv, nu este aceea care contează, ci modul în care se vede *folosită*. Ce contează, ai putea spune, e maniera în care se manifestă şi se stăpâneşte cunoaşterea, şi discernământul, originalitatea şi creativitatea cu care este ea utilizată. Indubitabil, acolo putem găsi criteriul de măsură pentru inteligenţă.

Evident, deşi predarea didactică a cunoştinţelor, scrisul cărţilor şi cercetarea ştiinţifică sunt profesii adeseori asociate cu inteligenţa, ştim cu toţii că pot exista profesori, autori şi cercetători destul de neghiobi. Creativitatea sau, dacă vrei, inteligenţa poate să lipsească şi, cu toate acestea, să lase în urmă un soi de competenţă mecanică.

Da, dar dacă lucrul care contează e creativitatea, nici aceasta nu contează decât în domenii admise şi actuale. Un muzician fără cunoştinţe teoretice, needucat, eventual incapabil să descifreze o partitură, s-ar putea să fie în stare să pună laolaltă note şi tempouri în aşa fel încât să creeze, în mod strălucit, un curent muzical cu totul nou. Şi totuşi, acest lucru prin sine nu i-ar aduce deloc recunoaşterea ca „inteligent”. N-ar fi decât încă unul dintre acele nenumărate „genii originale” cu „har de la Dumnezeu”. Din moment ce nu ştie în ce fel o face şi nu poate nici să explice ce-a făcut, după ce-a făcut,* cum ar putea fi considerat inteligent?

Criticul care, o dată creată muzica, o studiază şi decide, într-un final, cu ceva efort, că nu e vorba de simplă gălăgie,

** Marele trompetist Louis Armstrong, când a fost rugat să explice ceva despre jazz, se spune că ar fi răspuns aşa (tradus în limbaj literar): „Dacă ai nevoie să-ntrebi ca să ştii, n-o să ştii niciodată.” Sunt cuvinte care merită gravate în jad cu litere de aur. (n.a.)*

conform regulilor vechi, ci de o mare realizare muzicală, conform anumitor reguli noi – ei da, el este inteligent. (Dar câți critici ați da la schimb pentru un singur Louis Armstrong?)

În acest caz, de ce este considerat strălucitul geniu științific un om inteligent? Credeți că el știe cum ajunge la teoriile pe care le enunță sau că poate să vă explice cum de i-a venit ideea să le studieze? Poate un mare scriitor să explice cum anume scrie, în așa fel încât și dumneavoastră să puteți scrie ca el?

Eu nu sunt un mare scriitor, după nici unul dintre standardele pe care le respect, dar am anumite calități dovedite, a căror valoare este relevantă pentru discuția pe care o purtăm aici: aceea că sunt o persoană general recunoscută ca inteligentă, pe care o pot analiza din interior.

Ei bine, argumentul cel mai clar și mai vizibil cu care îmi susțin inteligența este dat de ceea ce scriu – de faptul că scriu o mulțime de cărți, cu subiecte dintr-o mulțime de domenii, sub forma unei proze complexe și totuși clare, demonstrând astfel un grad superior de stăpânire a unui mare bagaj de cunoștințe.

Și ce-i cu asta?

Nimeni nu m-a învățat să scriu proză. Dibuisem elementele de bază ale artei scrisului când aveam unsprezece ani. Și e clar că nu pot explica nimănui în ce constă această artă.

Îndrăznesc să spun că un critic care știe mult mai multă teorie literară decât mine (sau decât m-aș obosi să învăț vreodată) ar putea, dacă ar vrea, să-mi analizeze opera și să explice în detaliu ce fac eu și de ce, mult mai bine decât aș putea eu vreodată. L-ar face asta mai inteligent decât mine? Bănuiesc că da, în ochii multor oameni.

Pe scurt, nu cunosc nici un mod de a defini inteligența care să nu depindă de judecata subiectivă și de moda epocii.

Bun, ceea ce ne aduce la chestiunea testării inteligenței: determinarea „coeficientului de inteligență” sau a „QI”-ului.

Dacă, așa cum susțin și cred cu tărie, nu există nici o definiție obiectivă a inteligenței și ceea ce numim noi inteligență nu reprezintă altceva decât rezultatul modei culturale și al prejudecății subiective, atunci ce naiba testăm, când folosim un test de inteligență?!

Nu-mi convine deloc să „dau la cap” testului de inteligență, fiindcă beneficiaz direct de pe urma lui: mai mereu ajung mult dincolo de nivelul celor 160 de puncte, când sunt testat, și chiar și așa sunt invariabil subevaluat, fiindcă aproape întotdeauna îmi ia mai puțin timp să rezolv testul, decât durata alocată.

Din pură curiozitate, am cumpărat o carte cu un număr mărișor de teste diferite, menite să cuantifice QI-ul individual. Pentru fiecare test, limita de timp se oprea la o jumătate de oră. L-am rezolvat pe fiecare cât de cinstit am putut, răspunzând la unele întrebări pe loc, la altele după un pic de reflecție, la altele pe ghicite și la unele nerăspunzând deloc. Și, natural, la unele am răspuns greșit.

După ce am terminat, mi-am calculat punctajul conform instrucțiunilor din carte și-a ieșit că am un QI de 135. Hei, dar stați puțin! Nu mă prevalasem de limita de timp oferită, ci finalizasem fiecare secțiune a testului după cincisprezece minute și trecusem mai departe. În consecință, mi-am dublat singur scorul și am hotărât că dețin un QI de 270. (Sunt sigur că dublarea nu se justifică, dar valoarea de 270 sună mai plăcut pentru orgoliul meu jovial, așa că insist s-o păstrez.)

Dar, oricât de mult mi-ar gădila vanitatea și oricât aş aprecia faptul că sunt vicepreședintele organizației Mensa, ai cărei membri sunt admiși în funcție de mărimea QI-ului, mă văd nevoit să recunosc, în deplină sinceritate, că nu înseamnă nimic.

Ce altceva măsoară, la urma urmei, un test de inteligență, decât deprinderile mentale pe care proiectanții testului

le asociază cu inteligența? Proiectanți care, ca indivizi, sunt supuși la presiuni și prejudecăți culturale de natură să impună o definire subiectivă a inteligenței.

Așadar, părți importante ale oricărui test de inteligență măsoară amploarea vocabularului unui individ, dar cuvintele pe care trebuie să le definească individul sunt pur și simplu cele pe care le-ar putea găsi citind opere literare recunoscute. Nimeni nu cere definiția unor cuvinte sau expresii cum ar fi „minge scursă”, „doi la gioale” sau „trampă”, din simplul motiv că proiectanții testului nu știu ce înseamnă sau s-ar cam rușina de ei înșiși, dacă ar ști.

Același lucru se poate spune despre testele de cunoștințe matematice, de logică, de vizualizare geometrică și toate celelalte. Sunteți testați în ceea ce se află la modă din punct de vedere cultural – în ceea ce oamenii educați consideră a fi criteriile de apreciere a inteligenței, adică a unor minți la fel ca ale lor.

Toată povestea se reduce la un mecanism care se perpetuează singur. Oamenii care dețin controlul intelectual al unei porțiuni dominante din societate se autodefinesc drept inteligenți, apoi concep teste sub forma unor praguri abil dimensionate să nu lase să treacă decât minți ca ale lor, ceea ce le oferă noi dovezi de „inteligență” și noi exemple de „oameni inteligenți”, deci noi motive să proiecteze și alte teste de același fel. Încă o probă de raționament în care cauza se confundă cu efectul!

Și din clipa în care ai fost șampilat ca „inteligent” pe baza unor astfel de teste și de criterii, nici o demonstrație de stupiditate nu mai contează. Eticheta contează, nu conținutul, dar nu-mi place să-i calomniez pe alții, așa că voi prezenta două exemple de stupiditate clară comise de mine însumi (deși pot să vă dau și sute de exemple, dacă vreți):

Odată, duminică fiind, mi s-a stricat mașina și nu știam ce să-i fac. Din fericire, fratele meu mai mic, Stan, locuiește în apropiere și e notoriu pentru cumsecădenia lui, așa că i-am dat telefon și l-am chemat în ajutor. A venit imediat, a asimilat datele situației, a căutat în Pagini Aurii și a început să telefoneze în căutarea unui atelier auto deschis duminică – în timp ce eu stăteam și mă uitam la el. În final, după multă strădanie inutilă, Stan mi-a spus, pe un ton ușor iritat: „Isaac, dragă, la cât ești tu de inteligent, cum se face că n-ai avut destulă minte să te înscrii în Asociația Automobilistilor Americani?” La care eu am răspuns: „A, păi sunt membru AAA!” și i-am arătat legitimația. Mi-a aruncat o lungă și stranie privire, după care a sunat la AAA. În jumătate de oră, eram din nou pe patru roți.

La o recentă conferință SF, eram în camera lui Ben Bova, așteptând-o amândoi pe soția mea, și eu îmi cam pierdusem răbdarea. Într-un târziu, s-a auzit țârâitul soneriei. Am țâșnit în picioare, exclamând „Asta-i Janet!”, am deschis larg o ușă și m-am repezit într-o debara – în timp ce Ben a deschis ușa și a poftit-o pe Janet înăuntru.

Stan și Ben nu se mai satură să spună istoriile astea despre mine și nu mă deranjează deloc. De fapt, nici nu mă afectează cu nimic, fiindcă, din moment ce am fost etichetat drept „inteligent”, orice lucru care la altcineva ar fi văzut ca dovadă de prostie, în cazul meu reprezintă „adorabile excentricități”.

Ceea ce ne aduce la un lucru foarte serios. S-a vorbit mult în ultimii ani despre diferențele rasiale în materie de QI. Oameni ca William B. Shockley, care a cucerit un Premiu Nobel (pentru fizică), susțin că rezultatele evaluărilor ar

demonstra o diferență considerabilă între QI-ul mediu al albilor și cel al negrilor – lucru care a dat naștere la destule controverse.

Mulți oameni care, dintr-un motiv sau altul, au ajuns deja la concluzia că negrii sunt „inferiori”, plesnesc de încântare că li se oferă un pretext „științific” de a presupune că negrii înșiși sunt vinovați, dacă se află într-o situație nefavorabilă.

Firește, Shockley neagă că ar avea prejudecăți rasiale (și sunt convins că e sincer, când susține acest lucru!) și subliniază că nu putem aborda în mod inteligent problemele rasiale, dacă, din rațiuni politice, ignorăm o constatare științifică indubitabilă; că ar trebui să investigăm atent chestiunea și să studiem inegalitatea intelectuală a oamenilor. Și oricum, problema nu se pune doar în privința negrilor față de albi; după toate aparențele, unele grupuri de albi înregistrează scoruri mai slabe decât alte grupuri etc.

După mintea mea, toată urătura asta zgomotoasă nu-i decât o colosală păcăleală. Din moment ce inteligența este (așa cum cred eu) o chestiune de definiție subiectivă și din moment ce intelectualii dominanți ai sectorului dominant din societate au definit-o, firește, în așa fel încât să-i avantajeze pe ei, ce spunem, de fapt, atunci când spunem că negrii au un QI mediu mai scăzut decât QI-ul mediu al albilor? Spunem că subsistemul cultural al negrilor diferă substanțial de subsistemul cultural dominant al albilor și că valorile socio-culturale ale negrilor diferă suficient de mult de cele dominante ale albilor, pentru ca negrii să obțină scoruri mai mici în cadrul testelor de inteligență atent concepute de albi.

Pentru ca negrii, luați ca întreg, să obțină rezultate la fel de bune ca ale albilor, ar trebui să-și abandoneze propriile valori socio-culturale, înlocuindu-le cu cele ale albilor, fiindcă numai așa ar putea să se încadreze mai bine în situația particulară a testării QI-ului. Un lucru pe care poate nu vor să-l

facă; și chiar dacă ar vrea, condițiile sunt de așa natură, încât nimic nu le facilitează efortul de a-și îndeplini această dorință.

Ca s-o spun cât mai succint posibil: negrii din America au un subsistem cultural care a fost creat pentru ei, în principal prin acțiunea albilor, și au fost ținuți acolo în principal prin acțiunea albilor. Valorile acestui subsistem sunt definite ca inferioare celor din cultura dominantă, deci media QI-ului negrilor nu poate fi decât mai scăzută; iar media mai scăzută a QI-ului este apoi folosită ca pretext pentru a se menține exact condițiile care au produs-o. Raționament care confundă cauza cu efectul? Evident!

Dar nu vreau să fiu un tiran intelectual, susținând că tot ce spun eu trebuie să fie adevărat.

Hai să zicem că mă înșel; că *există* o definiție obiectivă a inteligenței, că aceasta *poate fi* cuantificată corect și că negrii *au*, în medie, calificative mai scăzute ale coeficientului de inteligență nu din cauza vreunor diferențe culturale, ci din cauza unei inferiorități intelectuale congenitale, de sorginte biologică. Așa, și? Cum ar trebui albi să-i trateze pe negri, în consecință?

Greu de răspuns la această întrebare, dar poate că reușim să scoatem ceva bun de aici dacă presupunem contrariul. Ce se întâmplă dacă, testându-i pe negri, constatăm, mai mult sau mai puțin uluiți, că ajung să obțină, în medie, rezultate ce demonstrează un QI *mai mare* decât al albilor?

Cum ar trebui să-i tratăm, în *acest* caz? Să le acordăm un drept de vot dublu? Să le facem un regim preferențial de angajare, mai ales în posturi de administrație publică? Să le dăm cele mai bune locuri, în autobuz și la cinema? Să le dăm toalete mai curate decât cele ale albilor și un salariu mediu mai ridicat?

Sunt absolut convins că răspunsul ar fi unul ferm, intens

și insultător negativ, pentru fiecare dintre aceste supoziții și pentru oricare altele asemănătoare. Bănuiesc că, dacă s-ar publica o statistică doveditoare a superiorității medii a QI-ului negrilor, față de media albilor, aceștia din urmă n-ar întârzia să susțină, cu multă înfocare, că QI-ul nu poate fi măsurat corect și că oricum n-ar avea nici o semnificație, chiar dacă ar putea fi măsurat, fiindcă un om este un om, indiferent câte cărți a citit, prin ce școli înalte a umblat, ce vorbe mari scoate pe gură și alte aiureli, că bunul simț practic și judecata sănătoasă sunt tot ce-i trebuie unui om, că *toți* oamenii sunt egali în țărșoara asta de-i zice Statele Unite și că profesorașii ăia comuniști n-au decât să-și bage undeva testele lor de inteligență...

Păi, dacă avem de gând să ignorăm QI-ul atunci când *noi* suntem în zona inferioară a scalei, de ce să-i acordăm atâta pioasă atenție atunci când se află *alții* acolo?

Stați puțin! Poate că mă înșel din nou. De unde știu eu cum ar reacționa grupul social dominant la ideea de minoritate după criteriul QI-ului? La urma urmei, noi *chiar* îi respectăm, într-o oarecare măsură, pe intelectuali și profesori – nu? După aceea, să ținem cont că vorbim despre minorități oprite, iar o minoritate cu QI-ul ridicat n-are cum să fie oprimată, deci situația artificială pe care am creat-o, presupunând că negrii au obținut scoruri superioare, nu reprezintă altceva decât o variantă de sacrificiu și demontarea ei nu demonstrează nimic.

Chiar așa? Hai să luăm cazul evreilor care, timp de vreo două milenii, au tot încasat-o de fiecare dată când neevreilor li se părea că viața devine cam monotonă. Credeți că din cauză că evreii, ca grup social, au o medie scăzută a QI-ului? Drept să vă spun, eu n-am auzit *niciodată* pe cineva să susțină un asemenea lucru, indiferent cât de antisemit ar fi fost.

Eu, unul, nu cred că evreii, ca grup, ar avea un QI semnificativ de ridicat. Numărul evreilor neghiobi pe care i-am

cunoscut în cursul vieții mele este enorm. Nu același lucru îl crede antisemitul, al cărui stereotip referitor la evrei include posesia unei vaste și periculoase inteligențe. Chiar dacă nu dau nici jumătate de procent din populația unei țări, evreii sunt veșnic pe punctul de „a lua conducerea”.

Păi și n-ar fi normal s-o facă, dacă au QI-ul ridicat? A, nu, căci respectiva inteligență nu-i decât „șiretenie” sau „viclenie perversă”, iar ceea ce contează cu adevărat e faptul că le lipsesc virtuțile creștine sau nordice sau teutone sau care-or mai fi.

Pe scurt, dacă vă aflați de partea perdantă a jocului puterii, se va accepta orice pretext pentru a vă ține acolo. Dacă se consideră că aveți un QI scăzut, veți fi disprețuiți și ținuți acolo tocmai din cauza asta. Dacă se consideră că aveți un QI ridicat, sunteți temuți și ținuți acolo tocmai din cauza asta.

Indiferent ce semnificație ar avea QI-ul, deocamdată se face din el un joc pentru bigoți.

Dați-mi voie să închei, așadar, prin a vă spune cum văd eu problema. Fiecare dintre noi face parte dintr-un număr de grupuri umane, corespunzător unui număr de moduri în care se poate împărți specia umană. În fiecare dintre aceste moduri, un individ dat poate fi: superior altora din grup; inferior; ori superior, ori inferior; și superior, și inferior, în funcție de definiție și de circumstanțe.

Din această cauză, „superior” și „inferior” nu înseamnă nimic care să aibă relevanță. Singurul lucru care există în mod obiectiv este „diferit”-ul. Fiecare dintre noi este diferit. Eu sunt diferit, dumneavoastră sunteți diferit, și dumneavoastră, și dumneavoastră...

Tocmai în această diferență constă groaza teribilă a lui *Homo sapiens* și cea mai bună salvare posibilă, căci ce nu pot face unii, alții pot, și unde unii nu pot să prospere, alții

pot, printr-o mare varietate de condiții. Eu cred că ar trebui să valorizăm aceste diferențe, ca principală înzestrare a speciei umane, și să încercăm să nu le folosim niciodată ca să ne facem viața un iad unii altora.

CUPRINS

Introducere	5
-------------------	---

PARTEA I

Povestirile fantastice finale

Sănătate!	9
Criticul de la gura sobei	21
Doar o slujbă	34
E frig afară, dragă	51
Călătorul în timp	64
Un ocărător este vinul	77
Savantul nebun	94
Povestea celor trei prinți	110
În marș să înfruntăm dușmanii	133
Spre nord-vest	145
Prinț Încântător și dragonul care nu scotea flăcări	167

PARTEA A II-A

Despre fantezie

Magia	191
„Vrăjitorie și spadă“	197
În legătură cu Tolkien	203
În vremuri de demult	210
Uriașii de pe pământ	215
Când a devenit fantezia fantezie	220
Criticul reticent	225
Inorogul	231

Necunoscut	23
Călătorii extraordinare	24
Basmele cu zâne	24
Dragă Judy-Lynn	25
Fantezia	26

PARTEA A III-A

Dincolo de fantezie

Cititul și scrisul	27
Răspunsul corect	27
Ignoranța în America	27
Bate-n plastic!	28
Pierdut prin netraducere	29
Uitați-vă lung la maimuță	31
Cu gândul la gândire	32